

بلوچی قصہ
(ازمء بن گپ)

(پولکاری نوشانک)



بلوچی اکیڈمی

www.balochiacademy.org

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ درائیں حق گوں بلوچی اکیڈمی ۽ انت۔
بید۽ اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چھاپ گت نہ کنت۔

بلوچی قصہ : ازم ۽ بون گپ (پوکاری)

سر شو نکار : سنگت رفیق
شو نکار : ممتاز یوسف
کمک شو نکار : ہیبتان عمر

ISBN # 978-969-680-175-7

چھاپ: 2022

نہاد: 200 کلدار

اے کتاب ۽ نبشتانک 5 ۽ 6 اگست 2022 ۽ جم داشتگیں مراگش ۽ وانگ بوتگ انت۔
اکیڈمی ۽ ماں کتابی دروشم ۽ چه میراث پر ننگ پر یس کراچی ۽ چھاپ کنائینگ ۽ شنگ کتنگ۔

قصہء راجدپتر، تہرء بلوچی قصہ

(Balochi Tale & its Elements)

علی گوہر

قصہء بندات انچو کوہن انت چو کہ انسان وت انت، بلے کس نہ زانت کہ ایشیء بندات راجدپترء کجام دورء بُوَتگ، بلے گمان کن انت، کہ قصہء بندات ہما دوران بُوَتگ کہ انسان یک جاگےء جہمند نہ بُوَتگ ء ماں جنگل ء گیا باناں ء سرگردان بُوَتگ۔

باز گوشت کہ قصہء بندات ء پنج لکھ سال بیت ء باز گوشت کہ ایشیء پنجاہ لکھ سال ء گیش انت ء باز گوشت و ہدے کہ انسان ء جبر زانتگ ء گوں یک ء دومی تزان گنگ چہ ہما روج ء قصہ بندات بُوَتگ۔ انسان دُمام وتی ”پد نہ بُودیں“ زندمانی ء باروا لپرزگ بُوَتگ ء آئی ء گوں وت اے ”کش ء پیش“ کہ آکنے انت؟ پرچہ کیت؟ ء پرچہ روت؟ قصہ، آئی ء ہے پگری وسواس ء وڑے ناں وڑے ء جواب درگیجگ ء جُہد بُوَتگ۔ (1)

اے جہان ء سند ء عمر سکّ مزن ء ذراج انت، ء داں بازیں قرن ء سناہاں ایشیء ء سرا وڑ وڑیں راج ء نکاں بادشاہی گنگ ء وتی کرد ء گنش آں چہ وتی عالم ء راج پھریزنگ ء سائینگ انت کہ چہ ہے کوہنیں راجاں ”سومیری“ ہماراج انت، کہ آکوہن تریں قصہانی ہد بُند گوشتگ بیت، کہ آ ”میسوپوٹیمین“ شاہانی قصہء آیات انت۔

کوہن تریں قصہاں ”میسوپوٹیا“ ء ”سومیری“ شاہانی قصہء آیات ”گل گمیش“

(GILGAMESH) ء مصری ”فرعونانی“ قصہ کوہن تریں قصہ زانگ بنت۔ (2)

قصہء سزاچوک ء گوپوک انسان وت انت کہ ماں آئی ء وتی زندمان ء کد ء کیل، دود ء ربیدگ یادگہ وتی گوما بُوہو کیں ہر کسان ء مز نیں جاوراناں بیان کنان وتی چندے قصہاں بیان گنگ۔

انسان ء قصہ و ت جوڑینگ، ہمیشہ قصہ ء ابتداء انتہا انسان و ت انت۔ زانکار گوش انت کہ فرانس ء (Prenees) کوہانی (Lascaux) ء گارانی دراتلگیں نقش (Paintings) کہ پانزدہ تاں سی ہزار سال کوہن انت، اصل ء قصہ انت ء قبائلی دود ء ریدگ یا واقعاتی باروا انت، (Painting) ء شکل ء کوہنیں قصہ انت۔ ہے وڑا ہفت صد سال پیش چہ پیغمبر عیسیٰ ء پیدائش ء ”گل گمیش“ ء قصہ آرگ بوٹگ انت، کہ مروچی قصہ وانی ء مزین علمی مڈی ء زانگ بنت۔

دو صد سال پیش چہ عیسیٰ ء ایسوپ ”AESOP“ ء گوشتن ء بتل ء قصہ دیما اتلگ انت۔ ایسوپ و ت پنج صد سال پیش چہ عیسیٰ ء انت بلے چہ آئی ء سے صد سال ء رند ہے قصہ ء گوشتن مہلونک ء پہ دل یات بوٹگ انت کہ مجلس ء دیواناں آرگ بوٹگ انت۔ (3)

نون ادا جہان ء اولی قصہ کہ گوں ہماراج، بامرد، یاریدگ ء گوں ہمگر پنج انت، راجد پتری راستیانی نشونداری کنان ء دیما آرگ ء تچک ء راست ترکنگ ء توحیلے سازگ بوٹگ ء انت۔

There is no way to determine the first individual ever to tell a story. The history of storytelling can be traced back only as far as the development of written language. The oldest surviving written records show that story telling was thriving by the second millennium B.C.E, Records of Egyptians story telling date to about 2560 B.C.E, when the son of Pharaoh Khufu (or Cheops) entertained their father with stories.

(4)

قصہ ء قسم ء تہر:-

قصہہانی بازیں تہر ء دزو شم است، کہ ماں آہاں ہما بنگٹ ء لیکہانی بیرک داری کنگ بیت ء ہر ہماراج ء تب ء زانت ء حساب ء آئی ء زندمان ء گوں ہمگر پنجیں ہر ویل ء جاور ء را درانگا زگ بیت۔ اے چیز ء Folk-Lore گوشنگ بیت کہ ماں ایشی ء دودی ستک، رواج ء بیت ء از مکاری، کہ چہ مردماں ”دپ زبانی“ دومی مردماں سر بوٹگ ء پد رتچ داں پد رتچ سر بوہان انت، اے دزو شمس چیزانی بزاں دودانی علمی وانشت ماں اے حساب ء رنگ ء کنگ بیت کہ ایشی ء راجد پترسک باز کوہن انت۔

The Genre of Folk-Lore Pre-date written literature can be broken down into the following categories; folk tales, nursery rhymes and some non -sense rhymes, myths, religious, stories, epics ballads, fables and legends.

A folk tale is literally a tale or the folk, or the people that is no known authors.

separate folk tales into basic categories, such as wonder tale, moral tales, tales of fools and pour quoui, or how and why tales.(5)

نوں ادا قصہء آدگہ تہرے، بہران نامانی یک پہ یک گیشواری کنیں۔

(Fable)	فیبیل
(Legends)	لیجنڈز
(Epic)	ایپک
(Fairy-tale)	فیری ٹیل
(Allegory)	الیگری
(Tall tale)	ٹال ٹیل
(Parable)	پیرابل
(Tail tales)	ٹیل ٹیلز
(Etiological tales)	ایٹیولوجیکل ٹیلز
(Sage)	ساگا
(Romance)	رومانس
(Pour quoui)	پور کوئی

1- فیبل (Fable)

فیبل کسانین ء لکیتس قصہ انت کہ اے وتی وانوک ء راپنت، سوج ء کلمہ ءے دینت۔ فیبلانی کردار زیات ء گیش دلت ء گنگد ام بنت یادز چک ء بوگ، یا ماں اے ابرم ء ”کازماس“ ء اے دگہ چیز چشکہ ماہ، روج، گوات، ہور، کوہ، زر ء دگہ بازینے۔ ماں اے قصہاں اے دُستیں کردار چو انسان ء گپ ء تران کن انت۔ فیبل ردانکی ء شعری رنگ ء بیت۔ جہان ء تاریخ ء فیبل ء بنداتی گو شوک ایسپ ”Aesop“ ء راگوشگ بیت، کہ 600 B.C.E ء پیش یونان ء جہمند بیت۔ (6)

2- لیجنڈ :- (Legend)

لیجنڈ ہما قصہ انت کہ گیش ء زیات راست انت بلے اے سال ء قرنائی گوزگ ء پدھے وڑ پیش کنگ بنت کہ راستی ء گیش بے باوریں رنگ ء بنت چیا کہ اے قصہانی بامرد ء باجنانی کار ء کُنشت ناباوریں بنت۔

اے قصہ چہ ہمک راج ء جندے ربیدگ ء شاہ ء سرکشیاں۔ لیجنڈیک انسانے، جاگے، ویسکے یا لبرانکی کارے ہم بوت کنت چشکہ سنڈر یلاناؤل، یا ’ٹرائے ء جنگ‘۔ (7)

3- اپیک (Epic)

اپیک دزاج ء مزین قصہ (Verse) بنت کہ چوناہا وتی بُن گپ ء درشان داب ء حساب ء باز ڈولد ار بنت۔ اے شعری دوشم ء ہماراج ء لیجنڈری کارست ء راجی بامردانی کرد ء کُنشتاں پیش دار انت کہ آراجی ء میان اُستمانی رنگ ء ماں جہان ء نامدار انت۔ ماں ایٹاں جن، اژدہیا ء ہزار متیں بلا ء بٹر ناشریں کارستانی حساب ء گوں بنت کہ بامرد گوار ایٹاں جنگ دنت ء سو بین بیت۔

اوڈیسی ء ایلیڈ جہان ء نامداریں ”Epic“ انت۔

اپیکانی دو مزین تہر ء قسم بنت۔

۱۔ قصہی اپیک ۲۔ لبرانکی اپیک

۱۔ قصہ ایپک (Folk Epic)

نامداریں قصہبانی ایپکاں متھ ۽ قصہہاں گوں ہو ار ۽ ہمگر نچیں چیز پیشد ارگ بنت۔ جہان ۽ اے تہر ۽ نمائندگی ۽ ہو مر (Homer) کنت کہ آیونان ۽ نامی میں شاعر ۽۔
 ایسی ۽ ابید دگہ، لہتیں نامداریں درور ۽ قصہ ایپک اے جہان ۽ لبزانک ۽ ہست چشکہ اینگلو
 سیکنس (Anglo – Saxon) راج ۽ بامرد بیوولف (Beowulf)، جرمن راج ۽ نیبیلیم جینی
 لائیڈ (Nibelum Genelied) ۽ ہندوستانی مہابھارت ۽ رام ۽ آر جُن۔

۲۔ لبزانکی ایپک (Literary Epic)

ماں اے تہر ۽ یک انسانے ۽ پہ یک چیزے نویسگ بیت کہ آئی ۽ ہما زمانگ ۽ استیں کرد
 ۽ کنش دیما آرگ بنت۔ ایسی ۽ چہ ابید یک لیکہ ۽ یانیکر ای Theory ۽ راہم درانگا زگ بیت۔
 چشکہ اٹلی ۽ نامی میں شاعر دانے ۽ الیگری (Dante Aligheri) ۽ پہ عیسائی ۽ مذہب ۽ بابت ۽
 نویسینگیں نامی میں شعر ڈیو ائن کامیڈی ۽ ملٹن ۽ پیراڈائیز لاسٹ آنت۔ (8)

4۔ فیوری ٹیل:- (Fairy Tale)

پریانی قصہ گوں قصہ لبزانک (Folk – Literature) ۽ بندوک بنت۔ اے بیانی ۽
 لچھی دزو شم ۽ گوشگ بنت ۽ اے یک مرد ۽ چہ دومی مرد ۽ ۽ سینگ در سینگ آہان ۽ پیداک
 آنت۔ ماں ایثاں بامرد یا باجن ۽ بحت ۽ بد بحتی ۽ پیش دارگ بیت کہ آگوں باز تر سناک ۽ چیریں
 واکاں (Super natural) مرڈیاں ۽ جنگ مہیم کنان ۽ پہ گل ۽ شادمانیں زندے ۽ گوازینگ ۽
 کنیت ۽ آسر بیت۔ اے قصہبانی بامرد ۽ باجن ۽ چیریں واکانی ٹمک ۽، ہماہانی دزو شم ۽ طاقت دار ۽
 زور مند بنت ۽ بچ وڑ ۽ پزوش دیگ نہ بنت۔ ایثانی بنزہ ۽ بابت ۽ تینگہ بچ مچک ۽ راستیں گپ دیما
 نیاتلگ بلے گوش آنت کہ اے چہ الف لیلی ۽ (Arabian Nights) قصہہاں بندات بنت کہ عربی
 ۽ نویسگ بوتگ آنت ۽ ہر دہی صدی ۽ فرانسی زبان ۽ رگ بوتگ آنت۔ (9)

5- الیگری:- (Allegory)

اے گلابند چہ یونانی زبان ء لبز الیگوریا (Allegoria) ء دراتلگ کہ ایثی ء بزانت انت چیرین ء سرپوشین رنگے ء جبرکنگ، بزاں گوشنگ دگہ چیز ء پیش دارگ دگہ چیز۔

الیگری شعری ء ردانکی دوئیں دروشمانی قصہ بنت کہ ایثانی بزانت وتی گوشنگی ء حساب ء سرپوش ء چیر اندر بیت، چشکہ آئی ء سری بزانت دگہ ء چیری بزانت دگہ رنگے ء بیت۔

اے گوں فیبل (Fable) ء فی رابل (Parable) ء دوئیناں نژیکی کنت۔ ایثانی دراجی ء مزنی ہم نہ کیشیتنگ کہ چنچو دراج بہ بنت یاچے حساب ء کسان۔

مصری قصہ کہ آئی ء کارست پگل ء زومے بنت کہ اے دوئیں نیل ء کور ء لمب ء دپ کپ انت۔ پگل زوم ء گوشت کہ منی بڈ ء بو کہ من ترا کور ء آدم ء سرکنان۔ زوم پگل ء بڈ ء سوار بیت ء کور ء آدم روگ ء بیت کہ کور ء نیام ء زوم آئی ء پشت ء ڈنگ جنگ بنا کنت۔ بلے ایثانی نیام ء وعدہ ء مسام بیت کہ آ زوم ء آپ ء دور نہ دنت ء نہ بگا رینیت۔

نوں کہ زوم وتی ڈنگ جینی ء پ پگل ء کفنگ ء کار مرز کنت، گڑ پگل سہاہ دنیان ء گوں زوم ء چوش گوشت ”تو چش پر چه گت؟“ گڑ زوم پسہ دنت:

”من ء تو عریں ناں، ہے وژ نہ انت؟“ نوں اد ء زوم ء پگل دو انسان ء رنگ ء پیشدارگ بو تگ انت، کہ پگل شرین انسانے ء زوم حرا ہیں۔ زوم دژو ہوک ء دودیمی آدینکے۔

اد ء عرب ء پ مراد انسان زورگ بو تگ ء اے کور کہ نیل نیگ انت، ہم جہان ء کجام کور بوت کنت۔ ہے چیز بزاں ایثی ء سرپوشی، ایثی ء را الیگری ء کنت ء زوم ء پگل ء کارستانی حساب ء فیبلے۔ انسان ء تب کہ دروہگ ء گناہ گاری انت، چارگ بہ بیت گڑا ایثی ء را فی رابل ء جوڑ کنت۔ (10)

6- دزاجیں قصہ:- (Tall Tale)

اے سک دزاج ء مزینں قصہ بنت کہ ایشی ء کارست ”Super human“ ء بیت کہ
گول دُنیا ء بچ زور ء واک ء پزوش دیگ نہ بیت ء دائم قصہ ء بُنی کردار بیت ء آئی ء را باز پُر از شتیں
کارگون بنت۔

اے باز تُر سناک ء جبرہ و دی کنوکیں کار ء مُہمبنت ء ہمے پیم بامرد ایشاناں پہلہ کنت
کہ ایشنوک کندیت چیا کہ اے مسکرائی داب ء بنت۔ اے رنگیں قصہ چہ دزوگ ء بٹاک ء
سرچکار بنت۔

”Tall Tale“ ء بزانت ء را ”Gardoise“ یا ”High Flown“ ء حساب ء ہبہد ہی
سند ء آرگ ء گوشگ بُوتگ، بلے ایشی ء اولی براں کار مرزی ء بچ شہدی دزنہ کپنتگ۔

نوکیں کار مرزی ء گوشگ ء حساب ء ”Tall Tale“ ء بزانت دزوگ ء بٹاک انت۔
اے قصہ ء تاریخ ء روایت دُور سر ء شاہ کشیت ء داں کو نہیں یونان ء سر بیت۔ رومیانی کرا
ہم اے داب ء قصہ است ء سلٹ (Celt) راج ہم چریشاں پجاروک انت۔ یورپ ء ایشاناں
”MUNCHAUSEN“ قصہ گوشگ بیت۔ ہژد ہی سند ء پدجر من قصہ گوش کارل فریڈرک
ہیر وناٹیس بیرن وان من چاؤسن ء نیم نام ء اے قصہ ء را (MUNCHAUSEN) گوشگ بیت
کہ آیرن ء دزوگو یا ”Baron of Lies“ ء نام ء نامداریں۔ امریکہ ء کینیڈا ء ایشاناں
Gally Floppers، Strechers, Whoppers, Windies, Yarns، گوشگ بیت۔

چرے Tall Tails آں بازینے ء بُزہ گول ڈن ء دراں آؤک ء لڈوکیں مردماں گول
ہم گزنج انت۔ اے دزو شمیں قصہ ہانی آرگ ء اے دمگاں سرکنگ ء ”Cow boy“ نامدار انت
کہ پہ کار ء ہزمت ء امریکہ ء اے دگہ ہنداں شتگ انت۔ ایشان ء ہر کیلے ء پہ وت یک قصہ
”Tall Tale“ ء ٹہینتگ، کہ آ Heroes, Super Human, Champion، ء بامرد ء
دزو شم ء انت کہ ماں ایشاں آہاں وتی کار، قصہ کاری ء سوہنی ء سوہنی ء گرگ ء راہانی اژاند ء مشکل

گوشتنگ انت۔ اے گوں زبانی روایت ”Oral tradition“ ء بندو کیس چیزے بلے ہتس نامی
 کیس نویسکار ء ادیبان ہم Tall Tale منبشہ کنگ کہ ماں ایشاں ایڈورڈا، ریلے (Edwerd o
 Reilly) ء پیکاس بلے ء کردار (The Character of Pecos Bill) باز نامدار
 انت۔ (11)

7۔ پیرابل: (Parable)

پیرابل اخلاقی ء گرانی ء شون دیو کیس قصہ بنت کہ ماں ایشاں شڑی، مردم گری، بزاتی،
 تپاکی، راست گوش، ہمراہ داری، مڑاہ داری ء دلیری ء سوج دیگ بنت ء آرگ ء پیش کنگ بنت۔
 پیرابلے ء سر ء سوج ء راہ پیشداری کنگ ء اے دگہ اصول ء ربیت پیشدارگ ء گوشتنگ
 بنت۔ (12)

اے چہ ”Fable“ ء پھک جتا ء گستا انت چیا کہ ”Fable“ ء کردار (Characters)
 دلو، دزچک، مڑتگ ء بے ساہیں چیز، قدرت ء ابرم ء کارست ء واک گزند ء گروک، توپان،
 ایروپ بنت۔ بلے Parable ء کردار انسان، جن، پری، بلاہ، دیہہ ء دگہ طاقت داریں واک
 بنت۔

انسائیکلو پیڈیا آف بریڈنکا ”Parable“ ء بابت ء چش گوشتیت ”اے چیز ایشی ء شڑ ء الکاپی
 ء گیشیت کہ اے بس جن ء جاٹوگ، پری، بلاہ ء بڑانی قصہ ء آیات نہ بنت، بلکن ء انسان آہم
 پیغمبر، ولی ء بگانی رنگ ء دیما کاینت۔“

ڈاکٹر عبدالصبور ء کتاب بلوچی قصہ لبزانک (پٹ ء پول ء نگد کاری) ء پیرابل
 (Parable) ء اے دز وشم ء درشان کنگ بوٹگ:

”پیرابل گوں ”فیبل“ ء نزیک ء ہمگونگ انت۔ پیرابل ء کردار بنی آدم بنت کہ ماں ایشی
 ء حیوانانی ذکر حیوانانی رد ء بیت، ایشی ء ”پلاٹ“ ”فیبل“ ء نسبت ء گیشتر گمان ء گوں نزیک انت۔

”پیر اہل“ ء بزانت دیم پہ دیم کنگ بزاں ”Comparison“ کنگ انت۔ ایشی ء اندر ء دیم پہ دیکھی ء جاوے ء گوں دلیل ء مثال ء رد ایک سبق ء اخلاقی در سے موجود بیت۔ (13)

8- ٹیل ٹیلز:۔ (Tail Tales)

اے قصہ ہمے پیم بنت کہ یک دلوتے، گنگد اے چہ وتی ہوشیاری ء چالاکی ء چہ دومی دلوت ء گنگد ام ء رد دنت، بدیت ء آئی ء چہ وتی لٹک ء ز بہر کنائینیت۔
 پہ درور روباه مم ء راگو شیت، کہ زمستان ء ماہیگ ء گرگ ء تو برف ء سربراہونڈ ء بہ جن ء وتی لٹک ء پہ ماہیگ گری کار مرزن۔ مم انچو کنت ء چہ وتی لٹک ء ز بہر بیت، ء روج مروچ بے لٹک انت ء کسانین ء لگئیں لٹکے ء واہند انت۔ اے قصہ کہ روباه ء مم ٹینگ انت انگلیڈ ء ناروے ء قصہاں باز نامہ ارانت، ء ہے پیم ہندوستان، فن لینڈ، انڈونیشیا، ء اسپین ء ویسٹ انڈیز ء ہم۔ جرمن Folk Lore ء ہم ممے ء ہے داہیں قصہ ءے است کہ آوتی سچی ء را سنگ ء پُر کنت ء لٹک ء بندیت ء گر ان کنگ ء بیت کہ راہ ء نیام آسے روک بیت ء آہے آس ء سرا دؤر جنت ء گوزگ ء جُہد ء کنت ء سنگانی گزانی ء سوب ء آئی ء لٹک سد بیت ء بے لٹک بیت۔ (14)

9- ایٹیولوجیکل ٹیلز:۔ (Etiological Tales)

اے قصہاں ہما تہر انت کہ گوں مٹھ ء باز تریک بنت ء بازیں اسکا لرائی گوشگ انت کہ اے مٹھ ء یک ٹھمکیں رنگ ء دروشمے ء ایشی ء را مُردنی دگہ جتائیں چیزے گوشگ نہ بیت۔
 ایٹیولوجیکل قصہاں اے چیز ء را گیشینگ بیت کہ انسان ء دودمان ء بڑہ چہ کجا پیدا ک انت، آئی ء بنداتی حال ء جاوے کجام رنگ ء بوٹگ انت، یا ابرم ء حُداہانی جہان ء احوال چچی انت۔
 بازیں قصہ کہ کوہ ء تلارانی ناماں گوں بندوکاں ایثانی بڑہ ء Back ground ء ہم پدّر کنت کہ چیا ایشی ء را اے نام پر انت۔ گوں حُداہاں، ہمگر نہیں نشان ء اشارہ کہ بنت ایش ہم گیشینگ بنت، پہ درور ہندو مٹھ ء شیو (Siva) ء گردن ء سبز بوٹگ ء سوب ء چو پدّر کنت کہ آئی ء را زہر دیگ بوٹگ، پشکے اے سبز تریگ۔

ایڈیولوجیکل ”Theme“ گیشتر قصہ گوشتی ء متھ ء رادرانگا زانت۔ (15)

10- ساگا:- (Saga)

ساگا آئس لینڈ ء اسکنڈے نیویائی رداکی گوشتگیں ء ”Narrate“ بومگیں چیزے کہ ماں یورپ ء نیامی عہد (500-1500 A.D) ء گوٹنگ بومگ۔

اے داہیں قصہاں نامداریں بامردیا کہول ء ٹکانی یا بامردیں بادشاہ ء جنگولانی بابت ء جبر کنگ بیت کہ آپہ وتی راج ء دیمروی ء وش حالی ء پھ لٹ ء پل کن انت۔ داں دواز دہمی صدی ء اے تہر ”Oral Tradition“ ء بہر ء بومگ ء دیمتر ایشاناں نبشتہی رنگ ء آرگ بومت۔ رابن ووڈ ء کارست ایٹی ء مستریں درور انت۔ (16)

11- رومانس:- (Romance)

رومانس ء بزانت ماں رداکی رنگے ء باز شاستہ ء گزائیں دابے ء جبر کنگ انت۔ سینزدہمی سند ء رومانس مہیماتی ء جنگی قصہ بومگ انت کہ ماں ایشاں گوں جنین آدم ء شہم ء رہداریں دابے ء جبر کنگ یا مہر ہوار بومگ۔ دیمتر رومانس ء رادرانگی دزوشم ء نویسگ بندات بیت ء اے دل وشتی ء وہد گوازینی ء رنگ ء دیمآرگ ء گوٹنگ بیت۔

اے یورپی تہرے کہ چہ ”عربیسین نائٹس“ ء قصہاں اثر مند بومگ ء دیمآتنگ۔ ماں ایٹی ء ہماچچ بزار (Elements) کہ ہواراں آپش انت: وش خیالی (Fancy)، نہ بومگیں ء گزائیں کار ء مہیم (Adventure)، زیادہی ء گیشی (Exaggeration) (دزوغ)، کودکی ء بودلائی، شہم ء راہداریں مہر، مہیم ء پرشائیں متھ ء داسپان۔

ایٹی ء راگاں چوگیشینگ بہ بیت کہ اے یک بامردے ء یا آئی ء پرشائیں ء مزنیں کنش ء ء راپیش داریت، کہ آئی ء پھ وتی مہر، راجدوستی ء پڑمڑاہی ء پھ آئی ء دزگرگ ء کنگ۔

اے قصّہاں (Romance) رنگ آر تھر (انگلیڈ)، روم ۽ جیڑہ ۽ جاور، سکندر ۽ قصّہ،
 ٹروجن ۽ سیبے ۽ جنگ ہو ار انت کہ آہانی شاہ ۽ بادشاہانی کرد ۽ کُنش گیشینگ ۽ پیش دارگ بو تک
 انت۔ (17)

12- پار کوئی:۔ (Pour Quoi)

اے قصّہاں ”چون ۽ چے پیم“ پیش دارگ بنت، بزاں یک چیزے کہ بیت گڑا آئی ۽
 سوب چے بو ت کن انت ۽ آئی ۽ پڑدر چے انت، پہ درور افریقی قصّہاں اے رنگیں قصّہ سک باز
 انت۔ چشکہ سُنٹی ملگ مردمانی گوشانی کرا پمیشا ژونگ ژونگ کنت: ”کہ یک رندے، سُنٹی ملگسکے
 چہ گوش ۽ سانگ لوٹیت کہ گو مے گپ ۽ گوش آئی کلاگ بدان ۽ ہے پیم کنڈیت ۽ گو شیت، ”تو ہے
 پیم غرق ۽ ہلا سے کہ داں باند ازندگ بو ت نہ کن ۽، گڑامن چے پیم گوں تو سانگ کت کناں؟“
 سُنٹی ہے گپ ۽ پیشدارگ ۽ داں روج ۽ مروچ گوش ۽ کرا کُنیت ۽ آئی ۽ گو شیت، ”پہ چار منا، من
 ۽ چینیچو سالیں کہ زندگاں ۽ تی کرا ژونگ ژونگ کناں۔“ (18)

قصّہ ۽ بہر: (Elements)

1- کیریکٹر ایزیشن (Characterization)

☆ سَلہ ۽ انچائیں کارست۔

☆ زیات ۽ گیش باز جوان، یا باز حراب ۽ ناشر کہ چر ایشاں بازینے ۽ بابت ۽ نہ

بو تگیں ۽ بے باوریں گپ دیم آرگ بنت۔

☆ باجن، زیات ۽ گیش ڈولدار، مہروان، رحم دل، دزنج، مردم گرے بیت۔

☆ بامرد، ایمان دار، دلیر، نہ ترس، بے متاہ ۽ بے غرض، ساٹوک ۽ پھریزو کیں

انسانے بیت۔

☆ بامرد ۽ باجنانی طاقت ۽ زور ۽ ہمسنگ بنت۔

2- سینگ (Setting)

☆ ہما جاہ، ہنکین، راپیش دارگ (چُشکھ گڈوئیں لوگ، یاداری لوگ، جادوئی، جادوئی انسان) کہ آہا زمین، حاک، نشونداری، کنت، ہما دودمان، پیش بہ داریت۔
قصہاں زیات، گیش گوست، راپیش دارگ بیت، چُشکھ (قرن، سناہاں پیش، مدت، زمانگاں ساری) بلے اے گوں ہما دودمان، رابیدگ، ہماراج، راجدپتر، ہمگر، نچ بہ بنت۔
☆ زمان، مکان، چو، وش حیالی (Fantsy)، دزوشم، پیش دارگ بنت، چُشکھ (قرن، سناہاں پیش، ہما و ہدے، دُور، جاہاں، ایشانی، بہرگاں، گیشینان، قصہ، کارستاں، چہ قصہ، ہلاسی، رندوش، شادمانیں، زندے، گوازیگ، حال، دنت) بزاں کجام ہم عہد، زمانگ، کجام، ہنکین، جاگہ، باز رندے، ہنچیں جاگہ کہ زانگ نہ بنت، یا قرن، سندنہ گیش آنت۔

3- پلاٹ (Plot)

☆ پلاٹ باز سلہ، انچنائین بنت، باز دلکش، ڈولدار۔
☆ گوش داروک، راپہ نیکی، شری، نیمگ، زور آنت، برنت۔
☆ چہ جنگ، مہیمان، سرچکار بنت، بزاں حاصل، سادگیں، داب، روان کنت۔
☆ پلاٹ ہما دمان، گوں تزندے، تیزی، جنگ، مہیمان، ہوار بونگ، بندات بیت، ہمیشا گوش داروک، دل، دین، بندات، داں آسر، گوں وت بارت۔
☆ قصہ، آسر گوں جو انیں گنش، یا انسانانی مہروانی، گوں شر، شرانی، گوما ہوار بُوہان کئیت، کئیت۔

4- تھیم (Theme)

☆ جہان گیریں راستی بنت، سبق، گوں انساناں، ہمگر، نچیں قدر، کیل، آہانی سُرء پُر، یا ہما اُردء پتینک کہ آہانی بستار پما کیونٹی یا گز وہ ء باز پُر بستار بنت، کہ چر آہاں قصہ جوڑ بیت۔

☆ زیات ء گیش قصہ گز وہانی ویلاں درانگازیت کہ آوتی راجی کچ ء کیل ء ر بیتانی پاسداری نہ کنوک ء متوگر نہ بوتگ انت۔ چُشکہ

☆ نوک ورنانہانی جیرہ۔

☆ گر ء دار

☆ لوگ ء ہنکیناں چہ تچک ء ر وگ ء تُر س۔

☆ بے پچگی ء تُر س۔

☆ کس ء دوست نہ بونگ ء بے مہری ء آماج۔

☆ بنداتی کیلوانی شہم ء شہم گیری، وڑ وڑیں دودانی تُر س ء نیم۔

☆ شتری ء بدی۔

☆ انصاف ء نا انصافی۔

☆ وشی ء غم۔

☆ سنگتی ء ہمراہ داری۔

☆ ناشر ء شیطاناںی پر ووش ء سو بنی۔

☆ مہر ء وفاء ”نُرا سفارم“ بونگ۔

☆ مردمانی جتنگی قدر ء کیلوانی بابت ء گپ ء باوست۔

5- اسٹائل (Style)

☆ ڈسکر بیٹشن زوت دیما روان کنان ء گوں ہما ”پوائنٹ“ ء کسان یا مزنیں چیزاں تانسر ء پیش داریت۔

6- ٹون (Tone)

☆ شتر ء شتر ء دیم پہ دیمی۔

☆ انسان ء زورامندی، دم برگ، نزوری یا آئی ء ناتوانی۔

☆ وانوک ء رانوکیں جہان ء چاگردے ء سرکنگ / یا ہمینگ ء دربر اینگ۔

7- پوائنٹ آف ویو (Point of view)

☆ اے قصہ گوشے چند انت، کہ قصہ ء درانگازیت، بلے الم نہ انت کہ آقصہ ء

بہر بہ بیت۔

اے تهرانی حساب ء بلوچی قصہ ء چارگ ء تپاسگ بہ بیت، گڑاگندگ بیت کہ چرے

تہراں بلوچی ء بازیں تہرے است ء بازیں نیست۔ بلوچی قصہ ء ”Fable“ وتی تواناں رنگ ء

استیں ء آئی ء بازیں درور پیش کنگ بیتگ، کہ چریشاں ”بلی ء پٹی“ جو ان تریں درور انت، ء لیجند

(Legend) چوش نیست انت چشکہ لیجند ء راد اپیش دارگ بوتگ، پمیشاد ء بیچ تیمیں درور دیما

آرگ نہ بوتگ۔

بلوچی قصہ ء ”Epic“ ہم گواہ نہ کنت۔ گوشنگ بیت کہ چاکری عہد ء گوہر ء

شعر ”Epic“ ء، بلے آلیشی ء لوٹ ء گزراں سپدگت نہ کنت۔ بلوچی قصہ ء ”Fairy Tale“ باز

مہر ء سہر اینں رنگے ء است ء میان اُستمانی ”Fairy Tale“ ء چہ بیچ تیم ء پد انہ انت، بلکنا باز جاگہ مہر

ء ز رنگ تر انت۔ ”شاه ء پریان“ سبزیں پری، پریانی تہت، سیاہیں سہر، طلاہ مودیں پری، شاہ زُر

بادشاہ، لال بادشاہ، گل باران ء شہ پری، مور مرگ، لال پری ء دگہ بے حساب درور است۔ (19)

”الیکری“ ء ہم چشیں مہریں دزوشم بلوچی قصہ ء نیست چشکہ ”الیکری“ رادرانگازگ بیت۔

”Tall – Tale“ ہم بلوچی قصہ ء بہر نہ انت۔

بلوچی قصہ ء راجد پتر ء صداں ”Parable“ است آنت کہ ماں ایشاں ”دونکن“ بحت،

سادریس، سوداگر ء فقیر، کور ء زال، تیگی توم، شاہ سیاب، میاہ مارموت ہوار آنت۔ (20)

بلوچی قصہ ء ”Tail Tale“ ء شاہدی دزنہ کپیت۔

”Etiological“ قصہ ہم بلوچی قصہ ء زندمان ء گون نہ انت۔

”Saga“ ہم بلوچی قصہ ء بہر نہ انت کہ پہ درور گوشگ بہ بیت۔

چوشکہ ”Romance“ ء راپیش دارگ بوتگ، آرنگیں قصہ بلوچی ء گونہ کن آنت چپاکہ

اے گیشتر ”Real“ آنت ء تنیکہ ہماراجد پتری جاگہ ء مقام است آنت۔

”Pour quoi“ ء لہتیں دزوشم بلوچی قصہ ء گندگ بیت چوشکہ ”کرگ ء پل“ ء پنگ ء

قصہ، ”گور پیچ ء شپانک“ ”گرسی باگاڑ ء نہ شنبے“ ء دگہ بازیں درور: ”کرگ ء پل ء پنگ“ قصہ ء، خدا

پنگ ء راپل دنت، کہ آبہ روت ء اے پلاں، انسان ء سرمان بہ ریجیت ء چوش بہ گوشیت ہر دیں

کہ تومرے، تراپدازندگ کنگ بیت، ء پراں کرگ ء سرمان ریچان ء اے پیم بہ گوشیت تو کہ

مُرتے، تراپدازندگ کنگ نہ بیت۔“ بلے پنگ بدوفائی کنت ء پلاں کرگ ء سرار ریجیت ء پراں

انسان ء۔ پمیشا کرگ بے مرگیں ء انسان مرگ آماج ء پنگ روج ء مروچ کرگ ء پلانی سراٹل ء

مل آنت ء نندوک انت۔

بلوچی قصہ:-

جہان ء اے دگہ راج ء راجماناں بلوچ یک کوہن ء قدیمیں راجے، ء آئی ء قصہ ہم چو اے

دگہ راجاں کوہن ء قرنیگ انت۔ بلوچ ء تاریخی بئزہ ہشت داں دہ ہزار سال انت، چرے حبر ء اے

چیزوت پدرا انت کہ آئی ء قصہ ہم ہے گونگ ء کوہن انت۔ جہان ء کوہن تریں قصہ سومیری، مصری

۽ ميسو پوٽيمائي راجاني آنت، بلے بلوچ ۽ درگت ۽ تنيگه چوشين جُهبل ۽ مھمڪين پٽ ۽ پوله نہ بُو تگ کہ
 آئي ۽ حق ۽ راستين قصه ۽ نشونداري کنگ بہ بيت کہ اے قصه پھک ۽ پھک بلوچ ۽ جند نيگ آنت۔
 قصه هاني بنگپ دائم آئي ۽ راج ۽ بامرداني گھيس کار ۽ گنش بنت کہ آهاني پرے گهہ مردی ۽
 هماراج سوبين ۽ نميران بيت۔ جهان ۽ قصه ۽ بندات کنوک ٿک ۽ کھول بُو تگ آنت کہ چه تو امين روج
 ۽ تگ ۽ تاجاں پدوهدے شپاني وهداں آس ۽ چپ ۽ چاگرد ۽ نشنگ آنت، ايشاں وتي کرد ۽ گنشاناں وت
 ماں وت درشانتگ ۽ قصه ۽ اولي توم ۽ را چنڊ تگ۔

اول سراں خاندان ۽ مردماں په وتي خاندان ۽ مزن مردی، بهادرِي، ياپه آهاني ديمپاني ۽
 وتي گهہ مرداني جهداناں ساڙاتگ، هے تزان قصه ۽ آيات ۽ دروشم ۽ تالان بُو تگ آنت۔ (21)
 کوهن ۽ قد يماں عهداں ٿکاني هوري ۽ ننگ ۽ سوب ايش ات کہ وتارا چه هر پيميل اڙ ۽
 جنجالاں پهريزگ ات، چوش کہ دومي ٿک ۽ کھول، رستر ۽ جناور، موسم ۽ مداني تزنديس هور ۽ هار ۽
 دگه بازيں چيز کہ چريشاں آزمانگاں هما کھولاني گار ۽ سبه سيڙ بُو تگ ۽ درک گيش ۽ زيات ات۔ اے
 رنگين جاوراں هما بامرديا باجن ۽ کرد ۽ ساڙا هگ بُو تگ ۽ هر هند ۽ بيان بُو تگ آنت۔

بازيں خاندان کہ يک جاگه بُو تگ آنت ۽ قبيله ۽ شکل ۽ ديماتگ آنت گڙا په قبيله ۽ ديمپاني
 ۽ ورنهاني مزن مزي ۽ داستان گو شنگ ۽ گير آرگ بُو تگ آنت۔ (22)

بلوچي قصه ۽ دائم ۽ شر ۽ راشتر ۽ شر ۽ راشتر گو شنگ ۽ بيان کنگ بُو تگ ۽ اے قصه هاني
 آروک دائم هما ٿک ۽ سروک يادين ۽ مذ هبي واندکار ۽ واجه ات آنت کہ ايشاں دلير ۽ را ساڙاتگ ۽
 لگور ۽ راير جنگ۔

باز براں ٿک ۽ سروک ياند هبي سروک ياند هبي سروک ۽ کواساں انچين قصه بيان کنگ
 آنت کہ آهاني مقصد شر ۽ گنگ پج ۽ آرگ يا بهادراني ساڙا هگ ۽ لغوراني اير جنگ بُو تگ۔ (23)

بلوچی قصہء سر حال ء بنگلپ دائم ہماردم ء ”FIGURE“ بونگ انت کہ چر اہانی بد کنشٹی ء کم کجالی ء ہماراج سکیتانی دیسپان بونگ انت یا موسمی تباہی ء سیہ سیڈی کہ ایشانی سوب ء ہمود ء جہہ مندیں مردم نقص آماج بونگ انت ء پر اہانی آوکیں روچانی تسیلینگ ء پر اہاں ہچ نہ منینگ۔

قوم ء ملکانی تباہی ء بربادی ء ذمہ داریں کر دیا عمل ہم مدام قصہہانی بنگلپ ات انت چونکہ تر سیناکیں گوات، ہور ء ہار، زمین چند یا اندگہ قدرتی آفت، چونکہ استین ء مدام انسانانی زندگی ء بندوکیں حقیقت بونگ انت، ہمیشا ایش چہ قصہہانی سر حالاں در نہ بونگ انت۔ (24)

جہان ء آدگہ راجاں کہ چہتے چارے گڑا آہانی قصہہاں، آہانی مذہبی سروک ء پیشوکانی یا دیوی ء دیوتابانی زگر ء پگر دست کپ انت۔ بلوچ چوش کہ آدگہ راجانی وڑ ء مذہبی نہ انت، ہمیشا ماں آئی ء قصہہاں اے گو نگیں کارست پدر نہ انت۔ بلوچی قصہ ء دائم انسانی قدر (Values) ء راجارگ یا آئی ء سراتزان (Discuss) کنگ بونگ۔ آئی ء دائم ماں وتی قصہہاں انسانی کرد ء کنش دیما آورتگ انت۔

بلوچ ء قصہ چو آئی ء جندے تب ء انت بزاں انچو کہ بلوچ انت ء آئی ء کرد انت، ہمے داب ء آئی قصہ ء بنگلپ انت۔ دژمنی، ہمراہ داری، بہادری، لگوری، ذراہی ء ناسلامتی ء زند ء مرگ احوال بلوچی قصہ ء داستانانی بن گپ انت۔ (25)

بلوچ ء زندمان آئی ء ہمسائگیں راجاں بازا اثر مندنگ ء آئی ء بازیں قصہ ء آیات سفر کنان تاں بلوچ ء سر بونگ انت، چشکہ ایرانی، سومیری، عرب ء اے دگہ راج کہ ماں ایشانی قصہہاں وتی شاہ ء بادشاہ، پیر ء بکت ء بازیں پرتوانیں کرد بیان بونگ انت ء ہمے راجی سروک ء بامردانی ناماں گوں قصہہاں آہان ء بلوچ ء قصہ ء بہر جوڑ بونگ انت۔ یا ہماہانی مافوق الفطرتی زور ء واکانی ”Texture“ ماں وتی قصہہاں در شاتنگ انت۔

بلوچی ء بازیں قصہ انت کہ آہانی بامردانی، یا شاہ ء بادشاہانی نام گیش تر گوں ہمے ہمسائگیں ملک ء دمگانی ناماں دپ ور انت۔

قصہء گہہ مردء رسترانی یادیبہء بلاہانی سوار بونگ ء تاچک یا گوں آہاں جنگ، جنء پری
 ء جاتوانی ماں تحت ء روان ء سوار بونگ ء بال کنگ یار ستر ء شیر ء گرکانی یہ انسان ء خدمت گزاری یا
 گوں آہاں جبر ء حال ء وڑیں کردیا فکر ء حیاں گیشتر چہ ہے نکانی قصہاں اتلگ انت۔ (26)

بلوچی ء قصہء ر اشعری رنگ ء در شتم ء ہم در انگازگ بونگ کہ ماں ایشاں چو یونان ء Epic
 یا جنگی شعر ایلید ء اوڈیسی ء رنگ ء گندگ بیت، کہ ماں اے شعر اں آوتی نامی میں جنگول ء با مردانی
 کرد ء کنش ء پیش دار انت۔ اے با مرداں وتی راج ء وطن ء پہازگ ء ابدما میں کرد ء را دیما آوڑتگ
 ء نمیران بونگ انت۔

یونان ء روم ء قصہاں وڑا بلوچی قصہء ماں شعری زبان ء بیان کنگ بونگ انت۔ راج
 ء بہادر ء سر مچارانی کہ آہاں پہ بلوچ قوم ء راج ء جنگ کنگ، پہ نام ء ننگ ء دیسپانی ء وتی جان ء جفا
 داتگ انت یا گوں دود ء ر بیدگ ء ہم گز نہیں مہر ء دوستی ء نمیرانیں کردار شعری داستان جوڑ داتگ
 انت کہ بلوچی قصہء مستزین ء شتر ترین بہر انت۔ (27)

بلوچی قصہاںی تہر:

آدگہ راجانی حساب ء بلوچی قصہاںی ہم تہر است انت، چشکہ فیصل، پیر ابل، لیجنڈ، فیبری
 ٹیل ء پار کوئی۔ بلے چد ء ساری کہ قصہاںی آدگہ تہر کہ دیگ بونگ ات انت چریشاں بازینے بلوچی
 قصہء تہر نہ انت۔ بلوچی قصہء "Tail Tale" ء شہادی دزنہ کسیت، چونابا اے تہر قصہاںی
 فیراہل (Parable) ء تہر ءے کہ ماں ایشاں دلوت ء ساہدار چہ وتی بے عقلی ء نازانتیاں چہ وتی
 لٹکاں ز بہر ء بے بہر بنت۔

Etiological قصہاںی بزنہ گوں متھ ء ہمگر نچ ء بندوک انت کہ ماں ایشی ء انسانی
 Origin ء را پہ جہان ء جوڑ بونگ ء آئی ء کوہ ء تلارانی نامانی با پشت ء قصہء انت کہ آہانی "Base"
 مذہبی بنت۔ ماں بلوچی ء لہتیں نزوریں تہر دز کسیت چوش کہ کوہ ء امام، مہدی ء کوہ ء بابت ء گپ ء

قصہ آنت۔ رومانس ء ساگا ہم بلوچی قصہ ء بالاد ء گندگ نہ بنت، ہے پیم Tall-Tails کہ چد ء ساری آہاناں گیشینگ بُوتگ۔

بلوچی ء فیبل، پیر ایبل، لیجنڈ، پار کوئی وتی مہر ء توانائین رنگ ء داب ء است آنت۔ فیر ابلائی تہر ء توانائیں درور دوگن، بحت، سادر یس، سوداگر ء فقیر، کور ء زال، تیجگی توم، شاہ سیاب ء میاہ مار مُوت ء گونگ ء ماں شے رگام ء قصہ ہانی کتاب ”بادشاہ حُداوندوت ات“ ء دزکپ آنت۔

شونداٲ:

- 1- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت آت، بلوچی اکیڈمی، کونہ، 2015، تاکدیم xi
- 2- ہمیش، تاکدیم xi
- 3- ہمیش، تاکدیم xi
- 4- Sherman, Jospha, storytelling, (An Encyclopedia of Mythology and folk – lore) vol I , II, III, Pub:- Myron E. Sharpa, New york, 2008, page no, xviii to vii
- 5- ہمیش، تاکدیم XX
- 6- ہمیش، تاکدیم 156
- 7- Prentice Hall, literature, Pearson, Prentice Hall, new jersy (U.S.A), 2007, page no, 763.
- 8- Cuddon, J,A, Preston, E,C, Penguin group, penguin books, limited, London, page no 451 to 452. Dictionary of Literature and Literary terms.
- 9- Sherman, Jospha, Story telling, (An Encyclopedia of Mythology and folk – Lore) Vol I,II,III, Pub: – Myron E. Sharpe, New York, 2008, page no 142 to 143.
- 10- Cuddon J.A, Preston E.C, Dictionary of Literary terms and literary theory, Penguin, group, Penguin books, limited, London, 1997, page no 302.
- 11- ہمیش، تاکدیم 20
- 12- Sherman, Jospha, Storytelling, (An Encyclopedia of Mythology and folk – lore, Vol I , II, III, Myron E. Sharpe, New York, 2008, page no, 445.
- 13- Parable, about Mythology, <http://w.w.w.crystal.link>. Time: 12:30 AM, Date:2/3/2019

14- The new Encyclopedia of Britannica in 30 Volumes (MACROEDIA Volume 12) knowledge in Depth, Founded 1768 15th Edition, Encyclopedia Britannica, Inc, Published by William Benton, Publisher, 1943 – 1973, Second Publishing Helen Hemingway Benton, Publisher, 1973 – 1974, Chicago / London / Toronto / Geneva / Sydney / Tokyo/ Manila / Seoul. Page No 40

15- ہمیش، تاکدمیم

16- بلوچ، ڈاکٹر، عبدالصبور، بلوچی قصہی لبرائنک (پبٹ پل ۽ نگدکاری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، سال 2009، تاکدمیم 16

17- Sherman, Jospha, Storytelling, (An Encyclopedia of Mythology and folk – Lore) Vol I,II,III, Pub: – Myron E. Sharpe, New york, 2008, page no 120 to 29.

18- Etiological tale, about Mythology, <http://w.w.w>, Crystal, link. Time: 11:40 PM, Date: 2/2/2021

19- Cuddon J.A, Preston E.C, Dictionary of Literary terms and literary theory, Penguin, group, Penguin books, limited, London, Dictionary of Literary Terms and Theory, 1997, page no 401.

20- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت آت، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2015، تاکدمیم xi

21- ہمیش، تاکدمیم، xii

22- ہمیش، تاکدمیم، xii

23- ہمیش، تاکدمیم، xiii

24- ہمیش، تاکدمیم، xii

25- ہمیش، تاکدمیم، xiv

26- ہمیش، تاکدمیم، xv

27- ہمیش، تاکدمیم، xvi

قصہ ۽ بلوچی قصہ

(قصہ ۽ پجار، تہر، بلوچی قصہانی تہر)

رزاق نادر

منی نبشتانک ۽ بن گپ قصہ ۽ بلوچی قصہ انت۔ پداقصہ ۽ پجار، تہر، بلوچی قصہانی تہر انت، عرض ایش انت کہ قصہ گوں بنی آدم ۽ ہمگر نچ انت۔ بیدے قصہ ۽ بنی آدم نہ بیت ۽ بیدے بنی آدم ۽ قصہ نہ مانیت۔ بزاں قصہ بنی آدم ۽ خیال ۽ (Imagination) برورد انت پمشکہ گپ چہ بنی آدم ۽ بندات بیت ۽ دیما روت ۽ سمجھیں گیدی جہان ۽ جوہان ۽ انگیر کنت۔

نوکیں دور ۽ بارگ ۽ نامداریں نبشتہ کار ۽ سکالر یووال نوح ہراری (Yuval Noah Harari)، (Sapiens: A brief history of humankind) ۽ نبشتگ کنت کہ بنی آدم ۽ اولی رند ۽ 2.5 Million سال پیش چہ بے دُمیں شادو ۽ بزاں (Apes) شگر بنی افریقہ ۽ رست ۽ ودی بوت۔

(Humans first evolved in the east Africa about 2.5 million years ago from earliest genus of apes Australopithecus which mean southern AP)

افریقہ ۽ (Savana) ۽ کپ ۽ وہد گوازینگ ۽ رند بنی آدم گلزمین ۽ سر بر آمدان مدان شنگ ۽ تالان بوہان بوتگ، بلے چنش کہ نیچر ۽ ادایار ایکولوجی پرانی ناساز گارات انت پمشکہ زندگ مانگ پرانی مشکل ۽ گران ات۔ آدم مرگ ۽ وژلان ات، اے جاور حال داں لکھاں سال منت۔ نیٹ گڈسر ۽ تزان ۽ گردان بنی آدم نندگ ۽ سو میں بوت، وہدیکہ بنی آدم گوں نیچر ۽ چپ چاگرد ۽ شری ۽ رہت ۽ بیچ بوت ۽ زندگ مانگ ۽ لائق ۽ قابل بوت گڑاں آئی ہے اتلگیں ہلکہ، ڈیہہ ۽ دواراں جاہ

۽ ھنڪنيس ڪرڻ ۽ ڄاه منند بوت ۽ ڪار ۽ روزگار ڪنگ ۽ لڳ ات۔ روج گون ڪار ۽ روزگار ۽ گوشت۔
 داں ديگر ۽ مغرباں ٿند ۽ ٺول وھديڪه آوتي، ھنڪين ۽ ڪه واٽر بوت، آراز مې نان ۽ لوٺ ۽ طلب
 بوت۔ نڪن ۽ ورگ ۽ رند آڪين ٽچڪ بوت ۽ دے ساسارات ۽ گڙا آئي دل ۽ ڪمين گپ ۽ رپ ۽
 مشڪولي لوٺ ات۔ ھے گزر ۽ لوٺ ۽ آئي حيايل ۽ دلگوش قصه جنگ ۽ قصه گوش دارگ ۽ نيمگ ۽
 تزينت۔ اے رنگ ۽ قصه بني آدم ۽ چاگرد ۽ بندات بوت۔ قصه ۽ بارٺ ۽ لس گوشتن ۽
 (Narrative) و ھميش انت۔

بلے ھراري اے گوشتيت ڪه بني آدم ازلي قصه سازے پمشڪه قصه سازگ ۽ گوش دارگ آئي
 ازل تھامان انت ۽ آرا بيدے قصه ۽ وش نہ بيت پرچا ڪه اگلامندي ۽ ابيد آسازگي ساھدارے ھم
 ھست انت (Creative species) پمشڪه چه قصه ۽ آئي ۽ مول ۽ مراد بلڪن وھد ۽ تيلينگ ۽ مشڪولي
 ھم بوتگ۔ بلے اے ھم پدرا ڪين راستي ۽ ڪه آرا بيدے سازگي ۽ وش ھم نہ بوتگ ۽ آئي چيزے
 زانگ لوٺنگ۔ چارين نيمگ ۽ تالان ۽ شنڪين ھشميس گيدي ۽ پزاه ۽ شايقي ۽ بني آدم ۽ را، وھديڪه پگر
 پرماٿگ گڙابازين جُست ۽ سوال چست بوتگ انت ڪه آواں پٿو ۽ جواب لوٺنگ۔ پرچا ڪه سازگي ۽
 حواله ۽ گيدي جھاں ڪمين گلڪاري ۽ چڪن ڪاري لوٺيت۔ از مڪارين بني آدم ۽ ھے ڪمي آن ۽ وڙے نا
 وڙے ۽ مارتگ ۽ پيلو ڪنگ ۽ جھد ڪرتگ۔ ليونالسطائے وتي ڪتاب (Confession) ۽ نبتنگ ڪنت ڪه
 مذھب انسان ۽ گيدي جھانے نيام ۽ گرنچے ۽ ھے گرنچ ۽ مني زند ۽ را معناء مطلب داٿگ ۽ من چه
 وت ڪوشي ۽ رکھيتگ اوں۔ ھے معنا سازي ۽ زند ۽ گيدي جھاں ٺول دار ۽ رنگ دار ڪرتگ۔ ھے
 سبب انت ماوتي چپ ۽ چاگرد ۽ آرٺ ۽ جلوه گنداں پرچا ڪه انسان آرٺسٽ، آرا بيدے آرٺ ۽ وش نہ
 بيت۔ آئي ايمني زانت ۽ آرٺ ۽ اندر ۽ چير ۽ انديم انت۔

اے و بوت گلزمين ۽ سربر ۽ بني آدم ۽ بندات ۽ قصه سازگ ۽ سبب ۽ علت۔ نون اے گپ
 ۽ زانگ ۽ جھد ۽ ڪناں ھے قصه ڪه مئے سر حال انت وت چي ۽؟ قصه ھان ۽ گندان، اشڪنان ۽ وانان ۽
 ماگوشت ڪناں ڪه ڪارستاني جھتہ ٿينٿنگين (Stitched) بيان پدا آواني تب ۽ ليڪه، دوستي نادوستي،

ڈیل ء ڈول ء رنگ ء دروشم ء دراء سہر ابونگ قصہ گوشگ بیت۔ المی انت کہ چہ بیان ء گوشتن آں
 بزاں گپاں قصہی رنگ ء گوناپ ہم دراء ظاہر بہ بیت پدا آئی تل ء توکاں قصہی زانت ء ہنر ہم شتری
 ء پدربہ بیت۔ سادگین ء ہموچی زبان ء آقصہ گوشت ء تہابیان بہ بیت۔ آئی ء حیرانگی ء ابھی ء رنگ
 شتری ء مان بہ بیت دانکہ اشکنوک تشے ہم نہ وش ء نائب مہ بیت۔ ایٹی ہمراہی ء قصہ ء آسر ء داں
 اشکنوک ء اُشکنگ ء جوش ء جوزہ برجا بہ مانیت۔ آقصہ گوشگ بیت ء ہے قصہ ء شتری ء سپت لیلگ
 بنت۔ بیدے چرے شتری ء سپت آں قصہ قصہ گوشگ نہ بیت۔ اے دانک ہم گیر آرگی انت کہ
 قصہ گوشوک برے برے اشکنوک ء را آگاہ کنگ ء سہدارینگ ء شعری دروشم ء براہدارین گپ ہم
 نیام ء دور دنت۔ چُش کہ

کاژدرانت کوژدرانت

واد ء شکر ہم سرانت

یاں

چنکے گل ء چنکے ہیر

گڑاں چوں بوت

قصہ ء شعری رنگ آرگ راج ء براہ داری ء نمہ داری مارگ (Esthetic sense) سہرا

کنت کہ قصہ ء لس تزان ہم شعر ء زیر ء تہا انت۔

اے شعری دروشم ء ڈول دارین دانک اشکنوکانی واب ء گڈگ ء پروش انت ء آوان ء
 آگاہ ء سما دارین انت۔ اے رنگ قصہ گوش ء زانکاری، قصہ گوش ء سرپی ء پیش داریت کہ
 آچونین (Narrator) ء قصہ گوش ءے چو کہ عہدی قصہاں قصہ سازوت بیگواہ انت، اے کار ء
 بزاں آئی بیگواہی ء ہم وتی قصہ جنگ ء تہا قصہ گوش پیلو کنت۔ ہے رنگ ء قصہ ء بندات ڈول داریں
 وڑے ء بیت، چُش کہ ”ہست ات یک بادشاہے بلے بادشاہ خدائے جند انت آتہنا چار کرک ء چار
 کولٹر ء واجہ ات۔ قصہ ء آزمائک، کسمائک ء گدار ء رنگ ء یک جیڑ ہے بزاں (Conflict) ءے

بوٹنگ المی انت۔ قصہء ہمارا ہی ہے جیڑہ بُرزے روان کنت ء داں سرٹل ء بزاں (Climax) ء کہ رسیت گڑا جیڑہ گیش ء گیوار ء (Resolve) بیت ء قصہء وتی آسر ء رسیت۔ قصہء آسروش ہم بوت کنت ء نہ وش ہم، بزاں ارمانی ء افسوزی ہم بوت کنت۔ برے برے قصہء آسر ء پہ اشکنوکاں شرین پنت ء نصیحت ء جہت ء کلوه ہم مان بیت ء آایشرا اپلوا بندیت ء وتی ہمروچی زند ء کار مرکز کنت۔ قصہء آسر ء قصہء جنوک اے ہم گوشتیت کہ ”من چو دا اشتابستا کائین“ اے دانک وتی جاگہ ء بلاہیں مطلب ء بزانٹے داریت ء قصہء جہت ء زانکار ء سرپدی ء دنت بلے گوشے بہ بیت پہ اشکنگ۔ زانتے بہ بیت پہ زانگ ء۔۔۔

ہمک زبان ء قصہہانی وڑا بلوچی ء قصہء ہم ہستیں مہلوک (Species) بزاں انس، جن، دیہہ ء بلاہ، پری ء ایدگہ ساہدار ء جانورانی بارٹ ء سازگ ء تنگ بوٹنگ انت۔ اے قصہہاں آوانی زانت ء نازانتی، بہادری ء لگوری، وش رنگی ء بدرنگی ء ایدگہ مہلوکاں گوں دوستی ء نادوستی، تب ء نابتی ء دگہ بازین، نیل ء عادت از می دزوشم ء براہداریں رنگے ء گندگ ء کائنت کہ آاشکنوک ء وانوک ء رامشکول ء وش ء شادان دار انت پمشکہ آداں شپانی نیم ء یک رنگ ء قصہء گوش داران ء بند انت۔ اے رنگ ء آبازین چیز چُش کہ زبان، تب زانتی، جتا جتائیں مہلوک آنی (Species)، نیل ء عادت، وش رنگی، بہادری، دوستی ء بارواسرپد ء زانکار بنت ء آوان ء شرین پنت ء نصیحت ہم رسیت ء آئیکی ء شرین ریتاں (Values) سرپند بنت ء ہمیشان زور انت ء زند ء کار بند انت ء ”کلچر ڈ“ بنت۔

نون قصہء درورے چہ منی دگ ء۔ منی دگ ء علاقہ ء شرترین قصہء شاہے بہرام ء گل اندامی قصہء انت۔ دوئین شگرب ء مغرب ء بادشاہانی ماڑی آل پیدا بنت۔ ہنچو کہ قصہء کارانت سیرگ ء راوڑے ء معلوم بیت کہ ایشانی قسمت یک ء لوڑ انت پمشکا اے لوڑ بنت۔ بلے سیرگ گوشتیت کہ من ایشان ء اوار بوٹنگ ء نسلیں ء ایشانی تقدیر ء سندین۔ سیرگ گل اندام ء پیدائش روج ء آرا چہ مولدانی چنکاں چانپیت ء کوه ء کاف ء بارت ء باغ ء تہابنڈے ء ڈڈرا چیر دنت ء آرا

ہمودا آپ ۽ وردن پُڄا رينيت دانڪه کس آئي بو ۽ باس ۽ هم مه چنت ۽ آهه جا گهه ۽ رُدان ۽ مزن
بو بان بيت۔

دومي نيمگ ۽ بهرام که ورنابيت آگل اندام ۽ واب ۽ گنديت، پرائي شيداء عاشق بيت ۽ وتي
ماس ۽ را گو شيت که من ۽ موکل به دے من گل اندامي شو باز ۽ رين۔ ماس گو شيت ترا گل اندامي
ڏس ۽ نشان معلوم نه انت تو آرا کجا ۽ چون شو باز ۽۔ بهرام در ائينيت مني مات من ۽ بيدے گل
اندامي ۽ نه بيت۔ بس تو من ۽ موکل دے۔ مات گو شيت ترا موکل انت بلے بهرام نزور ۽ اير دستگ ۽
رحم۔ بهرام وتي زحم ۽ اسپ ۽ زوريت۔ شپ جاه ۽ رويج جاه بيت۔ ڏيهه ۽ هکلهما ولان ۽ وٿان بيت۔
دانڪه شهر ۽ علاقه ۽ رسيٽ۔ گندي داں شهر ويران انت، نه وڙي ۽ نه آدمي گو ابيت بس لهنتيں تحت
جنوک انت، بلے مردم گواه نه کنت۔ يک تحتے ۽ سر ۽ سے بوجا، بيل وڙين سهدار بندوک ۽ دور
ديوک انت۔ بهرام آوان ۽ جست کنت شما پر چاچش ات؟ آگوش انت مارا بلاهے بنديگ کتہ۔ اے
شهر ۽ شهر بلاه ۽ وارنگ ۽ هلاس کرتگ بلے تو چد ازوت دريا تر اتم وارت۔ هے نزيڪ ۽ بهرام گنديت
داں چاهے ۽ اندرا گوشے لالے تيگ ۽ انت، آچات ۽ اير کپيت داں پري گو نگيں جنڪ ۽ آئي زاناني سر
۽ بلاهے وپنگ۔ جنڪ بهرام ۽ گنديت گزيت، رندا کنديت۔ بهرام پُرسيت تو پر چا من ۽
ديست، گريت ۽ نون کند گائے؟ آئي در ائينت من گزيت که ترا اے بلاه که مني زان سرا واپ انت
که اے سما کنت ترا وارت۔ من کنديت، پرے حاترا که من ۽ وشي بوت که من باز دير ۽ پد بني
آدمے گندگ ۽ اُن۔ بهرام در ائينت ايشراچه وتي زان سران به گيشين۔ لالين جنڪ ۽ هے وڙا کرت
چو که بلاه سال ۽ واب ۽ ات پمشکا سمائے نه کرت۔ بهرام بلاه ۽ دوئين گوشان ۽ کونڊ ات۔ بلاه ۽
در ائينت ”پشه خوردند“ بهرام بسم اللہ کرت ۽ آرا ڀيے جت۔ بلاه ۽ گوشت بهرام من ۽ دگه ڀيے به
جن۔ بهرام جواب دات ترا هے ڀ بس انت۔ بهرام ۽ نگر بين جنڪ چه چات ۽ در کرت، هما جاه ۽
ايدگه بستگيں بندريگان ۽ آجو کرت۔ بندريگاني گوشگ ۽ بهرام ۽ گول لالين جنڪ عاروس کرت ۽
گول و تا همراه کرت۔ شاه بهرام ۽ آئي وتي پند برجاه داشت دانڪه آشهرے ۽ سر بوت انت۔ داں شهر

ء آدمی نے نہ گواہیت شہر ویران انت۔ اناگہ ء آواں براہد ارین جنکے دیست۔ جسٹ ء چہ ہے
 معلوم بوت کہ آپے شہر ء بادشاہ ء جنک انت چو کہ بلاہ ء سبھین شہر وارنگ دگہ کس پشت نہ
 کپتنگ گڑاں بادشاہ ء وتی جنک دیم داتنگ۔ بہرام جسٹ کرت بلاہ ء آئیگ ء وڑ ء ڈول چے رنگ ء
 انت۔ جنک ء گوشت اولی ء گواتے کئیت رند ء ٹہہ ٹہہ ء ہور شنزے بیت چریشی پد بلاہ رسیت۔
 ہے رنگ بوت، رند ابلاہ اتک۔ بہرام آراٹپے جت۔ بلاہ ء گوشت کہ بہرام دگہ ٹپے بہ جن۔ بہرام
 درائنت تراہے ٹپ بس انت۔ جنک ء را بہرام داں ماڑی سر کرت ء گوازینت ء بادشاہے
 کاردارے ء جنک دیست ء بادشاہ سہی کرت۔ بادشاہ ء گوشت کہ آراجلدی ہماجاہ ء بہ برات۔ بلاہ مارا
 وارت۔ جنک ء حال دات کہ بلاہ ء رامردے ء کشتنگ آگوں من گون انت۔ بادشاہ ء بہرام
 لوٹائنت۔ گندگ ء رند آرا دز بندی کرت کہ توایشی ساہر کھینتنگ پمشکا اے تئی دشار انت گریشی
 سور بہ کن۔ ماس ء گوشتن ء پدا بہرام آرا سور کرت۔ رخصت ء وہد ء جنین ء آرا ہنچشیں اگد ہے ء
 چیزے دات کہ چرائی سبب ء کس ء آرا دیست نہ کرت۔ بہرام وتی سفر برجاہ داشت۔ دیست ء
 داں بلاہین سولے۔ ایٹی چیر ء مرگ ء چوری انت ء برزا بازے بال انت ء ہے چوری آن ء ورگ ء
 باڑا انت۔ آئی بازجت ء کوٹت، ہے چوری آنی دیم ء دات وت دزچک ء ساہگ ء وپت۔ سیمرگ
 اتک ہے کوٹتگین گوشتانی ورگ ء لگ ات۔ آگژن ء بے سارات۔ ورگ ء سیرکنگ ء رند آئی
 جسٹ کت کہ چہ شہا چنکس ورگ بوٹنگ ء چنکس سراہتنگ۔ چوری آن درائنت ماکل سلامت آن۔
 سیمرگ ء گوشت اے نیکی گون من کئے کرتنگ۔ مرگ ء چوری آن درائنت کہ آمر د کہ دزچکے
 ساہگ ء واب انت ہمانی کرتنگ۔ سیرگ ء وتی بانزول مرد ء سراجت انت ء نشت دانکہ بہرام پاد
 اتک۔ سیرگ ء منت واری درشان کت وہدے سیرگ بال ء تیار بوت۔ بہرام ہے چیز چہ کیسیگ
 ء کش ات ء بے توری ء سیرگ ء بانزلانی سر ء سوار بوت ہما باغ ء سر بوت کہ اودا گل اندام جاہ مند
 ات۔ دوئین یک جاہ بوت انت ء گل ء شاداں بوت انت۔ داں زہگ ء زاپران ء رست انت، نون
 حضرت سلیمان وتی مہلوک توار کت سیرگ ء را گوشت نے کہ ہما دوئین زہگ لوڑا انت۔ سیرگ ء

نہ من ات آرا حکم دیگ بوت کہ ہما بُنڈے ڈڈرا بیار۔ بُنڈ آرگ بوت داں چپوے گندے بہرام ء گل اندام گوں چک چلا نگان انت۔ سمرگ توبہ کت کہ کارے حداوند لوٹیت آالم بیت نصیب ء پروشگ مئے وس ء درانت۔ ”من چودا اشنتہ بستہ کائین“۔

اے نامداریں قصہ ء اشکنا بینگ ء چہ منی مول بلوچی قصہ ء رنگ ء دزو شتم ء ہمراہی ء چندے تیکنیک پیش دارگی ات، کہ تیکنیکی حساب ء چہ ایدگہ قصہ آں جتانت۔ بیانیاں (Narration) ء بدعات چہ کارست سیمُرگ ء بونگ انت۔ آقصہ ء تہاجیرہ (Conflict) پیدا کنت۔ قصہ دیما روان بیت، دانکہ برزتری حد ء رسیت گڑاں جیرہ گیش ء گیوار بیت، قصہ ء آسر ء وشی ء اوارى انت۔ مل بہرام ء مات بلوچ شیر زال ء وڑا آرا موکل دنت ء آرا نصیحت کنت کہ نزور ء ایر دست ء گوں کدی مہ مڑ بلکن آئی ء سرارحم بہ کن، ء ایر دست ء مدت ء کمک ء بہ کن۔ وہدیکہ زوراک ء گوں ہم سری ء مٹی بہ کن ء زوراک ء بہ جن ء بہ بورین۔ قصہ ء بامرد ہے وڑ کنت ء کدی نامردی پیش نہ داریت۔ ہے (Baloch Code of honor) بزاں بلوچ میارانت بہرام گوں سی مرگ ء نیکی کنت۔ بہ گندے رہتیں مرگ ہم نیکی ء بدل ء پہ نیکی ء شری دنت، ء پدا قصہ ہانی تہادگہ چندے گیشین گپ ہم بیان بنت پہ درور ’قصہ ء کارانت‘۔ بزاں قصہ گوش منگ ء انت کہ ادارستی ء دلیل (Logic) گندگ ء نہ ایت، دگہ بیانے کہ ”دپے جبرزوت بنت، سال ء ماہ دیر ء گوزانت“۔ اے دراہیں جبر بلوچی قصہ ء آئی رنگ ء دزو شتم ء سہرا کن انت۔ پمشکا ماگوشنت کنناں کہ بلوچی قصہ ء وتی رنگے۔ ہے مئے گیدی ء رنگ انت ء باند انت کہ مئے لبزانک ہے بُن حشانی سرا دیما بہ رؤت ء دیمر وئی بہ کنت گڑا مئے زبان ء لبزانک مکیم ء مالدار بیت اگاں ناپد منگی مئے طالع مانیت۔

بلوچی زبان ء بابت ء چندے ناسرپد ء نہ زانکارانی کرتگیں رد ء ناراستین گپانی جواب ء من دو کسانکس قصہ کہ لچھی رنگ ء انت، دیما کاراں ء پیش داراں دانکہ راستی بہ گیشیت، زانگ بہ بیت ء بہ مانیت پرچا کہ، بہتیں مردم کہ آیک نوک سکھین واجے ء را بلوچی ہیل دیگ ء انت آواں ہے واجہ گوشتگ کہ بلوچی زبان ء زیر، شیر کنی ء ہم تنگی مان نیست انت، پمشکا گوں درنایاں ء

واجہاں دزبندی انت کہ اول و تارا بلوچی زبان ۽ رگ ۽ روتگاں پوہ ۽ سر پد بہ کن ات، رندا ایراد
گیری بہ کن ات۔

اے درگتہ بلک ۽ پٹئی ۽ قصہ ۽ بہ گندات چریشی سماکپیت کہ اے زبان ۽ تہا چنکس زیر
شیر کنی ۽ شتری ۽ سپت مان انت۔ دلگوش،

ہست ات یک بلکے، آراہست ات پٹئی ۽۔ ہر دیں بنگ ۽ کہ ہیزک منت ات، پٹئی ۽ را
شیرے بو ۽ لگ ات آگنوک بوت گڑا آبلکے اے نیمگ ۽ ۽ آنیمگ ۽ درک ات۔ یک روچے
ہیزک ۽ منگ ۽ رند بلک ۽ ہیزک وتی من ۽ چیر دات بلے پٹئی ۽ ہیزک درگت ۽ بلک ۽ شیر دات
انت۔ بلک زہر ۽ بوت، ۽ آئی ۽ پٹئی ۽ دمب گڈ ات ۽ چیر دات۔ پٹئی ۽ وتی ردی مار ات ۽ ہیلے ساز
ات ۽ شت بُزے کرا ۽ بُز ۽ رادز بندی ۽ کت ۽ گوشت ۽ ک،

بُزی من ۽ شیر دے

شیراں بریں بلی دین

بلی من ۽ دمب دنت

دمب ۽ برین موچی دین

موچی دمب ۽ دوچی دنت

بُز ۽ درائینت من ۽ شیر نیست بُرو کہیر ۽ بہ گوش من ۽ تاک بہ دنت من ورین گڑا
شیر کنین ۽ ترادین۔

پٹئی دزک ۽ شت کہیر ۽ گورا، آرادز بندی ۽ کت ۽ گوشتے کہ

کہیر من ۽ تاک دے

تاکاں برین بُزی دین

بُزی من ۽ شیر دنت

شیراں برین بلی دین

بلی من ء دُ مَب دنت
 دُ مَب ء برین موچی دنین
 موچی دُ مَب ء دوچی دنت

کھیر ء وتی تاک چنڈرات انت۔ بڑ ء تاک وارت ء شیر دات۔ آئی شیر بلک ء رادات انت۔
 بلک ء دُ مَب دات۔ پشی ء دُ مَب موچی رادات ء موچی ء دُ مَب دوچرات ء دات۔ اے رنگ ء آرا
 تاک، شیر ء دُ مَب رس ات، پُشی پدا گل بوت۔ کارستانی کی کوئی ء تپاک ء کمک ہم شتریں ء مثالی
 چاگردے پیشداریت۔

مڑاہ داراں! ہموچی ء لس زبان ء شاعری ء رنگ ء دژوشم ء سنگ ء تنگ ء بہ گندرات ء شیر
 کنی ء زیمیر ء بہ مارات۔ منی دوزواہ ء واجہاں شاکجام تور ء حساب ء اے زبان ء بے تام گوش ات؟
 ایسوزانت شے زانت ء زانگ ء سرا۔

ہے درگتہ دومی قصہ مئے دگ ء دُ سکیچ ء نثار ء نادوستی ء دژ منی ء قصہ انت، کہ چہ رومی ء
 مثنوی، (Teaching of Rumi) ء (reed, flute) کہ، (E.H. Winfield) ء انگریزی ء
 تزیینگ۔ آبلوچی ء لہچی رنگ ء بلوچی فائیڈ (Balochified) ء پرسانی فائیڈ کنگ بوتگ۔ اے
 بنچک ء ہمہ اوست بزاں کی یاں کل (Totality) لیکہ انت کہ وہدے چوچک چہ بنچک بزاں
 ہنڈال ء کہ سدیت چہ جتائی ء چوں فریاد کنت۔ (Hearken to the reed flute how it
 Complains Lamenting its Banishment from its Home) اصل ء نل جُزء
 سہل چیدگ انت ء آئی توار جتائی ء درانگازی انت۔ اے قصہ ء رامنی واجہ یوسف جان گچکی
 ء ”الس در“ ء شہہ جمال ء قصہ نبیستگ کہ منی معلوم داری ء ردا کیں ر دانت۔ شعر ء اولی بند چُش
 انت،

بُشنو از نے چوں حکایت می کند
 وز جُدائی ہاشکایت می کند

پہ درور جہل ۽ لچھی قصہ ۽ بہ چارات۔ اے سہرا کنت کہ بلوچی زبان ۽ چنکس زیر ۽ شیر کنی
مان انت ۽ ایثی دامن چون پراہ ۽ شابیت انت، دری خیال، فکر ۽ تب ۽ چوں انگیر کنت ۽ وتی کواری ۽
دل ۽ جاہ دنت۔

نون من پہ شاد سکچ ۽ نثار ۽ قصہ ۽ کارین۔ ہست ات یک براتے ۽ گوہارے، گوہار کسان
ات کہ برات ۽ سورکت۔ ہنچش کہ بوہان ۽ پیدا اک انت، نثار ۽ سکچ ۽ نیام ۽ نادوستی ۽ ناتبی چہ ازل
۽ ہست انت پمشکا نثار را د سکچ سک نادوست ات۔ یک روچے برات پوریات ۽ شت، ۽ نثار ۽ پہ
سنیل ۽ سوات ۽ نیون ۽ سکچ گوں و تازرت ۽ برت، ۽ کمب ۽ زرے ۽ دوردات ۽ وت لوگ ۽ واتر
بوت۔ شپ ۽ برات اتک گوہار ۽ جسٹے کرت۔ جنین ۽ زہر ۽ گوشت من سہت ۽ تی گوہار کجا
شت ۽۔ آچلنڈے دراہیں روج ۽ پہ دیم گردیت، ۽ کارنہ کنت۔ سہبی سینے بیگوواہ انت۔ نیٹ رندا
گوہار گار بوت۔ مدتے ۽ پد گوہار رست ۽ نلے جوڑ بوت۔ یک روچے شوانگے ۽ دیم ہے نیمگ ۽
کپت۔ آئی ہے نل برات ۽ شترکت ۽ جنگ ۽ لگ ات۔ چہ نل ۽ توار اتک۔

بہ جن شوانگ بہ جن شوانگ

من ۽ منی دژ منال برت ۽

زرے دوردات

من رستن نلے بوتن

منی سرچوڑ پساں وارت انت

منی بُن چوڑ نلے بوت انت

گوہارے برات ۽ اے توار اٹکت۔ شوانگ ۽ را گوشت، ایثی توار چوں وش انت۔ نل ۽

کمین من ۽ بہ دے۔ برات ۽ کہ نل جت، چہ نل ۽ توار اتک،

بہ جن لالا بہ جن لالا

من ۽ منی دژ منال برت ۽

زِرّے دور دات

من رُستن نلے بُو تن

منی سر چوڑ

پساں وارت انت

منی بُن چوڑ

نلے بوت انت

برات ء نل چہ دپ ء کش ات ء جنین ء راگوشٹ اے ء منی گنہار ء توار انت، تو ایش رازر
ء دور داتگ۔ جنین ء ہر چنکس کہ نہ من ات مرد ء آرا رخصت کرت ء سُن دات انت۔ من چمودا
اشنہ بستاپد اکائین۔

نون چندے گپ قصہ ء تہر ء بابت ء۔ زانگ بہ بیت کہ بلوچی قصہ ء آرگ ء سر گوش
داروکان ء گوشگ ہم بیت کہ یہ شماسُہر پری، ء بلا ہے بنتش یاں، پٹی ء بنگ ء قصہ ء کاریں، دنیا ء
ایدگہ زبانی قصہ ہانی وڑا بلوچی زبان ء قصہ ہم بنی آدم، پری، دیہہ ء بلاہ ء جانورانی ء ساہد ارانی سرا
آرگ بوتگ انت۔ ہے رنگ ء اے قصہاں آوانی تب ء سائیکی پیش دارگ بوتگ۔ آوانی وفاء
بے وفائی، مہر ء بے مہری، دوستی ء دشمنی پہ گوئے آرٹسٹک رنگ ء پیش دارگ بوتگ انت کہ آواں
قصہ برہدار ء نمہ دار کنگ انت، پیشکا اشکنوکان قصہ گوں حُب ء واہگ ء گوش داشتگ ء وتی زانت و
دیشنگ۔ نوں ہر کسی رضا انت کہ آایش راچے نام دنت، مُردنی منی جندار اتہر ء گالبند ء ٹرم پہ بلوچی
قصہ ء (Misnomer) بزاں رد نام ء گندگ ء کئیت، پرچا کہ اے گوں قصہ ء آوڑ ہمدست ء
ہمدپ نہ انت، گوشے چو نیم شلوگ ء ہاگ انت۔ ہنچش کہ بلوچی زبان ء بازیں ہستیں ٹرم رد ء
ناراست انت ہے وڑا اے ٹرم ء گالبند ہم رد نامے۔ اے درگتہ من دودلگ اُن ء نہ گیشنگ اُن
پیشکا وتی گوش داروکانی پلوا گچینیں ء یک ء ٹکین معلوم داری ء یا زانٹے بست نہ کنین۔ چو گوشے
بلوچی قصہ ء آسکی گردن ء اے ٹرم ء گئی بد نمہ انت پرچا کہ قصہ ء (Format) ء رہند کیے ء

کارست قصہء سر حال ء ٹائٹل انت کہ تیکنیک ء بدل کرت نہ کن انت، جوہر ء (Essence) وتی
جاگہہ ء قائم ء برجہ انت۔ اگاں کرت کن انت گڑا چو انگریزی ء جتا ء گیشنگین گالبندزاں ٹرم
ٹاپینگ ء سازگ بہ بیت۔

شوندات:

- 1-Sapiens (یوآل نوح ہراری) (Yuval Noah Harari)
- 2-Confession (لیوٹالسٹائی)
- 3-Teaching of Rumi (مثنوی مولانا روم) (E.H. Winfield)

بلوچی قصہ ہانی بن گپ، زبان و بیان

شرف شاد

قصہ و تک و پہنات

لبز انک انسانی واہگ و مارشانی درشان و درانگازے۔ کو نہیں قصہ و شعر ہم چریشی و بے رستگار نہ آنت۔ بس تپاوت ہمیش آنت داں یک دورے و ساچشتاں زانگ بیت کہ اے کئی و آکئی آنت و چہ یک دورے و پیش و چیز زانگ نہ بنت کہ کئے و ساچیتگ آنت۔ ہماہانی بابت و زانگ نہ بیت کئے و ساچیتگ آنت، گمان کنگ بیت کہ کو نہیں قصہ یا سر جمیں کو نہیں و لبز انک انسانی گزوہانی درشان و درانگازے۔ ایشی و دروشم (Form) و ہد و لوٹ و حساب و بدل بوٹگ، جاہے قصہ، جاہے داستان، جاہے بتل و جاہے شعر و دروشم و بے ایشی و ماخذ و ساچوک ہے انسانی گزوہ آنت۔ ایشانی واہند بوٹگ و ٹاک و مردم یک مردے، گچینی ٹکے یا راجے و سراجت نہ کنت، اے کلئیں بنیادمانی میراث آنت۔

اے قصہ ہانی کلئیں بنیادمانی میراث بوٹگ و مستریں دلیل ایش آنت کہ ماں ایشاں بنیادمی قدر و کیلو بن گپ کنگ بوٹگ آنت۔ ہما بنگی قدر و کیلو کہ بنیادمانی چاگرد و گل میہہ زانگ بنت۔ درستیں قصہ ہانی بنگپ، مہر و دوستی و دلکشیں مارشت، نیکی و بدی و کش و چیل، دوستی و دشمنی و جوزگ، بنیادم و غم و گرسٹ، وٹی و شادہ، اجلہی و تکانسری و چپ و چاگرد و پرچکر آنت۔ بنیادم ہر جاہ و ہر ذات و بہ بیت آئی و مارشت و جوزگ یک وڑ آنت، ہے سبب آنت کہ یکیں قصہ گوں دگہ پڑدرال، دگہ دمگاں، دگہ دگہ دروشماں ہست آنت۔ R.D. Gameson و لبز انک راجانی دودمان و دود و ریدگ و پُر آرزیشیں بہرے قرار داتگ و گوشتگ:

"Folklore is the branch of cultural ethnology, the date of folklore are the myths, legends, traditions, narratives, superstitions, rituals, customs, dance and exploration of nature and man, acceptable to

individuals ethic group in each part of the world at any historical movements."(Gamson , 1960)

اے قصہ اولیٰ رند ء کئے ء، کجا، ء کدی، گوشتنگ انت؟ پولکار انگتہ آسرے نہ رستگ انت ء
نئے کہ چوشیں گمانے است کہ بہ رس انت! بس ہے گوشتگ بوت کنت کہ قصہ ہمنچو کوہن انت
ہمنچو کہ بنیادم ء جند ء آئی ء بن دپتر کوہن انت۔

قصہ ء بندات ء دیروئی گوں بنیادم ء ہستی ء بن دپتر ء بندوک انت۔ قصہ یک مردے ء
جاور ء حالاں بُن گپ بہ کنت یا سر جمیں چاگردے ء، گوں بنیادم ء زند ء، ہمگر نچ ء آئی ء وجود ء منت
وار انت۔ بنیادم ء دودمان ء قصہ ڈروشم ء گوناپ داتگ۔ دودمانانی جوڑشت ء ہمنچو بدلی اتلگ، ہمنچو
قصہ ء زُبان، چاگرد ء بُن گپاں بدلی آہان بوتگ۔ دودمان دو بہر ء کسکاس بیت۔ یکے ء سر جمیں بنیادم
ء دودمان انت کہ ما آئی ء انسانی تہذیب گوشتیں۔ ایٹی ء قدر ء کیلواہا انت کہ سر جمیں جہان ء قدر ء
کیلوا انت۔ دومی راجی دودمان انت کہ ہمک راج ء وتی چاگرد ء رہند ء حساب ء وتی ریدگ ء دود
ٹہیننگ انت۔ سومیری داستان ء گل گمیش ء داستاناں شام، عراق ء مصر ء دمگانی، ٹرائے ء ایلید ء
داستاناں روم ء یونان ء، الف لیلے ء قصہاں عربانی، بیتال پتیبسی ء کتھاسرت ساگر ء قصہاںی پُژدر ء
ہندوستان ء دودمان ء زندر رہند پد ریں وڑے ء گندگ بنت۔ اے بابت ء بلوچ بن دپتر زانت ء
کواس جان محمد دشتی نبشتہ کنت:

"داستان زبان ء لہز انک ء خوبصورتیں سنچے دینت۔ پُر معنائے کن انت۔ ہمیش انت
کہ مذہبی ء راجی دوداں راہ ء پُرین انت۔ ہمیش انت کہ ریدگاں بُنیادے دینت۔
یونانی، رومی، مصری، سیبیلونی، یہودی، ایرانی، ہندوستانی، چینی ء اے دگہ راجانی
عشقی ء جنگی داستاناں، بامردانی ذکر، آہانی بہادری، مہر یا ظلم ء ناروائی ء ذکر راجی
لہز انک ء دود ء ریدگ ء شرت ترین بہرے انت۔" (دشتی: 2022ت-242)

دُنیا ء اے دگہ کو ہمیں زبانانی پیم ء بلوچی ء عہدی قصہ ء داستانانی مز نہیں مڈی ءے است۔
انچو کہ یونانی، رومن، مصری ء ایرانی قصہ گوں آہانی سرزمین ء ریدگاں ہم گزنج انت، ہے وڑا
بلوچانی عہدی قصہ ہم گوں بلوچ ء دود ء ریدگ ء سرزمین ء بندوک انت۔ بلوچ وتی راجی ء مذہبی

دودمان ء ہم گزنجیں قصہ ہانی سرء پھر بند انت۔ وتی قصہ ء داستاناں دوست دار انت پرچا کہ ایش ہم بلوچ ء راجی زند ء چاگرد ء ڈولداریں بہر انت ء چہ بلوچ ء زند رہند ء دودمان ء گوناپ ایش زرتگ۔ واجہ جان محمد دشتی بلوچی داستانانی بابت ء نبشتہ کنت:

"ماں بلوچاں بازیں داستان انت۔ عشقی انت۔ جنگی انت، دیہہ ء بلاہانی قصہ انت۔ جن ء جاٹو ء سہر ء سیہمیری ء قصہ انت۔ پری ء پریشنگانی قصہ انت کہ آہاں بلوچی لبزانک ء راپر معنا کنگ ء بلوچ ء ہزاراں سالاں ہے پھریزینگ انت۔ آہاں گیر کار انت۔ گوش دار انت ء پھر بند انت۔ داستان بلوچ ء فکر ء فلسفہ ء بنیاد انت"

(دشتی۔ 2022:ت، 242)

بلوچی کو نہیں قصہ ء داستان بلوچی لبزانک ء مڈی ء میراث انت۔ اے ہے کو نہیں قصہ ء شعر بوتگ انت کہ بلوچی زبان ء رکینگ ء مئی کردے ادا ایش کنگ۔ چہ یک پدرتچے ء دومی پدرتچے ء سراش کنگ۔ بلوچی ردانک زبان ء بیان داتگ۔ ہمک قصہ وتی دودمان ء جہگیر انت۔ اے یک انجیں دودمانی آدینکے کہ ماں ایشی ء ہر گوزوکیں عہد ء چاگرد گوں وتی دُراہیں رنگ ء داباں گندگ بوت کنت۔ قصہ ء داستان فکشن ء یک بہرے انت کہ وتی دُراجی ء گونڈی ء وتی دُروشے دیم ء کار انت۔ یکیں قصہ ء دگہ بازیں قصہ گزنج گز انت۔ قصہ ہانی پلاٹ ء تہا بازیں تڑمان ترکیت ء اے قصہ ء رنگ ء براہ دینت۔ قصہ ء بندات چہ ہما قصہ ء بیت آ مات قصہ انت کہ آئی ء تہا گونڈ گونڈیں قصہ بند گران ء پُررچان کن انت۔ آسر ء مات قصہ پُررچگ ء ہلاس کنگ بیت۔

قصہ ء چو تل ماں تل کنگ ء مول ء مراد ہمیش انت کہ قصہ دُراج کش بہ بیت۔ وتی گوش دارو کاں دیر تراں ٹلمہ بہ کنت۔ اگاں یکیں قصہ ء دُرسٹیں واقعہ پدماں پدے آہاں بہ کن انت، یا یکیں کارستانی سرء بازیں واقعہ ء اسرار بہ کپ انت، چریشی ء گوش دارو کاں دلچسپی کم بیت، پریشی ء ہے تکنیک زورگ بیت کہ قصہ ء تہا گونڈ گونڈیں قصہ مان گیجگ بہ بیت، بس بندات ہما قصہ ء بوتگ آ بر جاہ دارگ بہ بیت ء ہر گونڈیں قصہ ء ہلاس بوتگ ء پد کسے شروک بہ دنت ء دگہ گونڈیں قصہ بندات بہ بیت ء آسر بہ بیت، گڈ ء آسر مات قصہ ء بہ بیت۔ ہمک ذیلی قصہ ء گوں مات قصہ ء ہم گزنج بوتگ الہی انت پرچا کہ چریشی ء اثر ء یکشلی (وحدت تاثر) بر جاہ مانیت۔ قصہ ء وحدت ہم ہاودہ ء بر جاہ مانیت کہ دُرسٹیں ضمنی واقعہ ہانی یک مرکز ء بختلے بہ بیت۔ (تبسم، 383)

قصہ چونہا گیشتر دراج کش بنت۔ باز وہدء اے انچو دراج کش بنت کہ یک شپے ء سرجم نہ بنت ء قصہ گوش یک گچینی جاہے ء ایشی ء مہتل دار انت کہ گوش دارو کانی حُب ء جوش بر جاہ بہ بیت ء اے دگہ شپ ء قصہ ء چہ ہما جاہ ء پدا بندات کن انت ء دیم ء روانت۔ پریشی ء المی انت کہ قصہ وش ء دلچسپ بہ بیت۔ اے بابت ء پروفیسر کلیم الدین احمد نبشتہ کنت: "داستان گوئی کا اصل الاصول یہ ہے کہ دلچسپ ہو اور برابر دلچسپ ہو۔ مدت دراز تک سامعین اختتام کے مشتاق رہیں اور وہ برابر پھر کیا ہوا۔۔۔؟ پھر کیا ہوا۔۔۔؟ کی صدا بلند کرتے رہیں۔" (احمد۔ 1965: ت۔ 9)

اے قصہ ہانی پیش کنگ ء ایشانی بُن گپ ء زبان ء بیان ء مزین ارزشتے۔ قصہ گوش یا داستان گوشاں اے چیز ء نیمگ ء گیش ء چہ گیش دگوش دانگ کہ آہانی بُن گپ انچیں بہ بنت کہ آ گوشدارو کانی تب ء بہ بنت گوں آہانی نفسیات ء نژیک بہ بنت۔ آہاں اچھی ء حیرانی ء دُچار بہ کن انت۔ اے وڑیں بُن گپے گچین کنگ ء پدا آہاں گوں انچیں زبان ء بیانے ء دیم آ ورتگ انت کہ گوش داروک آہاں شری ء سر پد بہ بنت۔ گوشگ ء گوش دارگ ء نیام ء ہچ وڑیں ابہام ء مان گیشگ مہ بیت، تجکلیں رسائکے بہ بیت۔ ہمے کلّیں رہند ء تکنیکانی سبب ء اے قصہ داں روچ ء مرچی گوش دارگ ء دوست دارگ بنت۔

بلوچی قصہ ہانی بُن گپ

بلوچاں ہوار بنیادم ء زند ء ہروڑیں وئیل ء واقعہ پیش اتلگ، آئی ء نقش ء نگار قصہ ہانی تہا اتلگ انت۔ اے وئیل ء جنجالاں آ وٹی دانگ یا غمی کنگ۔ نکانسری ء آماج کنگ یا اچھی دانگ۔ اے دُرستاں آواب ء حیلانی دنیائے ء بُرتگ۔ نوکیں مارشت ء نوکیں جوزگاں آشنا کنگ۔ آئی ء نژ اتلگیں دنیا، غیر منطقی زانت ء سما، چیر ء پُر اسراریں جوزگ ء مارشتاں ہر نوکیں وئیل ء واقعہ گوں نوکیں تجربہ ء مشاہدہ ہے ء نوکیں قصہ ہے ء دروشم دانگ۔ باز وہدء ماگندیں قصہ ہانی بنگپ مزین واقعہ انت کہ آہاں بنیادم ء سرجمیں زند ء سرا اثریلہ دانگ ء باز جاگہ ء کسان ء انچنائیں گپ ہم بُن گپ کنگ بوتگ انت کہ بنیادم ء سمائی زند ء سرا مزین اثر ء زورے نہ دار انت۔ چہ اے واقعہاں ہما کہ گیش ارزشت دار بوتگ انت، آہانی تہا گیشتر زند ء جان بوتگ یا گیشتر پُر واک ء زوردار بوتگ

آنت۔ ہماہانی تہا دل ء گیشتر مین بوٹگ ء کیفیت بوٹگ، آزندگ بوٹگ آنت، آؤ کیں پدر بچ ء یاد ہم داشتگ آنت۔ (بریلوی، 1961: ت، 29)

قصہ زندگی ء کسان ء مزنیں جیڑہاں بیان کن آنت۔ اے زندگی ء کش ء چیل ء داستان آنت۔ زندگی ء راستی، بنیادم ء نفسیات ء جہلی ء بُرزی، قصہ ہانی مستریں بُن گپ آنت۔ اے بُن گپ مدام چہ چاگرد ء واقعہاں جوڑ بنت۔ اے کسان ء مزنیں واقعہ وت ماں وت کماگ ء چہ آہاں پلاٹ جوڑ کنگ بیت۔ پلاٹ سادگ ء تکچیں رنگے ء ہم جوڑ کنگ بنت کہ یکنیں قصہ یشلی ء روان بیت داں ہلاس بیت۔ ہور توریں رنگے ء ہم آئی ء تہا بازیں واقعہ پشت ء دیم بنت ء چہ قصہ ء دگہ قصہ ودی کنگ بیت۔ بی بی سی انٹرنیشنل ء ویب سائیٹ ء شنگ بوٹگیں نبشتانکے ء مریم کونیک ء گیشٹینتگ کہ قصہ ہانی پلاٹ شش رنگیں بنت ء ہے ششیں داب ء پلاٹانی وسیلہ ء سر جمیں قصہ ء داستان گو شنگ بوٹگ آنت۔

- 1- Rags To Riches اے ہما قصہ آنت کہ بد بختی، نیک بختی ء بدل بیت۔
- 2- Riches To Rags اے ہما قصہ آنت کہ نیک بختی، بد بختی ء بدل بیت۔
- 3- Icaurs سوب مندی ئے رسیت، پدا ہے سوب مندی زوال ء نیمگاروت۔
- 4- Odepius بے سوبی ء آماج انت نیام ء سوب مندی رسیت ء پدا گڈ سر ء زوال کنیت۔
- 5- Cinderall سوب مندی انت، نیام ء زوال کنیت گڈ سر ء پدا سوب مندی انت۔
- 6- Man in a Hole کپگ ء پادا آہگ۔

(www.bbc.com.20.6.2022)

کساس دُنیا ء دُرستیں قصہ ہے ششیں بُن گپانی بنیاد ء جوڑینگ بنت۔ قصہ ہر وڑیں بہ بنت، آہانی کارست بادشاہ ء وزیر بہ بنت کہ لس مردم بلے دُرست بُن گپ تڑ آنت ء ہے نکتہاں آسر بنت۔ اے بابت ء قمر رئیس نبشتہ کنت:

"لوک ادب المیہ اور حُر نیہ بھی ہوتا ہے اور طریبہ بھی۔ یہ عوام کی ذہانت کا تخلیقی اظہار بھی ہوتا ہے اور ان کی تفریح و تفسن کا ذریعہ بھی۔ اس میں ہنسی، مذاق، ٹھٹولی، طنز و تعریض، مذہبی عقیدت، دشمنوں سے نفرت، وطن دوستی، مظاہر فطرت سے

محبت، جنسی جبلت، الغرض ہر طرح کے جذبات و احساسات اور واردات کا اظہار ہوتا ہے۔" (رئیس، 1990: ت: 7)

بلوچی ءِ قصہبانی کا رست تب ءِ مزاج ءِ حساب ءِ اگاں عاشق آنت دو، ہمنچو بہادر ءِ مزین مڑ آنت۔ یک نیمگے مڑاہ دار ءِ مہمان جل آنت، دومی نیمگ ءِ گران ءِ چہ گران ترین مہم ءِ سرگرگ ءِ چک ءِ پد نہ بنت۔ پہ دوست ءِ باہوٹاں زند ءِ ندر ءِ قربان کنگ ءِ اوشاتگ آنت، دژ منانی گاڑینگ ءِ بورینگ ءِ ہم زحم جن ءِ بے جگر آنت۔ بلوچی ءِ قصہبانی بن گپ ہے کارستانی احوال آنت۔ دزستیں قصہ نیک ءِ بد ءِ کش ءِ چیل آنت اے قصہاں جنگ ءِ اڑ ہم مان، دوستی ءِ مہر ہم ءِ وش گپی ءِ کندگ ءِ مسکرا ہم۔ اے قصہاں ہر وہد ءِ بدی پزوش وارت ءِ شترئی ءِ نیکی باج بارت۔ شے رگام عہدی قصہبانی بُن گپ ءِ بابت ءِ نبشتہ کنت:

"حدا ءِ شاہ ءِ بادشاہانی قصہ، دیہہ ءِ بلاہانی، جن ءِ جاٹوانی، پری ءِ پریشگانگی، بالی مرگ ءِ جنگلی رستر ءِ ساہد ارانی قصہ، زانکار ءِ دانائیں مردانی پنت ءِ نصیحتی بیان، سرچار ءِ بامردانی جنگی پیش کنز ءِ قصہ، بلوچی داستانانی بُن گپ آنت۔" (رگام، 2015)

بلوچی قصہبانی مستزیں بُن گپ مہر ءِ دوستی ءِ شرفداری ءِ مڑاہ داری آنت۔ اگاں جنگے ءِ واقعہ بیان کنگ بو نگ ءِ آنت گڑا ایشی ءِ مول ءِ مراد بنیادم ءِ شرفداری ءِ پہریزگ آنت۔ اگاں ملند ءِ مسکرائی ءِ بو نگ ءِ آنت گڑا ایشی ءِ پڑدر ءِ مہر ءِ دوستی ءِ وڈم دیگ آنت۔ اے شرف داری ءِ مڑاہ داری بلوچ ءِ دودمانی مزینیں بہرے، ہے حساب ءِ میاں اُستمانی قصہبانی مزینیں پہناتے ہے اخلاق شُناسی ءِ رہند ءِ بندوک آنت۔ اے بابت ءِ سید عبداللہ نبشتہ کنت کہ قصہاں یک نہ یک حسابے ءِ اخلاقی معاملہبانی بو نگ مہستگیں گپے۔ چونابا لبزانک ءِ چند ہم یک نہ یک پیسے ءِ شرف داری ءِ کیلواں گوں بندوک آنت۔ ہما وہد ءِ ہم تری قصہبانی کارست شرف داری ءِ قدر ءِ کیلواں لگت مال کنگ ءِ بہ بنت۔ (عبداللہ، 1987: ت: 29)

قصہبانی چونابا یک بامرد ءِ ہیر وئے بیت کہ آبخاہی کارست بیت۔ اے بامرد گچینی ورنائے، بادشاہے، شہزادگے، سوداگرے بوت کنت۔ اے بامرد ہر وڑیں عیش ءِ عشرتاں بوت کنت۔ ہر

وڑیں جنگ ۽ اڑاند کپت کنت۔ عشق ۽ عاشقی ۽ ہر وڑیں گچھلاں کپت ۽ دراتک کنت۔ جنگی حکمت عملی ۽ چاگردی زانت ۽ زبر ۽ شیوار بیت۔ پمشکہ ہزار مشکل ۽ جنجلاں کپگ ۽ پد ہم گڈ سر ۽ سوب مند بیت۔ قصہ ہانی تہر ۽ بابت ۽ شے رگام نبشتہ کنت:

"قصہ ۽ یک تہرے نہ بوتگ۔ مذہبی قصہ، خُدا ۽ شاہ ۽ بادشاہانی قصہ، بلاہ ۽ دیہانی، جن ۽ پڑشنگانی قصہ، دانانہانی پنت ۽ نصیحتی قصہ، بتل ۽ گالوارانی پُشت ۽ قصہ ۽ واقعہ، بہادر ۽ دلیرانی جنگی بیان، قومی سرچار ۽ مڑاہ داریں ورنہانی گوں در نکلی یا قبائلی ڈڈمنان جنگ ۽ مڑے، فتح ۽ شکست ۽ قصہ ۽ بیان، اے دُراہ قصہ ۽ داستانانی بُن گپ بوتگ آنت کہ یک پُشتے چہ دومی پُشت ۽ اتلگ آنت۔" (رگام، 2015: xiv)

بُن گپ ۽ حساب ۽ قصہ بازیں تہراں بہر کنگ بنت۔

وشکامی قصہ (Popular Tales):

قصہ ہانی اولی تہر ہمیش آنت کہ آوشکامی قصہ گوشتگ بنت۔ اے انجییں قصہ آنت کہ آبس مردماں وتی وشکامی ۽ ہاترا گوشتگ آنت۔ آہانی پُژدر ۽ دگہ سر ۽ سوج ۽ مول ۽ مرادے نہ بوتگ۔ سری زمانگ ۽ کہ بنیادم لاپ ۽ شوہاز ۽ نکانسر بوتگ۔ وردن ۽ شکار ۽ سفر ۽ بچ وڑیں وسیلہ ۽ آسراتی نہ بوتگ، لاپ ۽ سیر ۽ ورگ ۽ ابید آئی ۽ دومی واہگ وشے آرام ۽ ذہنی سکون ۽ شوہاز بوتگ کہ وت ۽ دمانے ٹلمہ بہ کنت۔ گڑا آہاں وت ماں وت ۽ انجییں قصہ آؤرتگ پہ آہاں وشکامی (Entertainment) ۽ سوب بہ بنت۔ کارست وڑ وڑیں جنجال ۽ بہہ ۽ بکڑیں جاور حالاں دُچار بوتگ آنت بلے قصہ گوں وشے ۽ ہلاس بوتگ۔ شہزادگ ۽ گوں پری ۽ آروس ۽، نیکی ۽ بدی ۽ جنگ ۽ گوں نیکی ۽ سوب مندی ۽ Popular Tales ہما قصہ ۽ گوش آنت کہ چہ در قدیم ۽ مہلوک ۽ دل یاد آنت ۽ آہاں گوشان ۽ پیداک آنت۔ آہانی وہد ۽ جاہ (زمان و مکان) لس رہند ۽ آنت ۽ سال ۽ مدتوں کوہن آنت ۽ زمین ۽ پرے کُنڈ داں پرا کُنڈ ۽ شنگ ۽ تالان آنت۔ اشانی مثال سنسکرت ۽ وید،

عربی ء الف لیلہ ، انگریزی ء Gesta Romanorum ء یونانی کو نہیں کسمائکاں ہوارشے رگام ء بادشاہ حد اوندوت ات ء دست کپ انت۔ (شاد، 2020:ت۔ 25)

مذہبی ء نیک راہی قصہ :

قصہ ء داستان ء بازیں تہراں مذہبی ء سر ء سوجی قصہ مزن ارزشت دار انت۔ اے وڑیں قصہاں مذہب ء نیک راہ ء ہم گزنجیں بُن گپ دیما آرگ بنت۔ ایثانی مول ء مراد مردمانی گہبودی ء ہاترا بازیں زانت ء سر پدیانی دیم ء آرگ انت۔ بازیں جاہاں اے قصہاں پنت ء سوج انت کہ مردم ء چاگردی سلکاری ء بدی آل دُور بونگ ء شون ء دینت۔ اے وڑیں قصہاں بے عقلیں جنین یا اے دگہ کارستے ء نہ زانتکاری ء ابدالی ء لوگ ء مردم جنجال ء کپ انت ، پدا قصہ ء بامرد آہاں چہ اے قضاہاں چڈاہیت ء گوں نیکیں پنت ء سوج ء قصہ بلاس بیت۔ یا ماتویا پتوئے چکو ء تابان کنت ء چرے کرد ء وت بدیں روچانی آماج بیت۔ یا سیہسہر ء جاتوگ بامرد یا باجن ء دل ء کش انت ء آئی ء عذاب ء آزار دئے انت۔ گڈسر ء چوشیں ناکردہیں کارے ء کنگ ء قدرت ء نیمگا آہاں سزا رسیت۔ یا ناپرمانیں اولاد مات ء پت ء گپ ء نہ زور انت ء مشکلاں کپ انت۔

چاگردی قصہ :

اے وڑیں قصہاں گیشتر لوگی جیڑہ ء جنجال ، ثرو ء نثار ، دُسیکچ ء ہم جراتک ء اڑ ء گڑ ء قصہ ہوار انت۔ بلوچی قصہاں ملاء میابانی گئی ء شبر ہی ء قصہ ء داستان انت کہ ہے لڑ ء کاینت۔ بادشاہ ء حاکمانی سوب ء لس مہلوک ء زند جنجال انت ء چہ آہانی ظلم ء زور اکی ء دل دور ء دل تیر کہ انت۔ بے گناہ ء بے میاریں مردم شیطان ء سلکاریں مردمانی دست ء رد کپ انت ء پریشان ء تکانسر بنت۔ باز بامرد ء باجن سور ء عاروس یا زندگی ء دگہ کار ء آسراتی چکاسانی دیمپان انت۔ اے وڑیں قصہ چاگردی قصہاں رم ء کاینت۔ چونابا لبزانک گوں Cultural Anthropology ء ہم گزنج انت بلے چاگرد زانتی ، نفسیات ، لبزانک ء زانتشاں ہم نزدیک انت ، ایثی ء سبب ایش انت چہ بندات ء

لبزانک گوں وتی چاگرد ء بندوک انت (احمد، 2010: ت30)۔ چریشی ء اے وٹیں قصہاں چاگردی ء نفسیاتی جیڑہ، جنینانی کرد ء وٹیں بُن گپ گندگ بوت کن انت۔

مہری قصہ:

کو نہیں قصہاںی مز میں بہرے عشق ء عاشقی ء مہر ء دوستی ء بابت ء انت۔ قصہاں مہر ء دوستی گوں سادگی ء دل پہکی ء دروشم ء انت۔ اے وٹیں قصہاں جنک ء بچک ء مہر ء دوستی ء قصہاں ابید مرد ء جن، برات ء گوہار، چک ء پت ء مات ء مہر ء واقعہ ہوار انت۔ بازیں قصہاں ڈولداریں جنک ء یا شاہزادی ء سیاہیں دیہے چست کنت ء بارت ء آئی ء دوستی بچک وتی دو سٹیگیں جنک ء چہ دیہہ ء رکنیت ء کاریت ء دیہہ ء ہم کُشیت ء گار کنت۔ اے وٹیں مہری قصہ بلوچی ء باز انت۔ "چار مرد کہ زال ء بُت اش ٹہینت" کہ یکیں جنک چار کس ء دوست بیت ء گوں آئی ء سورکنگ لوٹ انت۔ (Dames. 1991: 4) "ماہ ء ماہکان" ء قصہ ء کہ جنک وتی پت ء دوستی ء گوں شیرے ء آروس ء ساڑی بیت۔ (شے رگام، 2015: 1) "شاہ فرہنگ" ء قصہ ء بادشاہ ء بلوچیں زال وزیر ء شہر ہی بو کشک ء چہ وتی ماڑی ء تجیت ء پہ مرد ء دوستی ء ننگ ء در پہ در بیت۔ (رگام، 2015: 365)

بلوچی ء قصہاںی نئے تہنا کارست وتی گچینی پُردر ء جتائیں تے ء و اہند انت ء آہانی بُن گپانی چاگردی رونشت یک وٹیں انت۔ کارستانی جوڑشت ء سرجمیں کار ء کردئے تہنا گوں آہانی ذات ء بندوک انت، بُن گپ ہم وٹے ناں وٹے ہما چاگرد ء درانگاز انت کہ قصہ ء داستان ء ہمانی ء حد ء سیمسراں رُوم زرتنگ۔ ہے حساب ء اے داستان وتی بُن گپ ء دودمانی پُردر ء وتی عہد ء نقشے مئے دیم ء پیش کن انت۔

بلوچی قصہاںی زبان ء بیان

قصہ انچو آرگ بیت کہ آئی ء تہا دلچسپی ء جُز ء بہر ہوار بہ بنت۔ اے وہد ء قصہ ء زبان ء بیان گیش ء چہ گیش گوناپ کٹی (امج ازم) ء ازم ء نرّیک بیت۔ ندر گانی جُزیات گیش ء چہ گیش ڈولداری ء پدّرکنگ بنت ء ایشانی بیان ء زبان انچیں رنگے ء کارمرزکنگ بیت کہ ہر کس اش سرپد بہ

بیت۔ گپء را زورمان کنگ ء یا واقعہ ء ارزشت ء گیش کنگ ء بازو ہد ء یکیں گپ پر لیسگ بیت بلے
چریشی ء زبان ء بیان ء بزاه داری ء سر امز نہیں اثرے نہ کپیت۔

قصہ ء ندرگ سازی ء واقعہاں گیش ء گیوار کنگ ء ہاترا ردانک نویسی ء
Foregrounding ء تکنیک ء کار گرگ بیت۔ اے تکنیک ء بلوچی ء ما گلبندی معناء پیش ڈاہی
تکنیک گوشت کنیں۔ قصہ گوش قصہ ء آرگ ء بدات ء لہتے انجیں گپ جنت یا انجیں ندرگ سازی
کنت کہ گوش داروک یا دانوک سر پد بیت کہ چونیں قصہ آرگ بو نگئی انت۔ قصہ ء گوشوک گوش
داروک ء اوست ء گمان ء حساب ء قصہ ء دیم ء بران کنت:

"Foregrounding language is commonly used in descriptions, when representing characters or environments, and when summarizing events. In most ordinary communicative interactions, both the speaker and listener share a context to which they can refer explicitly or implicitly. In principle the narrator could also rely on a shared context when telling the story to the narrate." (Barbara, 2011)

بلوچی قصہ ہانی زبان ء بیان ء بابت ء گپ جنگ ء و ہد ء یک جیڑ ہے پیش کیت کہ اے قصہ
نویسیتگیں دزوشم ء مارا سر نہ بوتگ انت۔ اے قصہ ہانی پولگ ء شوہاز ء و ہد ء ہما پولکار ء کہ داستان
گوش یا قصہ آروک ء زبان ء ہما وڑا اش کنگ انت پدا ہما وڑا نبشتہ کنگ انت۔ اچ وتی نیمگ ء زبان ء
ساپ ء پلکارگ ء جہد نہ کنگ۔ بلوچی اکیڈمی ء نیمگ ء عاقل خان مینگل، محمود خان مری، ملک محمد
پناہ، مومن بزدار ء کوہنیں قصہ ہانی کتابانی سیریز بہ بنت یا بلوچستان یونیورسٹی کوئٹہ ء نیمگ ء رحیم
بخش مہر ء گوہر قیمتی، یا اے آرداد ء کتہہ ہلاس نہ بیت یا علی جمعہ زامرانی ء رد ء بند دا نگیں سوداگر ء
سیریز بہ بیت۔ قصہ گوشوکاں ہما وڑ گوشنگ انت، پولکاراں ہما وڑ نبشتہ کنگ انت۔ اگاں قصہ ء
گوشوک وش لسانے بوتگ، آئی ء قصہ ء زبان ء بیان وش انت، اگاں قصہ گوشوک ء زبان ڈوکوک،
ہوار تواریں زبانے بوتگ گڑا اے عیب نویسیتگیں دزوشم ء ہم گندگ بیت۔

اے پڑ ء ستاکرزیں کارے کہ گندگ بیت آشنے رگام نیگ انت۔ 'خداوند بادشاہ وت
ات'، بلوچی ء عہدی قصہ ہانی گجینی ء شرتیں کتاب انت۔ ایٹی ء شرتیں کتاب جوڑ کنت، شے رگام
ء زبان ء بیان۔ شے رگام ء اے قصہ دگہ دگہ مردماں چہ گوش داشتگ ء نبشتہ کنگ انت، بلے آہانی

گوٹنگ ۽ رہند ۽ نبشتہ نہ کنگ انت۔ وت یک زبان ۽ بیان ۽ نوکیں پیرائے جوڑکتگ۔ زبان ۽ بیان ۽ اے رہند ۽ سنے گنجینی رنگ انت۔ اول اے زبان ۽ بیان ہما انت کہ بلوچی زبان ۽ ازلی تب انت۔ دومی انجیں زبانے کہ قصہ ۽ داستان ۽ بیان کنگ ۽ رہند ۽ ہم گزنج انت۔ سیمی اے یک انجیں زبان ۽ بیانے کہ بدات ۽ تاگڈ سر ۽ یک رنگ ۽ انت۔ ایسی ۽ ماشے رگام ۽ داستانی در شاندا ب گوشت کنیں۔ ہرچی کہ بوتگ و شنگ بلے پہ آڈکاں شے رگام ۽ اے کشک کشمتگ کہ اگاں قصہ ۽ داستان نویسی انت گڑا آئی ۽ در شاندا ب یا Style اے وڑبہ بیت۔

'بادشاہ خداوندوت آت'، ۽ اولی قصہ "ماہ ماہیکان" انت کہ اے قصہ ۽ بادشاہ ۽ جنک گوں رستریں شیرے ۽ ساگ کنت۔ وتی بن گپ ۽ حساب ۽ اے یک عقل ۽ ڈمیں قصہ، بلے شے رگام ۽ انجیں زبان ۽ بیانے ۽ نبشتہ کنگ کہ 30 تا کدم ۽ دراج ترس قصہ دمانے ہم مردم ۽ بیزار ۽ مکانسر نہ کنت، ایسی ۽ سبب ہمے زبان ۽ بیان ۽ در شاندا ب ۽ دلکشی انت:

"بادشاہ ۽ جنک ۽ را تو شگ ۽ تمناکت۔ آئی ۽ را اشتری بارے سہر دات ۽ یک مولدے ہم آئی ۽ ہمراہی ۽ گون کت۔ سور ۽ شپ ۽ بانور گوں شیر ۽ مولد ۽ اشتر ۽ رہادگ بوت۔ شیر ساری ۽ ایش اش پہ رند ۽ جنان ۽ پزوشان کوہ ۽ اگاراں سر بوت انت۔ شیر ۽ جاگہ یک بڑیں ۽ گئیں کوہے ۽ تہا بلاہیں گارے ات۔ شیر ۽ ہمودا جاگہ کت ۽ داشت۔ پہ بادشاہ ۽ لاڑکیں جنک ۽ کہ آئی ۽ تیوگیں زند ماں شاہی ماڑی ۽ گوٹنگ ات کہ مولد ۽ کاردار آئی ۽ سر ۽ پادانی پزنجوک ات انت، اے کوہی گٹ ۽ نندگ گزانیں حبرے ات بلے اے زال ۽ بیج برے حبر نہ کت کہ من غذاہاں یا من ۽ منی پت ۽ یک رستریں ۽ راداتگ۔ زال ۽ دل ۽ ہے گوشت، من ۽ منی بدیں طالع ۽ ادا سر کنگ ۽ بلکیں کسے ۽ بد دعائی کنگ یا چہ مئے پیریناں کسے ۽ غیبت ۽ کنگ۔"

(رگام، 2015: 4)

اے کسانیں سرشون ۽ چہ بازیں گپ ۽ تب در جنگ بوت کن انت۔ اے قصہ نیک بنتی ۽ بد بنتی ۽ روگ ۽ پداگڈ سر ۽ نیک بنتی ۽ تکنیک ۽ انت۔ زال ۽ وتی پت ۽ گپ ۽ منگ اصل ۽ غیرت ۽ ننگ ۽ شون ۽ دنت، اگاں جنک وتی پت ۽ حبر ۽ ناہر بہ بیت گڑا پہ آئی ۽ بادشاہیں پت ۽ شکانی گپے بیت کہ جنک ۽ آئی ۽ گپ نہ زرتگ۔ بدیں طالع، کسے ۽ بد دعائی ۽ پیرینانی غیبت ۽ گپ بلوچ ۽ شرک ۽ پالانی در شان

آنت، بلے مئے گپ زبان بیان بابت بونگ انت ما آنگو سر نہ کشیں۔ داتگیں سرشون حساب بے
 سرجمیں قصہ ہے داب بونگ بونگ۔ گوں سادگیں لبزیاں کہ ہمک مردم اش سرپد بہ بیت، گال رد
 بونگ بونگ انت، گوں جزئیات نگاری وضاحت ہر چیز کشینگ بونگ کہ وانوک بے دل بے تھ وڑیں مان
 کشینگ بے ابہامے مئے۔ قصہ نویسی بے اے درشان داب سرجمیں کتاب بے گندگ بیت۔

چہ نویسی رہند بے در سرزبانی بیان حساب بے بلوچی قصہ بانی زبان بیان ہما انت کہ قصہ ہی
 زبان بے بیت۔ سادگ، تچک بے انجیں لبزانی گچین کہ ہر کس آئی بے سرپد بہ بیت۔ قصہ گو شوک پدا آئی
 بے چہ وتی نیمگ بے رنگ بے داب مان کنت بے گوش داروک بے گوں وت دگوش کنت۔ قصہ بانی بونگ
 تری ہرچی بہ بیت، جنگ بے بے، کش بے چیل بے ندرگ بہ بنت، مہر بے دوستی بے شہد بے شکلیں نند بے نیاد بہ
 بنت، یا عقل مند بے چاگردی زانکاری بے جیڑ ہے بہ بیت، یا کارستانی ر بودگی بے بے سنجی بہ بیت، آئی
 بے زبان بیان بے دلکش بے بڑاہ دار بونگ المی انت۔

قصہ بے بونگ ستر مزن بے جوان بہ بیت۔ دال زبان بے کسان کسانیں بڑا بے بہر بے زبانی بے
 خیال دارگ مہ بیت، قصہ کس بے یات نہ بیت۔ پے ہر گپ بے وش تہی بے وش لسانی بے در کار بیت۔ اگال
 اے وش تہی مان مہ بیت، گپ بے اثر مان نہ بیت۔ قصہ بے خیال ساچی بے نازرکی بے از می رہندانی ہواری بے
 ہم وش لسان بے وش زبیریں گال، سنگینیں گال جوڑ بے قصہ بے کارستانی حساب بے گپ بے تران المی
 انت۔ (بخاری، 960: ت-28)

شے رگام بے نویسی کشیں "میر بل بے قصہ" بے جزئیات نگاری، گالانی وش زبیری بے روانی بے درور
 پدیں وڑے گندگ بیت:

"پے میر بل بے زریان بے سنج بے زین کنگ بے آرگ بوت۔ میر بل بے وزیر بے ریش بے بروت بے
 سرسات انت، بروان بے مچاچ سات انت، دیم سیاہ کنت، ساد بے گٹ بے دات، ساد بے سر
 اسپ بے زین بے بست بے رہادگ بوت انت۔ میر بل تچک بے پے بادشاہ بے دیوان بے نہ شت۔
 بازار بے توک بے جنان بوت بے شت۔ مہلونک بے دیست کہ مئے مزینیں وزیر بے ریش بے
 بروت بے سرساتگ، بروان ساتگ انت، دیم بے سیاہ انت بے بلم بے گٹ بے انت، بے بلم بے
 ساد میر بل بے اسپ بے تنگ بے بندوک انت بے روگ بے انت۔ ہر کس بے عبرت آورت بے
 بازین بے ہے ر مہ بے گون بوت۔ میر بل زریان بے سوار، امیر بے گزیر پُشت بے چلندر،

بازیں دگہ مردمے پہ رندے، وزیر ء سادماں گت ء، گزراں رگزان ء بادشاہ ء دربار ء سر
 بوت۔" (رگام 2015:ت-106)

اے درشانداب ء نویسگ ء شری ایش انت کہ اگاں کستے اے قصہاں بہ وانیت، نہ
 گوشت کہ نویسیتگیں چیزے وانگ ء انت آئی ء دل ء وش لسانیں داستان گوش ء آئی ء دیم ء
 نشنگ ء سرزبانی قصہ آرگ ء انت۔ اگاں اے قصہ دیم ء کنگ ء وانگ بہ بنت دومی گوش
 داروک ء چوسمانہ بیت کہ نویسیتگیں چیزے گوش دارگ ء انت، آئی ء دل ء کیے دیم ء نشنگ ء
 قصہ آرگ ء انت۔

قصہ ء ازم گوں حیال ساچی (تخیل) ء بندوک انت ء قصہ سازی ء وہد ء گیش ء چہ گیش
 حیال ساچی بے لگام یلہ دیگ بیت۔ گپ ء چہ گپ کنگ بیت۔ قصہ ء زبان انچو پڑ تا شیر کنگ بیت کہ
 یک دمانے ء گوش داروک وتی کش ء گورا بے سما بیت۔ باز جاہ ء واقعہ سر رسیلسٹک ء عقل ء چہ ڈن
 بنت بلے سچویشن ء قصہ ء زبان ء بیان ء سوب ء گوش داروکانی عقل ہر گپ ء مٹیت، بلے کہ گواچنی
 گپ چہ عقل ء ڈن بہ بیت۔ اے قصہانی زبان ء بیان ء کمال انت۔ اے وڑیں قصہ ء مثال "نریں
 ماہیکے ء سرگ" ء قصہ انت۔

"بادشاہ شکار ء در کپتگ ات کہ دیست ء مردمی ہڈے کپتگ۔ بادشاہ ء داشت ء پہ
 پادہے ہڈے رینت۔ خداوند ء قدرتاں ہے ہڈے کنگ ء لگ ات۔ بادشاہ ء ہکل گت کہ
 او ہڈے! تو مرگ ء ء مل ء؟ تئی وجود ماں حاکان انت، تئی ساہ دراتگ ء شنگ، تو
 حنکیں ہڈے ء پشت کپتگ ء بلے انگت کنگ ء ء؟ بادشاہ ء گوشت، ماچے
 کلاگی کارے کنگ کہ ترا کنگ کیت؟ ہڈے جواب گردینت کہ من ء تئی پڑ گواتی ء
 سر ء کنگ کیت۔ ہڈے گوشت، تو من ء پہ مرگ ء مہ چار، من انگت تمر داں، من
 ہماں کہ من وتی زند ء چل مرد کشتگ ء انگت دگہ چل ء یک کشاں" (رگام،

2015-ت-550)

بادشاہ دیمتر اہے سرگ ء پروشیت ء آرت کنت ء لوگ ء دیمادزنجیت ء شاہ بانک ء
 گوشت کہ اے زہر انت بچار گوں کس اش مہ وارت۔ جنکے زہر زانت ء ہے آرتاں وارت بلے آئی
 ء تاوان دیگ ء بدل ء جنک ء لاپ ء چکے تو ہم کپیت۔ سر جمیں قصہ ء انچیں وکیل ء واقعہ پیش کابیت

کہ چہ عقل ء ذائقہ انت بلے وقتی زبان ء بیان ء بڑا ہداری ء وقتی مٹوت انت ء دمانے ہم مردم ء گمان
 نہ بیت کہ اے گپ گوشگ بونگ ء انت، اے وڑا اصل ء بوت نہ کنت۔ مردم ء قصہ ء زبان ء بیان
 دگہ نیمگ ء دلگوش بونگ ء نیلیت۔

بلوچی ء قصہ ہانی جوان ء دلکشیں زبان ء ہواری ء دگہ انچیں گپ ء گالانی جز ء بہر ہم است
 کہ آیک نیمگے قصہ ء وش زبیری ء بر جاہ دار انت، دومی نیمگ ء قصہ ء بابت ء گوش داروک ء دلچسپی
 ء ہم کم بونگ ء نیلی انت۔ اے وڑیں گپ ء گال قصہ ء بدات، نیام ء داں گڈ سر ء کایت۔ اے
 وڑیں گپ ء گال بلوچی ء ابید دگہ زبانان نیست انت ء اے بلوچی زبان ء قصہ ہانی گچینی ء جتائیں رہند
 انت۔ پہ درور قصہ ء گوشگ ء پیسر لہتے گال ء گال بند است انت۔ اے گال ء گال بندانی گوشگ اصل
 ء ہمار پک انت کہ قصہ گوش وقتی گوش داروک ء دلگوش ء قصہ ء نیمگ ء گور کنہا نیمگ لوٹیت:

"دیوان! وقت ء زمانگی قصہ، چے راست چے ڈروگ، گوش انت روچے پہ
 روزگارے، ہست ات بادشاہے، بادشاہ مداوند وت ات، اے سرزمینی بادشاہے
 ات، چار لوگ ء ٹکئیں زمین ء واجہ ات۔"

یا

"دیوان! ہست ات بادشاہے، بادشاہ ء ملک ء، ہست ات بنگ ء نما سگے / ہست ات
 میا ہے / ہست دُڑے / ہست ات جنوزامے / ہست ات ورنائے / ہست ات
 مردے ء جنے / ہست ات یک دار چینے / ہست ات یک فقیرے / ہست ات
 جاٹوگے / ہست ات شوانگے / ہست ات بلا ہے / ہست ات۔۔۔" (رگام، xix)

قصہ ء گوشگ ء و ہد ء زبان ء بیان ء دلکش بونگ الہی انت ء ایشی ء ہواری ء قصہ گوشگ ء
 ذمہ واری انت کہ آدمانے ہم قصہ گوشگ ء دلگوش ء چہ وت ء ٹکگ ء نیلیت کہ گوش داروک ء
 دلگوش ء چہ قصہ ء ٹکگ قصہ گوش ء بے سوبی انت، یا قصہ ء نیام ء قصہ گوش ء زبان ء بیان ء نزوری
 اتلگ، یا آئی ء گالوار ء گپاں آئی ء دم برگ ء گمان بونگ ء انت۔ چہ دیوان ء گوش داروکے گوانک
 دنت "ہل قصہ!" قصہ گوشگ گپ ء نازر کی ء پھمیت ء قصہ ء دلچسپی ء بر جاہ دارگ ء گوشگ:

"دیوان! چار چاک انت، چار چاک انت، گل کندیت، انار کیب کنت، پچ انت بوپ
 ء گالی، روانت روح ء ہالی"

"دیوان! جان جان ۽ گلندان، انار ۽ دار ۽ بنداں، آہ چنڈیت، من بہ

کنداں"

"دیوان! آس ات جن ۽ مردے، سرائش کپت ماں جگر دے، وارت اش آپء

سورے، چک اش بوت مورے، زامات اش کت سلورے"

"دیوان! دو کچک انت، دو مجول، چک اش کن ۽، پشت بنت، پشت اش کن ۽ چک

بنت، حراش کن ۽ اسپ بنت، اسپ اش کن ۽ حر بنت" (رگام، xix)

ایش ۽ ہے وڑیں گپاں پد قصہ گو شی ۽ عمل دیم ۽ روان کنت۔ دیوان ۽ جوش ۽ جوزگ

پیسری کساس ۽ کابنت۔ قصہ گو شوک پدا چاڑ کہ ۽ آہیزگ بیت۔ گوش داروک پدا پد لگوش گو شو

گو شو بنت۔ کساس بندات ۽ میان ۽ وڑاگد سر ۽ ہے وڑیں گپ ۽ تران اہست انت کہ قصہ ۽ ہلاس

بوئگ ۽ جار ۽ جن انت۔

"دیوان! من ۽ دات اش ہرے، زرتک من ہرے، ہر کرود ۽ کپت ۽ مر ت"

اے وڑیں بندات ۽ آسر کہ آہانی وتی جتائیں زبان ۽ بیانے بلوچی قصہاں گندگ بیت کہ ما

ایشی ۽ بلوچی قصہاں گچینی رنگ ۽ دابے گوشت کنیں۔ قصہ ۽ بنداتی، نیامی ۽ گڈی یں دانکاں پد قصہ

گوش قصہ ۽ انچو دیمبران کنت کہ وانوک ۽ قصہ ۽ دیم ۽ زانگ ۽ تجسس گیشتر بوہان بہ بیت۔ قصہ

گو شی ۽ زبان ۽ بیان ۽ اے یک انچیں تکنیکے کہ تہنا بلوچی ۽ گندگ بیت۔ دگہ زباناں مشکل ۽ اے

وڑیں دروردست بہ کپیت۔

آسر:

بلوچی قصہ ۽ داستانی ارزشت تہنا ایشانی از می تک ۽ پھنات نہ انت بلکیں ایشاں عہدی

دورانی دودمان، دود ۽ ر بیدگ، رسم ۽ رواج مان انت۔ ایشانی وسیلہ ۽ ما زانت کنیں کہ عہدی دور ۽

بنیادم ۽ چاگرد ۽ زندر ہند چون بوئگ، آہانی رسم ۽ رواج چونیں بوئگ انت؟ اگاں اے چہ لبزانک ۽

کٹگ یا بنیادم ۽ یادداشت ۽ در کنگ بہ بنت گڑا آچہ دودمانی قدر ۽ کیلواں ز بہر بنت۔ ہما چاگردی یا

دودمانی قدر ۽ کیلو کہ آہانی پارست ۽ بنیادم وتی دیمروئی ۽ چار ۽ تپاس کنت ۽ وتی پد منگی ۽ زوال ۽ در

جنت۔ لہز انک چوناہا شعر ء دروشم ء بہ بیت کہ ردانک ء بنیادم ء دود ء ر بیدگ ء آئی ء بن دپتر ء مستریں کیاس گر ء شاہیم انت۔

بلوچی قصہ ء داستانانی بازیں بُن گپ انت۔ اے بُن گپ سر ظاہر ء دیہہ ء بلاہ، جن ء پری، شاہ ء بادشاہ، سیہر ء ہرگیں بنگانی قصہ انت بلے اصل ء اے بنیادم ء چاگرد ء قصہ انت۔ ایشاں بنیادم ء بن دپتر، دود ء ر بیدگ، زندر ہند، چاگردی قدر ء کیلو، آئی ء واب ء واہش، پسند ء ناپسند نژاتلگ انت۔ اے بُن گپ چاگردی، مذہبی، مہری ء لس قصہہانی تہرانی بہرکنگ بنت ء ایشانی تکنیک ہمیش انت کہ آہانی بابت ء بنیادم تکانسر انت۔ بزاں بد بختی ء نیک بختی، عروج ء زوال، ازگاری ء نیزگاری، دوستی ء دشمنی ء پڑدر ء اے قصہ ساچک بنت۔

بلوچی قصہہانی زبان ء بیان سادگ ء دلکش انت۔ گول ہمک روچی زبان ء بیان ء ہمگر نچ انت۔ سادگ ء ہمک روچی زبانے بلے بازاری ء کپتگیں زبانے نہ انت۔ ہماوڑیں کارست انت آہانی گپ ء جبر ہاوڑیں انت۔ اے قصہہاں جزئیات گول سرجمیں لوٹ ء پکاراں دیما آرگ بنت ء ندر گانی پیشکنگ ء وہد ء انچوگمان بیت کہ سرجمیں ندرگ مردم ء دیم ء انت۔ گپ ء گال قدر ء کیلواں انت۔ گالر دساچی ء تہا ہاوش زیمیری مان انت کہ عہدی قصہہانی داب ء ہم گر نچ انت۔ بلوچی ء عہدی قصہ وتی بنگاپانی وڑا زبان ء بیان ء باندات دُنیاء اے زبانانی قصہہاں بچ وڑاکم ء بے ارزش نہ انت۔ بلوچی قصہہانی زبان ء بیان ء قصہ ء بندات، نیام ء گدسر ء انچیں گال ء جبر است انت کہ اے دگہ زباناں نیست۔

شور ء صلاہ

بلوچ راج مزنیں سرزمینے ء ء مزنیں بن دپترے ء جاہ منند انت۔ پاکستان، ایران ء افغانستان ء بلوچستان ء ابید بلوچ ترکمانستان، کینیا، خلیجی ماکاں نشتنگ انت۔ بلوچ ء شنگ ء شانگ بونگ ء سبب ء بلوچی قصہ ہم شنگ ء شانگ انت۔ کوہنیں بن دپترے ء سبب ء بازیں قصہ وہد ء نزع ء مجاں گار انت، باید انت کہ ایشانی درگیجگ ء اکیڈمی ء ادارہانی سطح ء کارکنگ ء درگیجگ بہ بنت۔ پرچاکہ

اے قصہ تہنا قصہ نہ آنت ایشانی بلوچ ۽ زند، بن دپتر، راجی ردوم، دود ۽ ریدگ ۽ شرک ۽ پال ہم
مان آنت۔

اے قصہ ہانی درگیجگ ۽ پد باید آنت کہ اے انجیں زبان ۽ بیانے ۽ نبشتہ کنگ بہ بنت کہ
داستان گوشہ ۽ ہمگر نچ آنت۔ کارستانی زبان انجیں زبانے بہ بیت کہ بلوچ بادشاہ ۽ وزیر، سوداگر،
شپانک ۽ دہکانانی زبان آنت، جنین ۽ چکانی زبان آنت۔ بلوچی زبان ۽ بُنی تب ۽ رہند (گرا نمر) ۽
سرجمیں رنگے ۽ رندگیری کنگ بہ بیت۔ انچو کہ شے رگام ۽ جوانیں وڑے ۽ بادشاہ حد اوندات ۽
مثال مئے دیم ۽ آنت۔ بلوچی قصہ ۽ داستان ہے رنگ ۽ کتابی ۽ دستاویزی دروشم ۽ پہریزگ بہ بنت۔
چریشی ۽ مابلوچی زبان ۽ ذکر ۽ اصل دروشم ۽ پہریز ۽ ایرکت کنیں۔

شوندات

- احمد، کلیم الدین کلیم، (1965) اردو زبان اور فن داستان گوئی، لاہور: ادارہ فروغ اردو،
- احمد، عبداللہ امتیاز (2010)، کتابی سلسلہ، ممبئی: اردو چینل
- بخاری، سہیل (1960) اردو ناول نگاری، لاہور: مکتبہ جدید،
- بریلوی، عبادت (1961) کہانی کا ارتقا، ادب لطیف افسانہ نمبر، لاہور
- تبسم، ڈاکٹر فہمیدہ، نیشٹانک، ہوار معیار 9، اسلام آباد: بین الاقوامی اسلامی یونیورسٹی،
- دشتی، جان محمد (2022) بلوچ دین و مذہب، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی،
- رئیس، پروفیسر قمر (1990) اردو میں لوک ادب، نئی دہلی: دریا گنج، ۲
- سید، ڈاکٹر عبداللہ، ڈاکٹر (1987)، ادب و فن، لاہور: مغربی پاکستان اردو اکیڈمی،
- شاد، شرف، (2020) لہز انک در کسہی لہز انک و شعر، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی،
- شہ رگام (2015)، بادشاہ خد اوندوت ات، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی،

Dancygier, Barbara, (2011) The language of stories, Vancouver, University of British Columbia

Dames, Longworth. (1991). A Text Book of Balochi Language, (2nd ed) Quetta: Balochi Academy.

R.D. Gameson. (1960) Western folklore vol no 19, No 3, Folklore Society. Western States

www.bbc.com/culture/article/20.6.2022

بلوچی قصہ، زبان و بیان و بن گپ (میان استمانی قصہاں گوں، ہمگر نچی و روا)

پروفیسر ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ

چہ ہما و ہدا کہ بنی آدم و زند و رد و بندی و دومان سازگ و گونڈیں سنج و بود و کمالے دست کپت، ہما و ہدا چہ آرا و تی مارشانی درانگاز کنگ و چہر دیگ و، تی دیستگس و مارنگینانی بیان کنگ و، تی سرگوستانی درشان کنگ و رپک و ہنر ہم دست کپت۔ ہے مارشانی درانگازی و، ہے مارنگینانی بیان و، چہ ہے سرگوستانی درشان و قصہ و در و شتم و بالاد زرت۔ ہماروچ انت و مروچی انت قصہ گوں بنی آدم و تب و ہوار کپتگ و آئی زند و بہرے جوڑ بوتگ۔

قصہ و ساچگ و گوشگ و گوش دارگ و روایت و ہے ساچشتی عمل و گوں بلوچ ہم چہ قدیم و ہمگر نچ و بندوک انت۔ کوہنی و قدیمی و ہرے ہاترا کہ بلوچ چاگرد و رواج گتگیں قصہ چو یونان و مصر و عراق و قصہاں یا گراہندوستان و ایران و قصہاں پیما نہ ایوک و از می بالاد دار انت بلکن و درشان و بن گپ و گچین و ردا بلوچی قصہاں تب و میل ہم ہے پیم انت۔ ہے ہاترا چرڈ برٹن و اے گوشتن یک و ٹک انت کہ ”قصہ کلین جہان و را دوست انت۔“

قصہاں ہے ہم سگی و ہم گوگی و بابت و قمر الہدی فریدی نبشتہ کنت۔

”مشرق و مغرب کے مختلف ممالک میں رائج کہانیوں کا رنگ و روپ جغرافیائی، نفسیاتی اور سماجی اسباب کی بنیاد پر تھوڑا بہت مختلف ضرور تھا لیکن ان کے موضوعات میں بہت کچھ مشابہت تھی۔ ابتداء خونیں حادثات، اسرار و رموز، عورت اور عشق یا جانوروں کی جو کہانیاں وجود میں آئیں، ان کے پشت پر قبیلے کے سرداروں اور جوان مردوں کی بہادری کے قصے، مختلف قسم کے جزباتی آویزش، کیفیات، عقائد، رسوم و رواج اور بعض حادثات ہوا کرتے تھے۔“

آہستہ آہستہ کہانی کے حدود اور موضوعات وسیع ہوئے، تخیل کا عمل دخل بڑھا، تجربات و مشاہدات نے بھی اس کی تراش و خراش میں ہاتھ بٹایا اور اس طرح قصہ

کہانی کا سفر جو تہذیب کے ابتدائی نقوش کے ساتھ شروع ہوا تھا منزل بہ منزل آگے بڑھتا رہا۔“ (قمر الہدیٰ فریدی۔ اردو داستان (تحقیق و تنقید) تاکدیم۔ 12)

اگاں قصہ اشکنوکانی دل و ذہن یک و ڈھک یک و پیم آنت تہ قصہ جنوکانی مارشت و پگر و شہ جو ہم یک پیا تچ آنت۔ بنی آدم و جوزہ و واہگ چو بنی آدم و بدن و خون و یک پیم و یک رنگ آنت پیشکا قصہ ہانی سحر و اثر یک و ڈا آنت۔ ہمک ہند و بامر د و سر مچار گندگ بنت چو کہ یکیں ہند و بولک و کٹم و بامر د و سر مچار بہ بنت۔

جنگ و چوپ و مڑا ہی، شعر و صوت، مہر و زیبائی، دُوری و نزدیکی، سرمتابی (ہم جوئی)، اُمت و نائیتی، حب و واہگ و رومان غرض ہمک رنگ و اشاں ہم سنگی و یک پیمی است۔ ہے پیا جبر و حال، نند و پاد آہگ و، رنگ و درو شم و کلیں چاگردانی قصہ گوشگ و آگدہ و ذمہ ہمانی کو پگان آنت کہ آاشکنوک و تب و لوٹ و واہگان و یک قرار و دارگ و ازم و زانت آنت۔ چاگردی سنج و سماء فرق و تفاوت و است یلئے گیشیں پیمز و فرق گندگ نہ بیت۔ (آرزو، چوہدری۔ داستان کی داستان۔ تاکدیم۔ 37)

اے سرجمیں جبرانی یا چو بہ گوش اے تہمید و مول و مراد ہمیش آنت کہ قصہ وتی زبان و بیان و یا بن گپ و ردا چاگرد و راجانی سرجمیں زند و وحدت و تاثر و دنت و ہے وحدت و ودے شاہگانی کسیت تہ کلیں گیدی و مان پتائیت و ہمگر نچ کنت۔ چاگرد و قصہ ساچوک و قصہ آروکاں اے کمال پیش داشتگ کہ آہاں قصہ ہان و وتی چاگرد و بسیس و پوشاک گوراد اتگ کہ اے پیا ہمک چاگرد و قصہ ہانی وتی ہندی رنگ و تب و میلے ٹاہتگ۔ ہمک راج و ہمک زمین و قصہ ہانی ہے جتا میں تب و میل و ردا آوانی تاثر دیگ و وتی برکت آنت کہ اے پیا آوتی چاگردانی جہگیری و کن آنت۔

تاریخ ادبیاتِ مسلمانانِ پاک و ہند و چار دہمی جلد (علاقا ہی ادبیات مغربی پاکستان و دومی جلد) و شیر محمد مری و 1968 و چھاپ بو تگیں یک بنشتانکے (بلوچی اساطیر) و ردا چہ بلوچی گیدی قصہ ہاں لہتیں انچیں قصہ آنت کہ چہ آواں ویدک لبزانک و اثر گندگ و کسیت۔ آئی و پہ درور ”پرو“ و مثال داتگ۔ اے قصہ بنجا ہی خیال (Central Idea) چوش آنت کہ ہر دیں ڈیہہ و راج و سرادر آمد و دریں راج و کانی اُرش بیت تہ ہماز میں و یک بہرے و بادشاہ بے توکل و بے ہمت بیت و آگوں دژ مناں سہل و تزان و سلاہ کنت۔ ہے پیا ویدک قصہ و تہا راجہ پرو پیش دارگ بو تگ کہ آ

وتی لس مردمانی ۽ گون ۽ وتا ہم پیشیں راجانی واہگ ۽ منشاء چپ ۽ رؤت ۽ گون اُرش کنو کاں سلاہ کنت ۽ گون آہاں یک دل ۽ ہم پت بیت۔

بلوچی عہدی قصہ ہانی اگاں ہورتی ۽ چار ۽ تپاس بہ بیت تہ اشاں دگہ لہنتیں انچیں قصہ ہم دست کپیت کہ آچہ ویدک عہد ۽ چے پیسر ۽ چاگردی ۽ سکی لیکہاں گون بندوک ۽ ہم گزنج انت۔ ہمے قصہاں انچیں کارست است انت کہ آوانی کرد چہ عقل ۽ بالا انت بزاں مافوق الفطرت انت۔ قصہ ہانی اے کردار انچیں کار ۽ کرد پیش کن انت کہ آبنی آدمی وس ۽ واکہ نہ انت۔

ہمے پیا اگاں بدہاء فکر ۽ فلسفہ ۽ کسے پو لگ بہ لوٹیت تہ اشانی دروشم بلوچی عہدی قصہاں ہم دست کپ انت۔ بلوچ ۽ گون آس ۽ سکی ہم گزنجی بہ گندے آئی زرتشت ۽ سکی لیکہ انت پیشکا اے لیکہانی جاور ہم بلوچی قصہاں وتی پیش داری ۽ کن انت۔

اگاں تاریخ، انتھر وپالوجی ۽ آرکیالوجی ۽ پولکارنی لیکہ ۽ حیاں چارگ بہ بنت تہ اے گوٹنگ رد نہ بیت کہ بلوچانی اے ہند ۽ ڈیہہ ۽ گون بلوچانی دگہ راج ۽ قوم ہم آباد ۽ جاہ مند بوتگ انت ہمیشکہ بن گپ یا زبان ۽ بیان ۽ ردا ایشانی گون بلوچی قصہاں درشان ۽ یک پیہی گندگ بیت۔ وہدے اے ہند ۽ دمگاں اسلام ۽ منوگر و ذات ۽ گیش بوت انت تہ سکی ہم گزنجی ۽ اثر نہ ایوک ۽ بلوچی قصہ ہانی سراکت بلکن ۽ بن گپ ۽ زبان ۽ بیان ۽ ردا ہم بلوچی قصہ متاثر ۽ اثر مند بوت انت۔

اے جاور کہ ایشی ۽ بابت ۽ جبر بوتگ ۽ انت دنیا جہاں ۽ قصہ ہانی ہمے حال انت۔ آوانی بن گپ ۽ زبان ۽ بیان ۽ سکی ہم گزنجی ۽ جاور ہمیش انت چو کہ بلوچی قصہ ہانی انت۔ پولکار ۽ نویسوک اے جاورانی یک پیہی ۽ تپاس انت تہ آوانی تپاسگ ۽ آسر ہمیش انت کہ سرجمیں متھ (Myth) یک انت۔ فرانس ۽ پولکار اگنس کریسپ مائیکل ہمے درگت ۽ وتی لیکہاں درشانیت کہ ہندوستان، آئس لینڈ، ایران ۽ رومن متھ ۽ نیام ۽ نہ سدوکیں یک پیہی ۽ است انت۔ دگہ بازیں متھ زانتاں یک متھ ۽ رامتھ ۽ بن حشت مٹینگ آروچ ۽ بزاں (Sun myth) انت۔ (ڈاکٹر عبدالصبور۔ بلوچی قصہ ہی لبرز انک۔ تاکدم۔ 32)

اے جاور ہم مارا دومی راجانی قصہہانی تہا زبان ء بیان ء روا ہے رنگ ء گندگ ء کا انت۔
سنٹرل ایشین قصہ بہ بنت یا سنٹرل یورپ ء یا گڈ اچانہ، انڈیا یا انگلینڈ ء قصہ بہ بنت یا ہے پیمارشین،
اسکالٹس یا نیٹو امریکن ء آئرش قصہ بہ بنت، زبان ء بیان ء ردا یک وڑا ء یک پیم انت۔

یک حسابے ء اے گو شگ ر دنہ بیت کہ زبان ء بیان ء اے رپک ء راہند قصہ گو شگ ء
تکلیسکی رپک ء راہند بوتگ انت۔ گوں ہنر مندی ء وہدے قصہ آر دگہ زمانہ ء عہدے ء یاد گہ جاگہ ء
شہر ء ڈیہے ء یا عجیبیں کارست ء کردارے ء ذکر ء کنت تہ چہ ایشی قصہ اشکنوک ء ذہن ء گمان ء اے
جر ء تچک کنت کہ اگاں قصہ ء چہ عقل ء دریں یا عجیبیں جبرے دیما کنت تہ اشکنوک پہ ایشی شکومہ
بیت ء مہ گو شیت کہ مئے چپ ء چاگرد ء چوش نہ بیت۔

بُن گپ ء گچین کنگ یا زبان ء بیان میان استمانی قصہہاں گوں ہمگر نچی ء ردا اے بحث ء
باوست دیماشت کنت بلئے اے وہد ء ہمینکس بس انت۔

شوندا ت

- ۱- فریدی، قمر الہدی۔ اردو داستان تحقیق و تنقید۔ ایجو کیشنل بک ہاؤس علی گڈھ۔ 2000
- ۲- چوہدری، آرزو۔ داستان کی داستان۔ عظیم اکیڈمی، لاہور۔ 1988
- ۳- بلوچ، عبدالصبور، ڈاکٹر۔ بلوچی قصہی لبز انک۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ 2009
- ۴- سیلم اختر، ڈاکٹر۔ داستان اور ناول۔ سنگ میل پبلیکیشنز، لاہور۔ 1991

بلوچی قصہاںی پوکاری ۽ نر آرگ ۽ ر بیت

عبداللہ دشتی

دنیا ۽ ہر ہند ۽ دمگاں کہ راجے آباد انت تاں آئی ۽ چہ پُشت ۽ بزاں کرناں پیش بے بہائیں
 مڈی الم گون بیت۔ چرہاں کیے قصہ یاد استان انت۔ دنیا ۽ اید کہ راجانی وڑا بلوچ ہم یک ڈگارے ۽
 واہند انت ۽ بلوچ ۽ گورا کوہنیں قصہاںی مز نیں امبار ۽ مڈی ۽ است انت۔ بلے ایشی ۽ درجنگ ۽ نر
 آرگ ۽ گو سنگیں پنجاہ سال ۽ پیش بچ وڑیں خاصیں گامگجے زورگ نہ بوتگ ۽ نئے کہ بلوچ ۽ پوہ وتی مڈیانی
 درجنگ ۽ پابازگ ۽ آسراتی ۽ داشتگ۔ گو سنگیں پنجاہ سالوں بلوچ ۽ چہ وتی ہے قصہ ۽ داستان
 لہتیں درجنگ ۽ پھریزینگ بلے اے آرت ۽ تہاواد ۽ ہم برابر ۽ نہ بنت۔ اے میان ۽ بلوچ ۽ بازیں
 قصہ گون قصہ گوشانی مرگ ۽ ہمرائی ۽ حاکاں ہوار بوتگ انت۔

چو کہ بلوچستان ۽ ڈگارے سرا پرہیں میدان ۽ کوہ باز انت۔ میتگ ہم چہ یک ۽ دومی ۽ سک
 دُور انت ۽ معاشی حساب ۽ آسراتیانی کئی انت۔ چہ زمانگاں بلوچ چہ کشت ۽ کشاری یا کاہ ۽ کچھری یک
 جاہ ۽ چہ دومی جاہ ۽ سفر کرتگ چیا کہ ادا گیشتر کور ۽ زمین حد اگند انت۔ بلوچستان ۽ بازیں تہذیب
 گو سنگ انت ۽ ادا بازیں برا عظم آنی مہلوک ۽ راہ ہم بوتگ۔ یک نیمگے میان رودرتک، دومی نیمگ ۽
 ہندوستان ۽ آئی ۽ آپ راہ، سبھی نیمگ ۽ عرب ملک ۽ میانی ایشیاء ۽ چارمی نیمگ ۽ افریقہ ۽ ملاکانی راہ ۽
 ربط بوتگ۔ زمینی جنجال ۽ موسمانی جاور، و ہدیہ و ہدریں زوراکانی دزمان جنی آں بلوچ ۽ زندمان ۽ سرا
 نہ و شیں سان دور داتگ انت (Sardar Khan Baluch 1977: 48)۔ قبائلی جنگ ۽ چوپ
 ہم بلوچ ۽ یک جاہے چہ دومی جاہ ۽ لڈ ۽ بار ۽ سوب جوڑ بوتگ انت یا کہ دومی جاہ ۽ شتر تریں کچھری ۽
 شوہاز ۽ ہم زندمان ۽ سرا وتی سان دور داتگ انت۔ ہے سوب بوتگ انت کہ آیک جاہ ۽ جاہ منند
 نہ بوتگ ۽ آہاں یک ہواریں زندمانے شہینت نہ کرتگ کہ پہ زند ۽ دیر وئی ۽ ایش المی انت۔ چہ
 ہمیشاں ازم، آر کیٹکچر ۽ دیروی کرتگیں نبشتہ لبزانک دیما اتک کنت۔ ہے وڑا اے رنگیں
 زندمان پہ کوہن ۽ محکمیں لبزانک ۽ پہازگ ۽ گہتر بیت۔ ہے وڑا بلوچی کوہنیں قصہاںی گوشوک کہ آ

قصہ گوش بوتگ انتت یالس مردم کہ آہاں میتگ ء مردمانی دل وشی ء پھ وہد گوازینگ ء شپانی وهداں
 قصہ گوشنگ (Badalkhan 2000-2001)۔

نہشتہتی دروشم ء زبانی لبزانگ ء پہریزگ ء نوزدہمی کرن ء چہ پیش کار نہ بوتگ ء اے
 زمانگ ء پیش بلوچی ء بچ وڑیں دزنہشت ہم دست نہ کپتگ۔ ڈراہیں ریکارڈانی نہشتہ کنگ ء فارسی
 زبان کار مرز بوتگ۔ ہلک ء مینگاں کسے ناں کسے ء فارسی زاننگ ء قرآن ء وانگ ء وانگ ء زانگ ء
 حساب ء اے مردم ”ملا“ گوشنگ بوتگ انت۔ چرے ملاہاں بازینے ء بلوچی ء شاعری ہم کرتگ۔
 مے گورا چوشین ثبوت ء ریکارڈ ء کمی انت کہ اے ملائیں شاعران وتی شعران ء نہشتہ کرتگ یا
 نہشتہتی رنگ ء ایر کرتگ انت یا وتی شعر بس گشندہان ء یات دانگ انت ء ہے چیز ء سراگرارہ
 کرتگ۔ بلے ماے گپ ء گوں سدکی ء زانیں کہ نوزدہمی کرن ء گڈ سر ء بیستہمی کرن ء بندات
 ء مکران ء بازیں شاعران وتی شعر نہشتہ کرتگ انت۔ ایثانی بازیں مواد گار بوتگ انت۔ یکے ایش
 کہ بلوچانی ناواندگیں چاگرد ء نہشتہتی لبزان ء جادویا مزینیں چیزے سرپد بوتگ ء ایثان ء کس ء
 را پیش نہ داشتگ ء نئے کہ کسے ء گورا اے بابت ء زکر کرتگ، پمیشکا آگیشتر گار بوتگ انت یا
 مزینیں نہشتہ کار ء زانندگاں تاں سر بوتگ ء پیسر رمیزاں وارنگ انت۔ (Badalkhan &
 Jahani, 2016)

بلوچی ء قصہہانی درگیجگ ء دود بیستہمی کرن ء بنا بوتگ۔ چریشی ء پیسر کہ ہرچ کارے بوتگ
 آ برطانیہ ء کالونیل زمانگ ء ہماہانی افسراں وتی ذاتی نپ ء ضرورت ء کرتگ انت۔ قصہہانی نژآرگ ء
 درگت ء اولی کار کپٹن لچ ء 1837 ء ماں قلات ء ”چار مرد کہ زال ء بت اش ٹایدنت“ نامی قصہ ء
 ء چہ کت ء 1838 ء ماں جنرل آف دی رائل ایشیاٹک سوسائٹی ء سبھی جلد ء ماں کلکتہ ء چھاپ ء
 شنگ کرت۔ دومی کار اے۔ آر۔ لیوزینگ انت، آئی ء رودراتکی دگ ء لہتے قصہ نژآورت ء
 Balochi Stories ء نام ء چہ الہ آباد مشن پریس ء 1885 ء چھاپ ء شنگ کت انت۔ (مینگل،
 نداد، ت 18)

انگریزانی فوج ء یک افسرے لانگ ورتھ ڈیمز کہ آئی ء پوسٹنگ بلوچ ہند ء دمگاں بیت ء آ
 پہ وتی فوج ء ورنہاں بلوچ ء نفسیات ء آہانی تب ء زانگ ء گوں بلوچ ء شترتیں وڑے ء نزکی کنگ ء

بلوچی زبان، بلوچ ۽ ربيدگ، بلوچ ۽ قصه، بلوچی زبان ۽ گرانمر ۽ زانگ ۽ پهمگ ۽ پٹ ۽ پول کنت ۽ کتابے مہینیت۔ بلوچ نيشته کار آئی ۽ اے کار ۽ چاروگری ۽ سرپد بنت ۽ اے بابت ۽ ڈاکٹر عبدالصبور نيشته کنت کہ

”زانکاراں گوشنگ کہ اگاں تو ڈیہہ ۽ ہندے ۽ راج ۽ قومے ۽ قبیلہ ۽ ٹک ۽ بو لکے ۽ بابت ۽ وانگ لوٹ ۽ تہ آوانی قصہاں بوان کہ ہے قصہانی اندر ۽ آوانی سرجمیں زند ۽ یک وحدتے گندگ بیت، قصہ ۽ اے سفر ۽ مارا زبان ۽ بیان ۽ سادگ ۽ مان گیشنگیں رپک ۽ ہنر رنگ گندگ ۽ کاینٹ۔“ (بلوچ، 2009، ت 25-24)

لانگ ورتھ ڈیزر ۽ کتاب ۽ نام ”آٹیکسٹ بک آف بلوچی لینگویج“ بیت ۽ آ 1922 ۽ چھاپ بیت۔ فوجی ورنہانی ہیلکاری ۽ ہاترا کتاب بازیں بہراں بہر کنگ بیت۔ اولی بہر ۽ بلوچی ۽ گرانمر ہوار کنگ بیت، وھدیکہ دومی بہر ۽ بلوچی ۽ کو نہیں قصہ، سیمی بہر ۽ بلوچ بامر دانی قصہ آنت ۽ چارمی بہر ۽ بلوچی شاعری، ہے وڑ ۽ گڈی ۽ لیزر ۽ آہانی معناداتگ آنت۔ قصہانی بہرگ ۽ سرجمی ۽ سی ۽ سے (۳۳) کو نہیں قصہ آنت کہ اے قصہ چہ بلوچستان ۽ رودراتکی دمگاں در جنگ بوتگ آنت ۽ ایشانی زبان بلوچی ۽ رودراتکی گالوار ۽ انت۔

ہے وڑا انگریزانی آیک ۽ پد کہ آوتی ذاتی نپ ۽ پانڈگ ۽ ہندے ۽ حاطر بلوچ ۽ زبان ۽ دربر آنت ۽ بلوچ ۽ ہے زبانی مڈیانی در جنگ ۽ کارکن آنت۔ اے کتاب چھاپ بوتگ ۽ چل ۽ ہیت سال ۽ پد عربی رسم الخط ۽ ترینگ بیت کہ زند ۽ اے بلوچ مہلوک ۽ دیم ۽ کنت۔ اے کتاب ۽ قصہ رومن بلوچی ۽ بنت۔ ملک محمد پناہ ۽ اے ترینگ آنت ۽ 1968 ۽ ”گیدی کسو“ ۽ نام ۽ بلوچی اکیڈمی ۽ چھاپ کرتگ آنت۔

قصہانی درگت ۽ بلوچی اکیڈمی ۽ یک مزنیں کارے کرتگ کہ بلوچانی جتاکیں ہلکانی قصہ نزاآرگ ۽ چھاپ ۽ شنگ کنگ ۽ یک سلسلہ ۽ بچنگ کرتگ۔ اے درج ۽ بازیں کتاب ”گیدی کسو“ ۽ نام ۽ چھاپ کرتگ آنت۔ اے وھداں بازیں بلوچ زانکاراں ۽ پولکاراں وتی روج ۽ شپ یک کرتگ آنت ۽ بلوچی ۽ قصہ درجنگ ۽ دیم ۽ آورتگ آنت کہ بلوچی اکیڈمی ۽ ایشاناں چھاپ ۽ شنگ کرتگ۔

چوناہا بلوچانی گورا بلوچی نیشہ کنگ ء روایت چہ 1950 ء پیسر گندگ نہ بیت۔ ہے پنجاہ ء دہک ء پد بلوچی ء تاک ء تاکبذانی چھاپ ء بلوچ ء جہد کارانی بلوچی زبان ء نیمگ ء دگوش گیش بیت، اے درگت ء رحیم بخش مہر نیشہ کنت:

”بلوچی زبان ء سرجم ء برجمیں رنگے ء نویگ ء کارگوں نوکیں لبزانک ء بنداتی زمانگ 1950 ء دہک ء بوت ء پد بلوچی زبان ء عربی نیشہ رہند گچین کنگ بوت۔ اے ہے زمانگ ات کہ یک نیمگے بلوچی زبان ء نوکیں لبزانکی تہر ء دزوشم دیما آرگ بوتگ ء ات تہ دومی نیمگ ء گوں جم و جوش بلوچی عہدی شاعری، قصہ، چانچ، بتل و گالوار ء بلوچی جنگی ء مہرائکی داستانی گنج چنگ ء یکجا کنگ ء ربیت دیما آگ ء ات۔ بلوچی زبان ء لبزانکی تاکاری ء بندات فروری 1951 ء بابائے بلوچی واجہ مولوی خیر محمد ندوی ء شوئکاری ء ماہتاک ’امان‘ ء دزوشم ء بوت۔ پدا بلوچی زبان ء دوزواہ ء شیدا واجہ آرات جمال دینی ء شوئکاری ء 1956 ء ’ماہتاک بلوچی‘۔ ہے پیداد سمبر 1961 ء واجہ امان اللہ گچکی ء شوئکاری ء ماہتاک ’اولس‘ ء چھاپ ء شنگی ء گوں بلوچی زبان ء شاعری، قصہ لبزانک، نگدکاری ء مہرائی ء کونہیں مڈیانی چھاپ ء شنگ کنگ ء پد نوکیں راہ ء درے پچ بوت۔“ (مہر، 2012)

پداشت ء دہک ء گڈ سراں و ہدے ملک محمد پناہ، لانگ ورتھ ڈیمز ء کتاب ء چہ رومن ء ماں رسم الخط ء تریبیت کہ چریشی ء پد مہلوک ء اے قصہ ہانی وانگ ارزان تر بیت۔ ہے وڑا بلوچی اکیڈمی ء کمک ء قصہ ہانی چنگ ء نزا آرگ ء یک ر دے بندات بیت کہ اے ر دے دومی کار محمود خان مری نیگ انت کہ آئی ء ”گیدی کسودومی“ ء نام ء وتی در جنگیں قصہ بلوچی اکیڈمی ء حوالہ ء کرتگ انت۔ سیمی امان اللہ غازی، چارمی گلزار خان مری، پنچھی حاجی مومن بزدار، ششٹی پدا محمود خان مری، ہپتیمی میر عاقل خان مینگل، ہشتیمی پدا حاجی مومن بزدار ء نوہمی اسحاق بزدار ء نزا آرنگ انت۔ پد بلوچی لبزانک ء بلوچی اکیڈمی ء کارندہ ء پولکارانی اے یک مز نیں جہد ء کوشستے بوتگ۔ اے کار کساس دہ سال ء و ہداں بزاں نوزدہ صد ء شست ء گڈ سر ء بہ گرتاں نوزدہ صد ء ہپتاد ء میان ء کنگ بوتگ۔

وہدیکہ بلوچستان یونیورسٹی ء شعبہ بلوچی ء نیمگ ء ہم قصہ ہانی دو کتاب 2012 ء چھاپ بوتگ انت۔ ’قصہ ہلاس نہ بیت‘ ء ردء بند دیوک شعبہ بلوچی ء استاد اے۔ آر۔ داد انت۔ وہدیکہ دومی کتاب ’گوہر قیمتی‘ ء ردء بند دیوک پروفیسر رحیم بخش مہر انت۔

بلوچی اکیڈمی ء اے جہد ء پد تاں مزینیں وہدے ء بلوچی زبان ء قصہ آنی در جنگ ء نز آرگ ء ہچ پیہیں خاصیں جہدے گندگ نہ بیت۔ انفرادی دروشم ء بلوچی ء قصہ ہانی در جنگ ء کار باز بوتگ بلے ادارگ ء گلاں اے نیمگ ء دلگوش نہ دانگ۔ بازیں قصہ وہدے وہد درگیجگ ء بلوچی ء تاک ء ماہتا کاں چھاپ ء شنگ کنگ بوتگ انت۔

ہے زوتاں بزاں 2015 ء بلوچی اکیڈمی ء نیمگ ء شے رگام ء نز آؤر تگیں گینیں قصہ ہانی کتاب ’بادشاہ حد اوندوت ات‘ چھاپ ء شنگ بوت۔ اے کتاب بلوچی قصہ ہانی مستریں کتاب زانگ بیت۔ ایثی ء تھا ہواریں دروشم ء بازیں قصہ (یک صد ء دوازدہ) یکجا کنگ ء نز آرگ بوتگ انت۔ اے کتاب ء قصہ ہانی یکجا کنگ ء شرتریں کار اے بوتگ کہ قصہ ہان ء پے وڑ ء پیم پولگ ء گچین کنگ بوتگ۔

2015 ء سال ء واجہ علی جمعہ زاعرانی ء قصہ ہانی کتاب ’سوداگر‘ چھاپ بوتگ۔ اے کتاب ء ہم در جنگ ء نز آرگ بوتگیں قصہ ہوار انت۔

بلوچی ء در جنگیں قصہ ہاں بازیں قصہ کہ چہ دگہ دگہ دمگاں نز آرگ بوتگ انت، آہاں بازیں قصہ ہانی یک دومی ء گوں ہمگوگی سک باز انت ء بازیں انجیں قصہ انت کہ آہانی کارست یک انت بلے آہانی نام دگر انت۔ بلوچی اکیڈمی ء نیمگ ء چھاپ بوتگیں قصہ ہانی کتابانی وانگ ء پد ہے زانگ بیت کہ اے قصہ ہاں بازیں انجیں ہم است انت کہ گوں یکے دومی ء سک نزیک انت۔ یا بس کارست بدل انت ء قصہ ہما انت۔ وہدے ’بادشاہ حد اوندوت ات‘ چھاپ بیت، آئی ء تھا شے رگام ہے گپ ء اے رنگ ء دیم ء کاریت:

”اے قصہ بازیں مردماں پے من جنگ انت بلے ہر کس ء وتی وڑ ء ء وتی زبان ء بیان ء آؤر تک انت ء ہر یکے ء آہان ء کپی ء چنڈی ء کم ء گیش ہم کنگ۔ کسے ء ہے میکیں قصہ ء بامر دے کار گیش کنگ انت، کسے ء کم، کسے ء جاگہ ء دمگانی نام بدل کنگ انت ء کسے ء شاہ ء بادشاہانی نام شومشنگ انت۔ بازیں قصہ گوشاں ہے میکیں قصہ یا قصہ ء کردار یا

ملک ء جاگہان ء جتا جتائیں نام داتگ کہ من چماناں کیے زرتگ پمیشا اے قصہاں ء
 رد ء گچین کنگ ء رد ء بند دیگ، یک جاہ کنگ ء نوشتہ کنگ پہ من آسان نہ بوتگ،
 گزان بوتگ۔“ (رگام، 2015)

بلوچی ء قصہاںی نزا آرگ ء وداں نزا آروکاں بازیں جنجال دیم ء بنت پمیشکہ قصہاںی اُرت
 چاری الی بیت۔ تاں وهدیکہ قصہاںی اُرت چاری مہ بیت، یکیں قصہ دہ رند ء ہم دیم ء اتک کنت ء
 یکیں قصہ دہ رند ء نبشتہ بوت کنت۔ یکیں کتاب ء یکیں قصہ ء یکوئی آیک ء چہ شر تر ہے بیت کہ قصہ
 گیشینگ ء نبشتہ کنگ بہ بنت۔ ہے وڑا قصہاںی گوشدارگ ء وداں قصہ جنوک ء چہ ہے چیز گیشینگ
 بہ بیت کہ آئی ء اے قصہ چہ کجا ایش کرتگ انت۔ آیا آ اے قصہاں کہ دیم ء آرگ ء انت آئی ء
 اے قصہ ہے رنگ ء ایش کرتگ انت ء پدا تچک ء ہے رنگ ء گوشگ ء انت یا آ چیزے کرداراں
 چہ بے حال بوتگ ء ہما کردارانی جاہ ء دگہ نام کار مرز کنگ ء انت۔ ہے وڑا بازیں قصہاں ہے گندگ
 بیت کہ یکیں کردار بازیں دگہ قصہاں ہم گون انت، ء بازیں قصہاںی تھا آئی ء کار ہے یکین انت،
 بلے بادشاہی ء جاہ بدل بوتگ۔ یا کہ یکیں واقعہ انت بلے کردارانی نام بدل بوتگ انت۔ اے ہمگونگی
 بلوچی ء بازیں قصہاںی نزا آروکانی گورا گندگ بیت۔

بلوچی قصہاںی وهد ء باریگ ء اگاں گپ بہ بیت تاں قصہاںی وهد ء باریگ انگت زانگ نہ
 بیت۔ اے بابت ء رحیم بخش مہر جاہ ء نبشتہ کنت:

”قصہاںی بندات ء اشانی رواج گرگ ء تاریخ ء بابت ء داں مروچیک ء چوشیں
 دلجمیں حیاں ء لیکھے دیمانیا تلگ کہ مردم گوں دلجمی ء اشاں یک عہد ء باریگے ء گوں
 بندوک کرت بہ کنت۔ البہ اشانی بنگپ ء حیاں، نکان ء زبان ء چہ چیزے اٹکل ء حیاں
 و نیکار ء زانو گراں دیا آؤرتگ کہ ہمیشانی مدت ء ماکیاس کرت کنیں کہ کجام کجام عہد
 ء باریگ ء اشانی ربیت است بوتگ۔“ (مہر، 2012)

بلوچی ء قصہاںی وهد ء باریگ ء زانگ ء درگت ء دگہ یک حیاں مارا شیر محمد مری ء گورا
 دست کپیت۔ ”بلوچی اساطیر“ ء آ نبشتہ کنت کہ بلوچی ء لہنتیں انچیں قصہ است انت کہ آ گوں
 ویدک لبزانک ء نزیکہ کن انت۔ پدا دیمتر آ پرو ء مثال ء دنت کہ آئی ء تھا ڈیہہ ء سرادریں اُرش
 بیت تہ زمین ء یک بہرے ء بادشاہ بے توکل ء بے ہمت بیت ء آ گوں دژ مناں سہل ء تران کنت۔

ہے وڑا ویدک قصےء تہا راجہ پرو پیش دارگ بوتگ کہ آوتی لس مردمانی ء گوں و تا ہم تپاکیں راجانی رضاء لوٹ ء چپ ء گوں ارش کنوکاں ہم دل ء ہم ستک بیت۔ بنگپ ء تھیم ء یک رنگی ء سوب ء آئی ء قصہ گوں ویدک زمانگ ء ہمگر نچ کر تگ۔ آئی ء حیاں ء بلوچی ء لہتیں انجیں قصہ ہم ہست کہ آ چہ ویدک عہد ء پیش نبشتہ کنگ بوتگ آنت۔

ہے قصہاں مانوق الفطرت کارست ہوار آنت کہ اے کارست انجیں کار ء کرد پیش دار آنت کہ آبنی آدم ء وس ء واک ء در آنت۔ دگہ لہتیں قصہانی زکر ء کنت ء گو شیت کہ اشانی تہا بدھ مت ء زرتشت ء مذہبی اثرات است آنت۔ آئی ء گو شگ آنت کہ چرے قصہاں ہے پدر بیت کہ اے ہند ء ڈیہہ ء چہ قدیم ء ناں ایوک ء بلوچ بلکیں دگہ راج ہم آبات ء چہ منند بوتگ آنت۔ اے ہند ء زبان ء لہز انک ء دودمان ء سرا آریہ، بدھ ء زرتشت ء عقیدہ ء ستک ء دودمانی اثر ہم گندگ بنت۔ (مری، ش، ندارد، تاکدیم 315)

چو کہ شیر محمد مری ء وتی گپ چہ قصہانی بنگپ ء حیاں ء دیما آؤرتگ آنت۔ چریشی ء ما اے زانت کنیں کہ بلوچی قصہاں جتاہیں ربیدگی اثرات گندگ بنت بلے اشانی ساچگ ء پکاہیں عہد ء باریک ء راستیں ماہ ء سال زانگ نہ بنت (مہر، 2012)۔

ہے وڑا بلوچی قصہانی ساچوکانی بابت ء ہیچ حیاں ء گمان نیست ء نئے کہ قصہ گو شوک اے گپ ء دیم ء کار آنت کہ اے قصہ اولی رند ء فلاں مردم ء گو شتگ ء چہ فلانی ء ادا اتلگ ء سر بوتگ۔ قصہانی بابت ء ہے گت ء گمان گیشتر محکم تر آنت کہ اے ہواریں راجی میراث آنت ہمیشہ اشانی تہ ء مردمانی زندمان ء جاورانی شون گندگ ء کابنت۔ بلوچی ء قصہ ہم چو بلوچانی شاعری ء پیم ء سینہ در سینہ، یک پدر تیچ ء دومی پدر تیچ ء سفر کتگ ء اے سفر ء میان ء اشانی دروشم ء شکل ء تہ ء کے باز کئی ء گیشی ہم اتلگ۔ (بلوچ، 2009، ت 22)

ہما چاگرد ء کہ قصہ گو شتگ بنت، آقصہ ہما چاگرد ء ہواریں نفسیات ء جہگیری ء ہم کن آنت۔ چہ ہمیشاں ہما چاگرد ء تب ء نیل ء ہما چاگرد ء مہلوک ء گوں دومی انساناں نژیکی رویانی بابت ء ہم سرپدی رسیت۔ ملک محمد پناہ بلوچی ء قصہانی بابت ء وتی کتاب ء پیش لہز ء چوش نبشتہ کنت:

”اے قصوانی تہ ء لس مردم ء ابید، بادشاہ ء پیر پیغمبرانی قصو دی ہوار آنت، بلے اے قصوانی ڈول ء بھیر شہ دومی راج ء قومانی قصواں، کمیں فرقے داریت ء اے فرق

بلوچ قوم ء راجی زند ء دود ء ر بیدگ ء سہرا کنت۔ یک قصوے اگہ لس مردم ء بارو ء
 انت، بادشاہے ء بارو ء انت یا کہ پیر ء پیغمبرے ء بارو ء، بلوچ ء راجی زند ء دود ء
 ر بیدگ ء شہہ ہورک نہ انت۔“ (پناہ، 1968)

بلوچی ء قصہ گو شہی بہ بیت یا شاعری، ہے وڑا بلوچ بن دپتر ء زند ء ایندگہ تک ء پہناتانی چچ
 وڑیں نبشتہ چہ نوزد ہی کرن ء پیسر دست نہ کپیت۔ بلوچی زبان ء نبشتہ کار ء پوکار اے چیز ء سرجم ء
 بے سوب بوتگ انت کہ آ اے رنگیں چیزان ء درجت بہ کن انت۔ کہ کجام ناں کجام یک ہندے ء
 بہ گندے کسے ء وتی اُرد ء پتینکاں چیزے چیر داتگ ء آئی ء رایک مزین چیزے سر پد بوتگ ء پُشت
 در پُشت پہیمان کرتگ۔ آئی ء پہیمان کنگ ء ہر پُشت پہ وتا یک نیکیس کارے ء نیکیس باندا تے ء
 واہگ ء داریت یا آ اے چیز ء پہ وت ء حیرے سر پد بنت۔ ہے رنگیں پٹ ء پو لے ء چہ بہ گندے
 یک جنگل ء ویرانگے ء کسے ء گورا صد پُچ ء کاگدانی تھا چیر داتگیں انچیں چیزے دست بہ کپیت کہ چد
 ء پیش آہول ء پہ نزانکاری ء ناواندگی اے نبشتہ یا مڈی ء رادگہ حیر و اہی ء چیزے سر پد بوتگ انت
 ء پُشت در پُشت چیر داتگ ء پہازینگ۔ بلے انگت ء بلوچ ء گورا اے رنگیں گپ ء ترانے یا حال ء
 بودے دیم ء نہ تنگ۔ تنیکہ دست پتگیس نکاناں چہ مارا بلوچی ء نبشتہ شاعری یا قصہ نوزد ہی کرن
 ء چہ دست کپتگ انت ایسی ء ء پیش ء چچ رنگیں چیزے نیست۔ دومی چیز اے دیم ء اتلگ کہ بلوچی ء
 ہرچی کہ قصہ در جنگ ء دیم ء آرگ بوتگ انت آہاں قصہ ہوار توار انت ء کیشینگ ہم نہ بوتگ
 انت، یکیں قصہ بازیں جاہاں نبشتہ کنگ بوتگ، یا قصہ ہانی واقعہ گوں یک دومی ء ہمدپ انت یا کردار
 یک انت یا بس کردارانی نام مٹ انت ء قصہ ہما انت کہ پیسر نبشتہ بوتگ انت۔ اے رنگیں
 ہمگو نگلیانی دُور کنگ ء شے رگام ء بادشاہ حد اوندوت ات ء کار کنگ بوتگ۔ باید انت ہے رنگیں کار
 گوں بلوچی ء ایندگہ قصہاں کنگ بہ بیت تاکہ ہواریں دروشم ء سرجم ء بر جمیں مڈی ء دیما بنیت۔

Badalkhan, Sabir (2000–2001). “An Introduction to the Performance of Verbal Art in Balochistan.” *Annali dell'Università degli studi di Napoli "L'Orientale"*, 60–61, pp. 161–196.

Badalkhan, Sabir & Jahani, Carina. (2016) A Brief Introduction to Balochi Literature, retrived from <https://www.semanticscholar.org/paper/A-Brief-Introduction-to-Balochi-Literature-Neapel-Jahani/917c82b3a9fb7bdaaf69a2df71f9bebb28f969d7>

Sardar Khan Baluch, M. (1977 ; 1984) A Literary History of the Baluchis, 2 vols.

بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور (2009)، بلوچی قصہ لہزنانک، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی

پناہ، ملک محمد (1968)، گیدی کسو، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

رگام، شے (2015)، بادشاہ حد اوندوت ات، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی

شیر محمد مری (ندارد)، بلوچی اساطیر، نوشانک، تاریخ ادبیات مسلمانان پاک و ہند، لاہور: اورینٹل کالج جامعہ

پنجاب

مہر، رحیم بخش (2012)، تاکبند، سنکسین، شعبہ بلوچی، یونیورسٹی آف بلوچستان، کوئٹہ، تاکدیم (61–56)

مینگل، عاقل خان (ندارد) 'چار مرد کہ زال ء بت ٹائینت آنت'، گچین کسمانک، اشیر عبدالقادر شاہوانی، کوئٹہ:

بلوچی اکیڈمی

بلوچی قصہء اساطیری کردار

ڈاکٹر غفور شاد

دنیا ہمک چاگردء مٹھ استء موجودانت۔ اے انسانی دودمانء بھگجی بہرشت آنتء ہر دودمانء ایشانی رنگء ڈروشاں پرکء پیر است انت۔ اے مٹھاں بنیادمء وتی جندء درشانء دراگازیء دروشم دست کپ آنت۔ اے ہم دست کپیت کہ ہر دودمانء وتارا وتی خاصیں رنگء ڈولاں چون بیان کتگ۔ چہ مٹھاں مردمء وتی جندء چاگردء سرجمیں انسانی دودمانانی زانشتء سرپدی رسیت۔ اساطیر کرنانی کرن پیشء داستانء قصہ آنت۔ اے چہ انوگیں باریگء نبشتہی انسانی بن دپترء تاریخء باز پیش آنت۔ اساطیر حداء، نادیستیں آزمانی زورآر، آزمانی شہزوریں ساہدار، بئن دپتری جاہء دیارانی ہواریء راج دپتری بامردء شہہ مردانی قصہء حکایات آنت۔ ماں ویسٹر بزانبلدء مٹھء پچار چوش داتگ۔

اے گیشتر ہمار بیدگی قصہ آنت کہ اے پدیں رنگء بئن دپتری واقعات کہ آ انسانی پگرء لیکہانی جہانی بہرے آشکار کن آنت یا یک کردے، سٹکے یا ابرمی رجحانے گیشوار کن انت۔ (1)
ماں آکسفورڈ بزانبلدء مٹھء توسیپ چوش نبشتہ انت۔
کو نہیں زمانگانی قصہ، خاص کن ہما قصہ کہ آپہ ابرمی واقعاتانی گیشواری یا پہ بنداتی مردمانی بئد پترء بیان کتگء گوشگ بوتگ آنت۔ (2)

مٹھ مارازمینء زمانء پیدائنت، حداء آزمانی شہزورانی کرد، نادیستیں قوتء شہہ مردانی زندء کردء بابتء زاننکاری دینت۔ اے مارا کو نہیں دودمان، بودوباش، زندر ہندء انسانء قدیمیں بئد پترء بن دپتر اں چہ شُساکن آنت۔ اے کوہنء زمانگی داستان آنت کہ اے مارا شہہ مردء بامردانی واقعاتاں چہ آشناگ کن آنت۔ برے برے اے مئے دیما ابرمء قدرت، وجودء پیدائنتء گیدیء چیریں رازء اسرارانی پدارائنتء ہم کن آنت۔ ہمک دودمانء وتی مٹھء داستان آنت کہ ایشانی کارست آہانی حداء، جنگجو، بامردء شہہ مرد، آزمانی شہہ زور آورء نادیستیں زواراکء قوت

انت۔ یک دودمانے ۽ مُپیس مِتھاں چہ آہانی مِتھ زانتی ۽ بنیاد جوڑ بیت۔ مٹھ ۽ گال ۽ بُن ریشگ یونانی زبان ۽ گال میٹوس انت کہ ایشی ۽ بزانت قصہ ۽ داستان نیگ انت۔ (3)

مِتھ اُلَس ۽ کوہن ۽ سرزبانی بہر ایت۔ اے یک چاگردے ۽ بُن حشت ایر کنوک انت۔ چوشکہ گیدی ۽ بچکچ بونگ ۽ قصہ یا جہان ۽ پیدائش ۽ مٹھ انت۔ چہ مِتھ زانتی ۽ انچیں نادیست سہدار ۽ جناورانی قصہ دیماکا انت کہ آچہ استیں زمانگ ۽ جناور ۽ رستراں چہ یکتا ۽ جنا انت۔ مِتھ نادیستیں بزہ ۽ نیم ربیدگی علامتی سرزبانی قصہ انت۔ اے انچیں راستیں واقعاتاں گوں سیادی دار انت کہ گیشتر مذہبی ریتکاں گوں ہم گزنج بنت۔ چیدگی روکشت (دود ۽ ربیدگ) ۽ چیدگی جاہ (عبادت جاہ ۽ کلات) مِتھ ۽ یکتائیں تہر انت۔

مٹھ یک دودمانے ۽ ربیدگی قصہ ۽ داستان انت کہ ایشانی روتگ اُلَس ۽ ستک ۽ مذہب ۽ سک انت۔ اے مُدام یک چاگردے ۽ مردمانی بکی بن دپتر ۽ بیان کنت یا نادیستیں قوت ۽ زور مندانی واقعات ۽ استیانی گیشواری ۽ کنت۔ (4)

ہمگ دودمان ۽ وتی مِتھ بنت کہ اے ہما دودمان ۽ اُلَمی نیں بہر انت۔ مِتھ زانتی ۽ آزمانی زور مند حد، شیطان، دیہہ، بلاہ، جن ۽ پری پُر ارزشیں کردے ۽ واہند انت۔ ایشاں ابید راجی بامرد، بن دپتری شہہ مرد، شہمل ۽ پہلوان، بے پناہیں زور مندیں جناور، شہبالیس مُرگ ۽ پرند، شہزوریں رستر ۽ جناور، چیر ۽ پُر اسراریں مہلوک، بُند پتری جاہ ۽ مقام ۽ گمان ۽ چہ دریں شے ۽ ازباب مِتھانی مز نیں بہر ۽ تہر زانگ بنت۔

مِتھ بارو بازیں خیال ۽ لیکہ دیماتلگ انت، چیزے زانکارانی ہے گوٹنگ انت کہ مِتھ مذہب انت ۽ مذہب مِتھ انت۔ لہتیں کو اسانی لیکہ ایش انت کہ مِتھ راستیں واقعاتانی کرو تگلین دروشم انت ۽ وہدے کہ چیزے شہزانت ہے گوش انت کہ اے بندات ۽ قصہ ۽ داستان بوتگ انت۔ (5)

مِتھ ۽ اساطیر ۽ اے کُلین پچار ۽ ستاوتی جاگہ ۽ بلئے اے ہم راستے کہ مِتھاں پورائیں بن دپتر ۽ مان گیشیتگلین، گیشوارتگ انت ۽ انسانی تاریخ ۽ مہریں لگ پریٹنگ انت۔ مِتھ ۽ مارا انسانی دودمانانی بُند پتر ۽ شوہازگ ۽ دیمازگ ۽ مز نیں مدت ۽ کلمکے کنگ۔ اے ربیدگی داستان مُدام ابرمی ۽

دودمانی نادیسٹیں واقعات ۽ جاورانی ترجمانی ۽ کن آنت۔ چوشکھ زمین ۽ زمان ۽ پیدا انش، نیکی ۽ بدی ۽ جنگ ۽ بجنگ، نادیدیں حد اہانی زور ۽ پیداوری، چیریں قوتانی زور آوری ۽ انسان ۽ آہانی جنگ دیگ، دیہہ ۽ بلاہ، جن ۽ جاتو، جناور ۽ رستر، چرند ۽ پرندانی بے کسا سیں زور مندی، بے ساہیں قوتانی پُراسراریں زور اکی، اے گل مٹھانی بُن گپ ۽ سر حال آنت۔ مٹھانی سیادی گوں بنی آدم ۽ سٹک ۽ مذہب ۽ ہم است انت ایثی ۽ پد جنگ گزان انت کہ مٹھانی بزنہ مذہب بوتگ آنت یا مذہبانی بندت چہ مٹھاں بوتگ؟ بلئے اے راستے کہ بنیادم ۽ چہ وتی ودیگی ۽ گوں مذہب ۽ کار بوتگ ۽ آہاں پہ وتا مدام نادیدیں زوراک ۽ حد اشو ہایتگ۔

بلوچی قصہبانی اساطیری کردار:-

اے راز ۽ آشکار کنگ گزان انت کہ بنیادم ۽ قصہ سازی ۽ ربیت چہ کجام عہد ۽ زمانگ ۽ وتی دست ۽ مان پتانگ، بلئے قصہ بنیادم ۽ سکیں دیرگیں ہمراہ ۽۔ قصہ ۽ وتی بُند پتر چہ انسان ۽ نبشہتی تاریخ ۽ باز پیش انت۔ وہد ۽ باریگ ۽ ہمرائی ۽ قصہ گو شی ۽ ہم مز نیں بدلی ۽ سدلی ۽ اتلگ۔ گار ۽ اگارانہ نقش ۽ نگاراں بگرداں گدار ۽ تا مراں بیا، قصہ پہ مردماں مدام دلکش بوتگ انت۔ اے راستے کہ قصہ سازی ۽ رہنداں بدلی اتلگ، بلئے قصہ سازی ۽ قصہ اش کنگ ۽ ربیت انگت است ۽ بر جانت۔ (6)

قصہ سازی

بُند پتر ۽ دست پتگیں کو ہن تریں قصہبانی بابت ۽ ہبے گوشگ بیت کہ اے لیکوس ۽ گار فرنیسیس ۽ کہاں ماں فرانس ۽ درگیجگ بوتگ آنت کہ ایشانی باروا ہبے گوشگ بیت کہ اے 15000 داں 13000 پیش چہ مسج ۽ قصہ آنت۔ (7)

انسان و ہدے چہ نبشہ ۽ ہنر ۽ آشنا بیت گڑا وتی اے قصہبانی نیسیگ ۽ بندت کنت۔ دنیا ۽ کو ہن تریں نبشہتگیں قصہ میسو پوٹیمیاء سُمیری دودمان ۽ قصہ آنت۔ "سومیری شاہانی قصہ ۽ آیات، گل گامش ۽ قصہ ۽ مصری فیروہانی زمانگ ۽ قصہ کو ہن تریں قصہ زانگ بنت چو کہ انسان ۽ قصہ جوڑینگ پمیشا قصہ ۽ ابتداء انتہا گوں انسان ۽ وت انت۔ (8)

چو دنیاۓ ایندگہ کو نہیں دو دماناں بلوچانی گوراہم قصہ گوشۓ ربیت سگ باز کوہن ۽ قدیم
 انت۔ اے قصہاں بلوچانی جنگی ہند ۽ دگ ، دود ۽ ربیدگی روکشت ۽ رہند ، مذہب ۽ دین ، سگ ۽
 ایمان ۽ بنزہ ، شرک ۽ پال ، سیاسی ، چاگردی ۽ معاشی جاور حال ۽ آہانی لڈور بیچ ۽ داستاناں ابید ،
 شہزوریں زوراک ، دیہہ ۽ بلاہ ، جن ۽ جاتو ، پری ۽ شہپری ، شہزوریں اولاک ۽ سواری ، شہبالیں مرگ
 ۽ بالیگ ۽ نیکی ۽ بدی ۽ جنگ ۽ بجنگانی ذکر ۽ بیان انت۔ " بلوچ ۽ داستان آئی ۽ قومی زانت ۽ قومی
 وجود ۽ بہر انت ، مروچی چہ ہزاراں سال ساری ہما علاقہاں کہ بلوچ بوتگ انت ، اودے بود ۽ باش ۽
 ہما ہند ۽ بامر دیں کردارانی اثر مندیں قصہ انت۔ (9)

بلوچانی اے قصہ ۽ داستان نہ ایو کا بلوچانی تاریخ ۽ بن دپتر ۽ نشون ۽ دینت بلکیں چرے قصہاں
 آئی ۽ بن دپتری سنج ۽ بودشت ہم زانگ بیت۔ اے ہم زانگ بیت کہ تاریخ ۽ ہما بہراں آہاں ہما ہند ۽
 دمگاں زندگی کنگ ، آہانی سراہما علاقہانی نفسیاتی ۽ تب زانتی اثر چہ حد ۽ پشت کپتنگ انت۔ چرے قصہاں
 بلوچ ۽ روکشت ۽ نفسیات ۽ بازیں دروشم گندگ بنت۔ بامر دانی مدام گوں بدیاں جنگ دیگ ۽ نیکی ۽ پلہ مرز
 بوتگ آہانی بڑہی مذہب ۽ دینی شعور ۽ شوندا ۽ دینت۔ قصہ ۽ داستانانی کردار دیہہ ۽ بلاہ انت یاہما بامر
 انت کہ نیکی ۽ شری ۽ پلہ مرزی ۽ گوں بدیں قوتاں دیم چہ دیم انت۔ (10)

اے قصہاں ہما اساطیری کردار ۽ کارست کہ دیما اتنگ انت ، ایشانی سیادی ہم آہانی ربیدگی
 زانت ، مذہبی سنج ، راجی پگر ، انسانی جذباتان انت۔ آزمانی حد آہانی مارگ ۽ مارشت ، گیرانی زمین ۽
 ہسکین ، بن دپتری پہروشان ، بند پتری لڈور بیچ ، زند گوازیگ ۽ رہند ۽ بود ۽ باش ۽ دگ بازیں
 نشون ۽ شوندا تے چہ ہے قصہ ۽ قصہاں کارستاں دست کپ انت۔

" بلوچی مجلس ۽ دیواناں انجیں داستان بیان کنگ بوتگ کہ آپیر ۽ فقیرانی کرامات ، دیہہ ۽
 بلاہانی گوں انساناں جنگ ، جن ۽ پریانی قصہ ، مہر دوستی ، راجی بامر دانی قصہ ۽ داستان بوتگ
 انت۔ چوشیں قصہاں اثر مندی ماں بلوچاں متنگ۔" (11)

چوناہا بلوچی قصہ ۽ داستان سگ باز ہورتی ۽ گوں تپاسگ بہ بنت داں اے قصہاں بازیں
 ، نادیدیں زور مند ۽ پراسراں کارست ۽ کردار دست کپ انت ، پلے ادا اے نبشتانک ۽ لہتیں گچینی
 کیں کردار زورگ بوتگ ۽ آہانی پولکاری تپاسے کنگ بوتگ۔

قصہ ہانی اساطیری کردار:

1- حد اوند:

ماں اساطیری دنیاۓ حد اہانی ذکرۓ بیانۓ جینگی ارزشتے دیگ بوتگ۔ چہ دنیاۓ مز نیں دودمانانی اساطیری زانشناں بازیں حد ا دست کپ انت، چوشمکہ ایرانی اساطیر زانتی حد ا بہ بنت یا یونان، ہندوستان عرب، افریقہۓ جہودانی حد ا بہ بنت۔ اے دودمانانی اساطیری قصہاں بے شمار حد اہانی ذکرۓ حکایات مز نیں رنگے دست کپ انت۔

بلئے ودے مابلوچی کوہنیں داستاناں اساطیری حد اہانی شوہازیکۓ چاریک بیں داں اے تک ۓ مئے دست ۓ ابیدیکیں حد اوندۓ دگہ پتھی نیت۔ یاچوش انت کہ اے قصہاں چہ ساری بلوچاں وتی گیشتریں حد ا شموشتگ انت۔ یا اے حد اچہ دست ۓ بلوچۓ گارۓ بیگواہ بوتگ انت۔ آہانی بہرۓ پشت پکتلیں یکیں حد ا "حد اوند" انت کہ ایثیۓ ذکر آئیۓ ہمک قصہۓ سرناگ ۓ است انت کہ روچۓ روچکان ۓ است ات بادشاہے، بادشاہ حد اوندوت ات، سرزمینی بادشاہے ات (رگام)۔ (12)

نوں چوش پکائیۓ زانگ نہ بیت کہ بلوچی قصہ ہانی اے حد اوندۓ تصور آئیۓ چہ کجازرتگ؟ آیا اے آہانی جینگی مذہب زرتشتیۓ اہورامزدانت یا کہ آہانی انوگیس مذہب اسلامۓ اللہ انت۔ بلئے چرے قصہاں اے زانگ بیت کہ اے حد ازمینی حد اے نہ انت، آزمانیۓ۔ اے حد اسٹوکۓ پروردگار، کمکارۓ سوچکار انت، بزرگۓ مزن انتۓ چہ ہر شے ۓ مسترۓ داناتر انت۔ بدیۓ نہ متوک ۓ شریۓ پلہ مرزانت۔ مُردنی اے قصہاں پتچ جاگہۓ اہورامزدا یادگہ حد اےۓ تچک ۓ تچک نام ۓ نشانی نیست انت، بلئے چہ قصہ ہانی شہہ مردۓ بامرد یا شہبانگ ۓ بانگ یانیک ۓ پاکیں ہستیانی کردۓ روکشناں پیدا اور بیت کہ آدم راستیۓ متوک ۓ بدیۓ نہ متوک انت۔ آئیکۓ شریۓ پلہ مرزیۓ گوں بدیں قوتاں دیم پہ دیم انت۔ (13)

قصہ ہانی بامردۓ شہہ مردانی وتی قولۓ کرارانی پاسداری، دزوگ ۓ مکرۓ چہ نفرت ہم مارا اہورامزداۓ پنت ۓ سوچانی نشون ۓ دینت کہ چریشیۓ اے گمان کنگ بیت کہ بہ گندے اے قصہ ہانی حد اوند آہانی ہما جینگی حد ا انت، کہ ہزاراں سال ساریۓ آہانی حد اوند بوتگ بلئے اے گپ پکازانگ نہ بیت کہ کجام انت؟

2- دیہہ ء بلاہ:

ماں ایرانی اساطیر زانتی ء دیہانی ذکر سک باز دست کپیت۔ یک گپے یات دارگی انت کہ ایران ء اساطیر زانتی ایوکا پارسیانی میراث نہ انت بلکیں اے ہما ہمک راجانی ہواریں راج مڈی انت کہ آہانی سیادی بُزہی حساب ء گوئے دگ ء بوتگ۔ بلوچ چوشکہ بُند پتری رنگ ء ہے دمگانی جہہ مند بوتگ پمیشا آئی ء گورا ہم اے ہواریں ء شریکیں راج مڈی است ء موجود انت۔ ماں ایرانی اساطیر ء دیہہ مدام سیاہیں رنگ ء بنت۔ ایشانی دنتان دزاج ء شمل بنت۔ سیہ لونس ء شونز چم بنت، ایشانی دست ء پنجگ ء پورائیں جسم دزاج ء چہ بزیں موداں بار بنت۔ لہتیں دیہانی باز سرگ بنت۔ ماں شاہنامہ ء دیہانی ملک مازندران گوشگ بوتگ۔ اودا ایشانی بادشاہی بوتگ، ایشانی وتی شہر ء میتگ ء فوج ء لشکر، باغ ء ڈگار ء مال ء دلوت ہم بوتگ انت۔ (14)

ایرانی اساطیراں ابید آرمینائی، ترکی ء البانیانی اساطیراں ہم دیہانی ذکر ء بیان ہم دست کپ انت۔ (15)

اے زانگی گپے کہ بُند پتری حساب ء بُرز ء اے دُرسیں ملک یک وہدے مزیں ایران (Greater Iran) ء بہر بوتگ انت۔

ماں بلوچی قصہاں دیہہ ء بلاہانی ذکر بے کساس دست کپیت۔ بلوچی قصہ ماہ ماہیکان کہ آ مگادہ نامیں ملکہ ء بادشاہ ء جنک انت۔ آروچ ء چہ رزنا تر ء براہداری ء شتر رنگی ء وتی مٹ وت ات۔ ماہ ماہیکان ء ارکال نامیں بلاہے ء برتگ ء دُوریں ولانتاں ماں باگ ء جنگلے ء بلائیں ماڑی ء ء قید کتگ۔ (16)

ہے قصہ ء دگہ بلاہے ذکر انت کہ آئی ء گوشانی پتی ء دزاجی ہپت، ہپت گواز انت ء جند ء بُزنی دوازده گواز انت۔ یک شپے دہ لوہیگ بٹ ایشی ء شپ شام انت۔ اگس ایشی ء ورگ مہ رسیت اے ہمک دگ ء بہ روت اود ء مردماں وارت ء پلکیت۔ بلوچی قصہاں بلاہ گیشتر بدیں کردار انت، بلئے بازیں قصہاں ہے کہ بامردانی دست ء پروش ورانت گڑاوتی جان بکشی ء عوض ء آہانی ہز متکار ء غلام جوڑ بنت۔

بلوچ قصہ ہانی بلاہ دُم سال ء واب ء وپس آنت۔ بزائ اے بلاہ کہ یک برے واب کپت
 آنت پدا سالے ء رند بُست کن انت۔ اے قصہ ہانی دیہہ ء بلاہ سکین طاقتور ء زور مند ء خون وارانٹ۔
 انچو زور مند کہ دست ء پھجگ ماڑی ء کلاتاں پزوشنت کن انت۔ انچیں بلاہے ء قصہ "چل مرد"
 است کہ آ بلاہ ء آگن لاپ ء سیر ء ورگ مہ رسیت آشہر ء ماڑیاں پروشان کنت ء ہر کس دپ ء
 کپیت آہاں پلکیت۔ اے دیہہ ء پاد بزمشال چہ زمین لرزیت۔ (17)

اے دیہانی جان باز ترند ء سک بنت، انچو ترند کہ تیر ماں ایشانی چماں ابید جان ء دگہ بچ
 جاہ ء کار نہ کنت۔ ماں بلوچی قصہ ہاں بازیں دیہانی برزادی چل گز انت۔ بازیں قصہ ہاں دیہانی چہ یک
 سرے ء گیش، ہپت سر ء دہ سر بنت۔ بازیں قصہ ہاں دیہاں اژدہائی سر پر۔ انچیں بلاہے ء ذکر ماں
 قصہ "سیاہوش" انت کہ ایشی ء اژدہائی سرے پر انت۔ (18)

بلوچی قصہ ہاں بلاہانی دنتان انچو مزن آنت کہ مردے دنتان ء کنگد ء جاہ گت کنت۔
 بلوچی قصہ ہاں جن ء دیہہ، پری ء شہہ پریانی پانگپاہ ء سپاہی آنت ء بازیں قصہ ہاں آبا مرد ء شہہ مردانی
 ہم ہز مینکار آنت۔ بلوچی قصہ ہاں اے دیہہ ء بلاہانی دگ کوہ ء کاف انت کہ اودا دیہانی ملک
 دیہستان، آہانی کلات ء ماڑی، ملک ء میراث است آنت۔ اے قصہ ہاں دیہانی بازیں خصلت ء جبلت
 انسانی آنت، چو کہ وپت ء واب، مرد ء جنی ء دگہ بازیں لوٹ ء واہشت۔

3- پری:

پری ء ذکر مارا چہ بنیاد ء ایرانی اساطیراں دست کپیت۔ ماں ایرانی اساطیر زانتی ء پری کہ
 ایشی ء بازیگ پریان گوشگ بیت شانداریں بانزلانی ساہدارے کہ چہ وتی بے کساس براہداری ء
 مشہور انت۔ پری رندا دگہ دودماناں ہم زرتگ ء وتی کتگ۔ پری نہ شر ء نے بد انت۔ برے برے
 آمر دماں ریبینیت ء برے برے آہانی کمک ء ہم کنت۔ (19)

چہ ایرانی دومان ء ابید عرب ء ایندگاں دودمان ء اساطیراں ہم پری ء ذکر دست
 کپیت۔ بلئے اے بنیاد ء ہما ایرانی پری انت کہ اے دگہ دودماناں شتگ ء سر بوتگ۔ اے گال
 پری ماں عربی ء "پ" توار ء نہ بوتگ ء سبب ء فری گوشگ بوتگ، پداہے عربی ء گال انگریزی ء
 ایندگہ یورپی زباناں زرتگ۔ ماں ایرانی اساطیر زانتی ء پری یک اساطیری نادیبستیں قوتے۔ اے

بنیادی حساب ء بدیں کردارے بوٹگ بلئے رندا اے شتریں ء برادریں مادگیں جنے ء
بستارے زانگ بوٹگ۔

پری ء گال چہ اوستا (زند) پریکا ء دراٹنگ کہ ایثی ء بزانت ہما شترنگیں بلئے بد تمیزیں
جنینیں شیطان کہ آہر یمن ء دمی استال ء روچگر آرگ ء پہ کار مرزنگ کہ آہوراں بہ داریت
ء کشاراں بہ کُشیت۔ (20)

بلوچی کو نہیں قصہاں ہم پریانی ذکر سک بازانت۔ ماں بلوچی قصہاں پریاں وتی نلکے است
کہ آئی ء پرستان گوش آنت۔ پرستان ماں کوہ ء کاف ء دگ ء انت۔ پریانی وتی بادشاہے است کہ
آئی ء را شاہ ء پریان یا شہیری گوشگ بیت۔ ہے وڑیں پری ء ذکر ماں بلوچی قصہ "سبزیں
پری" ء رسیت۔ (21) اے قصہ ء شہزادگے ء جنین ء ہمو شپ پری ماں کوہ ء کاف ء برانت ء آ
سجہیں شپ گول شاہ ء پریاں ناچ ء سہبت کنت ء سہب ء پدا پری آئی ء تہت ء روان ء سوار کن
انت ء لوگ ء سر کن انت۔ چہ اے قصہ ء ہے پد رانت کہ پری گول انسان ء مہر کن انت۔ ہما
کس کہ آہاں دوست بیت، آپہ وتے برانت ء آئی ء دگے کسگی نہ کن انت۔ دگے یک قصہے
"سیاہ وش" انت۔ اے قصہ ء بامر دسیاہ وش ء زال ء بلاہے بندیک کنت۔ وہدے آوتی زال ء پد
جنگ ء بلاہے گواراوت بلاہ آئی ء گوشیت، کہ ترا تئی زال ہے شرط ء رسیت، تو کوہ ء کاف ء روئے ء
سبزیں پری ء پچن کارے۔ (22) اے قصہ ء اے زانگ بیت کہ بلوچ اساطیر زانتی ء بلاہ ء دیہہ
پریانی عاشق بنت ء گوما آں سور کنگ لوٹاں۔ بلوچی اساطیری قصہاں پری بے کساس شترنگ
انت۔ انچو شترنگ کہ ماہ آہانی دیما لجیک بیت۔ پری مدام بربز بال آنت۔ آہاں نرم ء نازر کیں بانزل
پر۔ چرے پریاں بازینے قصہاںی بامر دے شہہ مرداں گول سیر ء سانگ کن آنت۔ چوشکہ سیاہ وش
گول سبزیں ء نیلیں پری ء سور کنت۔ قصہ "دار گوش" ء غلام کہ قصہ ء کارستے، گول پری ء
سانگ کنت۔ ہے رنگ ء قصہ شاہ ء پریان ء بامر د'ور شاسپ' گول پریانی بادشاہ، شاہ ء پریان
ء گول ہم بستری ء وپت ء واب کنت۔ (23)

بلوچی قصہاںی پری یں کارست گیشتر جنین آنت۔ آہانی عشق ء مہر مدام گول قصہاںی شہہ
مرداں بیت۔ بلئے قصہ سبزیں پری انچیں قصہ ایت، کہ آئی ء تہا شاہ ء پریان گول شہزادگے ء

جنین ء مہر کنت۔ اے قصہ ء اے زانگ گران انت کہ اے پری ء مردینی واہگ چونی ء ودی بوتگ
انت، پر چکہ بلوچی گیشتر قصہ ہانی پری شتر نگیں جنین انت، آمہروان ء مددگار انت۔

4- سیہیر ء جاتو:

جادو ء گال چہ بُنکی ہند ایرانی زبان ء گال یاتوس ء پدا سنسکرت ء اے گال یاتو گو شنگ
بوتگ۔ (24)

ایرانی قدیمی مذہب زرتشتی ء ہم جادو ء ذکر است کہ اہورامزد ء اے کارنا پسند بوتگ۔
جاتو گری ماں قدیمیں مصر، بابل، ویدک ء ایندگہ ریٹناں حد ء دیوتا ہانی زور آری ء وسیلہ زانگ
بوتگ۔ (25)

سیاہیں جاتو یا سیاہیں علم جن، دیوتا ء بد اروا ہاں گوں سیادی بر جادارگ ء سبب زانگ
بوتگ۔ بلوچی کو نہیں قصہ چہ جاتو گر ء سیہیراں پُر انت۔ انجییں جاتو ء قصہ "ماہ ماہیکان" ء مان
انت کہ اے جاتو وتی جنتر ء منتر (جاتوئی علم) ء زور ء تحت ء روان ء لوٹا سنیٹ ء جنک ء تہت ء
روان ء سوار کنت ء گوند و دنت کہ آیک دمان ء بادشاہ ء شہر ء کلات ء سر بیت۔ (26)

ماں بلوچی قصہاں گیشتر جاتو ء سیہیرانی کردار بدین انت۔ آبدی ء ہمراہداری ء کن انت ء نیکی ء
بگیری ء۔ اے گیشتر قصہ ہانی بامرد ء باگانی دل ء کٹنگ ء ورگ لوٹ انت یا ایشاں انجییں رک ء پک یا
سیہیری ء کبی کن انت ایشانی دل بہ تثیت۔ بلوچ ء اساطیری قصہاں جاتو مدام بدیں کارستے زانگ بیت۔ آ
وتی سیاہیں علم ء زانش ء زور ء مدام گوں نیکی ء خلاف ء جنگ ء انت ء بدی ء پلہ مرزانت۔

5- سیمرگ:

ماں ایرانی میتھالوجی ء سیمرگ سک باز زور آریں ء شہبالیں مرگے زانگ بیت۔ آئی ء
سرگ چو کچک ء سرگ ء انت، بالاد چو مور مرگ ء انت، پجنگ شیری پجنگ انت۔ آنچو زور آریں
کہ پیلے ماں پنچلاں کت کنت ء آزمان ء دیما بال کت کنت۔ ایرانی اساطیر زانٹی ء ردا سیمرگ ء
بند جاہ کوہ ء البر زانت۔ (27)

سیمرگ ایرانی اساطیری بامرد زال ء نسبت ء نامدار انت۔ (28)

بلوچی کو نہیں قصہاں سیرگ ء ذکر باز دست کپیت۔ سیرگ ء ذکر نہ ایوکا مئے قصہاں
است انت، بلکیں مئے شعری ربیتاں ہم مارا سیرگ ء ذکر ء بیان دست کپیت۔

بخت منی ہج کس ء نہ تریننگ

بخت منی سیرگ ء نہ تریننگ

بخت ء چہ آزمان ء شکست وارنگ

بلوچی قصہاں سیرگ ہم سک باز شہزور ء شہبالیں مرگے۔ آ ہیرشاب کنان ء ایردنت
ء چہروران ء یک دمان ء آزمان ء دیم ء بال کنت۔ انچوزوراک ء پُر تووان انت کہ آئی ء مقابلہ کنگ
چہ مردم ء وس ء واک ء در انت۔ مئے قصہاں اے مرگ مدام شہہ مرد ء بامردانی کمار انت۔
ہر دیں کہ بامرداں پکار بیت آہما دمان ء حاضر بیت ء آہاں چہ گرانیں مشکلاں آرات کنت۔
سیرگ ء ہے کردماں قصہ "گل صنوبر" ء دست کپیت۔ (29)

وہدے قصہ ء بامرد ء سالانی سفر بُرگی بیت ء کوہ ء کاف ء روگی بیت گڑا سیرگ آئی ء را
بازلاں بندیت، چہرورت ء ہما دمان ء آئی ء را منزلاں سر کنت، ء ہر جنجال ء مشکل ء آ سیرگ ء
دومبی ء پُٹاں بُن دنت ء سیرگ ہما ساعت ء ہمودار سیت ء آئی ء چہ ہر مشکل ء چڑاہیت۔ بلوچی
قصہاں سیرگ زمین ء ایرندگ ء گوں مزینیں ہیرشاب ء ترسناکیں توارے ودی بیت۔ چریشی ء
اے زانگ بیت کہ قصہاں اے مرگ وتی بالاد ء سکین مزینیں مرگے۔ سیرگ ء زور مندی ء
داستانے مارا چہ قصہ "ساہ سپاہ" رسیت کہ آئی ء بامرد چہ جنگل ء رستر ء جناورانی ترس ء بیم ء
سیرگ ء پادے ء درنجک بیت ء سیرگ آئی ء تیاب دپی شہرے ء بارت ء سر کنت۔ (30)

بلوچی قصہاں سیرگ ء کرد مدام نیک انت۔ آ نیکی ء شترئی ء کمار، پلہ مرز ء بدی ء
خلاف ء جنگ ء انت۔ بلوچی اساطیر زانٹی ء سیرگ نیکیں مرگے زانگ بیت۔

6۔ جن:

جنّ یک نادیسستیں قوتے۔ بلوچی قصہاں جنّ ء ذکر ء بیان ہم دست کپیت۔ اے
ترسناکیں، سیہ تابیں ء مزن دنٹانیں بدیں ارواہے۔ اے مدام چٹاں اندر بنت۔ اے جنین ہم
بنت ء مردین ہم۔ جنینیں جنّ مردیناں گرانٹ ء بے سُدھ کن آنت ء مردین جنیناں۔ بلوچی

قصہ ہانی جن برے برے بامردانی دست ء ایرما دہنت ء آہانی غلام بنت، ء آہاں ہمک حکم کن انت، آ پیلوئے کن انت۔ بلوچی قصہ ہانی جن گیشتر بدیں کارست انت کہ آمدماں تاوان دینت۔ بلئے برے برے یک یک نیکیں جنے ہم ہے قصہ ہاں دست کپیت۔ چو کہ قصہ "ناشریں جنین ء جن" ء جن قصہ ء بامرد ء مدت ء کنت۔ (31)

7۔ رکش ء گُرگ:

ماں ایران ء اساطیراں رکش ایران ء مزن نامیں بامرد رستم ء اولاک ء نام بوتگ۔ رکش ء بابت ء ہے گوئشگ بیت کہ آعام آپسے نہ بوتگ۔ آئی ء بابت ء گوئشگ بیت کہ آکہ گُرگے بوتگ آئی ء سینگ ء باہر چو شیر ء بوتگ ء آقد ء بالاد ء پیل ء وڑا بوتگ۔ آسک باز پُر مجگ ء وفادارے بوتگ۔ (32)

ایرانی اساطیر زانتی ء ہے گوئشگ بیت کہ بید ء رستم ء اے دگہ کس ء تا تک کت نہ کتگ۔ بلوچی کو نہیں قصہ ہاں رکش ء جند ء ذکر ء چہ گیش رکش ء گُرگ ء ذکر سک باز انت۔ اے رکش ء گُرگ سک باز وراور ء سک باز سووہ ء زانکار ء سک باز تیز ء روار کہ عام اسپ آئی ء دنزاں گاربت۔ بازیں قصہ ہاں اے رکش گُرگ گوں وتی واہنداں گپ ء گال کن آنت ء آہاں دیم ء مشکل ء جنجالانی حالاں ہم دینت۔ ہے وڑیں رکش گُرگ ء قصہ "مالتو" ء انت۔ (33)

اے قصہ ء بامرد میر منگہ ء اسپ گُرگے بیت، بلئے اے اسپ گُرگ اسلا اسپ گُرگے نہ انت بلکیں اے اسپ ء مات ء رکشے پر بوتگ ء اے رکش گُرگے۔ بلوچی قصہ ہاں رکش یا رکش گُرگ ء اے شری ہم پیشدارگ بوتگ کہ آہاں ہم کت کن انت۔ بلوچی قصہ ہاں رکش گُرگ چہ ہما رکش ء گمان ء خیال ء زورگ بوتگ کہ آرکش رستم ء زال ء سواری بوتگ۔ رستم ہم ایرانی راجانی ہوا ریں بامردے زانگ بیت۔ ایرانی بازیں راجے آئی ء پہ وتی کنت۔ انچو کہ سید ہاشمی ماں گسد گوار ء نسبیت۔

اے بے بنیں باوستے نہ انت گواچنے راستیں شاہنامہ ء تاج بکش ء یلیں رستم ء گیر آر۔ (34)

ماں ایرانی اساطیر زانتی اژدہا، اژدہاک، اژدہیاء اژدر یکیں اساطیری ساہدارے
 ۛ جتا جنائیں نام آنت۔ اے بیمنائیں ۛ بلاہیں مارے کہ اے دریا، زمین ۛ آزمان ہر جاگہ ۛ چہہ منند
 انت۔ بلوچی قصہاں ہم اژدہیا یک ترسناکیں سکیں مزینں مارے کہ چہ آئی ۛ چٹاں آس پتر و شکیت،
 آئی ۛ دپ انچو مزن انت کہ اُشترے گوں باراں وارت ۛ پلکت کنت۔ بلوچی اساطیراں اژدہا
 ۛ گردن ۛ بگش پر ۛ ہمے بگشانی تل ۛ تیر مار آنت کہ آچو تیر ۛ وڑا سزپ آنت ۛ مردم ۛ چہ
 دُور ۛ وارت کن آنت۔ بلوچی اساطیری اژدہیاء خون ۛ ترمپ اگن مردم ۛ جسم ۛ سرا بہ کسیت
 جسم ہما جاگہ ریش کشیت ۛ ہمے سبب ۛ ہما مردم ۛ جند ہم مریت۔ قصہ "چیر اندریں نیکی" ۛ انچیں
 واقعہ ۛ ذکر است انت۔ (35)

اژدہا ۛ دپ ۛ آراپاں اگن مردم بہ وارت ہم مریت۔ بلوچی قصہاں اژدہا گیشتر بدی ۛ پلہ
 مرزانت ۛ مدام گوں شری ۛ جنگ دنت۔ بلئے اے قصہاں مارا اژدہا ۛ بابت ۛ اے ہم دست
 کسیت کہ اے قدرت ۛ نیمگ ۛ کوہن ۛ پُرشنگیں کلات ۛ ماٹیاںی چیریں حزانگانی پانگیا آنت
 ۛ ایشاناں چہ بدوہانی دست بُرداں پہا ز آنت۔

9- اسپ ۛ چل گُرگ:

اسپ ۛ چل گُرگ بلوچی قصہاں یک اساطیری اسپے۔ اے اسپ ۛ چل گُرگ
 آنت۔ چلیں گُرگ یک قد ۛ بالاد ۛ یک حساب ۛ انت۔ اے اسپ ۛ جاگہ کوہ ۛ کاف آنت۔ ہمودا
 چل کانیگ است یک مزینے ۛ ایندگہ کسترین انت۔ اے ہمے اسپ ۛ آئی ۛ گُرگانی آپ ۛ
 ورگ ۛ کانی آنت۔ اے سکیں تیز رپتاریں اسپے، ماہانی سپر ۛ یک دمانے ۛ بُریت۔ بلوچی قصہ
 ”چوپان“ ۛ ایشی ۛ ذکر است انت۔ (36) اسپ ۛ چل گُرگ ۛ ذکر ایران ۛ اساطیر زانتی ۛ بلوچی
 قصہاں دست کسیت، دگہ ہچ جاگہ ۛ نہ رسیت۔ اے اسپ انچو زوراک ۛ تمر دانت کہ ہمک پہ دیم
 کس ایشی ۛ ایر ماد ۛ سوار بوت نہ کنت۔

10- ہپت شاحیں گرانڈ:

بلوچی کو نہیں قصہاں یک اساطیری ساہدارے ہپت شاحیں گرانڈ انت۔ اے گرانڈے
 چہ پیتیں شاحاں پنج شاح ہمانت کہ آہانی تہا تہر تہرے مال ۽ مڈی مان۔ (37)
 ایسی دگہ دوشاح ہمانت کہ سکی ۽ وہد ۽ کار مرزے کنت۔ قصہ ہپت شاحیں گرانڈے ہے
 گرانڈے ذکر است انت۔ اے گرانڈوتی قد ۽ بالاد ۽ چہ ایدگہ گرانڈاں باز مستر انت۔ ہنچو زوراک
 ۽ زور مند انت کہ کس آئی ۽ نزیک اتک ۽ آئی ۽ گرودار کت نہ کنت۔ اے قصہ ۽ اے گرانڈ
 بامرد ۽ نلے دنت ۽ گو شیت کہ مشکل ۽ وہد ۽ اے نل ۽ بہ جن، من دمان ۽ پہ تو ساڑی باں۔ اے
 گرانڈ ہمنچو تیز رپتار انت چو کہ رکشی گُرگ۔ اے گرانڈ پہ اولاک ۽ سواری ہم کار مرز بیت۔ اے
 گرانڈے راستیں گوش ۽ تاب دیگ ۽ گوں اے آزمان ۽ بال کنت ۽ چپیں گوش ۽ تاب دیگ ۽ زیر
 ۽ زمین ۽ روت۔ بلوچی اساطیر زانتی ۽ اے ہپت شاحیں گرانڈے کردار یکتا ۽ جتائیں کردارے۔
 بگندے چوشیں اساطیری کردار دگہ دودماناں دست مہ کپیت۔

11- کوہ ۽ کاف:

کوہ ۽ کاف بلوچی قصہاںی مستریں اساطیری جاگہ انت۔ ماں بلوچی قصہاں دیہہ، بلاہ، پری
 ، جن ۽ جاتوہانی ملک کوہ ۽ کاف انت۔ دیہانی دیہستان ۽ آہانی بادشاہ ماں کوہ ۽ کاف ۽ انت ۽ پریانی
 پرستان ۽ شاہ پریان ہم کوہ ۽ کاف ۽ نندوک انت۔ سال ۽ ماہانی راہ ۽ مسافت انت۔ بید ۽ ناد لیستیں
 تو تانی مک ۽ کس اودا سر بوت نہ کنت۔ بلوچی قصہ چوپان ۽ کوہ ۽ کاف ۽ ندرگ کشی چوش کنگ
 بوتگ۔ "کوہ ۽ کاف بلاہیں جگہ، آباد ۽ سر سبز انت، اود ۽ بُرزیں تیہسریں کوہ سراتابن ۽ سبز انت،
 دُرچک انت، کشار انت۔ (38)

بلوچی قصہاں اینچو ذکر کہ کوہ ۽ کاف ۽ بوتگ دگہ ہچ جاگہ ۽ نہ بوتگ۔ انچو گمان بیت کہ
 بلوچ ۽ نفسیاتی یا بُند پتری یا تگیری گوں کوہ ۽ کاف ۽ باز انت کہ کوہ ۽ کاف آئی ۽ لاشعور ۽ چہ در
 نیت۔ چوناہانو کیں پوکاری ۽ رد بلوچ ۽ بُنگی، ہنکین بلاشگان بوتگ۔ "بلاشگان کیسپین زر ۽
 مغرب ۽ کوہ ۽ کاف بزاں کا کاس ۽ زرباری دگ بوتگ ۽ بلاشک چہ ہما ہفتیں قومان انت کہ آ
 دگ ۽ چہ مند بوتگ انت۔ (39)

اگن اے بند پتر ء بلوچ ء قصہ ہانی کوہ ء کاف دیم پہ دیم کنگ بہ بیت گڑا اے گپ ء درگیجگ گزان نہ بیت کہ کوہ ء کاف پرچہ گیشتر اساطیری قصہ ہانی و ابانی دیار انت یا پرچہ بلوچ قصہ گوش ء لاشعور ء سوار انت۔

12۔ سنگ ء سیاہ :

سنگ ء سیاہ بلوچ اساطیر زانتی ء یکتائیں تہرے۔ سنگ ء سیاہ چونہا گوشت ء پوست ء انسان انت کہ یا و جا توگری ء سیہری جنتر ء منتر ان چہ بے ساہیں سیاہیں سنگ کنگ بنت یا و چہ نیک ء پاکانی بدوائیاں سنگ ء سیاہ بنت۔ بلوچ اساطیری بازیں داستان ء قصہ موجود انت کہ اودانیک ء حد ا دوستیں مردمانی بدوائی ء چہ لشکر ء لشکر سنگ سیاہ بوتگ انت۔ بلوچی قصہ ہاں ہم سنگ ء سیاہ ء ذکر ء قصہ باز جاہاں دست کپیت۔ چو کہ قصہ "چیر اندریں نیکی" ء بامر سنگ ء سیاہ بیت۔ (40) ہمے رنگ ء قصہ "میر کیہاں" ء سیہریں زالے است ہر کس کہ آئی ء جنگل ء شکار ء روت آہاں سنگ سیاہ کنت۔ (41)

سنگ سیاہ بلوچ اساطیری زانتی ء وتی جنائیں دڑوشے۔

13۔ دار ء اسپ :

دار ء اسپ مارا ما بن دپتر ء یونان ء دست کپیت کہ آما ٹروجن جنگ ء و ہد ء یونانی آئی ء ٹر وے شہر ء شہر دروازگ ء پترگ ء و ہد ء جوڑ کن انت۔ بلئے و ہدے ما بلوچی قصہ ہانی دار ء اسپ ء گوں یونانی دار ء اسپ ء دیم پہ دیم کنیں ایشانی بچ وڑیں بن دپتری سیادی ء جوڑ نہ بیت۔ بلوچی قصہ ء "دار ء نریان" ء قصہ ء بامر دچہ دار ء جوڑ کنت ء اے نریان ء چار گروہگ پر کنت۔ اولی گروہگ ء تاب دیگ ء اسپ ہال کنت، دومی ء تاب دیگ ء زمین ء ایر کیت۔ سیمی ء کجگ ء گوں راست تاب کنت ء چارمی ء کجگ ء گوں چپیں نیمگ ء۔ اے نریان انجو تیز رپتار انت کہ چم ء سری کوس گوں چیری ء نہ ڈکیت اے ساری ء وتی منزل ء سر بیت۔ اے اسپ ء واہند ایشی ء سوار بیت شہر پہ شہر ملک پہ ملک گولیت ء سچہیں دنیا ء سیل ء کنت۔

14- گوہر قیمتی:

گوہر قیمتی بلوچی کوہنیں قصہ ہانی سکیں گران بہائیں، در پشوکیں مہر گے۔ اے انجیں گران بہائیں مہر گے کہ ایشی ء قیمت ہمک کس ء در نیت۔ قصہ گل پہ صنوبر ء مرگے مردے ء گوہر قیمتی ء دنت ء گوشت کہ اے چہ ہیئت شہر ء قیمت ء گیش ترانت۔ (42) گوہر قیمتی شاہ ء بادشاہ ء سکیں میر ء امیر یا ناد یستیں قوتانانی گورا بوتگ۔

15- تحت ء روان :

تحت ء روان بلوچی قصہ ہانی اساطیری اولاکے۔ اے انجیں تیز رپتاریں اولاکے کہ چہ انوگیں زمانگ ء بالی جہازاں ہما دیم انت۔ اے تحت ء روان قصہ ہانی شہہ مرد ء بامرد، پری ء جن ء دیہہ ء بلاہانی سواری بوتگ۔ ایشی ء دگہ تیل ء آپے پکار نہ بوتگ بلکیں چہ علم ء ناد یستیں قوتانی زور ء طاقتاں ایشی ء بال کتگ۔ اے تحت ء روان ء سالانی سپر چندے ساعتاں بُریگ۔ تحت ء روان کوہ ء کاف ء جن ء جاتو، دیہہ ء بلاہ، پری ء شہہ پری ء ایندگہ بامرد ء شہہ مردانی سواری بوتگ۔ بلوچی قصہاں چہ ایندگہ اساطیری اولاک ء سواریاں تحت ء روان ء سمرگ ء ذکر چہ درستاں گیشتر دست کپیت۔

آسر:

مٹھ کجام یک راجے ء راج مڈی زانگ بنت۔ چہ مٹھاں نہ ایوکا چاگردی ء توامیں بنیادم ء دودمان ء زانت ء علم رست کن انت بلکیں تاریخ ء ہما پڑوشتگیں کڑی کہ چہ بن دپتری ء دمب زانتی علماں دست کپت نہ کن انت، آمارا چہ مٹھانی وسیلہ ء رس انت۔ چہ مٹھاں ما زمین ء زمان ء پیدا ئشت ء جتا ئیں پگر ء لیکھاں آژناگ ہیں۔ مٹھ مارا چہ ہما سہدار ء مہلوکاں شناسا کن انت کہ آمے پگر ء گمان ء در انت۔ مٹھ مارا چہ مے ربیدگ ء دوداں گوں ہمگر نچ کن انت۔ مٹھ مارا مے ستک ء مذہبانی نشوناں دینت۔

دنیا ء ہمک کوہنیں دودمانانی وڑا بلوچ ء ہم وتی اساطیری دنیائے است انت۔ آدگہ گپتے کہ ماد نیگہ وتی اے راجی مڈی ء حزانگانی پد جنگ ء سو بین نہ بوتگیں۔ بلوچ بن دپتر ء بلوچی زبان

ء بن دپتر و ہدے پو لکاری نگاہاں پو لگ ۽ چارگ بہ بیت داں آئی ۽ پد ۽ نشان مارا مدام ہند یورپی
 راج ۽ زبانی، ہند ایرانی ۽ ایرانی شاہ ۽ برانت ۽ سر کن انت۔ بلوچی اساطیر زانتی ۽، ہم ماو ہدے
 گوں پو لکاری چٹاں چاریں داں بلوچی اساطیر زانتی ۽ گیشتریں کردار انجمن انت کہ آمز نیں
 ایران ۽ ایندگہ راج ۽ ربید گانی گورا است انت چو کہ حداء، دیہہ، پری، سیرگ، جن ۽ جاتو ۽
 دگہ بازیں کردارے۔ البت چو ہم است انت کہ جتا نیں دودماناں ایثانی قد ۽ بالاد، شکل ۽
 صورت، زور ۽ طاقت پرک کن انت۔ بلئے اے کردارانی بنگی تصور یک وڑا انت۔

بلوچی اساطیر زانتی ۽ بازیں کردار انجمن انت کہ آ ایران ۽ ایندگہ راج ۽ خاص پارسیانی
 اساطیراں گندگ نہ بنت یاسک کم گندگ بنت چو کہ مرگ ۽ آمین، اسپ ۽ چل گُرگ، ہسپت
 شاحیں گرانڈ، اسپیت پوشین پکیر، دار ۽ اسپ، شاہ ۽ ماران، سنگ ۽ سیاہ ۽ دگہ بازیں۔

چوشکہ بلوچی اساطیر زانتی ۽ سراسک کم یا بچ وڑیں پو لکاری دیمانہ یتنگ پمیشا بلوچ اساطیر
 زانتی ۽ گیشتریں بہر اندیم ۽ حجان انت ۽ بازیں اساطیری کردار بے پو لگ ۽ گار بوتگ انت۔ اگن
 بلوچ وتی مہتھانی نیمگ ۽ گوں سائینسی پو لکاری رہنداں دلگوش بہ دنت، آوتی بن دپتر ۽ بازیں
 سستنگیں کڑیاں پول ات ۽ درگیتنگ کنت۔ وتی مذہب ۽ سٹک ۽ گاریں بہراں جوڑینت ۽ یکجا
 کت کنت۔ وتی لبزانک ۽ گاریں روایتاں وتا بارت ۽ سرگت کنت۔ آوتی زبان زانتی
 بندپتر ۽ تچک ۽ گیشوارگت کنت۔

شوندات:

1-marriam-webster.com/dictionary/myth

2-oxfordlearnerdictionary.com/definition/English/Myth

3-literaryterms.net/myth

4-c:/user/home/Difference%20between%20Mythology%20and%20Religion.html

5_(Ibid

6_http//bigfishpresentation.com/2012/02/28/a-very breif-historyof storytelling/

7_Ibid

8- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت ات، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2012، تاکدیم xiii

9- دشتی، جان محمد، بلوچ دین ء مذہب، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، 2022، تاکدیم 24

10- ہمیش تاکدیم 240

11- ہمیش، تاکدیم 242

12- ہمیش، تاکدیم 243

13- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت ات، تاکدیم xix

14- دشتی، بلوچ دین ء مذہب، تاکدیم 86

15_Iranica online.org/ articles/ div

16_en.wikioedia-on-ipfs.org/wiki/dev-(mythology)

17- رگام، شے، تاکدیم 12

18- ہمیش تاکدیم 168

19- ہمیش تاکدیم 577

20- Worldhistory.org/

21-Ibid

22- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت ات، تاکدیم 213

23- ہمیش تاکدیم 577

24- ہمیش

25-https://en.wikionary.org/wiki:text=etymology%20persian%2020%20jadو

26-<https://ur.m.w.wikipedia.org/wiki/جادو>

27- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت ات، تاکدیم 30

28-Worldhistory.org/articles/1484/twelve-ancient-persain_mythological_creatures/

29_Ibid

30- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت ات، تاک 146

31- ہمیش تاکدیم 685

32- نواب، غلام جان، چیر اندریں نیکی، چنگ چھاپ، ناصر آباد، 2021، تاک 173

33-en.wipedia.org/wiki/Rakhsh

34- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت ات، تاکدیم 783

35- ہاشمی، سید، گسد گوار، سید ہاشمی اکیڈمی، 2005، تاکدیم 31

36- نواب، غلام جان، چیر اندریں نیکی، تاکدیم 35

37- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت ات، تاکدیم 508

38- ہمیش تاکدیم 297

39- ہمیش، تاکدیم 624

40- دشتی، بلوچ دین ء مذہب، تاکدیم 13

41- نواب، غلام جان، چیر اندریں نیکی، تاکدیم 31

42- رگام شے، بادشاہ حد اوندوت ات، تاکدیم 485

43- ہمیش تاکدیم 772

44- ہمیش تاکدیم 37

بلوچی قصہ گوشوکانی کردہ ازم

ثانیہ امجد

قصہ گوشگ و گوش دارگ و روایت دنیا ہر راج و قوم و است انت۔ قصہ گوش دارگ و ہد و تسلینگ بوتگ، قصہ گوش دارگ و ہد و ش کنگ و شغلے بوتگ، قصہ و اب گیکگی یک شیر کنیں دوائے بوتگ۔ قصہ یک راجے و دود و دودمان و بن دپترے و علم و زانت انت۔ قصہ یک قومے و حاکم و حاکمیت و حال و احوال انت۔ قصہ دولت و جانور، جن و جنس، پری و ملائکتانی بابت سرپدی ایت، و اے درائیں زانت و سرپدیانی بیان کنگ پداوت یک بلائیں ہنرے بوتگ کہ اے ہنر قصہ گوش و شتر زانتگ۔ قصہ گوش و تی عقل و شعور و چہ و تی قصہ گوش و ہنر و ہلک و درائیں مردماں زانکار تریں مردم لیکگ بوتگ۔ چوشمہ میر و استو گوشیت!

"اے سکیں زانکاریں مردم بوتگ انت، سکیں ماہریں مردم بوتگ انت، اے مردماں کہ

قصہ جنگ"۔ (1)

بلوچ قصہ گوش یک عا میں شخصیتے و و ہند بوتگ بلے آئی و یاداشت سک تیز بوتگ۔ آہانی قصہ گوشگ و وڈ و پیم انچیں بوتگ انت کہ ہمک مردم و آہانی عالمی و زانکاری مہتگ۔ واجہ شے رگام و تی کتاب "بادشاہ حد و ندوت ات" و نبشتہ کنت کہ

"قصہ خوان چہ ہلک و اے دگہ مردماں زیادہ باعزت و زانندگ لیکگ بوتگ انت۔ چیا کہ آہاں کو ہنیں باریگانی تران کنگ انت، آہاں انچیں یاداشتے گوں بوتگ کہ آہاں ہر واقعہ تما میں تک و پہنات انچو بیان کنگ انت کہ گوشدار و کاں پہ حُب و واگ گوش داشتگ انت"۔ (2)

قصہ گوش و ہدے قصہ بندات کنگ گڑا ایک انچیں کشکے و رہادگ بوتگ کہ سی شپ و ہمے راہ و گوں گوش دار و کاں روان بوتگ بلے نہ قصہ گوش و دم بُرتگ و نہ گوش دار و ک بیزاری و پہری بوتگ انت۔ ڈاکٹر عبدالصبور و گوشگ انت کہ؛

"چہ ایسی ابید ہمک چاگرد و قصہ گوشگ و اگدہ ہمائی کو پگاں بوتگ کہ آئی اشکنوک و تب

لوٹ و واہگان و یک قرار و دارگ و ازم زانتگ"۔ (3)

قصہ گوشتگ یک مزین ہنر ء فنے کہ قصہ گوش ء اے فن ء ہنر شترزانتگ۔ انچوش کہ انوں یک فلم ء یا یک ڈرامہ ء ء ڈائریکٹر ء بیت ہے پیم قصہ ہانی ہم ڈائریکٹر ء قصہ گوش ء شکل ء بوتگ ء اے ڈائریکٹر ء قصہ ء بیان ء ہمک کردارے کرد ء پیش کنگ شترزانتگ۔

فلم ء ڈرامہ ہانی کردار زندگیاں کردار انت کہ سر ء پُر کن انت ء گپ جن انت بلے قصہ ہانی کردار حیالی کردار انت، بادشاہ ء وزیر، بگ ء نماسگ، جن ء جنس، پری، دلت ء رستر ڈرائیں کردارانی واہند ء پیش کنوک یک قصہ گوشے بوتگ۔ آئی ء اے ڈرائیں کردار ء ویل ء واقعہ ہانی ندرگ انچوش پیش کنگ انت گوشے زانا گوشداروک وت ہما جاگہ ء واقعہ ء گون انت۔

کوہ ء جنگلی ندرگ بہ بنت یا کہ تیاب دپی ندرگ، بادشاہ ء دربار بہ بیت یا کہور ء بن، قصہ گوش ء ہر وڑیں ندرگ ء حیالی عکس سازی جوانیں رنگے ء پیش کنگ۔ چرے گپاں مردم ہے ماریت کہ قصہ گوش یک بلائیں ڈائریکٹر ء عکس کتے بوتگ۔

گیشتر قصہ انچو ذراج بوتگ انت کہ چونو گیں ڈرامہ سیر یلاں روان بوتگ انت۔ اے قصہ گوش ء یاداشت ء شعور ء زاننگاری ء انداز ء بیان بوتگ کہ مزن ء دراج کشیں قصہ کہ بیست ء سی شپاں روان ء دو ان بوتگ انت ء قصہ گوش داروک یک شپے اے دیم ء آدم نہ بوتگ انت۔ بلکن ء دومی شپ ء دوار ء بوتگ، اے دوار ء حُب ء یک مزین سو بے ایش ہم بوتگ کہ قصہ یک انچیں اجہکی جاہ ء ء ہلاس کنگ کہ اشکنوک ء گوش داروک ہدوک بوتگ کہ کدی دومی شپ بہ بیت ء آ قصہ ء دومی بہر ء گوش بہ داریت۔ واجہ شرف شاد گوشتیت:

"قصہ آروک ء جہد مدام ہمیش بیت کہ آئی ء دپ ء درانگیں لبزانی ہواری ء آئی گوشتگیں واقعہ ء حیالاں ہم یک سحرے مان بیت۔ گوش داروک پہ یک دمانے انچو ملہ بہ بیٹ کہ وتی زند ء غم ء رنجان بے حیال بہ بیت، حیال ء وابانی وش رنگیں دنیائے ء سئیل ء در بیت۔ ہمیشکہ قصہ ہمک دور ء دوست دارگ بنت، گونڈیں زہگاں بہ گرداں پیر ء کماشاں، درستاں یک وڑاوش بنت"۔ (4) اگاں قصہ گوش ء ارزشت ء بستار ء بہ چاریں گڑا ماسر پدیں کہ قصہ گوش ء کردار پہ کوہنیں بلوچی رِ دانک ء بازار زشت داریں کردارے بوتگ۔

پیریں ہنگ ۽ پیریں پت، بیپاری ۽ سوداگر، شوانگ ۽ ساربان، اے درائیں انجیں شخصیت
 بوتگ انت کہ آہاں قصہ گوشنگ۔ پیریں ہنگ ۽ پیریں پت ۽ گوں وتی چک ۽ نماسگاں پنت ۽ سوج
 ۽ شغل ۽ وش کنگ ۽ قصہ بیان کنگ۔ شوانگ، ساربان ۽ بیپاری چوش کہ تر ۽ تاب ۽ بوتگ انت،
 ایشاں چہ یک ملک ۽ دگے ۽ دومی ملک ۽ دمگاں تر ۽ گردکنگ ۽ اے تر ۽ گرد ۽ دوران ۽ ہر و نیل ۽
 واقعہ کہ بوتگ ۽ آہاں دیستگ قصہ ہی رنگ ۽ بیان کنگ انت ۽ اے وڑاسما ۽ بے سمائی کو نہیں رِ دانک ۽
 رادیر وئی دانگ۔ واجہ میر واستو گو شیت!

"قصہ گوں و ہد ۽ حالاتانی حساب ۽ گوشنگ بوتگ انت تانکہ دیے مردم گوش بہ گر انت۔
 و ہداں بلوچ نشتہ کہور ۽ چیرا یا ڈگار ۽ سرا، دار بوتگ، آس بوتگ، شپاں تو آنگے، آاتنگ، دیوان
 بوتگ، مجلس بوتگ گڑا آہاں نوں اے قصہ ۽ کہانی گوشنگ انت۔ ہمے واستا کہ مئے دود ۽ گوست ۽
 گپ گارمہ بنت یا اے آہانی شپ پاسی ۽ ٹیمب پاسی بوتگ"۔ (5)

قصہ ہانی دیر وئی ۽ جنین قصہ گوش بہ بنت یا مردین قصہ گو، دوینیانی مزین ارزشت ۽
 بستارے است۔ قصہ گوشنگ یک ارزانیں کارے نہ انت، اے یک از مے کہ پہ قصہ ۽ گوشوک
 ۽ حدائی دادے بوتگ۔

کو نہیں قصہ گیشتر بیانہ رنگ ۽ بوتگ انت ۽ آہانی یک بنداتے بیت، پدانیام ۽ کیت ۽ پدا آ
 سرا سر بیت۔

واجہ شرف شاد قصہ ۽ ازم ۽ بابت ۽ گوشیت!

"قصہ ازم ۽ یک بہرے، انچو کہ ما ازم ۽ اے دگہ تہرانی مننگیں معناء بزانتے گوشنت نہ
 کنیں ہمے وڑا قصہ ۽ بابت ۽ ہم گوشنگ نہ بیت۔ بس چو گوشنگ بیت کہ قصہ و نیل ۽ واقعہ ہانی یک بیانے
 کہ آئی یک بنداتے بیت، نیام ۽ کیت ۽ آسر ۽ رسیت"۔ (6)

قصہ پہ وزمے بندات کنگ بوتگ۔ قصہ گوشوک ۽ گوش داروکانی دگوش گوں وت کنگ
 ۽ انجیں بنداتی دانک گوشنگ کہ گوش داروک چہ وتی درائیں گپ ۽ حیا لاں بے حال بوتگ ۽ تو امیں
 حیا لے گوں قصہ ۽ کنگ۔ آئی ۽ قصہاں انجیں تاثیرے مان بوتگ کہ آہمے تاثیر ۽ اثر ۽ ایوک ۽ گوں
 قصہ ۽ دگوش بوتگ۔

"قصہء ابتدا پہ وزمے کنگ بو تگ:

دیوان! وقت ء زمانگی قصہ! چے راست ء چے دروک! گوش انت روچے پہ روز گارے،
است ات بادشاہے! بادشاہ حد اوند وت ات! اے زمینی (بجازی) بادشاہے ات چار لوگ ء ٹکلیں
زمین ء واجہ ات!" (7)

اگاں گوش داروک ء دم بُرتگ ء او پینگ بو تگ گڑا قصہ گوشوک ء انچیں دانک ماں قصہ ء
دور داتگ کہ آئی ء خیال پدا گوں قصہ گوشوک ء اتلگ۔ اے بابت ء ڈاکٹر عبدالصبور وتی کتاب
بلوچی قصہ ہی لبز انک ء کنت کہ

"اے حد ء قصہ جنوک ء جملہ گیشتر ہما مردماں گوں مخا طبیس وڑا بو تگ انت یا کنڈینگی جملہ
دیما آرگ بو تگ انت یا گڑا انچیں (تر سینگے ء لپرزگ کنوکیں) جملہ گوشگ بو تگ کہ گوش داروک
بہ گڈیت ء ایسنگی ء واب آئی نزدیک ء چر مہ جنت۔ یا چہ ایسی ابید قصہ گوشوک مچک ء اشکنوک ء
مخاطب کنت ء آئی ء جندے مثال ء دنت چوش کہ بادشاہ ء بیچ انچو بر اہد ارات چو کہ تو۔ اے حد ء
جملہ ہانی سازگ قصہ جنوک ء وتی حُب تب ء رد ابو تگ انت۔" (8)

باز براں قصہ گوش ء کہ وتی قصہ ء انچیں بیان کتگ Situation ء حاسیں کار ء کردارے
بیان کنگ بو تگ گڑا آئی ء پہ وزمے اے با مرد ساڑا تگ۔ اے وڑیں ساعماں گوش داروک ء ہم قصہ
گوش ء گوں توار جتگ کہ "ہو! ہو! ہو! ہے وڑانت"۔ اے و ہد ء پدا قصہ گوش ء گوں ہے مرد ء وتی
دیم گور کتگ ء آئی ء توسیپ کتگ۔ واجہ شے رگام گوشیت کہ

"قصہ گوش ء دل بڈی یا دیوان ء پہ قصہ ء نیمگ ء دلگوش گور کنڈینگی یا ہما تکاں کہ قصہ ء
با مرد ء مزن مردی ء کارے کتگ یا دانش مندی ء زان بکاری پنت ء نصیستے داتگ، آو ہداں دیوان ء
ندو کاں کسے ء قصہ خوان ء را شاہاں داتگ ء گوشگ کہ "ہو! قصہ! گڑا قصہ گوش ء دمانے قصہ
داشتگ، دیم گوں دیوان ء کتگ ء ہے با مرد ء چوپسہ داتگ کہ

دیوان!

دو کچک انت، دو مجول!

چک اش کنسے پشت بنت!

پشت اش کئے، چک بنت!

حراش کئے، اسپ بنت

اسپ اش کئے، حربنت!" (9)

اے وڑیں بازیں لچھی کُمر انت کہ قصہ گوش ء قصہ ء میا نچی گوشنگ انت۔ اے شعری کُمرانی خاصیں معناء بزانتے نہ بوتگ بلے دیوان ء راد لگوش کنامینگ ء قصہ گوش ء گوشنگ انت چو کہ

" زبان پوتے!

دنتان ہڈے!

لکک گوشتے!

چار، چاک انت!

چار چماک انت!

یک چاکے بے چاک ء چم ایت۔ (10)

باز براں جنوری ء دلوتی قصے کہ بوتگ گڑا قصہ گوش ء وتی توار ہما وڑا کشینگ ء ہما جنور ء ہنر کتگ انت۔ بازیں قصہ گوش ء بچکندگی یا کندینگ بوتگ گڑا قصہ ہانی گوشنگ ء ودا قصہ گوش ء پہ کندینگ وڑ وڑیں ہنر کتگ۔ آئی ء ہما وڑا وتارا پیش داشتگ ء وتارا چست کتگ، برزاجتگ، جہل آرتگ ء دیوان کندینگ۔ وداے قصہ ہلاس بوتگ گڑا آسر ء ہم قصہ گوش ء انچیں دانک گوشنگ کہ دگوش کرزانت۔ ڈاکٹر عبدالصبور وتی کتاب بلوچی "قصہ لبزانک" ء نبشتہ کنت کہ

"مور مُرت، مور ء بادشاہ مُرت، دیوان اسات ء پسات بوت

* من شمودا موکل گپت ء وتی وتن ء احت ء سربوتن

* من شمودا بر گوشتن آحتن۔

* ناشمودا بر گوشتن، پہ شمایمان ء نکرے

آورتن، بر گوشتن ء پہ شانان ء گوشت آورتن،

راہ ء کچک ء من ء گٹ کرت ء نان ء گوشت شہ من برت۔" (11)

قصہ گوشتگ ء بیان کنگ یک بلاہیں از مے، وہدے قصہ گوشاں اے از م پھ جوانیں
وڑے ء پیلو کنگ گڑا دیوان ء آئی ء را داد ء سوگات داتگ۔ ہے گپ ء رحیم مہر اے وڑا نبشتہ
کنت کہ

"قصہ ہانی در جنگ ء اے سفر ء من نہ تہنا چہ گیدی قصہی ربیت ء آشنا میتگاں بلکیں ہمک
قصہ گوشوک ء وتی جتاہیں انداز ء ڈول ء چہ ہم چس زرتگ، زبان ء بیان ء اے جادوی جہان ء اسل
ارزشت قصہ گوشے انداز ء ڈول نیگ انت۔ انچیں قصہ گوشیں کارست کہ آہانی زبان ء بیان ء سرا
دسر نہ بیت تہ قصہ ء تہا اول آتام ء شیر کنی نہ بیت ء قصہ ہوادگ بیت ء چوشیں قصہاں جوڑشتی
سیمسری ء گوازیبتگ۔ ہما قصہ گوشاں کہ زبان ء بیان ء سرا خاصیں دستر سے است ات تہ آہانی زبان ء
قصہی جوڑشت ء رد ء پھ نویسگ ء ہج رنگیں اڑاند دیمانہ اتلگ۔" (12)

قصہ ہر ڈولیں براں ہر دروشم ء بوتگ۔ آئی ء اسل چیز قصہ ء بیان بوتگ۔ اگاں قصہ گوش
ء وتی زبان ء قصہ گوشگ ء بیان ء سرا دستر نہ بوتگ گڑا آقصہ گوش داروکانی دلگوش گور کنگ ء
بے سوب بوتگ۔ بلوچ قصہ گوشانی بابت من پٹ ء پول کنگ گڑا مناسے قصہ گوشانی نام رستگ کہ
چریشاں دو قصہ گوش وفات بوتگ انت ء یکے حیات ء است انت۔ مزار ولد ء دُر محمد ء مبارک
(ناحد ا) وفات بوتگ انت ء میر و استو ولد ء حداد است ء حیات انت۔

ملا مزار

ملا مزار بُندر ء چب بلیدہ ء مرد مے بوتگ کہ آتر بت کیچ ء سنگانی سرانندوک بوتگ۔ مزار
ء پت ء نام دُر محمد بوتگ ء مات ء نام ملا روزاتوان بوتگ۔ ملا مزار ء سانگ ء سور نہ کنگ کار ء کسب ء
حساب ء تربتگ پیت ء بندیک بہا کنگ۔ ایشی ء چہ امیدشے پر جاہ ء ڈھلوکی بوتگ، چرے کاراں
امید ملا مزار یک جوانیں قصہ گوشے بوتگ۔ ملا مزار ء قصہ گوشے ء بابت ء ناکو مراد جان گوشیت:
"مزار پھ قصہ ء دیپترے بوتگ، ہر وڑیں قصہ ء آر تگ۔ سنگانی سر ء واجہ جوش ء میتگ ء بوتگ واجہ
امجد ء لوگ ء آئی ء شپ ء روج ء گوشگ انت۔ شپ کہ بوتگ گڑا اودا قصہ ء جتگ۔" (13)
ملا مزار ء بابت ء انچو کہ ناکو مراد جان گوشیت آیک جوانیں قصہ گوشے بوتگ ء واجہ امجد
علی ء لوگ ء شپاں قصہ ء جتگ، ہے پیم واجہ امجد علی گوشیت؛

"مزار یک پٹلیں سبزیں مردے بوتگ کہ آ 1970 تاں 1980ء و ہداں منی لوگ ء بوتگ ء شپاں قصہ ء جتگ۔ آئی ء قصہ ء ہمک کردار ہماوڑا کرداد اکتگ ء ہماوڑاوتی تواریز ء جہل کتگ۔ یکیں انسان ء درستیں کردار پیش کتگ انت۔ زبردستیں ایکٹریے بوتگ۔" (14)

اے و ہدا ء رند ملا مزار وتی بزات ملا اسماعیل ء گوراروت ء وتی گڈی و ہدا ء ہمائی ء کرا گوازیبیت، 26 جون 2008 ء ملا مزار وفات کنت۔ آئی گڈی واب جاہ جوش محلہ سنگانی سرء قبرستان ء انت۔

مبارک (ناحدا)

ناحدا گوادری ء مرد ء بوتگ ء آئی ء اسل نام مبارک بوتگ۔ ناحدا ء جن ء نام گہنک بوتگ ء ناحدا ء چار بچکیں چک ء یک جنکیں چکے است ء آئی ء چک ء پسندگ گوادری ء آباد انت۔ ناحدا ء ماہی ء سودائی کتگ، چہ گوادری ماہی ء مدگ کوشقلا ت تربت ء آرتگ بہا کتگ ء شپاں کوشقلا ت ء صوالی ء ہوٹل ء قصہ جتگ۔

ناحدا کوشقلا ت ء عائشہ نامی جنین ء لوگ ء داشتگ کہ عائشہ ء پت ء نام سبز ل انت ء عائشہ حیات انت۔ عائشہ ء گوشگ ء ردا؛

"ناحدا گوادری بوتگ آئی ء چہ گوادری ماہی ء مدگ آرتگ بہا کتگ۔ شپ کہ بوتگ گڑا ناحدا صوالی ء ہوٹل ء نشتگ قصہ جتگ ء ہٹلی کتگ۔ ناحدا ء قصہ کندگ ء مسکرائی، بادشاہی ء جنی بوتگ انت۔ مہلوک ء چہ سر شپاں بگرداں گور بام ء نشتگ قصہ گوش داشتگ۔" (15)

بگ عائشہ ء گوشگ انت کہ ناحدا ء را لہتیں سال بیت کہ وفات بوتگ بلے آئی ء وفاتی ء سال ء روج ء نہ زانت۔

میر واستو

میر واستو پت ء نام حداد ء مات ء نام سازین بوتگ۔ میر واستو ء پت کولواہ ء نندوک بوتگ ء مات ء ہو شاپ ء مردے بوتگ۔ میر واستو زیک قلات ء بن کولواہ ء ودی بوتگ، حداد زیک قلات ء بن ء یک مزنیں زمیندارے بوتگ۔ میریک سالے چک بوتگ پت ء وفات کتگ گڑا

مات سازین گوں واستوہ ہوشاپ ۽ آتگ ۽ ادا دگہ سانگے کتگ۔ میر واستوہ یک جنکے ۽ دو بچکیں
چک انت۔ بچکانی نام نذیر احمد ۽ عبدالحمید انت ۽ جنک ۽ نام شربانوانت۔

واجہ واستوہ گوشگ انت کہ؛

"من کہ مزن بوتگ اوں گڑامن گوشگ تربت ۽ وتی لہتیس سیادانی گورا آتگ ۽ نشنگ

اوں ۽ پدامن ہمداسانگ ۽ سورکت۔" (16)

واجہ کار ۽ کسب ۽ حساب ۽ مال دارے ہم بوتگ ۽ ساربانے ہم۔ واجہ ۽ زمینداری ہم کتگ ۽ پداگدی
۽ لیویز ۽ سپاہی ۽ بوتگ ۽ انوں واجہ کوہ ۽ مراد ۽ ڈن ۽ واستوئی بازار ۽ نام ۽ جاگے ۽ جہمند انت۔ میر
واستوے بازار ۽ اولی مندوکیں مردم انت پمیشا اے جاگہ واستوئی بازار ۽ نام ۽ نام گپت انت۔

واجہ واستویک زانکار ۽ گپ زاننیں مردے ۽ ہے زانکار ۽ سوب انت کہ آئی ۽ وتی

دیوان ہر وداں گوں پیشی قصہ ۽ آیاتاں وش کتگ۔ آئی ۽ وتی مال داری ۽ زمینداری ۽ وداں،
ساربابی دور ۽ بگرداں سپاہی ۽ وداں باز قصہ گوشگ ۽ دیوان وش کتگ۔ انوں ہم واجہ وتی لوگ ۽ شپاں
وتی چک ۽ نماسگانی کراقصہ جنت۔

شوندات:

- 1- واستو، میر، واستوئی بازار تربت، ٹائم 12:25، 9 جون 2022
- 2- رگام، شے، (پیشگال)، بادشاہ حد اوند و ات (بلوچی قصہانی دپتر)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2015، تاکدیم (xii)
- 3- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہی لہز انک (پٹ ۽ پول ۽ نگد)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2009، تاکدیم 24
- 4- شاد، شرف، لہز انک، درکھی لہز انک ۽ شعر (پٹ ۽ پول) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2017، تاکدیم 24
- 5- واستو، میر، واستوئی بازار تربت، ٹائم 12:10، 9 جون 2022
- 6- شاد، شرف، لہز انک، درکھی لہز انک ۽ شعر (پٹ ۽ پول) بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، 2017، تاکدیم 24
- 7- رگام، شے، (پیشگال)، بادشاہ حد اوند و ات (بلوچی قصہانی دپتر)، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، 2015، تاکدیم (xii)
- 8- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہی لہز انک (پٹ ۽ پول ۽ نگد)، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، 2009، تاکدیم 39
- 9- رگام، شے، (پیشگال)، بادشاہ حد اوند و ات (بلوچی قصہانی دپتر) بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، 2015، تاکدیم (xvi)
- 10- ہمیش، تاکدیم (xvii)
- 11- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، تاکدیم 40
- 12- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012، تاکدیم 8
- 13- جان، ناکو مراد، میر درہ محلہ سنگانی سر تربت، و ہد 10:15، 28 جون 2022
- 14- امجد، امجد علی، جوش محلہ سنگانی سر تربت، و ہد 05:30، 14 جون 2022
- 15- سبزل، عائشہ، کوشقلات تربت، و ہد 03:45، 17 جون 2022
- 16- واستو، میر، واستوئی بازار تربت، و ہد 12:40، 9 جون 2022

قصہ، بلوچی قصہاں جن، دیہہ ءِ بلاہ

اسحاق خاموش

اے بنی آدمی تب انت کہ آئی ءِ قصہ ءِ جنگ ءِ گوش دارگ وٹش بیت۔ بزناں اے بنیادم ءِ ابرم ءِ گوں ہمگر نچ انت کہ آئی ءِ وتی یا دگرانی جاور، جیڑہ ءِ قصہاںی گوش دارگ وٹش بیت بلکیں چہ وتی ءِ دگرانی قصہ آرگ ءِ وتی دل ءِ گز انیں بار ءِ سُبک کنت، وتی اندر ءِ تاہیرے ماریت۔ وہدی زمانگاں کہ بنیادم چومر چیگیں وڑا زندہ جاورانی دیمپان نہ ات۔ ایوک ءِ آئی ءِ وتی لاپ ءِ غم ات ءِ سر ءِ ایردیگ ءِ کڈ کے ءِ پپہ پوشنگ ءِ سترے ءِ حاجت ءِ ابید، آئی ءِ دگہ ہچ تماہ ءِ لوٹے نیست ات، تہ ہما وہد ءِ قصہ گوش دارگ ءِ اشلکنائیگ بنیادمی چاگرد ءِ بہرے جوڑ بوت۔ کہیرے ءِ ساہگ ءِ کا پرے ءِ چیرے، گلے ءِ کش ءِ، لوگے ءِ پیڑ گاہ ءِ یاشپ ءِ کہ ماہے ءِ جوہان کنگ ات، چپ ءِ چاگرد ءِ مردم تگردے ءِ سر اشلنگ ات انت ءِ قصہ اش جت ءِ گوش داشت۔ اے قصہاں برے برے تچک ءِ تچک بنیادمی زندمان ءِ ندرگ گندگ بوتگ ات انت یا گوشوک ءِ گوں ہے قصہاںی گوش داروک ءِ وت ءِ حیالی دنیائے ءِ بُرتگ ات ءِ سر کنگ ات ءِ نازرک بانزلیں پری، جن، شہزادگ، بادشاہ، شہبانگ ءِ دیہہ ءِ بلاہانی ہسکہ کنوکیں دنیائے ءِ سنیل ءِ سر بوتگ ات۔

ہو وتی ءِ چارگ بہ بیت تہ مر چیگیں انسان وڑے ناں وڑے ءِ زندہ بازیں دز گڈیاں ابید اوں فلم، ٹی وی ڈرامہ یا گوں چاگردی رسانک دراں، وت ءِ دمانے ءِ دلگوش کنت ءِ تاہیر گپیت۔ مر چیگیں دز گڈیں ستاداروکیں بنیادم اوں ”KGF2“ ءِ ”ٹھر پیل آر RRR“، ”کشمیر فائل“ ءِ وڑیں مووی (Movie) ءِ چارگ ءِ چہ وتی دز گڈیں وہد ءِ کتو وہد کنگ ءِ جہد ءِ کنت۔ بندات ءِ اگاں بنیادم ءِ گورا وتی جاور حال ءِ بیان کنگ ءِ لہزنہ بوتگ تہ بوت کنت کہ آئی ءِ سر ءِ سرنینگ، دست ءِ سرنینگ ءِ گوں اشارگاں وتی قصہ بیان کنگ ات ءِ بوت کنت کہ قصہ ءِ بندات چہ ہد ءِ بوتگ۔ چاگرد ءِ بندات ءِ بگرتاں روچ ءِ مرچی، چاگرد ءِ قصہ ءِ سیادی چو گوشت ءِ ناخن ءِ انت ءِ اے چہ کیے دومی ءِ جتا بوت نہ کن انت۔ ٹری آزیکیں زمانگ ءِ قصہ بہ بیت یامر چیگیں زمانگ ءِ قصہ۔

قصہ بنیادم ۽ زندہ ۽ کارگرتانی، عکس انت کہ چرائی ۽ زندہ ۽ کجام ناں کجام تکے ۽ عکس گندگ بیت۔ قصہ ہمک قوم ۽ قبیلہ ۽ کجام ناں کجام وڑے ۽ آست بونگ، الہ آئی ۽ شکل ۽ دروشم جتا جتا و ہداں جتا بونگ آنت یلئے پدا اوں اے وتی و ہدے ۽ جہگیری ۽ کنت۔

یک زمانگے ۽ روچ کہ کوہانی کنڈگ ۽ ایرشمت، نان ۽ پیازی شام ۽ رتے ۽ پد، ماتاں گوں وتی زہگاں پریانی قصہ آورت آنت، ذرا جیں شپ پہ قصہ گوشی ۽ آسرت آنت۔ پدا زہگانی ہواری ۽ مزیناں اوں اے قصہ دوست بونگ آنت۔ بلوچی لبز انک ۽ بنداتی ردوم بونگ کنت کہ چہ مئے عہدی قصہاں بہ بیت۔ بلوچی قصہ وتی نازرکی، رتیج ۽ گواپ ۽ ردے وتی دروروت آنت۔

بلوچی قصہاں نزا آرگ ۽ کار ۽ بندات چہ ہر دہمی صدی عیسوی ۽ بونگ۔ دست کپتگلیں موادانی ردے اولی کتاب ہوتمان کلتی نیگ انت کہ 1763 ۽ نویگ بونگ کہ ایشی ۽ تہابن دپتری و نیل، جنگی داستان، بلوچی گوشتن ۽ بتل ہوار آنت۔ ایشر ۽ سن 1861 ۽ آکسفورڈ زانت جاہ ۽ یک اُستادے پروفیسر ایچ ایچ ولسن ۽ جنوزا میں زال ۽ وتی جو دے مرگ ۽ رند لندن ۽ عجوبہ گاہ (میوزیم) ۽ دات۔ دومی کتاب کمالان گچکی ۽ ”لفظ بلوچی“ انت کہ 73-1872 ۽ نبشتہ کنگ بونگ کہ ایشی ۽ کپیٹن اسمائل میل ۽ سن 1292 ہجری بزاں 73-1872 ۽ نبشتہ کنگ، ہے کپیٹن اسمائل کہ رندے کر نیل بیت ہے کتاب ۽ 14 اگست 1885 ۽ لندن عجوبہ گاہ ۽ سوگات کنت۔

کرن ۽ زمانگاں بنیادم چون بونگ ۽ ہما عہد ۽ زمانگ ۽ چے بونگ۔ ایشی ۽ اندازگ ۽ مردم چہ دیہہ ۽ بلاہانی قصہ ۽ پاک نوشتاں (صحیفہ آں) گت کنت۔ پہ قصہ ۽ داستان ۽ لبز متھ (Myth) کارمرز بیت ۽ چرے لبز ۽ متھالوجی جوڑ بونگ۔ بندر ۽ اے یونانی لبز ۽ کہ چہ Mythos ۽ ذراتگ، معناء بزانت ”لبز“ (Word) انت۔ رندے ایشی ۽ بزانت پہ قصہ ۽ داستان ۽ زورگ بونگ۔ پدا ایشی ۽ دگ معناء بزانتے اڈ دیگ بونگ بزاں رسانک (Communications)۔

من سر پداں کہ اے معناء بزانت، قصہ ۽ داستان، رسانک ۽ لبز بندر ۽ سئے عہد ۽ زمانگ ۽ پیداوار آنت۔ و ہدے بندات ۽ Mythos ۽ لبز ایرکنگ بونگ تہ، ہما بنیادمی عہد ۽ ”لبز“ ۽ وتی یک شاہگانیں معنائے آست ات۔ آزمانی پاک نوشتاں (صحیفہ) کہ آہانی سیادی چہ ایشیاء کوچک ۽ آت، اود ۽ ”لبز“ ۽ زانشت گوں ہاوندے ۽ ہمگر نچ کنگ بونگ ات۔

آنچو کہ یوحنا در 1، یک تاں چارده ۽ پاگپ (آیت) ۽ نبشته انت۔ ”بندات ۽ گال ات ۽ گال گوں باوند ۽ همگر نچ ات ۽ گال باوندوت ات۔“

چونانی ۽ ماں بلوچی لبز انک ۽ قصه ۽ داستانانی سرا، قصه ۽ بن گپ ۽ سر حالانی رد ۽ جتا جتا میں وڑا کارکنگ نہ بوتگ۔ بلئے بلوچی ۽ ہے قصه ۽ داستان اگاں میان استمانی قصه ۽ داستانانی شایم ۽ سرا ایرکنگ بہ بنت تہ اشانی آرزشت چر اہاں تھے اوں کمتر نہ انت۔ قصه ۽ داستان ۽ تب گوشے چہ کرن ۽ زمانگاں گوں بلوچاں ہم تہی کنت۔ بلوچ کہ کوہ ۽ کوچگ ۽ گیا بان ۽ جہہ مند بوتگ یا شپ تہاری ۽ ماہکانی ۽ کہ دراجیں سفرے ۽ در اتلگ تہ مستیں شپ ۽ لیڑہ ۽ مہار ۽ گرگ ۽ جو کینگ ۽ قصه گوشے الہی ۽ ہر دری بوتگ۔ بلوچانی سازتہ تنگیں قصه آنچو کہ چد ۽ پیس ماں ہندوستان، ایران، یونان ۽ عراق ۽ کہ گوشگ بنت، گوں آہانی از می جہت ۽ ہمگر نچی ۽ ہم گوگی کن انت۔

نوں اگاں ما بلوچی داستان ۽ قصہ ہانی گپ ۽ بہ کنیں تہ مارا اے داستاناں بازیں جن ۽ پری، دیہہ ۽ بلاہانی کارست اوں گندگ بنت یا بازیں جاگہاں بے جان ۽ بے ساہیں چیز سُر ۽ پُر ۽ جبر کن انت ۽ مردم گوشے ماریت کہ اے کارست گوں بنیادی زند ۽ سیادی نہ دار انت۔ بنیادم ۽ ہمک روچی زند ۽ لوٹ ۽ زلور تانی شوندری ۽ نہ کن انت یا بنی آدمی اگل اشانی منگ ۽ ساڑی نہ بیت پمشکا باز اشان حیالی کارست گوشیت۔

بلئے جست ایش انت کہ گواچن ۽ راستی ۽ حد ۽ ابیل تاں کجا گیش انت؟ اگاں اے آنچو پوچیں کارست انت تہ اے قصه ۽ داستاناں چونی ۽ ہوار بوت انت؟۔ اراں مرچکیں دیہری کنگ ۽ گواچن پسندیں ہندی چاگرد ۽ جن پری، گول ۽ دیہہ ۽ بلاہ نیست انت؟ داستاناں اے دیہہ ۽ بلاہانی ہوار کنگ ۽ چے زلورت ات؟ چریشانی ہوار کنگ ۽ قصه گوش ۽ مول ۽ مراد چے بوتگ انت ۽ اے جست ہم سرکشیت کہ اراں اے کارست ہمالوٹ ۽ زلورتاں پیلو کن انت؟ داستان ۽ اے کارستانی آرزشت تاں چے حد ۽ است انت؟ پہ راستی اے کارستاں گوں مئے گواچنی دُنیا ۽ زند ۽ ہیج سیادی نیست؟ ۽ اگاں است انت، تاں چے حد ۽؟ اے وڑیں کارستانی سوب ۽ مئے جگاں چونیں روتگاں شاہ کشیتگ ۽ لبز انک ۽ اشانی بستار چے انت ۽ اشانی جاہ ۽ مقام کجام انت؟ اے درجنگ ۽ شوہازگ ۽ زلورت انت۔

ہما دؤر ء زمانگ ء کہ اے داستان ء قصہ ودی بُو تگ انت ، بُو ت کنت آزمانگ ء آہانی
 آرزشت ء بستار دگرے بُو تگ ء چو کہ مرچکیس بنیادم ء لوٹ ء گزر بدل بُو تگ انت ء مرچکیس
 ٹیکنا لوجی ء زمانگ ء کہ مہلوک اے قصہ ہانی کارستانی منگ ء ساڑی نہ انت ، مئے پگر ء لیکہاں چے بدلی
 اتلگ ؟ اگاں اے جُست کنگ بہ بیت کہ اے گواچن پسندی ء زمانگ ء اے کارستانی آرزشت چچی
 انت ؟ تہ پسو الم ایش بیت کہ اے کارست مرچی اوں آرزشت دار انت ۔ اگاں اے کارست نامدار
 مہ بُو تین انت تہ مئے بلوچی قصہ ء داستاناں وبل ، گڑا جہانی لبزانک ء اوں اے کارست نبشتہ کنگ ء
 وتی قصہاں ہوار گیجگ نہ بُو تگ انت چو کہ ہیری پوٹر ، آرن مین ، ٹام اینڈ جیری ، اسپائیڈر مین ء
 دگہ دگہ ۔ اے کارست مئے گواچنی زند ء سیادی نہ دارگ ء ابید اوں باز ٹیک انت ء مرچی اوں دُنیا
 ء لبزانکاں گندگ بنت ۔

قصہ ء داستاناں دیہہ ء بلاہانی کارستانی ہواری ء بارو ء المی انت کہ ماقصہ ء بندات ء ردوم ء
 گوں ہورت نگاہی ء بہ چاریں ء بہ تپاسیں ، اے کارست چونی ء مئے حیالاں کایت ء وتی نقش ء ایر
 کن انت ؟

علم بشریات Anthropology ء رد ء بنیادی زند ء نند ء پاداء بندات چہ غار ، ہونڈ
 ء جنگلاں بُو ت ۔ چہ دراجیں مدتے ء پدنوں انسان یک شہم ء دُنیاکیں چاگردے ء اتک ء جہہ منند
 بُو ت ۔

قصہاں ، جن ء دیہہ ء بلاہاں ابید ، چرند ء پرند ، رستر ء دولت اوں چہ وتی اسل دروشم ء
 بدل بنت ، آہانی زبان بدل بیت ، ایشاں بلے کہ باز جاگہ ء اگل نہ مٹیت ، بلئے اے کارست است
 انت ۔ اے زمانگ ء قصہاں شُما دیست کن ات کہ اناگہ مرد مے اسپ ، پس یاگوکے ء دروشم ء بدل
 بُو ت ۔ چُشیش قصہ باز انت ، بلئے یک انجیں قصہ ء واجہ جان محمد دشتی ء کتاب ” بادشاہ حد اوندوت
 ات “ ء مان انت کہ بادشاہ ء لوگ بانگ گوں بادشاہ ء دعا بیت ۔ ہر شپ کہ بادشاہ واب کپیت ، آ،
 چہ تبیل ء اسپ ء بوجیت ء رُو ت دُور ماں کوہے ء تزکے ء گوں وتی حبشی نیں عاشق ء وپت ء واب
 کنت ۔ یک شپے بادشاہ ، آئی ء سرا بیت ، رُو ت ء چم ء وت ہے ندارگ ء گندیت کہ منی شاہ بانگ

گوں حبشی نہیں مردے ء وپت ء و اب کنگ ء انت، وپت ء و اب ء چہ رند و ہدے کہ دوئیں و اب کپ
انت، بادشاہ ہما حبشی ء سر ء بُریت ء گوں و ت ء کاریت۔

پدا بادشاہ روت یک دُوریں ہلکے ء یک سیہہریں ہلکے در گیبیت، ہنگ آئی ء یک منترے ء
سوج دنت ء مجھے حاک ءے اوں دنت کہ تو اے حا کاں و تی زال ء سرا پر ریج، تو ہرچی گوشے آ، ہما
ڈؤل بیت۔ بادشاہ و اتر کنیت ء و تی ماڑی ء سر بیت، حا کاں کہ و تی زال ء سرا مان ریجیت ء منترے ء
وانیت، زال مادیان ءے جوڑ بیت ء بادشاہ پدا آئی ء بارت ء اسپانی تبیل ء بندیت ء بادشاہ ہر سہب
گوں آئی ء گپ ء حال کنت۔

دگہ یک انچیں قصہ ءے ماہ ء ماہکان نیگ انت کہ ماں کتاب ”بادشاہ حد اوندوت ات“ ء
ادلی قصہ انت۔ یک روپے بادشاہ جار جنت کہ من و تی ماہیں جنک ء گوں ہما کس ء سانگ دیاں کہ
سُہب ء مہلہ چہ درستاں پیسر منی شاہی محل ء دپ ء و ت ء سر بہ کنت۔ ہمک سُہب چہ درستاں پیسر
جنگل ء بادشاہ بزاں شیر و ت ء سر کنت۔ آدگہ مردُم نژیک ء کہ کایت شیر ء گند انت پدا و اتر بنت۔
بادشاہ گوں و تی وزیر ء گزیرانی شور ء سلاہ ء پدا و تی ماہیں جنک ء گوں شیر ء سانگ دنت۔ و ہد گوزیت،
بادشاہ ء جنک ء بچکے بیت، رُ دیت ء مزن بیت پدا شیر ء کشیت ء شاہ ء شیر ء نام ء نامدار بیت۔ و تی
مات ء زوریت ء و تی پیرک ء ملک ء و اتر بیت۔ پیرک ء ہنگ آئی ء گوش انت کہ تو نوں مزن ء لائق
ءے، تو سور بکن۔ بچک گوں انچیں جنکے ء صور ء واہگ داریت کہ آ، یک بلاہے ء آوار جنگ ء بُرتگ ء
دُوریں دیارے ء و تی گُورا بندیک گنگ۔ بچک آئی ء شوہاز ء در کپیت، راہ ء آئی ء جتا جتا و ہداں لہتے
کر امانی ء زور مندیں سنگت دُچار کپیت کہ آ، پیسر چہ ء شاہ ء شیر ء نام ء آژنا بنت آئی ء ہمراہ بنت،
سفر ء و ہدے آ، یک جاگے بُنجل کن انت، آہاں پہ ورگ ء گزادگ ء آس ء زورت بیت۔ شاہ ء شیر
ء سنگت یک یک ء آس ء شوہاز ء در کایت یلئے آس ء سرا بلاہے ء و پسوک بیت، ہمے درستاں یک
یک ء و تی پتیں گوشانی چیر ء کنت، آئی ء گوش انچو مزن بنت کہ آ، در اتک نہ کن انت۔ رند ء کہ
بلاہ شاہ ء شیر ء زانت ء پجاہ کاریت، آئی ء دست بستہ غلام بیت ء آہانی ہمراہ بیت پہ جنک ء شوہاز
ء۔ پدا روانت گوں مزنیں جنگ ء مڑے ء پدا، چہ ہما بلاہ ء ماہ ء ماہکان ء بیج گر انت۔

اے داستانانی کارست ہمیش آنت۔ اے بلاہانی زور ۽ تاگت، آہانی جون ۽ گلد، گندگ ۽ ایشانی اگل نہ مئیت، بلئے اے قصہہانی کارست آنت، ناں ایوک ۽ اے بلوچ ۽ قصہ ۽ داستانانی کارست آنت، بلکیں دُنیا ۽ ایدگہ داستان ۽ قصہہاں ہم اے است آنت۔ بلوچی داستاں چُشیں درور باز آنت۔ اژدہائے مردُ مے جوڑ بیت، لٹ مارے جوڑ بیت۔ بازیں جاہ ۽ مذہباں انگت ۽ مردمانی سِتک ہمیش آنت کہ حد امرزیں مردُ مے، مُرگ ۽ دگہ گنگد امانی شکل ۽ دروشم ۽ کایت، ہمیشا مئے چاگرد ۽ غیب ۽ حال ۽ زانوکیں مٹھو، دگہ مُرگ ۽ مَلّاروباہ ۽ وڑیں رستراں اگل مندلیک آنت۔

اگاں ماوتی کش ۽ گوراں نوکیں زمانگ ۽ لبزانک ۽ نیمگ ۽ نگاہ ۽ شانک بدکیں تہ ماگندیں کہ بلوچی لبزانک ۽ وچوشیں درور کم ۽ کم منی دیمانہ گوشتگ بلئے اُردو ۽ قصہہی لبزانک ۽ ناں ایوک ۽ اساطیری ۽ دیومالائی کارست کارمرز کنگ بُوتگ آنت بلکیں آزمانی پاک نوشت ۽ صحیفہ، تاریخی ۽ نیم تاریخی وئیل ۽ ربیت اوں وتی قصہہاں ہوار گیجگ بُوتگ آنت۔ ہے نشتہ کاراں کہ اساطیری کارست کارمرز کنگ آنت آہاں انتظار حسین، سریندر پرکاش، جوگندر پال، منشیاد، تزنم ریاض، سلام بن رزاق ۽ دگہ لہتینانی نام ہوار آنت۔

مزن مری ۽ مہم بازی ۽ ابید قصہ ۽ داستانانی دیمر وئی ۽ بنی آدم ۽ نفسیاتی ترساں مزنیں کردے پیلوکتگ۔ تُرس ۽ اندری مارشت ۽ اوپینگ ۽ (ہلاس کنگ ۽) نیکراہ ۽ سحر ۽ سیہری دیما تک آنت۔ گوشتگیں زمانگ ۽ انسان ۽ کہ وت ۽ چہ مستریں ہستی جوڑگت آنت ۽ پہ سحر ۽ سیہری ۽ کہ ہما رہند زُرت آنت، آ، مئے ہے داستاناں جو انیں وڑے ۽ گندگ بنت۔ واب، حیال، لیکہ، دیوی، دیوتا، حد ۽ سدگانی جوڑ کنگیں بُتانی پوجا کنگ ۽ ابابت ۽ قصہ ۽ ربیتان ۽ قصہہاں جاگہ دات کہ ماتاں ہے قصہ ۽ داستان وتی زہگانانی دیما آؤرت آنت ۽ ایشانی وار وار گوشگ ۽ قصہ کنگ ۽ اے نہ ایوک ۽ نامدار بُوت آنت، بلکیں کم کم ۽ ایشاں راستی ۽ دروشم زوران گت۔ ہے قصہ ۽ داستان یک پدرتچے ۽ چہ دومی پدرتچے ۽ سربُوت آنت ۽ پدا اے جتا جتا چاگرداں مہکمیں ربیت جوڑ بُوت آنت۔ ہے اساطیری سِتک ۽ ربیت ہزاراں سال ۽ مُدتاں پند جنان، جنان تاں بنیادی سرشت ۽ ہوار بُوت آنت۔

ہے وڑے بازیں نیکراہی سِتک ۽ لیکہ جتا جتاں رنگے ۽ ہے قصہہاں ہوار بوہان بُوتگ آنت ۽ پدا ہے قصہہاں سفر کنگ، یک مردُ مے کہ چہ یک ملکے ۽ دگہ ملکے ۽ شنگ، آئی ۽ ہے قصہ بُرتگ آنت

گوں ء ہے حساب ء مادیت کنیں کہ مئے داستان ء قصہاں بازیں جاگہاں نیکراہی ریتک ء بھیسہ اول گندگ بنت۔ انچو کہ من ساری ء گوشتگ آت کہ علم ء بشریات یا Anthropology ء گوں نیکراہ ء مزنیں سیادی ئے آست ء کساس کھیں دودمانانی دیہہ ء بلاہانی قصہاں ہما زمانگ ء مردمانی نیکراہی ریتک ء بھیسہ آنی بارو ء معلوم داری مان۔ ہماہاں کہ اے قصہ سازیگ آنت مااشاں انچو پوچ گوشت ء دوور دات نہ کنیں۔ اصل ء اے داستان ء قصہ وتی وہد ء زمانگ ء چاگردی سائنس ء چہ کم نہ آنت۔ ہے گوشت بُوت کنت کہ بنیادم ء چاگرد ء وتی اندری تُرس ء بیم ء ایر موش ء ایر آرگ ء ہما دل بڈی کہ پہ وت ء تراشت آنت، رستر ء گنگد امانی بارو ء کہ ہمالیکہ ء ریتک جوڑکت آنت، اے یک حدے ء نیکراہ ء اے دگہ ریتاں گیشتر محکم کُت ء دیرئی دات آنت۔ ہے سوب انت بندات ء مارا ہے گنگد امانی بارو ء قصہ فیبل Fable ء پیریل Parable ء دروشم ء گندگ بنت۔

فیبل کسانیں رداکی یا لچھئی الیگری ئے کہ ایثی بنی آدمان ابید حیوان ء بے ساہیں چیزان ء ہم بنی آدمی خصلتانی تب ء گوں ہمدپ کنگ ء چہ آہانی گپتار ء کردار ء بنی آدمانی عمل پیش دارگ بنت۔ بنی آدم چرے قصہاں اخلاقی درس ء سبق زوریت۔ پیریل گوں فیبل ء نزیکی ء ہم گوگی کنت، پیریل ء کردار بنی آدم بنت، بلے حیوانانی ذکر حیوانانی رد ء بیت۔

دیرئی کتگیں ملکاں سائنس ء بنیادی سنج ء سماء بدل کتگ ہر چیز گوں راستی ء چٹان چارگ بیت۔ بلئے مرچی اوں اود ء کہ فلم ء تامر جوڑ بنت تہ آہانی تھا اوں انچیں دیہہ ء بلاہانی کارست ہوار آنت۔ مرچی اوں اود ء کہ ہے انیمیٹڈ (Animated) فلم جوڑ بنت تہ آہانی تھا اوں انچیں کارست ہوار آنت کہ اود ء مُشک، پُشی، کُک ء خرگپ جن آنت ایثی ء مطلب ایثی آنت کہ سائنسی بدلی ء چست ء ایراں ابید اوں آوتی ہما کوہنیں ریتانی یلہ دیک ء ساڑی نہ آنت۔ مرچی اوں گوں ہما داستانی کارستاں وت ء ملکہ کنگ ء آنت۔

کرانٹ اوورٹن وتی نامداریں کتاب The Philosophy of Fiction ء قصہی لبرزانک ء بنداتی نمونگ ”عہد نامہ عتیق“ ء لیکیت۔ بلئے ہما قصہ کہ پہ وانوکاں کتابی یا نبشستی دروشم ء کہ سر بُوتگ آنت کہ دُنیا ء کوہن تریں قصہ منگ ء لیکگ بنت، آ مصر ء پدا یونان ء ہندوستان ء قصہ آنت۔ مصر ء اے قصہ کساس 2000 سال پیسر چہ مسج نیگ آنت۔ یک ریتے ء رد ء اے قصہاںی

بندات 3000ء بگر تاں 4000 سال پیسر چہ عیسیٰ ء بوٹگ انت۔ اے قصہاں سحر ء سامری، جادو
 منتر ء مانوق الفطرت Supernatural ندرارگ گندگ ء کاینٹ۔ اِشان ء The tales of
 magicians ء نام دِیک بُوتگ۔ اے قصہ چہ کاگد (Paper) ء زمانگ ء پیسرنِیک انت۔ اے قصہ
 گیشتر دز چکانی تاک یا کچلانی سرانہیسگ بُوتگ ات انت۔ یونان ء درستاں چہ سری قصہ Aesop's
 Fables یا القمان حکیم ء قصہانی نام ء نامدار انت۔ اے قصہ درستاں چہ پیسر فیبرس Fabius ء
 2000 سال ء پیش چہ پیغمبر عیسیٰ ء نزا آؤرتگ ات انت۔

رگ وید، ہندوستان ء درستاں چہ اولی ء سرجمیں قصہانی کتاب لیکگ بیت کہ 1000 سال
 پیش چہ مسیح ء نبشتہ کنگ بُوتگ۔ چہ ایسی ء ابید نیکراہی قصہانی کتاب ”رامان“ ء رزمیہ قصہانی کتاب
 ”مہابھارت“ ء یک مزنیں ارزش ء بستارے آست۔ ماں فارسی شاہنامہ ء فردوسی ء وامق ء عذراء
 مہرانکی داستان مزنیں آرزشتے دار انت۔ پدا وامق ء عذراء مہرانکی قصہ کو ہن ترین فارسی ء شاعر ء
 دربار ء غزنوی ء ملک الشعرا عنصری بلخی ء پنجھی صدی ہجری ء ہے قصہ منثوی ء دروشم ء نبشتہ کت۔
 قصہ کاری یا قصہ گوئی ء بندات ء بارو ء چُشیں پک ء المیس لیکہ ء گندگ ء نسیت بلئے قصہ
 ء کہ ہما کو نہیں نمونگ کہ دست کپتنگ انت چہ درور ء سومیری، مصری، تہ مردُم گوشت کنت کہ ہند
 ء دودماناں چہ پیسر قصہ ودی بُوتگ۔ یک زاننکارے ء گوٹنگ انت چار ء نیم ہزار سال یا 3 ہزار سال
 پیش چہ مسیح ء میان ء قصہ ء سرکشیتگ ء ہے زمانگ ء قصہ نبشتہی دروشم ء پھریزگ بُوتگ انت۔
 ما کہ وتی لبزانک ء چاریں تہ دگہ پر ارزشیں گپے ایش انت کہ مئے قصہاں ابرم ء خلاف ء
 بنیادم ء جُہد ء کوششت اول گندگ بیت۔ بادشاہ گوں وتی لشکر ء کوہ ء گیا باناں روت، اے سفر ء ابرم
 ء بنیادم ء جنگ پد رانت۔ ہے وڑا واڑو یا دار تراش گوں وتی جتا جتا میں اوزارانی وسیلگ ء چہ ابرم ء
 باج بر بیت۔ دہقان پہ کشت ء کشاری ء نوک نوکیں ساز ء سامان جوڑ کنت۔ شپانک، جنگل ء رستر ء
 گنگد اماں راگ کنت۔ آدور ء قصہ آر، رستر، گنگد ام، چرند ء پرند، دز چک ء سگاں اول جبر
 پرمانیت۔ انچو کہ واجہ جان محمد دشتی ء قصہانی پٹ ء پولی کتاب ”بادشاہ حد اوندوت ات“ ء دگہ
 نبشتگیں قصہ ء ”بخت“ انت کہ یک مردے پہ وتی بخت ء شوہاز ء در کسیت، یک جاگے گوں آئی
 ء اپس ترانیت، دگہ جاگے، در چک گپ جنت ء وتی گاریں بخت ء شوہازگ ء بارو ء گوش انت۔

ہمک عہدء زمانگ ء بنیادم ء وتی اندری مارشانی درانگازگ ء زلورت کپتگ۔ ہرچی کہ آئی ء چپ ء چاگرد ء ویلے ودی بُوَتگ، بدلی سدلی اتلگ انت، آئی ء کجام ناں کجام وٹے ء اثنانی درانگازی کنگ گڑا آئی ء ہے چم دیستیں و نیل ء قصہ کجام ناں کجام وٹے تاں وتی آشنائیں مردماں سرکنگ انت۔ مردمانی کرا و ہد باز بُوَتگ، چُشیں دزگئی ء نہ بُوَتگ، قصہ گوئی چی درستاں جوان ترین وسیلگ بُوَتگ۔

گوں بلوچاں قصہ گوئنگ ء سازگ ء ربیت چو آدگہ راجاں چہ کرن ء قدیماں آست انت۔ بلے اے رد ء چُشیں دلجمیں پٹ ء پولے نہ بُوَتگ۔ آلبت لہتہ سال انت کہ قصہ ہانی درجنگ ء یک جوانیں کارے بندات بُوَتگ چہ آدرستیں کاراں چہ یکے مستر ء پُر ارزشتیں کارے واجہ جان محمد شتی ء ”بادشاہ حد اوندوت ات“ انت۔

جد ء پیسر قصہ ہانی ہما کتاب کہ چھاپ بُوَتگ انت، اینچو مز نہیں وٹے ء اے قصہ چنگ ء نزارگ نہ بُوَتگ انت۔

- 1- گیدی قصہ (اولی)، ملک محمد پناہ، 1968
- 2- گیدی قصہ (دومی)، محمد خان مری، 1969
- 3- گیدی قصہ (سیسی)، حاجی مومن بزدار، 1970
- 4- گیدی قصہ (چاڑی)، امان اللہ غازی، 1971
- 5- گیدی قصہ (پچھی)، گلزار خان مری، 1971
- 6- گیدی قصہ (ششٹی)، محمود مری، 1971
- 7- گیدی قصہ (ہفتٹی)، میر عاقل خان مینگل، 1973
- 8- گیدی قصہ (ہشتٹی)، حاجی مومن بزدار / اسحاق بزدار، 1973
- 9- گیدی قصہ (نہمی)، گلزار مری، 1974
- 10- عہدی قصہ، میر صورت خان مری، 1980
- 11- قدیم بلوچی کہانیاں، عبدالغفار ندیم، 1980
- 12- مرگ ء قصہ (افریتی گیدی قصہ)، رجانک: علی گوہر۔ 2015

13۔ یونانی حُدا ۽ بامرد، (رجانک) علی گوہر۔ 2019

انچو کہ ایدگہ راجانی وتی جتا جتا مستھ انت، ہے وڑا بلوچ اوں یک خاصیں متھالوجی ۽ واہند انت۔ اے رد ۽ ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ ۽ کتاب ”شُرک ۽ پال“ جو انیں سرشونے۔ بلوچ اوں یک عہدے ۽ تجربگ، کتہ کاری ۽ چم دیتانی سرا کالیں سکتے داریت۔ استیں زمانگ پٹ ۽ پول ۽ ریسرچ ۽ زمانگ انت۔ بلوچ چاگرد ۽ جتا جتاں مستھ ۽ ستکاں کر نانی تجربگ ۽ چم دیستگی (مشاہدہ) ۽ چہ پدکم ۽ روایت (Norms) آنی درجگ کپتنگ ۽ باز جاگہ ۽ چہ نیکراہ ۽ گیش ہم محکم بونگ انت ۽ بازیں ہند ۽ دمگاں اے مرچی اوں آست انت، بلتے اے رد ۽ گیش پولکاری پکار انت۔

بلوچی لہزانک ۽ قصہ ۽ داستاناں مستھ ۽ بلاہیں کر دے۔ بلوچاں وتی زند ۽ گوں ہمگر نچیں کلئیں زند ۽ چست ۽ ایراں مستھ جوڑنگ انت۔ آ، تریں دولت ۽ گنگد امانی رُست ۽ ردوم بہ بیت۔ ہو ۽ باران یا پے زہگے ۽ نیک دُعائی بہ بنت، کوہ ۽ گیا بان ۽ گاریں دولتے ۽ آمپاس کنگ بہ بیت، زہگے ۽ پیشاننگ ۽ سیاہچک مُتنگ بہ بیت، سیاہیں پشی ۽ دیم ۽ گوزگ بہ بیت یا لوگ ۽ سراگراگ یا گولو ۽ کانزگ بہ بیت، جنیادمانی ماں خاصیں روچاں گد ۽ نہ شودگ، ۽ ساپ ۽ سیگار نہ کنگ بہ بیت یا کہ سفرے ۽ سرگرگ، مرچی ہم اے درستانی سرا جاگہ ناں جاگے ۽ سِتک دارگ بیت ۽ ہے چیز مئے داستان ۽ قصہاں پد ریں وڑے ۽ گندگ بنت۔

اے رد ۽ ہم پولکاری ۽ زلورت انت کہ بلوچی قصہاںی ہے کارست، بزیاں دیہہ ۽ بلاہ، گول، جن ۽ پری چہ کجام زمانگ ۽ گوں قصہاں ہوار کپتنگ انت۔ ایراں اے چہ بنداتی زمانگ ۽ گوں داستان ۽ قصہاں گوں انت یا پد ۽ کم ۽ وہد ۽ ہمرائی ۽ ہوار بونگ انت۔

شوندا ت:

- 1- شے رگام، بادشاہ خُداوندوت آت،، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، 2015
- 2- شرجیل احمد خاں، لوک کہانیاں، 2005
- 3- عابد میر، بلوچی لوک ادب، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، 2016
- 4- ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ، بلوچی کسہی لہز انک، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، 2009
- 5- عرفان جمال دینی، کتاب سرشون، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، 2019
- 6- ڈاکٹر غلام نبی ساجد بزدار، بلوچی لوک کہانیاں اور مستھ
- 7- پروفیسر ابن کنول، لوک ادب اور اس کی روایت
- 8- سعدیہ کمال، کہانی کی ابتدا اور تاریخ
- 9- ڈاکٹر قاضی عابد علی، اردو افسانہ اور اساطیر، مجلس ترقی ادب، لاہور
- 10- الطاف احمد قریشی، ادبی مکالمے، مکتبہ عالیہ
- 11- انتظار حسین، آخری آدمی، ایجوکیشنل پبلسنگ ہاؤس
- 12- شکیل الرحمان، ہندستانی قصوں کہانیوں کا ایک قدیم سرچشمہ اسطورہ ردیو مال، مشمولہ، سہ ماہی فکر و تحقیق
- 13- انتظار حسین، قصہ کہانیاں، ایجوکیشنل پبلسنگ ہاؤس

بلوچی قصہ: آرزشت ء گوں چاگردی راستیاں نرّیکي

رازق راج

قصہ ء داستان یا گوست ء سرگوستانی بیان کنگ، بنیادم ء ابرم ء بہرے۔ مرچی ء ہزاراں سال پیش و ہدے بنیادم کوہ ء گار، جنگل ء کوچگان ات، تہ آوہداں اوں قصہ ء داستانانی سرگوات ء شیک اتگ۔ گوں قصہہاں انسان ء سیادی مدای بوتگ۔ قصہ گوں یک نہ یک بن دپتری، دودمانی، چاگردی ء لسانی پزدرے ء بندوک انت۔ چاگردی پزدرے رنگ ء گوناپ ء دلکشیں واقعہ ء زاننکاری سہرا انت کہ چہ آہانی منت ء ماگوست ء شم ء شینہکاں چارت کنیں ء کوہنیں چاگردی ء بن دپتری راستیاں ونت کنیں۔ بنیادمی چاگردے پگری ء اخلاقی ردوم ء زوال ء کساس ء اوں چہ ہے قصہہاں جت کنیں۔

”کسی بھی زبان میں لوک ادب کے سرمایے بڑی اہمیت رکھتے ہیں۔ لوک ادب انسان کا وہ سرمایہ ہے جو اس کی زندگی کو اس کے ادبی تہذیب و تمدن اور ثقافت کے اظہار سے ملتا ہے۔ سماج کے نشیب و فراز، اس کے نظام ترکیبی اور اس کی لنگا جمنی بوقلموں کیفیتوں کو جس طرح لوک ادب ظاہر کرتا ہے وہ اس کی اہمیت کا ثبوت ہے۔ (1)

لس رنگ ء مردم عہدی قصہہاں جن ء پریانی، دیہہ ء بلاہانی قصہ خیال کن انت ء سرگوز کن انت۔ حالانکہ دنیا ء ہر زبان ء کوہنیں لبز انک ء بن حشت ہے قصہ انت ء ایشانی شہار ہمک تک ء پہنات ء گندگ بنت۔ ہے سوب انت کہ مرچی جہان ء سائنسی بنیات ء ایشانی چار ء ٹپاس بوتگ انت۔ داستانوی ء کلاسیکل لبز انکاں مارا ایشی ء نشانی ء ثبوت دست کپ انت۔ اگاں مرچی گدار (ناول)، آزماک (نوکیں قصہ)، ناولٹ، مثنوی ء داستان کہ ساچگ بوتگ ء بوتگ ء انت، اے گل ہما عہدی قصہہانی برورد ء منت انت۔

”امرواتی کی کتھائیں، ایسپ کی کہانیاں، مہاتما بدھ سے منسوب لوک کہانیاں، جین شاستر، پنج تتر، کلیلہ دمنہ، عیار دانش، بوستان خیال، کتھاسرت ساگر، ہتو پدیش، برمت کتھا، تک شک ست پتی، بے تال بیستی، سنگھاسن بتیسی، چندر کانتا، وکرم اور

بے تال، ہزار داستان الف لیلہ، ست سندھی، داستان ء امیر حمزہ، طلسم ہوش رُبا وغیرہ اس قسم کے سینکڑوں داستانوی مجموعے لوک کہانیوں کو سامنے رکھ کر مرتب کئے گئے ہیں۔ صرف یہی نہیں بلکہ فارسی زبان کے سب سے بڑے صوفی شاعر جلال الدین رومی کی مثنوی میں بھی عوامی کہانیوں کی جھلک پائی جاتی ہے۔ اس سے یہ ثابت ہوتا ہے کہ ساری دنیا کے ادب کی بنیاد اور ماخذ لوک ادب ہے۔“ (2)

قصہ ثریٰ روایر مند ء بہ بنت یا رودراتک ء، اے گلاں دیہہ، جن ء پر یبانی قصہ، نیکی ء درس، چہ بدی ء وت ء رکھینک، مہر ء دوستی ء راہ ء دمک، سر ء پرواہ نہ داروکیں سرمتاب، گوں دیہہ ء بلاہاں جنگ دیوکیں مزن مرگندگ بنت۔

”اگس ہرت بچارے تاریخ وت انسانی زند ء گوں آئی ء بندوکیں بازیں حقیقتانی قصہی بیان آنت کہ ہے قصہ پہ انسان ء پنت ء نصیحت آنت ہم، دانائی ء عقل مندی ء تران آنت ہم۔ ہمیشا پنج قصہ بے مقصد نہ انت۔ بیدایشاں مردم وتی پیرینانی شر ء گندگی ء پرک ء پیر ء کت نہ کنت، چہ وت ء پشت زانت نہ کنت ء نا آسندگ ء ماریت ء نا چوشیں شہبے کاریت کہ انسان ء آسر ء عاقبت چے بیت؟

قصہہاں یک نیمگے عہدی باریگانی دود ء ریدگی زانتے شون داتگ ء دومی نیمگ ء چہ قصہی کرداراں نیکی ء بدی، شرئی ء شرئی، رواداری یا ناروائی ء شرئیں ء بدیں آسر نشان داتگ آنت۔ ہے دیہہ ء بلاہ، جن ء پیری یا جنگلی جناور، روباہ ء گرکانی یا توگ ء اپتارانی یا شیر ء مزارانی شرئیں ء حراہیں کر دیا بالی مُرگانی قاصدی یا ملاً، پیر ء فقیر، یا کت ء جاتوانی شرئیں یا بدیں کرد مدام پہ عبرت ء راہ شونی بیان کنگ بوتگ آنت۔

قصہ انسان ء گوں جہان ء نسبت ء ہے نسبت ء بر جادارگ ء وڑ ء پیم، آئی ء باندا ت یا آئی ء ہستی ء بے کسا سیں حد ء قد، شرئی ء ماں شرئی ء سرا، نیکی ء ماں بدی ء سرا ا لہیں سوب مندی، بدی ء بدیں انجام ء نیکی ء نیکیں آسر ء احوالاں دینت۔ ایشانی مقصد زند ء دیستگئیں زیک ء مروچی ء نہ دیستگئیں باندا ت ء معنا کنگ آنت۔“ (3)

پہ قصہی لبزانک ء ریں بزانت ء لیکہ باز دیماتنگ کہ فلشن چہ ”راستی“ ء سک دُور انت ء اے مدام رَدگو شیں، دزوگیں، وتساچ ء ونگٹریں قصہ ء جاوراں دیماکاریت ء بیان کنت کہ ہما

سرگوست ء واقعہ پہنچ وڑا راست ء چچک بوت نہ کن انت۔ مردمانی اے باوستاں طاہر اسلم گورا اے
پیم گیشوار کنت ء گو شیت؛

”ہمارے ہاں تو لوگ فلشن کو حقیقت کے بالکل الٹ کوئی چیز سمجھتے ہیں جبکہ
فلشن حقیقت میں حقیقت کی حقیقت کو جاننے کا نام ہے۔ شاید پھر اسی لئے
حقیقت کے حقیقت پسند مصنفین نے فلشن کو فلشن کا نام دے رکھا ہے۔ یعنی

(4) “Fact + Fiction = Fiction

قصہ ہانی دزوگ ء راست ء گیشواری ء سید ہاشمی چو اے رنگ ء کنت؛

”اے درائیں قصہ اسل ء راستیں سرگوست بوتگ انت ہے دزوگ ء
پر کتگیں چیز ہر دور ء گیش بوہان بوتگ انت ہمشکا داں اے باریگ ء کہ قصہ سر بوتگ
گرا ایشانی اسل رنگ ء دروشم سرجم ء بدل بوتگ۔ ہے دزوگ بند ء گیش پر کنوکاں
اے قصہ ہاناں انجیں وت ساچیں رنگے دانگ کہ نوں ایشانی راستی باور نہ بیت، ہمشکا

مرچی مردم اے قصہ ہاں وتساچ ء دروگیں چیز سر پد بنت۔“ (5)

”بنی آدم وتی ہما ارمان ء واہگاں کہ دست ء وت پیلو کرت نہ کنت، خیال ء واہاں آہاں
سرجم کنت۔ یا آئی نزیک ء گور ء دومی ”مخلوق“ کہ وتی وتی خاصیت دار انت، آہا خاصیتانی گمان ء
گوں وت بندیت۔ آ برے مرغانی بانزلاں زوریت بال کنت، برے شیر ء طاقت ء شہار ء
زوریت، برے غیبی واک ء طاقت ء واہند بیت ء گوں دیہہ ء بلاہاں جنگ دنت، دز چکاں جبر پر مائیت،
جانورانی بولیاں پوہ ء سر پد بیت، گوات ء ہمرائی ء بال کنت، لٹے دست ء کنت ء وتا اندیم کنت،
غرض وڑوڑیں دزووشاں وتی درانگاز ء درشاں ء کنت۔“ (6)

وہدے بلوچی قصہ ہانی رنگ ء دزووشاں بہ چاریں گڑا مارا۔ بنگلی یا کہ کرداری حوالہ ء گوں
راستی ء سک باز نزیکی کن انت۔ پرچاکہ قصہ ساچاں گوں از می بودشت ء ہما قصہ ء جبر کہ یک
سرگوستے ء رنگ ء گوشتگ انت، گڑا ہما قصہ ء واقعہ چچک ء بیان نہ گرتگ انت۔ آہانی تہا کمی یا گیشی الم
آؤرتگ۔ اگاں سرگوستے چچک ء بیان کنگ بیت، گڑا اود ء ازم پشت نہ کپیت ء رپورٹنگے بیت۔
وہدے ما کسمیل ء گریہو ء قصہ ء بہ چاریں گڑا مارا بازیں چیزے راست گندگ ء کئیت۔ ایشی ء تہ
وہدے کسمیل ء پت ء ماتاں چک نہ بیت گڑا ایک بزرگے ء کرا کسمیل ء پت روٹ ء ہمائی ء گوشتگ

ء پدا سزوپ ء ء وتی لوگ بانگ ء دنت کہ چریشی ء سوب ء کسمیل پیدا اک بیت۔ یا کہ کسمیل ء گزیوگ ء کندگاں پل ء یاقوت رچیت، یا بادشاہ بیچ گریہو پہ زور کسمیل ء گوں وتی ہمرائی ء بارت، یا کہ کسمیل ء پت ء ماتانی چٹانی کوری بہ بیت یا کہ بنگ ء مکر سازی۔۔۔ یادگہ یک بامر دے ء دوبر کسمیل ء آرگ بہ بیت، اے کل چاگردے ء عکاسی ء کن آنت کہ پیشی زمانگاں بادشاہاں پہ زور دگرانی یانتگ دستانی بیچ ء جنین چک زور اکیانی آماج کنگ آنت یا کہ وتی مولد ء غلام جوڑ کر تگ آنت۔

گپ کہ کسمیل ء کندگ ء گریواں چہ پل ء مہرگ ء رچگ ء کیت، گڑا اداہا قصہ ساج ء کسمیل ء شترنگی ء زیبائی بیان کرتگ ء وتی از می کمال سہر اکر تگ پر چاکہ بید ء چشین لبزانی کار مرزی ء قصہ، قصہ پشت نہ کسیت، بزراں آونگر ء پوچیں گپے بیت۔ ایشی ء ابید بلوچ چاگرد ء بازیں پت ء ماتے چہ وتی بیچ ء جنکانی مرگ ء یا کہ گار ء بیگواہی ء غم ء چو کسمیل ء پت ء ماتانی وڑا چہ وتی جاڑیں چٹاں زہر بوتگ آنت۔ انچوش کہ شے مبارک پہ شے مرید ء غماں دید وکاں کور بیت۔ اے قصہ ء بازیں گپے گوں راستی ء بندوک انت۔ بلکانی قصہ ء کردار ہم چشین کاراں چہ آسودگ ء آزاد نہ آنت۔ شے مرید ء دشار ء برگ ء قصہ ہم چہ یک نلکے ء سوب ء دیما کیت۔

ایشی ء ابید و ہدے نادانیں دہکان ء قصہ ء بہ چاریں گڑا اودا ہم راستی کندگ بیت کہ ہر دور ء زمانگ ء زور ء بڑگیں مردم رد دیگ بوتگ آنت ء آہانی مال ء دولت بیچ گرگ ء لیلما میں داسے ء برگ بوتگ آنت۔ آہانی مال ء دولت ء ملک ء ڈگار گوں گئی ء برگ بوتگ آنت ء آانگت لٹ ء کٹ اوں کنگ بوتگ آنت۔ ایشی ء ابید کندگ ء مسکرائی قصہاں بہ چاریں، گڑا اودا ہم راستی سک باز کندگ بیت۔ پر چاکہ کندگ ء مسکرائی قصہاں پنت ء شون کندگ بیت۔

گپ کہ فیصل ء پیر اہل یالینڈ قصہاں کیت گڑا ایشاں مردم گیشتر پہ انٹرٹین بوتگ ء دوست دار آنت، بلے ہے قصہ کہ کلوہے (Convey) یا کہ رسینگ ء انت، ہمارا راستی انت پر چاکہ اے پیہیں قصہاں گڈ سر ء یک کلوہے الم پدڑ بیت۔ آٹری بدیں کلوہے ء بہ بیت یا کہ شتریں ء پنت ء راہشونی ء درس ء بہ دنت۔

”بادشاہ حد اوندوت آت“ ء اولی قصہ ”ماہ ماہیکان“ ء بادشاہ ہے جار ء جنت کہ باند اسہب مہلہ ہما کس کہ منی ماڑی ء دیما بیٹت تہ من وتی جنک ء گوں ہمائی سورا دیاں۔ بلے و ہدے سہب کہ

بیت تہ اودے گوربام ۽ رسترین شیرے کیت ۽ اوشنتیت ۽ شیر ایدگہ مردماں ماڑی ۽ نیمگ ۽ آہگ ۽ نیلیت۔ داں چار سہب ۽ ہے جاوہر بیت، بادشاہ لاچار بیت کہ وتی قول ۽ پاسداری ۽ بہ کنت۔ پشکہ چہ وتی جنک آشا ۽ رضاء ۽ آئی سور ۽ گوں رسترین شیر ۽ کنت۔ ادا شیر چیدگے کہ آچا گرد ۽ زورا کیں مردمانی نشانی انت۔ دومی نیمگ ۽ اے قصہ ۽ بادشاہ ۽ وتی زبان ۽ سرا اوشنگ بلوچ دودمان ۽ عکس ۽ پیشداریت ۽ بادشاہ ۽ جنک ۽ وتی پت ۽ گپانی منگ بلوچ قدر (ویلیوز) ۽ پدر کنت۔ اے قصہ ۽ مسترین راستی ہے راستیانی آتراپ ۽ گردش کنت۔

”کیسر (Cassirer) نوشته کنت کہ بنیادم یک چیدگی بزاں علامتی ساہدارے۔

زبان، دیومالا، مذہب سائنس، ایش ۽ آدُرس چیدگی دروشمانی مدت ۽ مک ۽ گوں، آ راستی ۽ گواچن ۽ ایشی ۽ مظاہر ۽ پیش داریت۔ بنیادم چیدگانی اندر ۽ زندگوازینیت ۽ ہمیشانی مدت ۽ مک ۽ گوں گواچن ۽ راستیاں سہی ۽ سرپد بیت۔“ (7)

”میر بل“ ۽ قصہ ۽ ہے پنت ۽ شون یا راستی گندگ بیت کہ یک ملکے ۽ جیرہانی گیشواری ۽ ایوک وزیر ۽ گزیر کت نہ کن انت اگاں اُلسی واک ۽ راج کاری (جمہوریت) کار بندگ بہ بیت تہ لس مردے اوں جوانیں شور ۽ سلاہ ۽ دات کنت ۽ آ اے بودشت ۽ داشت کنت کہ جیرہ ۽ گیشواری ۽ سوچ بہ دنت۔

دومی نیمگ ۽ اے قصہ چاگرد ۽ عکس ۽ اوں پیشداریت کہ چے پیم زمانگی مردماں پہ حاکی ۽ یک دومی ۽ جہل جنگ ۽ کوشارینگ ۽ پندل سازینگ۔ اگاں اے گپانی دیم پہ دی ۽ مرچیکس دنیا جہان ۽ چاگرد چارگ بہ بنت تہ زانگ بیت کہ حاکم ۽ لس مردم چتور یک دومی ۽ ہلاس کنگ ۽ پندل سازگ ۽ مدام سرین بند انت۔ اے قصہ مارا کوہن ۽ ہستیں چاگردانی حال ۽ ڈسیت ۽ راستی ۽ سہرا کنت۔ ”میر بل“ قصہ ۽ بابت ۽ الطاف بلوچ نبشتہ کنت:

”اے قصہ منی نز ۽ علامتی قصہ کہ چاگردے ۽ بازیں چیزانی بابت ۽ چیدگی قصہ ۽ چہرگ ۽ جنت۔ اے قصہ بلکن اصل ۽ بلوچ ۽ جند ۽ ساچنگیس قصہ مہ بیت، بلے اے پدر انت کہ اشی تہا بلوچ ۽ چاگرد، تب ۽ نفسیات ۽ بلوچ ۽ ویلیوزان ۽ اوں ساچکار ۽ جوانیں دروشنے ۽ گوں ازم کاری ۽ ہوار گینگ۔“ (8)

چو ایدگہ بُنگپانی وڑا بلوچی عہدی لبز انک ء نیکر اہی ء شرک ء پالی قصہ اوں سک باز انت کہ
 بچ وڑا سرگوز کنگ نہ بنت۔ انچو کہ ایدگہ بلوچی قصہ چہ راستی ء سست ء جتا بوت نہ کن انت ہے وڑا
 شرک ء پالی ء نیکر اہی قصہ اوں بلوچ چاگرد ء راستیں عکس ء پیش دار انت۔ بلوچی شرک ء پالانی
 بابت ء پروفیسر ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ وئی کتاب ”شرک ء پال“ ء نیشہ کنت:

”چہ ہے شرک ء پالاں بلوچ چاگرد ء بازیں تک ء پہناتانی بابت ء سرپدی رسیت۔
 خاصیں وڑے ء معاشی ء چاگردی زندمانی ء تک ء پہناتانی گیشواری ء اے شرک ء پال
 مز میں مکے دات کنت۔ ہے پیم بلوچانی ستک ء باوری ء عقائدانی بابت ء ہم ہے
 شرک ء پالاں چہ مردم تحکیں راہے درگینک کنت۔“ (9)

بلوچی قصہاں گیشتر انچیں کلوہ سہر انت کہ آبنیادم ء راستیں راہ ء روگ ء چہ حرایاں چہ
 رکھگ ء پنت ء کن انت۔ اے قصہ زندمان ء تہیل ء وٹیں راستیانی انچیں نمونگ انت کہ آچاگرد ء
 جوانیں گوناپ ء دیما کار انت۔ ایشاں چیدگی قصہ اوں است ء تچک ء بیانیہ ء دروشم ء اوں گندگ
 بنت۔ ماڑی ء کلاتانی داستان ہم ہوا انت ء گل ء گدانانی جاوہر حال اوں پیشدارگ بوتگ انت۔ یک
 نیمگے زوراک ء بے رحمیں بادشاہ ء مردمانی عکس کٹی کنگ بوتگ، تہ دومی نیمگ ء پکیری ء پاکسمائی ء
 رنگ پد کنگ بوتگ انت۔ غرض اے قصہ ابرم ء زیل ء بام ء شکسا تگیں انچیں داد ء سوگات انت
 کہ آہاں ماں دلاں پند بُران ء گوست ء چہ ہست ء نیمگ ء سفر کنگ ء چہ ہست ء دیم پہ باندات ء
 نیمگ ء روان انت۔ قصہ سماچی ء اے ازم ء کمک ء بازیں سیاسی ء چاگردی جیڑہ گیش ء گیوار کنگ
 بوتگ ء بوتگ ء انت۔

بلوچی قصہہانی بازیں پہنات انت۔ ایشاں بنیادی مارشٹانی کوہن تریں لیکہ ء خیال، روایتانی
 پاسداری ء مرت ء سما جوانیں رنگے ء گندگ بیت۔ ہمک قصہ ء بنیادم گری ء ہے مارشت ء اثر
 پیشدارگ بوتگ انت۔ اے قصہاں انسانی زانت ء زانگ (سن شعور) ء چہ پیسر جادو، جن ء بلائی
 قصہ ء داستان، جن ء پریبانی قصہ بنیادم ء زندمان ء الہی میں بہر بوتگ انت، ء آہانی عملی زندمان ء اوں
 اے گپانی مز میں دزمان جنی ء بوتگ۔

اے راستے کہ مرچی سرزبانی لبز انک وہد ء دزناں اندیم کرتگ، بلے اے اوں راستے کہ
 ہے قصہہانی منت ء دنیاوتی گوست ء نزوریاں ہلاس کنگ لوٹیت ء گوست ء جوانیاں چد ء گیش زیبا ء

شاہریگان کنگ ء انت ء نوک نوکیں کتہ کاری ء تجربتانی نیمگ ء پند بڑگ ء انت ء ایشانی پڑدر ء راستی ء
 سرگوستاں پد جنگ ء انت۔ اگاں اے قصہ دروگ بوتین انت، تہ ایشانی ارزشت ء بستار مرچی دنیا ء
 وتی کوپگاں نہ بست۔ بنیادم مرچی ہے قصہ ہانی منت ء گوات ء بال انت، سالانی سفر اں روچاں کنت ء
 وتی زند ء ہمک بہرے آسراتی شکساتگ ء ایمنی ء بیرک ء بزرکنگ ء گوں گلانیش انت۔

گڈسر ء اے گوشگ پشت کپتگ کہ بلوچی قصہ ہر تیمیں کہ بہ بنت، چر اہاں راستی وڑے نہ
 وڑے ء گندگ بیت۔ ہو، البت برے برے انچیں قصہ کیت کہ عقل آہانی منگ ء رازی نہ
 بیت، بلے وہدے گوں ہورتی ء چارگ بہ بنت گڑا الم آہانی اندر ء یک رازے مان پوشتگ۔ ہے
 رازے پوگ از مکار انت۔

شوندا ت:

- (1)۔ (ڈاکٹر سید محمد صبا، <https://hamariweb.com/articles/32768>)
- (2)۔ <https://www.wujood.com/29772/>
- (3)۔ رگام، شے، (۲۰۱۵)، بادشاہ حد اوندوت آت، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، ت: xiii
- (4)۔ گورا، طاہر اسلم (1992)، فلشن گیلری، جدید پاکستانی افسانہ، ت: ۹
- (5)۔ ہاشمی، سید (چھاپ نہ بوتگ)، بلوچی زبان ء لبز انک ء بن دپتر، سید ہاشمی، رجانک: بالانچ حمید نور، ت: ۱۶۳-۱۶۴
- (6)۔ داد، اے۔ آر (2016)، نبشتنگلیس تاک 1، استین شینکار کیچ، ت: ۲۱
- (7)۔ بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، (2016)، بلوچی قصی لبز انک، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ت: ۲۲
- (8)۔ بزدار، واحد، (2001)، شینر ء ایراد، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، ت: ۹۱
- (9)۔ بلوچ، الطاف، (2018)، است آت یک بادشاہ ء، اوتاک مکران، والیم-2، ت: ۵۵
- (10)۔ بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور (2014)، شرک ء پال، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ، ت: ۱۲-۱۳

بلوچی قصہ ہانی کردار ۽ آئیانی پڑدر

چندن ساچ

بندات:

قصہ یک انچیں چیزے کہ دنیا ۽ دراہیں راجانی کرا دز کپیت۔ قصہ گو شی ۽ بندات کدی بوتگ؟ اے باروا کس پکا نہ انت۔ بلے ماے گپ ۽ گوشت کنیں کہ قصہ انسان ۽ چہ بندات ۽ گون انت ۽ پیدا ک انت۔ راجانی تاریخ کہ وانگ بیت اودا قصہ الم گندگ بیت۔

"قصہ ۽ ابتدا ہنچہ کو ہن انت چو کہ انسان وت انت بلے کس نہ زانت کہ ایٹی ۽ ابتدا تاریخ ۽ کجام دور ۽ بوتگ بلے گمان کن انت کہ قصہ ۽ شروعات ہما دوران ۽ بوتگ کہ انسان چہ منند نہ بوتگ، ماں گیابان ۽ جنگلاں سرگرداں بوتگ۔ باز گوش انت کہ قصہ ۽ ابتدا ۽ پنج لکھ سال ۽ باز گوش انت کہ پنجاہ لکھ سال ۽ گیش انت" (1)
"کو ہن تریں قصہ ہانی تہا مسیسیو ٹیمیما ۽ سومیری شاہانی قصہ ۽ آیات، گل گمیش ۽ قصہ ۽ مصری فیروہانی زمانگ ۽ قصہ کو ہن تریں قصہ زانگ بنت" (2)

قصہ ہانی دنیا شاہیگان انت۔ اے شاہیگانیں دنیا ۽ ما انسان ۽ بازیں رنگے ۽ جیرگ ۽ حیال کنگ ۽ واب گندگ ۽ پداہے وابانی پشت ۽ تچگ ۽ گندیں۔ اے سرگردانی ۽ سفر ۽ انسان ۽ چے ۽ چے نہ جیرتگ؟ چونیں چونیں واب انت کہ بنداتی دور ۽ انساناں وتی حساب ۽ دیستگ انت۔ اے قصہ ہاں بازیں چیزے گون انت۔

تحت ۽ روان:

تحت ۽ روان حیالی تحتے۔ باز قصہ ہاں اے تحت گون شیشم ۽ دزچک ۽ تراشگ بیت۔ تحت ۽ روان بلوچی ۽ بازیں قصہ ہاں است۔ تحت ۽ روان پہ حکم بال کنت۔ بازیں قصہ ہاں اے تحت یہودیانی پیغمبر سلیمانی بن داؤد ۽ سواری انت ۽ آہے تحت ۽ پہ کرامات بال دنت ۽ ملکانی سیل ۽ در کپیت۔ بازیں قصہ ہاں اے پریانی سواری انت ۽ پری ایٹی ۽ سوار بنت ۽ کوہ ۽ کاف ۽ روانت۔

"بادشاہ ۽ بچ اپسلان یک شر رنکیں جنکے ۽ سرا عاشق بیت ۽ ہے جنک ۽ سانگ کنت بلے جنک گون آئی ۽ پوت ۽ واب ۽ جنی ۽ مردی نہ کنت۔ ہے دوران ۽ میاہے آئی ۽ را

کمئیں سُر مگ دنت ء یک چنگے ہم دنت ءے ء گو شیت کہ اے سُر مگ ء چّاں کنگ ء
 پد ترا کس نہ گندیت ء اے چنگ ء تو ار چہ دز ستیں چنگاں و ش ترا نت۔ میاہ ء سو ج ء
 پدا ورناہ وتی زال ء ماڑی ء روت، گوں زال ء ورگ وارت بلے زال آئی ء نہ گندیت۔
 مرد ہے شب ء زال ء ہما تحت ء روان ء گوں زال ء نندیت ء شاہ پر یہاں ء ملک ء سر
 بیت ء وتی زال ء چہ شاہ پر یہاں ء آزات کنت۔ اے قصہ ء تحت ء روان ء ذکر
 انت۔" (3)

قصہاں تحت ء روان ء کار تہنابال کنگ ء قصہبانی کرداراں چہ یک جاہ ءے ء دگہ دیارے ء
 برگ انت۔ چوشکہ انسان ء مَرگ کہ بال ء دیستگ انت گڑا آئی ء دل ء ہم پہ بال کنگ ء اومان
 کرتگ۔ آئی ء ہم ہے واب دیستگ کہ دریگتے من ہم چو مَرگانی وڑ ء بال بہ کرتیں۔ چشکہ قصہ یک
 انجیں چیزے کہ انسان اود ء وتی ناسر جمیں واہگانی درشانی ء کرت کنت پیشکا انسان ء قصہاں وتی
 ناسر جمیں واہگ جاہ داتگ انت۔ زیکیں زمانگ ء انسان ء واب مروچی کیں زمانگ ء انسان ء معنا
 داتگ، ء بالی گراباں سوار انت ء ماکانی سیل ء روت، استلانی سیل ء سواد ء در کپتنگ۔
 واجہ حدر ء بلوچی قصہ:

"زندہ پیریں حدر (خضر) کئے انت؟ آئی ء کس ء عزیز کئے بوتگ انت؟ آکجام
 عہد نیگ انت؟ کجام دگ نیگ انت؟ آئی ء کردچے بوتگ ء چی انت؟ آپر چا نمیران
 انت؟ چوں نمیران بوتگ؟ اے بار واند ہی قصہ ء آیاتاں بازیں حیاں ء لیکہ درشان
 کنگ بوتگ۔

عربانی خضر آدم ء اولاد انت، آئی ء چاڑمی بچ انت۔ باز گوش انت کہ آدم ء نماسگ
 انت، قانبل ء بچ انت کہ نام ءے خضر ون بوتگ بلے باز گو شیت کہ اے مرد ابراہم ء
 عہد نیگ انت کہ آئی ء نام بلیا ء آئی ء پت ء نام ملاکان انت۔" (4)

بلے بلوچی قصہاں واجہ حدر ء وتی ڈیل ء داب انت۔ بلوچ ء کرا واجہ حدر نیکیں کردارے
 ء واہند انت۔ بازیں دماں ہم واجہ حدر الیاس ء نام گون انت۔ آردد بند ء نظر بند ء دم بہ بنت یا کہ
 حون بند ء، حدر ء نام گون انت۔ نظر بند ء دے ء جاہے واجہ حدر ء نام اے وڑا کیت کہ

ہالس بُرات، موہلس بُرات، واجہ حدر مہتر الیاس بُرات۔ بُردہ کردم نظر را بحکم خدا۔
 بلوچانی واجہ حدر شپ ء سیاہ ریش ء روج ء اسپیت ریش انت۔ آئی ء یک نشانی ء ایش
 انت کہ ساہگ ء نیست۔

"بلوچ گوش انت اگس حدر دیم ء بہ کپیت مردم ء طالع پادکیت، آئی ء غم ء گرتی کم
 بنت، آوش حال ء آسودگ بیت۔ اگس آنادراہ، جانے دراہ بیت۔ اگس نیز گارے،
 ازگار بیت۔ حدر مدت کار انت۔ راہاں گسر کپتگیں مردماں راہ ء پرنیت۔ بلوچانی حدر
 نیکیں ء"۔ (5)

واجہ حدر ء بازیں قصہ انت کہ اودا آغریب ء نزوریں مردمانی مدت ء کیت۔ واجہ حدر ء
 باروا گوش انت کہ آب ء حیات ء وارنگ۔ آزندہ پیر انت۔ آجاہ ء حضرت موسیٰ ء ہمراہ انت۔
 جائے سکندر بادشاہ ء پیر ء فقیرانی ہمراہی ء گون انت۔ بلوچ گوش انت کہ واجہ حدر تیب دپ ء
 سرگردان انت ء دریاء پاسپان انت۔ پیشکا بلوچانی گورا واجہ حدر ء ہمنچو ٹھکانہ است دڑست تیب
 دپان انت۔ واجہ حدر ء ٹھکانہ گوادر ء باتیل ء بُن ء، پسنی ء جڈی ء بنگو ء ہوار دگہ بازیں تیب دپی
 دمگاں است انت۔ بازیں جاہاں سنگانی سرانشان است انت۔ بلوچ گوش انت کہ اے واجہ حدر ء
 اپس ء پد انت۔ بلوچ واجہ حدر ء ٹھکانہاں روانت، زیارت کن انت۔

دریائی مردم ء بلوچی قصہ

دریایہ انسان ء مدام یک پُر اسراریں چیزے بوتگ۔ انسان ء دل ء لوطیگ کہ من دریاء ایر
 بہ کپان ء بہ زاناں کہ دریاء تھا ابیدے ماہی ء دگہ چے چے است؟ بلوچانی ناحدا ء دریاء وداں برے
 برے قصہ آڈرتگ کہ دریاء ہم مردم است۔ یک سیاہ ء گُرائٹیں شیدی ء است کہ آدم شپانی نیم
 ء لائچ ء تھا کیت۔ اگاں مردم آگاہ بہ بنت، آپد ادریاء دور کنت ء روت۔ اگاں مردم واب بہ بنت
 گُرائٹ ء ناحدا ء زوریت ء روت، ہما گوکُشیت ء وارت ء۔

بلوچ ء قصہ ہانی ہم دریاء بے مردم نہ انت۔ قصہاں دریائی مردماں بادشاہ گوں دریاء روانت
 ء ہما گوسور ء سانگ ہم کن انت۔ قصہاں گوشگ بیت کہ دریاء چیر ء دنیاچہ مئے دنیا ء وٹش ترانت۔
 شے رگام ء رِد ء بند داتگیں کتاب 'بادشاہ حد اوندوت ات' ء یک قصہ ہے است "بادشاہ
 دراج گوش"۔ اے قصہ ء ہم ہے پیش دارگ بوتگ کہ دریاء تہے دنیاچہ مئے دنیا ء وٹش ترانت۔ قصہ

چوش انت کہ بادشاہ دراج گوش ء ملک ء تیاب دپ ء مدام دومردم کیت ء تتر ء گرد کنت۔ پد ا تیاب ء
 بک و رانت ء گار بنت۔ یک روچے پادی بادشاہ ء حال د کنت۔ بادشاہ پادیاں گو شیت کہ ایشاں بگر
 ات ء منی حوالہ بکن ات۔ پادی کیے گرانٹ و ہدیکہ دومی تجیت۔ بندی نیں ورنابادشاہ ء دربار ء
 برگ بیت۔ بلے بادشاہ وس کنت بچک جبر نہ کنت۔ انچوانچو لہنتیں و ہدگو زیت، اناگاہ بچک جبر کنت
 ء وزیر ء بچک ء راکو شیت۔ ”من اداچے سیل بکنان، ادا من ناں سیلی ہلک ء میتگے گندان ء ناں چوشین
 شہر ء بازارے کہ من بہ چاراں کہ منی دل و ش بہ بیت۔“

گول ورناء اے جبراں وزیر ء بیج آئی ء جست کنت کہ ”شے ملک زانا ہنچو و ش انت کہ ادا
 چارگی بیج چیز نیست؟“ آگو شیت کہ، ”تئی ملک ء چوشین ہزاراں ہند ء جاگہ منی ملک ء یک میتگے ء
 وشی ء ندرہ ء مٹ نہ بنت، منی ملک چوبہشت ء پُر زیب انت۔“

پداوزیر ء بیج بادشاہ ء اے حال ء دنت کہ مروچی بچک ء چوشین جبر کرتگ۔ گڑ ابادشاہ ورناب
 ء گو شیت اگاں تئی ملک چوشر ء پُر زیب انت گڑ اتو من ء وتی ملک ء پیش دارے؟ ورنابگو شیت ہو۔
 بادشاہ پداگو شیت شرانت بلے یک کارے بکن۔ پدا من ء منی ملک ء بیار ء سرکن۔ بچک گو شیت کہ
 یک شرطے است۔ تو ہمنچو و ہد ء من ء وتی ملک ء داشتگ۔ من ہمنچو و ہد ء ترا وتی مہمان کناں۔
 بادشاہ اے شرط ء ملیت ء گول بچک ء رہادگ بیت۔ اودا کہ بادشاہ روت۔ حیران بیت۔ چو نیں
 وشین ملکہ۔ کجام وشین ورگ ء وردن۔ بادشاہ ء وتی زند ء چوشین ورگ نہ وارنگ۔ آپ چوشہد ء
 شکل ء وشلزت انت۔ چو نیں زیبائیں ہند ء جاہ انت۔ بادشاہ حیران ات ہم شادان ات ہم۔ بادشاہ
 ء سمانہ بیت ء بادشاہ ء و ہد ہلاس بیت۔ ہما ورناب کسیت بادشاہ ء گو شیت۔ بادشاہ دراج گوش نوں تئی و ہد
 ہلاس بوتگ۔ بادشاہ بچک ء گو شیت کہ تو ویک پُر یں سالا ء منی ملک ء بوتگ ء۔ تئی ملک ء و من
 ء انگہ ہفتگے نہ بیت ء پیسر ء من ء برگ ء۔ گڑ اورنابادشاہ ء گو شیت۔ تواد ء وشی دیستگ انت، ترا
 سمانہ بوتگ، بلے ترا سال سرجم بوتگ۔ گڑ ابچک بادشاہ ء زوریت ء پدا ابادشاہ ء ملک ء تیاب ء کاریت
 ء میل دنت۔ بادشاہ کہ وتی ملک ء گندیت۔ اے ہما دگ انت، ہما پادی انت، ہما ویران ء غیر آبادیاں
 شہر انت۔ بادشاہ کہ لوگ ء کیت پدا داں مز نیں دتے ء جبر نہ کن انت۔ (6)

بنداتی انسان ء مدام ہے خیال کنگ کہ مئے دنیا ء ابید ہم دگہ دنیا است ء آیانی دنیا اچ مئے دنیا ء زیبا تر ء وٹش تر انت۔ انسان ء ہما وہدی جیڑینگ ء گوشتنگ کہ آزمان ء استالانی سر بہ بیت یادریاء تہہ ء توک، اے دنیا بے انسان نہ انت۔ مروچی ہم بازیں سائند ان گوش انت کہ اُمیت ہمیش انت استالانی سرا جاہ ء ناں جاہ ء انسانانی وڑیں ہستی است ء آباد انت۔ آ ہمیش ء ایلیئین (Alien) ء نام ء دینت۔ سائند ان گوش انت کہ آہانی ٹیکنالوجی اچ مئے ٹیکنالوجی ء دیما تر انت۔ پیشکا ما آیاں دیست کرت نہ کنیں۔ انسان ء وساجیں قصہاں ماے وڑیں بازیں چیز گندیں کہ انسان ء واہگ بوتگ کہ مانچ وت ء چیر ء اندیمیں مخلوقاتاں بہ گندیں ء آیانی دنیا ء سیل ء بہ رویں۔ پیشکا مروچی ٹیکنالوجی ء وسیلہ ء ما کائنات ء رازانی شوہاز ء سرگردانیں۔ اے واہگ و ہد ء قدیم ء انسان ء گون بوتگ ء پیدا ک انت۔

سیمرگ ء بلوچی قصہ

سیمرگ ایوک ء بلوچانی قصہاں گون نہ انت بلکین دنیا ء بازیں کوہنیں قصہاں، شاعرانی شعراں ء آزمانک کارانی آزمانکاں گون انت۔ بورخیں ء وتی قصے ء نبشتہ کرتگ کہ "سیمرگ یک انجیں مرگے آعلم ء زانت ء درچک ء سرا وٹ کدوہ کنت۔ برٹن ء گوشتنگ کہ اے چو شاہین ء انت۔ ایڈا صغیر ء گوشتنگ انت سیمرگ ء دنیا ء دراہیں علم گون انت ء دنیا ء زیبائیں درچک آئی ء نندگ ء جاہ انت"۔ (7)

سیمرگ ء باروا اے ہم گوشتنگ بیت کہ آ شہم دنت ء روک انت۔ چوش ہم گوش انت کہ سیمرگ کہ پیر بیت گڑا وتی آس ء سُچیت ء چہ آئی ء پُراں دگہ سیمرگے پیدا بیت۔ سیمرگ ء باروا اے ہم گوش انت کہ ہبدہ ہزار سال آئی ء عمر انت۔ بلوچی قصہاں سیمرگ ء کردار نیک انت۔ بلوچ ء قصہہانی بامر دء کہ سسکی ء گپیٹ گڑا آ سیمرگ ء کہ دوچار کپیٹ سیمرگ وتی پُٹے دنت ء گوشتیت، "ہر وہد سسکی ء گپیٹ منی پُٹ ء بُن دے من تئی مدت ء مکم ء ہما دمان ء کایاں"۔ بلوچانی چوشیں ہیج قصہ نیست کہ اودا سیمرگ ء ہدی کرتگ۔ بلوچ ء قصہہانی سیمرگ گیشتر کوہ ء کاف ء انت۔

"گل ء صنوبر ء قصہ ء بانک ماہ پری جار جنت کہ ہر کسے کہ منی یک جُستے ء پسو ء بہ دنت، من گوں ہما مرد ء سانگ کنناں بلے ہر کس کہ منی جست ء پسو ء مہ زانت، من

آئی ۽ گردن ۽ جناں۔ ورنہ پتہ جست ۽ پسو دیگ ۽ گوں شاہ ۽ جنک ۽ سانگ ۽ ارادہ ۽ رو
 آنت، پسو دات نہ کن انت ۽ کُشگ بنت۔ سر اندیہہ ۽ بادشاہ ۽ شش ورنائیں بچ کُشگ
 بنت۔ بادشاہ ۽ کستریں بچ میر زمیاد پتہ وتی براتانی بیر ۽ گرگ ۽ بانگ ۽ جست ۽ پسو
 دیگ ۽ ہما ملک ۽ سر بیت۔ جست ۽ پسو ۽ نہ زانت بلے پتہ رپک ۽ ہزاری چہ بانک ماہ
 پری ۽ کوش ۽ رکیت ۽ ہمے جست ۽ پسو ۽ زانگ ۽ مرد کوہ ۽ کاف ۽ سر بیت۔ اے سفر
 ۽ سیرگ آئی ۽ را وتی بانزالاں بندیت کوہ ۽ کاف ۽ بارت۔ قصہ چوش انت کہ بانک
 ماہ پری ۽ گوہار، گل پری گوں کوہ ۽ کاف ۽ بادشاہ صنوبر ۽ سانگ کنت بلے ہمے بانک بد
 فعلی کنت ۽ صنوبر کہ سہی بیت، وتی زال ۽ زوریت ۽ کوہ ۽ کاف ۽ روت بلے کس نہ
 زانت کہ صنوبر گوں گل پری ۽ چون کنت۔ بانک ماہ پری چہ آؤکین ورنہاں وتی
 گوہار ۽ جست ۽ گپیت کہ صنوبر ۽ گوں گل پری ۽ چوں کت؟ ہر کس ۽ کہ نہ زانت
 آئی ۽ را کُشت۔ میر زمیاد کوہ ۽ کاف ۽ سر بیت، گل پری ۽ حال ۽ گپیت۔ ہمے سیرگ
 آئی ۽ را چہ صنوبر ۽ گزائر کینیت ۽ آئی ۽ ملک ۽ سر کنت۔ اے قصہ ۽ سیرگ انسان
 ۽ مدت کار انت" (8)

جناور ۽ بلوچی قصہ

دنیاء دُراہیں قصہاں جناور ۽ رستر گون آنت۔ لہتیں جناور پتہ نیکی گون انت ۽ لہتیں پتہ
 بدی۔ کجام جناور کجام مکانی یا کجام راجانی کر پتہ بدی گون انت ۽ کجام نیک انت؟ اے ہر راجے ۽ وتی
 تب انت۔ بلے جناور قصہاں گون آنت۔ گوش آنت جناور ۽ رسترانی قصہ چہ درستاں پیش مصر ۽
 آرگ بوتگ انت۔ آزمانگ ۽ جناور مذہبی حساب ۽ ہم ارزشت دار بوتگ انت۔ انگت بازیں مذہباں
 بازیں جناوراں ارزشت دیگ بیت ۽ بازیں جناور بدی ۽ چیدگ آنت۔ کچک وفادار انت بلے لہتیں
 جاہاں کچک دوست دارگ نہ بیت۔ ہندو ۽ کرا گوک مات انت ۽ بلوچ گوک ۽ پیشکا دوست داریت کہ
 کشت ۽ کاری ۽ سبب ۽ زند ۽ دیما بروک بوتگ۔ اشتر ۽ بلوچ مزین ارزشتے دنت۔ شیر چوش کہ
 زوراوریں رسترے بلوچ ۽ شیر ۽ نام پتہ وتی زہگاں زرتگ۔ شیر ان، شیر جان، شیرک، شیر خان، شیر

محمد ء شیر دل، ہے وڑا مزار انت۔ اے چیز اے گواہی ء دنت کہ انسان ء اچوت ء زور اکیں چیزانی
پیم ء بونگ لوٹینگ۔

روباہ دنیاء گیشتریں قصہاں چالاکی ء دروشم ء گون کپتگ ء بلوچ روباہ ء چالاک ء لگورے
سرپد بیت۔ بلوچی ء ہرچ قصہ ء کہ روباہ اتلگ گڑا روباہ ء نام ملّا انت۔ ملّا روباہ چالاک انت۔
بد بختیں مردماں گندیت، آیانی سر اکندیت۔ چہ آیایں کمیں رشوت زوریت ء پدا آیایں سر ء سوج
کنت۔ گیشتریں جاہاں ہے گندگ بیت کہ ملّا روباہ مردماں گو شیت کہ تئی بحت ء وشئی ء شادمانی است
اگاں تو من ء وتی دوروچ ء یا کہ پنچ روچ ء ورگاں بدیئے گڑا من ترا سوج دیاں کہ چوش ء چوش بکن
تئی بحت پادکیت۔

بادشاہ دراج گوش ء قصہ ء ہماٹیبہ کہ بادشاہ ء حبر پر مایت، آوتی قصہ ء کنت کہ من مردے
ء نوکر بوتگاں۔ سکیں عزابیں زندے گوازیگ ء بوتگاں۔ ملّا روباہ کہ منی کرا اتلگ گڑا کنڈینگ ء
گو شینگ ء کہ تئی بحت سک شزانت بلے پدا تو وتی دیما سیاہ کن ء۔ آگو شیت کہ روباہ ء منی دوسے
روچ ء ورگ وار تگ انت ء نون سوج ء داتگ کہ تو چوش ء چوش برو۔ جاہے ء چمگے است ء اودا
پری جان شودگ ء کایت۔ تو گڈی پری ء گد ء بانزلاں بہ دز ء پدا سانگ ء قول ء قرار ء بہ کن۔
روباہ ء سر ء سوج کنگ ء بازیں قصہ است۔ بلوچانی قصہاں گوں مار ء ء گوں شیراں سور ء
سانگ کنگ ء ہم قصہ است۔ دار گوش ء مار گوش ء قصہ ء سیاہ مارے گوں دار گوش ء مات ء سانگ
کنت ء پدا مار گوش پیدا بیت۔ ہے وڑا ماہ ء ماہکان ء قصہ ء شیر گوں بادشاہ ء جنک ء سانگ کنت۔

"ماہ ء ماہکان ء قصہ چوش انت کہ کمبو جاہ بادشاہ وتی جنک بانک آشنا ء گوں شیرے ء
سور دنت چیا کہ آئی ء تچ میر ء امیر پہ وتی بچاں پرانی ء جنک ء سانگ ء رسال روان نہ
دنت۔ چہ ہے شیر ء زال ء رانچے بیت۔ پنچ آرست ء بارست بیت ء ہے شیر ء کُشیت
ء پہ شاہ شیر بادشاہ ء نام کپیت۔ ہے پہ وتی سور ء سانگ ء مگاہ ء بادشاہ تننتلاس ء جنک
ماہ ء ماہکان کہ یک بلاہے ء بندی بیت، پرانی ء سانگ ء سال ء ماہانی ذرا جیں سفرے بنا
کنت ء ہما جاگہ ء سر بیت کہ ماہ ء ماہکان ء اگدہ کنت ء وتی ملک ء و اتر بیت۔

اے قصہ ء انسان ء گوں رستر ء صور دیگ ء چرہاں بچے ء پیدائشت ء ذکر
انت"۔ (9)

چہ شیر ء بچ پیدا کنگ ء واہگ بہ گندے انسان ء پرے ہاتر ء بوتگ کہ شیر سکیں طاقت
وریں رسترے۔ چوش کہ بنداتی زمانگ ء انسان کوہ ء اگاراں بوتگ۔ شیراں مدام آئی ء سراسر
کرتگ ء وارنگ۔ بہ گندے آئی ء واہگ داشتگ کہ مارا ہم شیریں گلڑے بہ بیت ء شیراں بہ جنت۔
قصہ ہانی تھا چونابا ہم ہے ناسرجم ء پیلہ نہ بوتگیں واہگانی قصہ انت۔ بہ گندے انسان ء دل ء لوطینگ کہ
من اے کار ء بہ کنناں۔ قصہ ہانی تھا انسانانی ارمان ء واہگانی ناسرجمی ء بازیں واب گندگ بنت۔
اپس ء چل سُرگ

اپس ء چل سُرگ یک اپسے کہ بلوچی قصہاں جاہ ء جاہ ء گون انت۔ اپس ء چل سُرگ
کہ وہدے جاہ ء ء گوزگ ء بہ بیت اودا زمین لرزیت۔ اپس ء چل سُرگ ء جاہ ء دگ کوہ ء کاف
انت۔ آ انسانانی نرینک ء نیت۔ اگاں انسانے آئی ء کرا بہ روت، آ انسان ء ہوردگ ہوردگ
کنت۔ اے اپس مدام گوں چلیں سُرگاں گردیت۔ اپس ء چل سُرگ ء مستریں کمال ایش انت آ
بال کنت۔ پیشکا قصہ ہانی کردار اپس ء چل سُرگ ء شوہاز ء کوہ ء کاف ء روانت۔ اپس ء چل سُرگ ء
راستیں گوش ء تاب بہ دیئے بال کنت ء چپیں گوش ء تاب بہ دیئے، جہل ء ایرکیت۔

اے انسان ء ہما بال کنگ ء واہشت انت، تحت ء روان ء بال دیگ ء واب ء گندیت، جاہے
جاتوگری کنت ء کنگیں مرگاں سوار بیت، جاہ ء بزرگی کنت ء دزچکاں بال دنت۔ اے وابانی دنیا
مزن انت ء انسان ء پہ بال کنگ ء بازیں وابے دیستگ۔

مرگ ء سپیت

مرگ ء سپیت بلوچی ء بازیں قصہاں گون انت۔ اے حیالی مرگے، رنگ ء اسپیت
انت، سکیں ڈالیں مرگے نہ انت۔ ماں قصہاں اے مرگ مدام پریمیانی ڈب ء بند انت۔ اے مرگ
ء خون دوائے۔ بادشاہ بیمار بیت، مرگ ء کنڈگ ء کیت۔ اناگہ ء مل جنے یا میاہ ء فقیرے بادشاہ ء را
گوشتیت کہ تئی علاج مرگ ء سپیت انت۔ بادشاہ وزیر ء گوشتیت کہ اے مرگ ء تو بیاریا دگرے
پرما۔ یاوتی جنک ء سور ء جار ء جنت ء گوشتیت کہ ہر کس مرگ ء سپیت ء بیاریت، من وتی جنک ء

ہمائی ۽ دیاں۔ پیشکا بازیں ورنہ اے در کیت ۽ مُرگ ۽ سپیت ۽ آرگ ۽ ارادہ ۽ کنت۔ آپدا دگہ
بزرگے ۽ یا دیہہ ۽ بلاہے ۽ مدت ۽ کمک ۽ روت پریمیانی دگ ۽ مرگ ۽ سپیت ۽ کاریت۔ اے
مرگ ۽ حوناں یا و بادشاہ ۽ وارین آنت یا آئی ۽ جان ۽ مُش آنت ۽ بادشاہ دڑاہ بیت۔

اے ہماندرانی ۽ بیماریانی پرورش دیگ ۽ واہگ آنت کہ آ زمانگ ۽ طیبیاں علاج کرت نہ
کرتگ آنت۔ مروچی ہم میڈیکل سائنس پہ بازیں بیماریانی گر ۽ دار ۽ پول کنگ ۽ آنت۔

واجہیں سلیمان ۽ مندریک

واجہیں سلیمان بن داؤد کہ یہودیانی پیغمبر آنت۔ قصہاں ستک ایش آنت کہ سلیمان بن
داؤد جنّ، بلاہ، پری، مار، زوم ۽ مُرگانی گر ۽ دار ۽ کنت۔ بازیں بلوچیں مٹیاہ ۽ مُلایانی دماں واجہیں
سلیمان ۽ نام کیت۔ نظر بند، مار ۽ دم، جنی دم ۽ دگہ بازیں کراماتی دم است آنت کہ آیاں سلیمان بن
داؤد گون آنت۔ قصہاں تحت ۽ روان ہم باز جاہ ۽ سلیمان ۽ سواری آنت۔ بلے سلیمان ۽ مندریک ۽
سوگندیک مزینیں سوگندے کہ چٹاں، پریبان ۽ بلاہاں دیگ بیت۔ بلوچ ۽ قصہاںی بامر دیا کہ انچائیں
کردارے پہ چیزے ۽ شوباز ۽ در کپیت۔ آئی ۽ جسے ۽ یا کہ پری ۽ بلاہے ۽ کمک در کار بہ بیت گڑا آپہ
رپک ۽ ہنر، ہمیشاں گپیت ۽ سلیمان ۽ مندریک ۽ سوگند ۽ دنت ۽ گوشت تراواجہیں سلیمان بن داؤد ۽
مندریک ۽ سر ۽ قسم آنت کہ نوں تو دست دراجی یا کہ اینگر ۽ آنگر نہ کن ۽ منی غلام بے۔ اگاں
جنّ، پری ۽ بلاہاں کہ سلیمان بن داؤد ۽ مندریک ۽ سوگند وارت گڑاوتی سوگند ۽ پاس داری ۽ ہم
کنت۔ قصہاںی بامر دودھے پریاں جان شودگ ۽ گند آنت گڑا آئیانی گداں دُر آنت ۽ چیر بنت۔ پری
وہدے چہ آپ ۽ در کیت، ”ابڑے بابی منی گدا گار آنت، من ۽ شر سیاہ ۽ وارت“۔ گڑا پری جست
کنت ۽ گوشت تو کئے ۽ کہ منی گدا چیر داتگ آنت؟ جسے ۽ یا انسے؟ منی گداں بہ دئے کہ من
بزہنگاں، اے وڑا من وتی ملک ۽ شت نہ کنناں۔ گڑا قصہ ۽ بامر دگوشت کہ من انسانے یاں۔ چوش
چوش تئی گد دُزینگ آنت۔ اگاں گو من سور ۽ سانگ کن ۽ یا منی فلاں کار ۽ کن ۽ من تئی گداں
دیاں۔ پری یک برے اینگو آنگو کنت ۽ وتی سر ۽ تاب دنت بلے پداپہ لاچاری قصہ ۽ بامر دے گپاں
مٹیت۔ قصہ ۽ بامر د آئی ۽ رواجہیں سلیمان ۽ مندریک ۽ سوگند ۽ دنت ۽ پری ۽ وتی کنت۔

ادا ہم انسان ء چیریں و اہستے گندگ بیت۔ یکے جن ء بلاہانی نو کر کنگ ء آیاں کار گرک ء
دومی زیبائی ء شوہاز ء آئی ء راوتی کنگ۔ چہ جن ء بلاہاں ہما کار گرک بیت کہ آکار انسان ء وس ء ڈن
انت۔ پریبائی زیبائی انت کہ آچہ انسان ء زیبا تر انت۔ پیشکا بلوچانی بازیں جنکانی نام پری، ناز پری،
گل پری، ماہ پری، پری ناز، پری گل ء پریاتون انت۔ پدا پری درد وار انت ء درد مند انت، آہر
مشکل ء وتی ہمراہ ء ہمراہ داری کنت، اگاں ہمراہ آئی ء پہ زور مہ جنت ء مہ گلینیت۔

گول دزچکاں سور ء سانگ

بلوچ ء لہتیں قصہاں گول دزچکاں سور ء سانگ ء گپ است۔ اے دزچک جبر ہم کن
انت ء مردماں گول وپت ء واب ہم کن انت۔ یک قصہ حسن سول ء قصہ انت کہ مرد ء جن ء چک
نہ بیت۔ کسے ایشاں سوج دنت کہ فلاں جاہ ء کترے است کہ آئی ء نام انت، کتر ء کو پچو۔ ہموداہ رو
ء ہمے کتر ء تاکاں وت بہ ور ء وتی جن ء ہم وارین۔ شمارا چک بیت یا ہموداہ دار ات دانکہ کتر شئی
واب ء بنیت۔ اے مرد ء جن ہمودار و انت ء کتر آسانی واب ء کیت ء گو شیت شمارا من چکے دیاں۔
اگاں بچکے بوت شمنیگ انت، اگاں جنکے بوت منی دشتار انت۔ اے مرد ء جن گول کتر ء قول ء
قرار کن انت کہ ہو اگاں مئے چک جنکے بوت تی دشتار انت ء بچکے بوت منیگ انت۔ چندے سال پد
زال چکے کاریت۔ قدرتاں حدائی چک جنکے بیت۔ اے چہ کتر ء شمشکار بنت۔ جنک ردیت ء مزن
بیت۔ پدا ناگہ ء کتر حیاں کنت کہ منی دعاء آیاں چکے بوتنگ، چک جنکے۔ گرا کتر جنک ء واب ء کیت
کہ پت ء مات ء بہ گوش وتی زبان ء بہ موک ات۔ انچوانچو گڈ سر ء جنک ء مات ء پت جنک ء را کتر ء
کو پچو ء دینت۔

چہ اے قصہ ء ہمے گمان بیت کہ اے مذہبی سنتکے۔ چوشمکہ ہرچ مذہب ء دزچک مزنیں
ارزشتے داریت ء یک زمانگے ء مردماں دزچکانی عبادت کرتگ ء بازیں مردماں وتی مردم گول
دزچکاں سور ہم دانگ انت۔ بلوچانی کر ء یک روایتے است کہ ہما مردینانی سور مہ بیت آیاں گول
دزچکے ء سور دینت دانکہ آسانی شومی ہلاس بہ بیت۔ لہتیں مردین انچیں بنت کہ آیاں زال پہ نام نہ
بیت۔ آسور کن انت آسانی جن مرانت۔ چشمیں مردماں ہم گول دزچکاں سور دینت دانکہ ایشاں
جن پہ نام بہ بیت۔

چوشیں قصہ ہانی پڑدرء مذہبی ستنکے چیرانت۔ دنیاۓ بازیں مذہباں دزچک است ءپہ دزچکاں انسانانی قربانی ہم دیگ بوتگ۔ چوش کہ بلوچ یک کونہیں راجے، بہ گندے اے دودچہ ہما زمانگاں بلوچاں گون انت ء پیدا اک انت کہ آزمانگ ء انساناں دزچکانی عبادت کرتگ۔ بلوچ مروچی ہم دزچکاں زیارت کن انت ءچہ آیاں داد لوٹیت۔ پسنی ء گرانی ء کہور ء لمب ء ٹالاں بازیں گدے بستگ۔ لہتیں لمباں منگلیک ہم بندوک انت۔ گرانی ء کہور ء گیشتر مردم روانت ءپہ وتی دوستاں دعا کن انت کہ منی دوست من ء بہ رسیت۔ بازیں دزچکانی زیارت ء جنین روانت ءچہ آیاں چک ء دعا ء لوٹ انت۔ مروچی ہم بلوچ دزچکی نام زوریت ءپہ مڑاہ گوشت کہ اے بلوچی نام انت۔ چوشکہ کہور، کُتر، پیشک، سولگ، ایشرک، چنال ء دگہ بازیں نام است انت۔

مرگ:

انسانی تاریخ اے گواہی ء دنت کہ انسان ء مرگ ء پرورش دیگ ء واب چہ بندات ء دیستگ۔ مرگ چوشکہ ہم دلیل دوستانی جتائی انت، روگ انت ء پدا آیک نیست۔ انسان ء اے باروا باز جیٹینگ کہ ماپرچا میریں؟ انسان ء وس کرتگ کہ من مرگ ء دیم ء بہ داراں بلے داشت ء نہ کرتگ۔ مروچی ہم انسان ہمے واب ء گندگ ء انت بلے انگت اے واب وابے ء دروشم ء انت۔ مرگ ء دیم ء انسانی ء بے وسی ء، اے لیکہ دیم ء اتگ کہ انسان نہ مریت بلکیں واپی سفرے ء در کسیت۔ پیشکا بنداتی انسان ء وتی عزیزیں مردم کہ گل کرتگ انت، آیانی قبراں شکار ء ازباب ہم گل کرتگ انت گوں، دانکہ وهدے اے مردگ واب ء پاد بنیت گڑا شد ء مہ مریت۔

مرگ ء باروا وڑوڑیں قصہ سازگ بوتگ۔ ابدمانی ء واب انسان ء مدام دیستگ بلے اے آئی ء معنادات نہ کرتگ۔ پیشکا گڈ سر ء آلاچار بوتگ ء حیات بعد الموت ء لیکہ دیم آوڑتگ۔ بازیں راجانی گورا حیات بعد الموت ء سفر ہم آسر بیت۔ انسانانی سازتگیں اے قصہاں کہ ماگندیں حیران بیں۔ انسان ء چونیں چونیں وٹاچی کرتگ۔

"آئیوری کوسٹ ء اساطیری قصہ ء گوشگ بوتگ کہ ہما زمانگ ء کہ مرگ نہ بوتگ ء

انسان چہ مرگ ء نا آژنا بوتگ گڑا ایک روچے اناگاہ ء مرگ سرگردانی ء انسانانی گورا

کیت۔ مرگ ء آئیگ ء گوں دُراہیں مردم تچ آنت ء بُوٹگانی پُشت ء چیر بنت بلے یک
 پیر مردے تیک نہ کنت۔ پیر مردوتی چک ء گو شیت اہلی پمن نگر دے چیر گچ کہ من
 تچک باں۔ آئی ء چک انگہ اے کار ء سرجم نہ کنت کہ مرگ پیسر ء آیانی گورا کیت ء
 دویناں کُشیت"۔ (10)

قصہاں ماہے چیز ء ہم گندیں کہ انسان مدام مرگ ء پر ووش دیگ ء جہد ء انت۔ آجیر ٹگ ء
 انت، راہ ء دَر شوہازگ ء انت کہ وڑے ناں وڑے ء من چہ مرگ ء باج بہ براں۔ پیشکا آئی ء یک
 حیا لے اے رنگ ء اتلگ کہ آپ ء حیاتے است۔ مردم اگاں ہے آپ ء بہ وارت۔ گرا آنہ
 مریت۔ قصہاں واجہ حدر (الیاس) ایثی ء یک مثالے۔ بلوچی قصہاں آزندہ پیر انت۔ پرچا کہ آئی
 ء آپ ء حیات وارتگ۔ آپ ء حیات ء شوہاز اصل ء مرگ ء پر ووش دیگ ء واہگ انت کہ انسان ء را
 چہ بندت ء گون انت۔ خداوند ء وتی گو شنگ انت کہ ہر ساہدارے کہ است آئی ء مرگ ء تام چہنگی
 انت۔ بلے انسان انگت ہے شوہاز ء انت کہ وڑے ناں وڑے ء من مرگ ء ر د بہ دینان ء زندہ پیر
 بہ باں۔

انسانانی بازیں قصہ آنت کہ اودا گو شنگ بوتگ کہ آیانی حداء اے نہ لوٹینگ کہ انسان بہ
 مریت۔ بلکیں حداء واہگ بوتگ کہ من انسان ء مدام زندگ بہ کناں بلے حداء قاصداں گوں
 انسان ء بے وفائی کرتگ۔ چوشکہ افریقہ ء قصہ ہے است کہ ماہ (آزمانگ ء ماہ آیان وتی حدالیکیتگ)
 کر گو شنگ ء وتی قاصد کنت کہ بہ روانساں بہ گوش ہے پیم ء کہ من ء ماہ مران ء پدازندگ باں ثنا
 بزاتکہ انسان ہم ہے رنگ ء مرات ء پدازندگ بنیت۔ بلے کر گو شنگ بدنیتی کنت ء کیت انسان ء را
 گو شیت، شے حداء گو شنگ ہے وڑا من ء کر گو شنگ مران ء زندگ نہ باں، ہے وڑا ثنا انسان ہم مر
 ات ء زندگ نہ بنیت۔ اے لیکہ بازیں راجانی گورا است کہ اودا آیانی حدایاں لوٹینگ کہ ما انسان ء
 ابدماں بہ کنیں بلے حدایانی قاصداں بے وفائی کرتگ۔

بلوچی قصہاں بازیں انجیں قصہ آنت کہ اودا قصہاںی کردار بحت ء عقل آنت۔ بحت ء عقل
 مردماں سر ء سوچ کن انت۔ آییاں گوش آنت کہ ثنا اے راہاں بہ روا ت یا کہ اے اے وڑ بہ کن
 ات سیر ء آباد بنیت۔ اے وڑیں قصہاں بحت ء عقل چو مردمانی وڑا گپ جن انت ء مردماں سر ء

سوج کن انت۔ اے ہما قصہ انت کہ پہ چاگردے گہتری ء آرگ بوتگ انت پرچاکہ انسان ء واہگ بوتگ من وتی چاگردے گہتر بہ کنناں۔

جاتو:

بازیں قصہ ہانی کردار جاتو انت۔ جاتو جنین ء مرد دوئیں بنت۔ جاتو دم کش انت، چلگ کش انت۔ موکل اش داشتگ۔ جاتوئی سواری کنگیں مرگ ء ہفتار انت۔ گوش انت جاتو ہفتاراں گوں وپت ء واب کن انت۔ قصہاں جاتوئی کردار شر نہ انت۔ میاہ ء بگانی کرد انگت پہ شری اتلگ بلے جاتوئی کرا شری نیست۔ جاتو دلاں کش انت، سیہری کن انت ء مردماں تاوان دینت۔ اے انسان ء ہما واہگ انت کہ انسان ء حدائی طاقت ء واب دیستگ۔ بنداتی دوراں چوشیں بازیں انسان گوشتگ کہ آیاں گوشتگ کہ ماحدائیں! پیشکا آیاں انچیں کرامات پیش داشتگ کہ ہر کسی گورانہ بوتگ انت۔

قصہ ہا دنیاے است کہ آکوہ ء کاف ء انت۔ قصہ ہانی کوہ ء کاف پریمیانی ملک انت، سیرگ ء ملک انت۔ اودا چنگ انت۔ زیبائیں پری ہموداشتگ انت۔ وشیں دنیاے۔ اسل ء چوش بوتگ کہ کوہ ء کاف پہ ترکاں، پہ ایرانیان، پہ ہندوستانیان ء عرباں پڑاسراں جاہے۔ آیاں لوطینگ کہ ماکوہ ء کاف ء آدم بہ رویں بلے شت اش نہ کرتگ۔ پداکوہ ء کاف ء کش ء گوراں آبادیں مردم چہ ایشاں زیبا تر بوتگ انت۔ پیشکا ایشاں آپری لیکینگ انت۔ کوہ ء کاف ء برف انت، چنگ انت ء سبز ء آباد انت۔ پیشکا قصہ ہاں کوہ ء کاف سبز انت، اودا چنگ انت ء زیبائیں پریمیانی ملک انت۔

جن ء بلاہانی ریتگ ہم انسان ء گوراچہ بندات ء است۔ پیشکا اے بازیں قصہ ہانی کارست انت۔ انسان ء مدام لوطینگ کہ من جن ء بلاہاں وتی زیر دست بہ کنناں۔ پیشکا قصہ ہانی بامرد جن ء بلاہاں گوں جنگ دینت ء گڈسے آیاں وتی زیر دست کن انت۔

ہما قصہ ہاں کہ جناور ء رستراں گوں شور ء سانگ ء قصہ انت۔ اسل ء چوش بوتگ کہ انسان کوہ ء اگاراں سرگرداں بوتگ۔ آیانی سراہمیشاں ارش کرتگ۔ آطاقت وریں جناور ء رستراں انسان ء واہگ داشتگ کہ منی کرا ہم انچیں طاقتے بہ بیت۔ پیشکا گوں جناوراں آئی ء شور ء سانگ ء واہگ داشتگ۔ چشیں قصہ منی دیمانہ گوشتگ کہ اودا مردینے ء گوں جناور ء رستراں ء سانگ

کرتگ۔ بلے جنین گوں جناور ۽ رستراں سانگ دیگ بوتگ انت۔ پرچاکہ آزمانگ ۽ چک مات ۽ بوتگ انت ۽ پت ۽ چشمیں مستری نہ بوتگ کہ چکاں وتی بہ کنت۔

آسر:

افلاطون ۽ گوشنگ کہ اساطیرانی سائنسی چار ۽ تپاس کنگ بہ بیت۔ اے کار جیڑ گانی مزنیں راہ ۽ درے بوجیت۔ افلاطون ۽ اے گپ راست انت۔ اے قصہ ہانی پزدر ۽ انسان ۽ بازیں واہشت ۽ واہگے چیر انت۔ ایشانی سائنسی چار ۽ تپاس بازیں راہ ۽ درے پچ کنت۔ اے قصہ یک راجے ۽ نہ انت، بازیں راجانی انت ۽ ایشانی پزدر ۽ کل انسانانی واہشت ۽ واہگ گون انت۔ اے قصہ یک مردے ۽ گوشنگیں نہ انت، پیشکا ایشانی پزدر ۽ چیریں واہشت ہم مزن بنت ۽ مارا بنداتی زمانگ ۽ انسانانی نفسیات، چاگردی جیڑہ، معاشی جیڑہ ۽ وت ماں وتی نزیکی ۽ بارواہم اے قصہ بازیں سرپدی دینت۔ اے دراہیں قصہاں چہ ہمے زانگ بیت کہ انسان ابدمانی ۽ شوہاز ۽ انت، انسان بدی ۽ پروش دیگ ۽ جہد ۽ انت، انسان آسودگی ۽ وش حالی ۽ رند ۽ کپان ۽ آیان انت، انسان بے علا جیں نادر اہیانی علاج ۽ شوہاز ۽ انت۔ انسان قدرت ۽ پُر سراریں رازانی شوہاز ۽ شپ جاہ ۽ روج جاہ انت۔ ہمے سفر انت کہ مروچی یس انسان سائنس ۽ ٹیکنالوجی ۽ دنیا ۽ سر بوتگ۔ بہ گندے باندات ۽ انسان آپ ۽ حیات ۽ شوہاز بہ کنت ۽ وتی ابدمانی ۽ واب ۽ ہم معنابہ دنت۔

شونداخت

- 1- شئے رگام، بادشاہ حد اوندوت ات، بلوچی اکیڈمی، 2015، تاکدیم 6۔
- 2- ہمیش۔
- 3- جان محمد دشتی، بلوچ دین و مذہب، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2022، تاکدیم، 245 تاں 246۔
- 4- ہمیش، تاکدیم 216
- 5- ہمیش، تاکدیم، 220
- 6- شئے رگام، بادشاہ حد اوندوت ات، بادشاہ دراج گوش، تاکدیم 602 تاں 612
- 7- حور نے لوئی بورخیس۔ (رجانک) آصف فرخی، حیالی مخلوق و کتاب و چندے تاک، دنیا زاد: کتابی سلسلہ 12، تاکدیم، 62
- 8- جان محمد دشتی، بلوچ دین و مذہب۔ تاکدیم 245
- 9- ہمیش۔ تاکدیم، 244
- 10- یاسر جواد، موت کی تاریخ پہ بلبلیشر، نگارشات، سال اشاعت، 2017 ص نمبر، 37۔

بلوچی ء میاں استمانی قصہہانی، همگو نگی

(چار قصہہانی دیم پہ دیکی وانشت)

فضل بلوچ

قصہ بنی آدم ء کو ہن ترس زانشی ء ساچستی مڈیانی یک بہرے۔ اے قصہ کجام جاورانی پشدر ء گوشگ بوتگ انت، اے تزان وتی جاگہہ ء بلے اے قصہ زیکیں بنی آدمانی ساچستی سنج (Creative Genius) ء جوانیں رنگے ء پدر کن انت۔ زبان ء سرا آہانی گرفت، بیان ء نازرکی، قصہ ء تھا واقعہ ء پیدا کنگ ء واقعہہانی تھا twist آرگ مزنیں کمالے کہ مئے زیکیں قصہ سازاں یکتائیں رنگے ء بیان کنگ۔ چوش کہ اے قصہ نبشتہ ء دیم ء آہگ ء چہ باز پیسر سازگ بوتگ انت ء مردم اے قصہہانی دیم ء برگ ء رسناک ء مستریں وسیلہ بوتگ انت بزاں Oral Transmission ء کمک ء اے قصہہاں یک جاگہے چہ دومی جاگہہ ء سفر کنگ ہمیشکہ ہر جاہ ء دیار ء سر بوتگ ء گوں قصہہانی دزوشم بدل بوتگ انت۔ ہمیشکہ یکیں قصہ مارا بازیں زباناں دست کپیت۔ باز قصہہانی تقسیم، زبان ء بیان، کارست انچو ہم دپ انت کہ اے گوشگ گران بیت کہ اے قصہ بندات ء کجام زبان ء گوشگ بوتگ انت۔ اے پیمیں قصہ مئے ہواریں سرزبانی میراث (Collective Oral Heritage) ء یک بہرے انت۔

بلوچی ء بازیں انچیں قصہ است انت کہ گوں دنیا ء بازیں زباناں قصہہاں ہم دپ انت۔ چونائی ء اے ہم دپی دو تہرینگ انت: یکے ہما کہ قصہہانی تقسیم، واقعہ ء کارستانی جیڑہ ء جنجال (Dilemma) یک انت ء دومی ہما کہ قصہہانی واقعہ ء تقسیم یکے دومی ء چہرگ ء جن انت۔ اے پولکاری نبشتاںک ء من اولی تہر ء چار قصہہانی دیم پہ دیکی وانشتے (Comparative Study) پیش کناں۔

”چاریں مرد کہ زال ء بیت ٹاپنت اش“

اے قصہ لانگ ورتھ ڈیمزء رءء بند داتلیں بلوچی قصہ ہانی کتاب ”Balochi Tales“ ء ہوار انت۔ ایشی ء را پدا محمد پناہ ء بلوچی ء تریننگ انت ء ”گیدی قصہ (اولی)“ دروشم ء یک جاگہ کنگ انت ء بلوچی اکیڈمی ء کتابی رنگ ء شنگ کنگ انت۔ اے چار مردانی قصہ انت کہ بادشاہ ء دروازگ ء دپ ء پانگ انت۔ شپ ء باریگ باریگ ء یک مردے آگاہ بیت۔ بندات ء دار تزا ش آگاہ بیت ء دار ء زیبائیں جنینی بے تزا شیت۔ پدا درزی پاد کئیت ء بت ء واستہ پوشاک دوچیت ء آئی ء گورادنت۔ درزی ء رند سونار پاد کئیت ء ہمے بت ء واستہ سہت ء زیور جوڑ کنت۔ گڈ سر ء ملا پاد کئیت اے زیبائیں بت ء کہ گندیت تہ ابلگہ بیت۔ آحداء کرا دعا کنت ء بت ء ساہ مان بیت۔ پدا آوت ماں وت ء مڑ انت، ہر کس گو شیت اے زال ہمائی نیگ انت۔ پدا اے چاریں مرد بادشاہ ء کرا روا انت۔ بادشاہ گو شیت دار کار ء سونار ء وتی ازم پیش داشتگ ہمیشگہ اے زال آہانی بوت نہ کنت۔ ملا ء دعا کنگ ء ملا پے ہر کس ء دعا کنت پرے واستہ اے زال ملاء ہم بوت نہ کنت۔ اے زال درزی نیگ انت کہ آئی ء زال ء راستر کنگ ء پوشاک گورادانگ۔

اے قصہ فارسی زبان ء ہم است انت ء ایشی ء کوہن تریں دروشم مارا ”طوطی نامہ“ ء دست کپیت۔ اے کتاب ء 52 قصہ ہوار کہ مٹوئے ء زبان ء بیان کنگ بوتگ انت۔ اے چو الف لیلہ ء رنگیں قصہ انت کہ مٹو ہر شپ وتی واہند ء لوگ بانک خجستہ ء کرا اے قصہاں جنت۔ خجستہ ء لوگ واجہ ادانہ انت ء ہر دیں آوتی دوستدار ء گورا روگ ء سر کپیت مٹو یک قصہ جنت ء خجستہ انجو قصہ ء گوں دگوش بیت کہ چہ وتی دوست ء بے حال بیت۔ ”طوطی نامہ“ ء قصہ ہانی بابت ء گو شنگ بیت کہ ضیاء الدین نخشبی ء چہ سنسکرت زبان ء قصہ ہانی دپتر سوکا سپتاتی (Suka-saptati) ء زرتگ ء رجانک کنگ انت۔ سوکا سپتاتی ء 72 قصہ مان بوتگ۔ اے کتاب دواز دہمی کرن ء شنگ بوتگ۔

وہدے صحب ء سرا چاریں مرد کہ وت ماں وت مڑ انت، بلوچی قصہ ء تہا بادشاہ ء کرا رو انت۔ فارسی قصہ ء اے مرد وت ماں وت ء دپ جاک ء انت کہ ہمے نیام ء یک مردے رسیت۔ اے ہمے مرد ء راگوش انت تو بیامے اڑ ء گیشین۔ مرد وہدے زیبائیں جنین ء گندیت تہ آگو شیت اے و منی زال انت شام ڈرینگ، من شمارا کو توال ء کرا براں۔ کو توال وہدے اے زیبائیں زال ء

گندیت تہ آگوشیت اے منی برات ء جنین انت۔ شامنی برات کشتنگ ء آئی ء زال برتگ، من شمارا قاضی ء کرّابراں۔ ہے وڑا قاضی و ہدے اے زیبائیں زال ء گندیت تہ آگوشیت اے منی داشتہ انت، منی بازیں زڑ ء مالے برتگے تنگک۔

پدا قاضی دیم ء گوں زال ء کنت ء گوشیت منی زڑ ء مال کج انت؟ بلے جنین ہچ آواز نہ دنت۔ ہے نیام ء دگہ مردے گوشیت فلاں جاگہ ء دڑچکے است نامے The Tree of Decision (سلاہ ء دڑچک) انت۔ شامی دڑچک ء چیرا بہ روات شے سلاہ ء سندیت۔ اے ہفتیں مردم روانت وتی وتی گپاں جن انت، گڈی ء دڑچک تل بیت ء زال دڑچک ء تہا پڑتیت۔ چہ دڑچک ء آوازے کنیت: ”ہر چیز کہ ہما جاگہ ء چہ اتنگ پدا ہمودا روت۔“

اے ہفتیں مردم پشلی ء چٹاں جہل ء جن انت ء دیم پہ وتی لوگاں روانت۔

بلوچی ء فارسی قصہ ہانی ساخت یک انت ء بیانیہ یک انت۔ بلے بلوچی قصہ ء راج وڑیں تمہید ء پشدر گون نیست۔ دومی فارسی قصہ ء راوی یک مٹوئے ء آئی ء گوش داروک یک جنینے کہ دوینانی نیام ء قصہ ء پیسر یک مکلمہ ہم بیت۔ دومی نیمگ ء بلوچی قصہ ء راوی ء گوش داروک زانگ نہ بنت۔ بلوچی قصہ ء چاریں مردم بادشاہ ء دروازگ ء دپ ء پانگ انت ء فارسی قصہ ء تہا آسفر ء انت۔

بلوچی قصہ سکسان انت ء قصہ ء زال ء فیصلہ ء بادشاہ کنت ء درزی ء زال ء حق دار گوشیت۔ زال ء آئی ء پوشاک گورادانگ ء ستر کنگ۔ بزاں ہر ہما مردم کہ جنینے ء راستر بہ کنت، آ شرف داریں مردم۔ جنین ء را پوشاک گورادیک ادا آئی ء راستر کنگ ء آئی ء ننگ ء پھریزگ ء چیدگ زانگ بیت۔

دومی نیمگ ء فارسی قصہ دراج تر انت ء چاریں مردماں ابید دگہ سے مردم قصہ ء تہا گون کپ انت ء زال ء سرا بنگ بنت۔ اے سے میں مردم چاگردے سے ”گروہانی“ نما سندہ انت۔ یک لس مردم، یک کوتوالے کہ آئی ء کار مہلوک ء جان ء مال ء پھریزگ انت ء دگہ یکے قاضی ءے کہ آئی ء کار لس مردم ء حقانی تچ گرگ ء انصاف دیگ انت بلے اے سے میں مردماں یک چیزے Common انت ء آایش انت کہ اے سے میں مردم اخلاقی زوال (Moral Corruption) ء آمایج انت کہ زیبائیں جنینے ء گندگ ء گوں وتی جاہ ء منصب ء چہ بے حال بنت ء دروگ بند انت کہ

زال ہمائی نیگ انت۔ جنین ۽ برگ ۽ پشت ۽ آہانی جنسی ناآسودگی ۽ مارشت ہم سہرا انت۔ اے سے
کیں مردم یک انچیں سیادی ۽ نام ۽ نہ گرا انت کہ آ محر مے ۽ گوں ہمگر نچ بہ بیت۔ کس نہ گو شیت
اے جنک منی گو ہار یا چک انت۔ اے حبر ہم آہانی اخلاقی پستی ۽ راپیش داریت۔

اے قصہ ۽ براہوئی دروشم انگریزی رجانک ۽ گوں رول ایشیاٹک سوسائٹی (Journal
of Royal Asiatic Society) ۽ ہفتمی تاک ۽ شنگ بوتگ۔ اے قصہ گوں فارسی قصہ ۽
سک ہم دپ انت۔ ادا کو تو ال مردماں قاضی ۽ بدل ۽ بادشاہ ۽ کرا بارت ۽ بادشاہ ۽ را گو شیت اشان
منی برات کشتنگ ۽ آئی ۽ جن برتگ تو ایشانی لاپاں در۔ بادشاہ و ہدے جنین ۽ گندیت تہ گو شیت:

“You impudent scoundrels, this is my slave girl, the
keepers of my keys. She has taken away an immense
quantity of jewels, now deliver up my property. They were
all confounded. He said take them away, and rip up all their
bellies. They were ripped up; the king took the woman to
wife”.(1)

(ر جانک: مکاراں! اے منی مولد انت۔ منی محل ۽ کلیت دار انت۔ ایسی ۽ منی مز میں زر ۽
مالے زرتگ ۽ تنگ۔ منی زر ۽ مالاں بیارات۔ درست حیران بوت انت۔ آئی ۽ گوشت ایشاں بہ بر
ات ۽ ایشانی لاپاں تل کن ات۔ پدا بادشاہ ۽ گوں زال ۽ سورکت۔)

اے قصہ ۽ دگہ یک دروشمے B. K Mehtha ۽ کتاب Folk Tales from
Multan ۽ تہا Story of Four Friends and Their Bride ۽ سر حال ۽ دست
کپیت۔ اصل ۽ اے قصہ گوں دگہ یک قصہ ۽ بندوک انت۔ آ قصہ جو اے وڑا انت کہ سے برات
بنت۔ دو ۽ سورکتگ، یکے انگت نشنگ۔ یک روچے بچک ۽ تب دگہ وڑ بیت و ہدے نثار ورگاں آئی ۽
دیم ۽ ایر کنت گڑا بچک ورگاں نہ وارت۔ نثار گو شیت تو منی دستی آں کہ نہ ورے گڑا امبل رانی
نئیت ورگاں تی دیم ۽ نہ دنت۔ ہے گپ ۽ گوں بچک زہر کنت، چہ لوگ ۽ در کئیت ۽ دل ۽ گو شیت
من الم امبل رانی ۽ در گجاں، گوں آئی ۽ سورکتاں۔ بلے دیر نہ گوزیت آئی ۽ را احساس بیت کہ آ
ناں امبل رانی ۽ زانت ناں آئی ۽ جاگہ ۽۔ پدا آ و کرم جیت نامیں دانائیں مردے ۽ کرا روت۔ آئی ۽
اش کتگ کہ و کرم جیت ہر کسی دل ۽ مراداں پیلو کنت۔ آ روت و کرم جیت ۽ در اہیں گپاں حال
دنت۔ و کرم جیت اپس ۽ سوار بیت، روت دیم پہ امبل رانی ۽ بادگیر ۽۔ امبل رانی ۽ شرط ایر کتگ کہ

من خاموشی ۽ ننڊاں هر کس که من ۽ حبر به پرماڻيت من گون آئي ۽ صور کنان، بله اگاں آسوين نه بوت من آئي ۽ سراسنداں۔ وکر م جيت شرط ۽ مٺيت۔ امبل راني پرده ۽ پشت ۽ ننڊيت ۽ قصه گوش قصه بندات کنت۔ قصه ۽ بکي کارست يک کشتري شهزادگه که يک روچه زهر کنت چه لوگ ۽ در کٺيت بله شهر ۽ چه ڏن روگ ۽ پيسر وتي دوستريں سنگت که دار تراشه، آئي ۽ کراروت ۽ آئي ۽ راحال دنت که آچره شهر ۽ ڏن روگ ۽ انت۔ دار تراش وتي ازباباں زوريت آئي ۽ همراه بيت۔ دار تراش وتي سنگت درزي ۽ حال دنت ۽ درزي سونار ۽، همه وڙا چاريں رهاڊگ بنت۔ شپ ۽ باريگ باريگ ۽ آگاه باں داں آهاں رستره مه وارث۔ ادا پدا هما بت ۽ قصه بيت۔ دار تراش بت ۽ تراشيت، درزي پوشاڪه گوزادنت ۽ سونار سهتاں گون سمهينيت ۽۔ وهده شهزادگ پاد کٺيت بت ۽ گنڊيت حيران بيت۔ آزان آئي ۽ سنگتاں وتي وتي ازم پيش داشنگ۔ چو که آچ نه زانت پميشڪه تکانسر بيت که صبح ۽ آوتي سنگتاں ديم پيش داشت نه کنت۔ آدل ۽ گوشيت سنگتاني ديم ۽ حجات بونگ ۽ شر ترانت وتارابه کٺيت:

" He lit a pyre of woods and wanted to die by jumping into it." (2)

(رجانک: آئي ۽ دار مٺج کٺ انت، آس روک کت ۽ لوٹ ات ۽ که دور به کنت ۽ وتارابه

کٺيت۔)

آهه گڏ ۽ منج ۽ بيت که پاروتی ۽ شيواگردان ۽ همه نيمگ ۽ کائيت۔ آشهزادگ ۽ راجست کن انت که آچياوتی کٺگ ۽ سرگپنگ۔ شهزادگ ڏراہين گپاں بيان کنت۔ پاروتی شيوا ۽ راگوشيت پچڪ ۽ مکڪ ۽ بکن۔ شيوا همه دمان ۽ دار ۽ بت ۽ راساه مان کنت ۽ زيبائين جنينه جوڙ کنت۔

ادا قصه گوش قصه ۽ داريت ۽ وکر م جيت ۽ راجست کنت که اے چاريں مردمانی تها زال کٺي بيت؟ وکر م جيت گوشيت مني دل ۽ باند انت شهزادگ ۽ به بيت که آئي ۽ ساه مان کنائيننگ۔ امبل راني که پرده ۽ پشت ۽ قصه ۽ گوش دارگ ۽ انت گوشيت:

"Oh fool Vikramajit! It is the goldsmith who ornamented her like a bride should marry her. (3)

(رجانک: وکر م جيت! تو چٺيں سُرناہ ۽۔ سونار ۽ جنک چو بانور ۽ سمهيننگ باند انت هماني ۽ به

بيت)

امبل رانی کہ جبر کنت شرط ء باہینیت۔ و کرم جیت آئی ء را اپس ء سوار کنت ء بارت۔
 اے قصہ ء ہندوستانی کلچر ء ہندو مذہب ء رنگ گندگ بیت۔ بچک ء آس ء دور کنگ، شیوا
 ء پاروتی ء آہگ ء ابید کارستانی نام ہم قصہ ء را ہندوستانی رنگ دیدنت۔

اے قصہ ء یک دگہ دروشے Whose Wife? ء سر حال ء W.S Wanjara
 Bedi ء کتاب Folktales of India ء ہوار انت۔ اے قصہ ء سے میں از مکارانی ہمراہ یک
 برہمنے کہ بُت ء را ساہمان کنگ ء واستہ یک مذہبی عملے کنت:

"To give life to the figure, the Brahmin prepared a sacred fire and observed some rituals chanting some 'Mantras'. He drew a drop of blood out of his little finger and pasted on the forehead of the figure. At the very moment it turned into a charming girl. (4)

(رجانک: بُت ء را زندگ کنگ ء واستہ برہمن ء پاکیں آس روک کنت دعاء ذگرے
 کنت۔ وتی چنکی لنگک ء چہ پٹے خون بُت ء پیشانی ء پر کنت۔ ہمے دمان ء ات زیبائیں کاڑے ء بدل
 بُت۔)

صبح ء سرا چاریں مردم وت ماں وت ء مڑ انت ء پدا بادشاہ ء کرا روانت ء تیوگیں قصہ ء
 بیان کن انت۔ بادشاہ گوشتیت دار تراش ء دار تراشنگ ء بت جوڑ کنگ؛ اے حساب ء آپت ا
 نت۔ درزی ء گد گورا داتگ؛ آبرات انت۔ برہمن ء زند بکشاگ آ استاد انت۔ سونا ء آئی ء را
 سہت ء سہراں گوں سمبہنتگ ہمیشگہ اے زال آئی ء جن انت۔

بُندر ء اے قصہ ازم ء مذہب ء نیام ء یک قسمے ء مقابلہ ئے۔ اے قصہ ء ہمینیچو تک)
 (version) دیم ء اتلگ، درستانی تھا از مکار یک انت ء گڈ سرا بت ء زند بکشاگ ء واستہ مذہب ء
 کمک زورگ بیت۔ بلے ادا اے گپ گیر آرگ بہ بیت کہ ہر از مکار وتی ازم ء چہ دومی ء شتر تر
 گوشتیت یا چو بہ گوش ہر از مکار یک حسابے ء نرگسیت ء ہم آماج انت۔

بلوچی، براہوئی ء فارسی قصہ ء locale زانگ نہ بنت بلے ہندوستانی version ء ہندوستانی
 چاگرد ء مذہب ء رنگ جوانیں رنگے ء گندگ بیت۔ فارسی قصہ ء آسر ء اے گپ گیشینگ نہ بیت

کہ زال کئی بیت، اوداقصہ گو شوک اے جیڑہ ء وانوک ء سرایلہ دنت کہ آوت فیصلہ بہ کنت۔ پدا
ہے قصہاں کہ جنک ء بوؤکیں مرد ء بابت ء ہے دلیل کہ دیگ بوتگ ء انت ایشانی تھا فرق انت۔
بلوچی قصہ ء جنک درزی ء را دیگ بیت کہ آئی ء را پوشاکے گورا داتگ۔ فارسی قصہ ء جنک پدا
درچک ء بہرے جوڑ بیت۔ براہوئی ورژن ء بادشاہ ء جند گوں جنک ء سور کنت۔ ہندوستانی قصہ ء
جنک سونار ء را دیگ بیت۔ وہدیکہ فارسی قصہ ء تھا اے گپ گوش داروک ء سرایلہ دیگ بیت کہ آ
وت بہ جیڑیت ء فیصلہ بہ کنت کہ جنک ء حقدار کئے انت۔
”سے بے درویریں نیکی“

”سے بے درویریں نیکی“ اولی رند ء لانگ ورتھ ڈیمز ء رد ء بند دا تگیں کتاب Balochi Tales ء شنگ بوتگ کہ پدا ملک محمد پناہ ء بلوچی ء تڑیننگ ء ”گیدی قصہ اولی“ ء ہوار کتگ۔
اے سے بڑا تانی قصہ انت کہ گوں وتی ناکو ء جنک ء سور کنگ لوٹ انت۔ ناکو گو شیت منی جنک یکے ء
شما سے بزات ات شاپوش بہ کن ات ہما کہ گیشتر سیت کاریت، من وتی جنک ء ہمائی ء را دیاں۔ یک
بر اتے مندر یکے، دومی تختے ء سیمی آدینکے کاریت۔ سے نیں یک جاگے دوچار کپ انت۔ ہر کس وتی
وتی آور تگیں چیز ء یکے دومی ء پیش داریت۔ آدینک ء تھا چار انت داں جنک مرگ۔ اے بزات ء
تحت ء سرانندان ء ہے دمان ء لوگ ء سر بنت۔ دومی برات مندر یک ء شودیت ء آپاں جنک ء
دپ ء پٹینیت، جنک زندگ بیت۔ اے وت ماں وت ء مڑ انت۔ ناکو گو شیت بادشاہ ء کرا بہ روا ت،
شمے شر ء ہما جنت۔ بادشاہ گو شیت جنک ہمائی بیت کہ چہ درستاں پیسر دیستگے ء جنین آئی ء جان ء
شوگ ء بوتگ انت۔ اے وہد ء آبز ہنگ بوتگ ہمیشہ نوں اے جنک ہمائی ء زال بوت کنت۔

اے قصہ ڈاکٹر عبدالصبور ء رد ء بند دا تگیں قصہانی کتاب ”رجینتگیں قصہ“ ء تھا
”نادراہیں جنک“ ء سر حال ء است انت کہ اے آر۔ داد ء چہ اردو ء رجانک کتگ۔ اے بندر ء
فارسی قصہ ہے کہ نصر ملک ء فارسی ء اردو ء تڑیننگ۔ اے قصہ ء بیوپار (تاجرے) ء سے نیں بچک
ہمساہگ ء جنک ء سرامڑ انت۔ پت اشان ء ہزار ہزار کلدار دنت ء گو شیت ہر کس شر تریں چیزے
بیاریت من ہمائی ء سور دیاں۔ سے نیں بزات ہندوستان ء روانت۔ یک بر اتے بال کنوکیں جٹے
زوریت؛ دومی برات انچیں آدینکے زوریت کہ مردم آئی ء تھا دنیا ء ہر کُندے ء چارگ بہ لوٹیت

گندیت ءے؛ سیمی برات یک انچیں پیالہے زوریت کہ اگاں مردے سکرات ءے بہ بیت، آئی ءے تھاچہ آپ وارینگ بہ بیت ہادمان ءے دراہ بیت۔ سے نیں برات آدینک ءے چارانت تہ جنک نادراہ انت، جُل ءے سوار بنت کاینت ءے پدا جنک ءے دپ ءے آپ پٹینگ بیت، جنک وش بیت۔ پدا براتانی وت ماں وت ءے جنگ بیت۔ سے نیں برات قاضی ءے کراروانت۔ قاضی کستریں برات ءے گو شیت چوشکہ توجنک ءے را آپ داتگ مئے دستور ءے آئی گوہار بیت۔ پدا قاضی دو نیں براتانی نیام ءے لاٹری کنت، تو کی برات ءے نام در کئیت قاضی آہاں نکاح دنت۔

ہے رنگ ءے اے قصہ شے رگام ءے رءء بند داتگیں کتاب ”بادشاہ حد و اندوت ات“ ءے ”ناکو ءے جنک“ ءے سر حال ءے ہم است انت۔ ادا یک بزاتے آدینکے بہا زوریت، دومی بزات بال کنو کیں تختے ءے سیمی بزات یک انچیں درمانے زوریت کہ اگاں کسے سہہ کندن ءے بہ بیت اے درمان وارینگ بہ بیت آ ہما ساعت ءے پاد کئیت۔ ادا ہم آدینک ءے چارگ ءے پد ہما قصہ بیت، سے نیں برات تحت ءے سر اند انت لوگ ءے سر بنت، جنک ءے درمان وارین انت، جنک وش بیت، پدا وت ماں وت مڑ انت۔ پت اش زوریت دیم پہ قاضی ءے رءت۔ قاضی گو شیت اگاں تحت ءے روان مہ بوتیں شہا بہہ لوگ ءے سر نہ بوت ءے ہمیشکہ جنک تحت ءے روان ءے واجہ ءے بیت۔

بلوچی ءے سے نیں قصہ گوں یکے دومی سک نزدیک انت یا چوش بہ گوش یکیں قصہ انت، لہتیں مٹ ءے بدلی آں گوں دیم ءے اتلگ۔ بلوچی ءے ایشی ءے کو ہن تریں دزو شم محمد پناہ نینگ انت کہ چہ بلوچی ءے فارسی ءے قصہاں کستریں بلے بنکی تھیم ءے واقعہ یک انت۔ سے نیں برات magical object کار انت۔ انچیں چیز کار انت کہ آنا یاب انت۔ سے نیں قصہاں آدینک گون انت۔ یک قصے ءے یک بزاتے بال کنو کیں جُلے بہا زوریت ءے یکے بال کنو کیں تختے۔ ہے رنگ ءے سیمی براتے زرنگیں چیز سے نیں قصہاں دگر دگر انت بلے آہانی کاریکین انت۔ ڈیمز ءے در گیتگیں قصہ ءے ورنا مندر یکے زوریت؛ فارسی قصہ ءے کستریں برات پیالہے زوریت ءے ہے وڑا شے رگام ءے کتابے قصہ ءے ہم ورنایا لہے زوریت۔

ڈیمز ءے قصہ ءے سے نیں براتانی فیصلہ ءے بادشاہ کنت۔ آگو شیت جنک ہما برات نینگ انت کہ آئی ءے جنک در ستاں چہ پیسر ءے دیستگ چیا کہ اے و ہد ءے جنک بر ہنگ بوتگ ءے جنین آئی ءے جان ءے شودگ

۽ بوتگ انت، پمیشک نوں اے جنک ہائیگ انت۔ فارسی قصہ ۽ قاضی اے منطق ۽ پیش کنت کہ کستریں برات ۽ کہ جنک ۽ دپ ۽ آپ پٹیننگ آئی ۽ گوہار بیت۔ پدا لاٹری کنت ۽ جنک ۽ فیصلہ ۽ کنت۔ شے رگام ۽ قصہ ۽ قاضی گو شیت اگاں تحت ۽ روان مہ بوتیں سے یں برات ہجج بر لوگ ۽ سر نہ بوتگ اتاں، پمیشک جنک تحت ۽ روان ۽ واجہ ۽ بیت۔

اے سے یں قصہاں سے جتا جتا یں چیزانی آروک سو یں گو شنگ بنت چہ ایشی ۽ زانگ بیت کہ ہر قصہ ۽ گو شوک ۽ وتی ذہن ۽ سنج ۽ حساب ۽ ورنہانی آور تگیں چیزانی ارزشت گیشینتگ۔

اے قصہ دنیا ۽ بازیں زباناں است انت۔ ایشی ۽ یک درو شے Mrs. A. W Hall رد ۽ بنددا تگیں کتاب Icelandic Fairy Tales ۽ تھا The King's Three Sons Legend of ۽ سرحال ۽ است انت۔ و ہدے بادشاہ فیصلہ کت نہ کنت کہ کجام بچک ۽ صور بہ دنت، آ جنک ۽ جند ۽ راجست کنت آکجام برات ۽ گوں سورکنگ لوٹیت۔ گڑا جنک ہم فیصلہ کت نہ کنت پمیشک پت آہان ۽ گو شیت ہما کہ شر تریں چیزے بیاریت جنک ہائی نیگ انت۔ یک براتے دُور گندے کاریت، دوئی برات اسپرے زوریت۔ اے اسپرے بابت ۽ سوداگر گو شیت:

"It is not only a perfect safeguard in battle, as no ordinary sword or arrow can pierce it, but if you sit on it, it will carry you all over the world, through the air as well as across the water. But there are some old runes, or ancient letters, carved on the shield, which he who guides it must be able to read. But I will show it you." (5)

(رجانک: اے نہ تہنا ترا جنک ۽ پھریزیت، بلکیں ایشی ۽ انچائیں زحم ۽ تیر کار نہ کنت۔ اگاں تو ایشی ۽ سرا بہ نندے اے ترا تیوگیں دنیا ۽ تڑنیت۔ اے بال ہم کنت ۽ آپ ۽ سرا ہم گو زیت۔ بلے ایشی ۽ سرا لہتیں کو ہنیں زبانی ۽ نقش ۽ نشان ۽ لبز نبشتہ انت، ۽ ہر کس کہ ایشی ۽ زوریت آئی ۽ واستہ ایشانی زانگ الی انت۔ من ترا ایشاں گو شتاں گوں۔)

سیسی برات یک انچیں سزوپے زوریت کہ لال ۽ مر وار دے پر۔ اے سزوپ ۽ بابت ۽

گو شیت:

"That apple is indeed the rarest and most valuable thing I have. But it is not for sale. It was given to

one of my ancestors, who was a great doctor, by a geni, and has the peculiar power, that if it is placed in the right hand of any one who is sick, no matter how dangerous the illness, they recover at once ay, even if they are at the point of death and many a life it has saved."(6)

(رجانک: اے سروپ دنیا، شرت ترین، نایاب ترین چیز انت کہ منی کرا است انت۔ بلے من ایثی، بہانہ کننا۔ اے منی بُن پیر کے، کہ وت یک طیبیے بوتگ، جنے، داگ۔ اگاں تو ایثی، ہر وٹیں نادر ہے بہ بیت، تری سہہ کندن، بہ بیت، آئی، راستیں دست، دل، ایر بہ کن، ہما دمان، زندگ بیت۔ ایثی، بازیں نادر ہیں مردم زندگ کتگ۔)

اے قصہ، ہم ہما وڈا جنک نادرہ انت، سے کیں برات وتی وتی زُر تگیں چیزانی مکم، ہما دمان، لوگ، سر بنت۔ جنک وش بیت، پدا آوت ماں وت مڑ انت۔ پت گو شیت شے در ستانی آور تگیں چیز ارشت دار انت اشانی بنیاد، جنک، فیصلہ کنگ نہ بیت ہمیشہ شاتوی تیر، کمناں بہ زور ات ہر کسی تیر دور تر ووت، جنک ہمائی نیگ انت۔ کستریں برات، تیر آدو کیں براتانی تیراں چہ دور تر کپیت بلے پت نہ مٹیت، مستریں برات، راسو بین گو شیت، آئی، راجنک، گوں سور دنت۔ کستریں برات دل پر وش بیت چہ لوگ، در کسیت، روت۔ ہفت شپ، روج راہ، بیت پدا پریانی بادشاہ، اپس سوار آئی، بر انت۔ ادا چہ قصہ، تہاد گہ قصہ بندات بیت کہ مئے بنگپ، گوں بندوک نہ انت۔

اے قصہ، سے کیں براتاں نام پر۔ پیسری قصہاں آہاں نام پر نیست۔ پیسری قصہہانی کارست بال کنو کیں جل یا تحت زور انت، اے قصہ، تحت یا جل، بدل، اسپرے زوریت۔ اے انچیں اسپرے کہ ایثی، تیر، زحم ہیج کار نہ کنت۔ پدا اے بال ہم کنت، آپ، تہا ہم گو زیت بزاں کیں و ہد، چہ ایثی، جہاز، بوجیگ، اسپرے کار گرگ بوت کنت۔ پدا اے قصہ، اے کارست دگہ یک نو کیں زبان، در بارت۔ اے ہما کو نہیں زبان انت کہ اسپرے سرائیسوک انت۔

اے قصہ، یک کروسیکن (French) ورژن، ہم است انت۔ اودا سے ورنہاں یک جنکے دوست بیت، جنک گو شیت آہا مردم، گوں سور کنت کہ پرائی، شرت زربا ترین چیزے بیاریت۔ یک ورنائے انچیں پلے کاریت کہ مریگیں مردماں زندگ کنت۔ دومی ورنانا انچیں آپسے کاریت کہ

سال ء سفر ء یک کلا کے ء تہا کنت۔ سہی انچیں آدینکے کاریت کہ آئی ء تہا تیوگیں دنیا گندگ بیت۔ پدا ہما قصہ بیت، جنک ء مرگ ء پدا آئی ء زندگ کنگ ء۔ بلے اے قصہ ء آسہ اے گپ زانگ نہ بیت کہ جنک گوں کے ء سور کنت۔ قصہ گو شوک اے گپ ء گوش دارو کانی سرایلہ دنت کہ آوت بہ جیڑانت کہ جنک گوں کے ء سور بہ کنت۔

بلوچی ء فارسی قصہاں پت چکاناں دگہ ولایتے دیم دنت کہ شر تریں چیزے بہ زور انت ء بیار انت۔ دومی نیمگ ء آئیں لینڈک قصہ ء تہا پت و ہدے وت فیصلہ کت نہ کنت گڑا یک برے جنک ء راجست کنت کہ آگوں کئے ء سور کنگ لوٹیت؟ و ہدے جنک فیصلہ کت نہ کنت گڑا نوں پت وتی چکاں دیم دنت کہ نایا ہیں چیز بیار انت۔ اے چیزانی پُشدر ء پت چکانی دانائی ء زانگ ء چکاسگ لوٹیت۔ سے یں چکانی دانائی یکیں حساب ء انت کس چہ کس ء کمتر نہ انت۔

نوک لور زانتانی گو شگ انت کہ اے قصہ ء کوہن تریں ء ذراج تریں دروشم الف لیلہ ء قصہ Peri Banu Prince Ahmed and the Fairy انت ء اے قصہ ء دیم ء اتلگیں دزوشمانی بنزہ ہے قصہ انت۔

”بخت“

”بخت“ شے رگام ء رد ء بند دا تگیں قصہاں کتاب ”بادشاہ حد اوندوت ات“ ء چار دہمی قصہ انت۔ اے یک انچیں مردے ء قصہ انت کہ وتی بخت ء شوہاز ء سرگردان انت۔ بلوچی ء ابید اے قصہ Alice Elizabeth Dracott ء رد ء بند دا تگیں کتاب Simla Village Tales ء ہم دست کپیت۔ اے قصہ آئی ء شملہ ء دگ ء چہ جنیناں اشکتگ انت ء پدا انگریزی ء رجانک کتگ انت۔ و ہدے ما اے دو یں قصہاں دیم پہ دیم کنیں، تہ بازیں چیزے مارا ہم دپ گندگ ء کئیت:

1- دو یں قصہاں کارست وتی بخت ء شوہاز ء در کپیت۔

2- بلوچی قصہ ء مرد وتی پت ء کڈتگیں زر ء مالال ہلاس کنت ء وار بیت۔ یک شے اسپیت پوشیں کما شے آئی ء اب ء کیت ء آئی ء را گو شیت وتی بخت ء شوہاز ء در۔ حشک ء سیاہ پہ سیاہ نندگ ء کار شر نہ بنت ء آئی ء بچ نہ رسیت۔ ایندگہ صحب ء مرد وتی بخت ء شوہاز ء در کپیت۔

ہندوستانی قصہء کارست یک زمیندارے کہ آئیء یک براتے سیرء آبادانت بلے آئیء
 جندوارانت۔ چہ بازیں واریء آشنزار بیتء یک روچے وتی بحتء شوہازء درکیت۔
 3۔ اے سفرء دوئیں قصہہانی کارست ہما مردمء ساہداراں گوں دُچار کپ انت آدگر دگر
 انت۔ بلے دزست یک جیڑھےء گرفتار انت، درستاں یک اسرارے گوں کہ آئیء سوبء زانگ
 لوٹ انت۔

4۔ بلوچی قصہء بنداتء کارست لاغرء نزوریں شیرےء گوں ڈیک دنت۔ شیر آئیء را
 گوشت:

”اگس تو وتی بحت دیست گڑا منی جستء ہم بکن کہ من پرچہ چونادراہء ناسلامتاں،
 ورگء تنگ نہاں بلے منی جان گوشت نہ بندیت۔“ (7)

دومی نیمگء ہندوستانی قصہء کارست بزاں زمیندار بنداتء راجہ ئےء گوں دُچار
 وارت۔ راجہ وتی علتء بابتء چو گوشت:

“Well, when you get to the place where you find it,
 will you think of me, and enquire the reason why
 my palace is falling constantly down?” (8)

(رجانک: وہدے تو اودا سر بے گڑاچہ من بے حال مہ بوء وتی بحتء جست بکن منی بادگیر چیا
 مدام کپیت۔)

5۔ بلوچی قصہء شیرء پد ورنالاغریں آپسے گندیت۔ اپس آئیء را وتی پریشانیء چو
 بیان کنت:

”تو اے جستء چہ وتی بحتء بکن کہ منی چاریں نیمگاں سبزی انت، آبادی انت،
 من کاہء کدیمء سیراں بلے ہرچی وراں منی شد لاپیء گژن نہ روت۔ ہنچو بے ہاٹی
 آں کہ وپساں پادا تک نہ کناں۔“ (9)

ہے دابء زمیندار کورء لمبء کپیسےء گوں ڈیک دنت۔ اے کپیس ہم اسرارےء گوں
 بندوک انت۔ آگوں زمیندارء گوشت:

Friend remember me when it is found, and say that
 the poor turtle, although it lives in water, suffers

from a severe burning inwardly pray enquire the reason of this.(10)

(رجانک: تو وہدے وتی بحت دیست گڑاچہ اے بے وسیں کپیسے ء بے حال مہ بو۔ من تیوگیں وہد آپ ء تھا آں انگت منی لاپ ء ول سُچ انت۔ ایشی ء سوب جی انت؟)

دیتر ابلوچی قصہ ء ورنادڑ چکے گندیت کہ یک نیمگے سبز ء دومی نیمگ ء حشک انت۔ دڑ چک مرد ء راگو شیت کہ آپو وتی بحت ء ایشی ء سوب ء جست بہ کنت۔ ہمے وڑا ہندوستانی قصہ ء زمیندار یک دڑ چکے گندیت کہ آئی ء بز زپت ء زبک انت۔ آزمیندار ء راگو شیت چہ وتی بحت ء ایشی ء سوب ء جست بہ کنت۔

6- دڑ چک ء پد بلوچی قصہ ء ورناناگوں زبیاں زالے ء دُچار کپیت۔ آگو شیت کہ آوتی ڈگاراں ہر چیز بہ کشیت آبر نہ کن انت۔ ایشی ء سوب ء چہ وتی بحت ء جست کن۔ ہندوستانی قصہ ء کارست ء سفر لُک ترانت۔ آدڑ چک ء گندگ ء پد تچک ء وتی بحت ء گوں دچار کپیت ء گوں آئی ء جبر ء حال کنت۔

7- بلوچی قصہ ء بحت ء وجود زانگ نہ بیت کہ abstract انت یا کہ آئی ء یک وجودے است انت۔ دومی نیمگ ء ہندوستانی قصہ ء زمیندار ء بحت یک پیریں مردے ء دروشم ء انت کہ واب انت۔

دوئیں قصہ ہانی کارستانی اسرارانی ”علت ء معلول“ دگر دگر انت بلے وڑے ناں وڑے ء گوں یکے دومی ء نزیک انت۔

راجہ ء بادگیر ء دیوالانی کپگ ء سوب ء زمیندار ء بحت گو شیت:

“Raja has a daughter who is grown up but unmarried; when she is married the problem will cease”.(11)

(رجانک: راجہ ء نشنگیں جنکے است انت۔ وہدے آئی ء سور بیت اے جیرہ ہلاس بیت۔) ادا نشنگیں جنک ء رانہ تہنا جیرہ ء ء سوب زانگ بوتگ بلکیں آئی ء سور ء راجیرہ ء ہلاس بوتگ ء واستہ لمی گوشگ بوتگ۔ بزاں اگاں راجہ لو شیت آئی ء جیرہ ہلاس بہ بیت گڑا لم وتی جنک ء

سور بہ دنت۔ ادا جنک ء ر ایک چاگر دی ء معاشی جیڑھے ء سوب گوشگ بوتگ بلکیں آئی ء ر ابد بحتی ء چیدگ ہم پیش دارگ بوتگ۔

بلوچی قصہ ء ورناء بحت جنین ء جست ء پسو ء اے رنگ ء دنت:

”زال ء بہ گوش کہ جنین بے جو دء براہ دار نہ بیت ء نا آئی ء اولاد ء ثمر بیت توئے زال مردے بہ گر کہ آترا پہریزیت ء تئی ڈگار ء زمین ء آباد کنت۔“ (12)

دوئیں جو ابانی تہا common گپ جنین ء سور نیگ انت۔ بلے چوش کہ بلوچی قصہ ء جنین گیشتر ”خود مختار“ ء وتی مستروت گندگ بوتگ ء انت پمیشکہ آئی ء سور نہ کنگ ء سوب آئی ء ذات ء ابید پہ دگہ کس ء تکانسری پیدا کنگ ء نہ انت۔ بلے دوئیں جاگہاں ”علت“ یکین انت ء ”معلول“ دگر دگر انت۔ دوئیں جاگہاں نشنگیں جنین چک بد بحتی ء چیدگ پیش دارگ بوتگ ء انت۔ دوئیں قصہاں جنین یک Economic burden ء رنگ ء پیش دارگ بوتگ۔

ہے وڑا ہندوستانی ء بلوچی قصہ ء در چک ء برانی زپتی ء در چک ء یک نیمگے ء حشک بوتگ ء سوب یکین انت ء آیش انت کہ در چک ء چیر احزانہ ءے گل انت۔

دوئیں قصہاں کارستانی تب ء مزا جاں باز فرق است۔ دوئیں تب کیے دومی ء چپ انت۔ زمیندار دانا ء شیوار انت بلے ورننا چہ اگل ء شپاد انت۔ زمیندار در چک ء چیر ء کنڈیں حزانہ ء در کنت، سیر ء ازگار بیت۔ دومی نیمگ ء ورننا و ہدے در چک ء ہے حال ء دنت ء در چک آئی ء را گو شیت حزانہ ء در کن، گڑا ورننا چو پسہ دنت:

”من چون کناں اے خزناگ ء توبہ زان ء تئی خزناگ، منی بحت کہ پہ من بیئت منی

کاروت شربنت۔“ (13)

زمیندار گڈسرا راجہ ء گورا روت ء آئی ء ماڑی ء دیوالانی کپگ ء سوب ء حال دنت گڑا راجہ آئی ء را گو شیت تو منی جنک ء گوں سور ء سناگ بکن۔ مردراضی بیت، سور کنت ء وش حالیں زندے گوازیبت۔ دومی نیمگ ء بلوچی قصہ ء ورننا جنین ء را اے رنگ ء جواب دنت:

”من ء آسودگی در کار نہ انت کہ چوشیں گرانیں کارے پر بہ بیت۔ منی بحت زوت

من ء پد جنت، سیر ء آباد کنت۔“ (14)

بلوچی قصہء ورنانگڈسرء شیرء کراؤت ء آئی ء آئی ء نادراہی ء سوب ء حال دنت۔ شیر
آئی ء راجست کنت دگہ کسے ء آئی ء گوں کلوه ء پیغام گون کنگ، گڑا ورنانگڈسر ء درستیں حالاں دنت
تہ شیر گوشت:

”چہ تونادان دگہ کئے بوت کنت کہ زال ء حبر تونہ گپت کہ آئی ء گوشت من ء سانگ
بکن۔۔۔ اسپ ء گوشت من ء بہ گر کہ تئی اولاک باں تو سر تاب دات۔۔۔ تو
دزچک ء بُن ء کلئیں قیمتی خزانگے یلہ داتگ ء پیدا کئے۔ تئی وڑیں پوکڑا دگہ من
ء اے دگہ ء دست نہ کپیت۔ شیر ء مرد ء راجک پروشے دات ء وارت۔“ (15)

بلوچی ء ہندوستانی قصہء ساخت یک وڑا انت بلے دوئیں قصہبانی آسر دگر انت۔ کارستانی
تب ء مزاج ء زمین ء آسمان ء فرق انت۔ زمیندار وتی دانائی ء کار بندیت سیر ء ازگار بیت۔ دومی
نیمگ ء بلوچی قصہء ورنانگڈسر ء نادانی ء سوب ء نہ ایوک ء وتی دست ء اتلگئیں گنج ء مالان برائینیت بلکئیں
آسر ء وتی جند ء ہم کوشارینیت۔ بلوچی قصہء ورنانگ ء ورنانگ ء اب ء یک غیبی توتے بحت ء شوہاز ء سکین ء
دنت۔ دومی نیمگ ء ہندوستانی قصہء کارست وت حیاں کنت ء بحت ء شوہاز ء درکیت۔ آئی ء اے
سفر اصل ء آئی ء جاورانی مٹ کنگ ء سفر انت۔ آئی ء وتی جند ء سراجھروسہ انت کہ آوتی بحت ء
درگیبیت۔

اے قصہبانی تجزیہ و تحلیل ء چہ زانگ بیت کہ قصہبانی ساخت ء بیان یک رنگ انت۔ ہما
واقعہ ء جیڑہ، علّت ء معلول کہ دوئیں قصہباں است انت آگوں یکے دومی ء نزدیک انت۔ ادا اے
گپ پدڑ بیت کہ اے قصہ یک جاگہے ء چہ دومی جاگہہ ء شتگ انت ء قصہ گو شوکاں وتی
Imagination ء رنگ قصہء تہا ہوار گینتگ ء قصہء رانوک تریں رنگے داتگ۔ ہے سوب انت
کہ اے قصہبانی یکے ء چہ گیشتر دروشم دیم ء اتلگ۔

اے قصہء دگہ یک دروشمے مارا The Story of Luck and Fate (بخت ء طالع ء
قصہء) سر حال ء Andrea Rugh ء کتاب ”Folktales from Syria“ ء دست کپیت۔
اے قصہء کارست یک انچیں مردے ء شوہاز ء انت کہ آئی ء را بہ گوشت آئی ء طالع ء چچی نبشتہ
انت۔ یک شپے اب ء یکے آئی ء را گوشت پادا برو جنگل ء وتی بحت ء درگیج۔ صحب ء سراجھروسہ
بخت ء شوہاز ء در کپیت۔ سئی ء اے سفر چو گوشتگئیں دوئیں قصہبانی کارستانی سفر ء پیمیں سفرے بلے

واقعہ آہانی بیان ء تہا فرق انت۔ گوشتگیں دوئیں قصہ ہانی کارست ہما مردم ء ساہداراں گوں دچار کپ انت کہ آیک ناں یک جیڑہ ء علتے ء گوں بندوک انت ء آئی ء سوب ء زانگ لوٹ انت۔ بلے اے قصہ ء اے وڑنہ انت۔ اے سفر ء بندات ء اے مردیک جینے گندیت کہ وتی بادگیر ء دپ ء اوشاتگ۔ وہدے مردنڑیک ء رسیت داں زال آئی ء توار کنت:

"Welcome to you my new husband." He answered, "But I am not your husband, madam". She answered, "Yes, yes, I know that, but I already know you are to become my husband." The man said, "But how is this?" The woman responded, "You see my lord, I am a widow whose husband left a huge palace and these immense gardens, parks and fields"....."Being afraid to leave me alone, he made me promise to go on the first after the period of mourning was over, and marry the first man who passed by, and you are the first man". (16)

(رجانک: ”بیاباوش اتک ءے منی نوکیں لوگواجہ!“ ”بلے من تئی لوگواجہ نہاں بانک“، مرد ء گوشت“۔ ”ہوتئی راست انت بلے من زاناں کہ تو منی لوگواجہ بے“۔ جنین ء درآینت۔ ”بلے تو چون زان ءے“ مرد ء جست کت۔ ”بہ چارواجہ من یک جنوزاے آں منی حد امرزی ئیں لوگواجہ ء مزنین بادگیر، باغ ء ڈڈگارے یلہ داتگ ء چہ دنیا ء شتگ۔ آئی ء من پہ تہنائی ء ہچبر دل نہ بوتگاں پمیشکہ من ء سوگندے داتگ ہماروچ ء کہ پُرس ہلاس بیت اولی مردین کہ چداں چہ بہ گوزیت من گوں ہمائی ء سور بہ کناں ء اے اولی مردم توئے۔“)

بلے مرد چو بلوچی قصہ ء ورناء یم ء زال ء گپ ء گوش نہ داریت ء آئی ء راگو شیت کہ من ء گوشتگ بوتگ منی بحت جنگل ء منی ودار ء انت۔ ہے وڑا دیترا یک پیریں مردے آئی ء را توار کنت ء گو شیت بیامنی پشپد من نون مرچی ء باندا تاں، من ء نجومی ءے ء گوشتگ ہما اولی مردم کہ تئی تلاء ء چات ء کرا بہ گوزیت وتی درستیں دولت ء ہمائی ء بہ دے ء اے اولی مردم توئے۔ اداہم ورناء اے پیریں مرد ء ہما جواب ء دنت کہ پیسے زال ء را داتگ ات ءے۔

ہے وژادیم ء روان داں آ یک مز نہیں شہرے ء سر بیت۔ دروازگ ء دپ ء مز نہیں مچی

میڑی ئے۔ اے مرد کہ نزدیک ء روٹ کیے آئی ء دیم ء کئیت ء آئی ء راش اتک کنت:

Welcome our mighty king", the man said. "But I am not a king". The grand vizier said, "Yes, yes, we know that you are not. We are saying this because we know that you are going to become our new king." How do you know that?" The Grand Vizier replied, "You are in luck, my lord. I am the Grand Vizier in this great kingdom and, and as our king died with without leaving an heir for this throne and made us promise to go out on the third day after his death and choose for the throne the first man who passes by the gate of the city, and you are the first to pass." (17)

(رجانک: بیاباوش اتک ئے مئے نوکیں بادشاہ!) "من بلے بادشاہے نہاں،" مرد ء جواب

دات۔ "ہو ما زاناں تو بادشاہے نہ ئے بلے ترا مئے بادشاہ بونگی انت،" مز نہیں وزیر ء جواب دات۔

"اے وڑچوں بوت کنت؟" مرد ء جست کت۔ "تئی طالع زور انت ورننا،" مز نہیں وزیر ء جواب

دات۔ "من اے ملک ء مز نہیں وزیراں، مئے بادشاہ بیران بوتگ، آئی ء پشیدے نیست، آئی ء مارا

سوگند داتگ کہ آئی ء مرگ ء سبھی روچ ء اولی مردم کہ اے شہر ء بنیت، ہائی ء شتاوتی بادشاہ بکن

ات ء اے اولی مردم تو ئے۔"

مرد پداہا جواب ء دنت کہ پیسرا داتگے ء دیم پہ وتی بحت ء شوہاز ء جنگل ء روان بیت۔

وہدے جنگل ء سر بیت تہ گندیت یک پلنگے آئی ء نیمگ ء پیدا ک انت۔ آئی ء تر سے چیر کپیت ء

پردگے کہ بہ تجیت پلنگ آئی ء راجست کنت اے اداچیا اتلگ۔ مرد پسہ دنت کہ وتی بحت ء شوہاز ء،

گڑا پلنگ گو شیت گڑا تو چیا تچگ ء ئے، مرد گو شیت پمیشکہ کہ تو من ء ور ئے۔ پلنگ گو شیت:

I am your luck and fate". The man answered, "Then goodbye, I have no wish to see or meet you. I prefer not to have knowledge of my future and would rather return to one of the proposals I received on the way here". The Black Panther said, "What you have missed is gone. There is no escape from what is written". And with these words he jumped on him and ate him." (18)

(رجانک: من تئی بحت ء طالع آں۔۔ پلنگ ء گوشت۔ ”اگس منی بحت اتلگ ء تراسرانت گڑامن ء مہ گندان بات! دریکتیں من وتی بحت ء بابت ء مہ زانتیں۔ من پدارواں ہماردمانی کرآ کہ من ء آہگ ء وہد ء سلاہ اش جنگ۔“ ”ہرچی کہ تئی دست ء دراتلگ پداتئی دست ء نئیت۔ نبشتہ گزشتہ نہ بیت،“ پلنگ ء پسودات۔ گوں ہے گپ ء پدائی ء مردڈگار ء جت ء وارت۔)

اے قصہ ء کارست ء بلوچی قصہ ء کارست ء جیرہ ء جاوریک انت۔ فرق ایش انت کہ ادا مرد وتی بحت ء پیسرانگدیت بلے نہ زانت اودا بحت مرد ء راسوج دنت بلے مرد زورگ نہ زانت۔

”ہلگ ء پٹی“

”ہلگ ء پٹی“ ء قصہ کم ء گیش ما دزستاں وتی کسانئی ء ایش کتگ۔ گندگ ء اے سادہ ء ارزانئیں قصہ، Target Audience کسانئیں زہگ انت بلے اگاں ماگوں ہورتی ء اے قصہ ء تجزیہ ء تحلیل ء بہ کنئیں، تہ ماراے یک Multilayered قصہ گندگ ء کنئیت کہ ایش ء تہا ہلکی بزاں Central Theme ء ابیددگہ، لہتیں Sub Theme ہم گندگ ء کنئیت کہ قصہ ساز ء ساقشتی کمال ء زبان ء بیان ء سرا آئی ء گرفت ء پدراکن انت۔ اے قصہ Subtle رنگے ء بازیں نفسیاتی جیرہانی گیشواری ء ہم کنت۔

اے قصہ ء ہلکی کارست دوانت: یک ہلگے ء یک پٹی ء۔ پٹی ہلگ ء شیراں ڈڑیت، وارت ء ہلگ بدل ء آئی ء لٹک ء گڈیت۔ پٹی پریات کنت کہ آئی ء لٹک آئی ء را دیگ بہ بیت ء ہلگ گوشت پیسرا آ شیراں بیاریت ء پدواتی لٹک ء بہ بارت۔ چد ء رند پٹی تہر تہر ء سہدارانی کراروت داں شیرانی آرگ ء وتی لٹک ء دزگرگ ء سوہین بیت۔

اے قصہ بنی آدم ء ایندگہ سہدارانی سیادی ء (Human-Nature Relationship) جو انئیں رنگے ء پیش داریت۔ ایشی ء اگاں ما یک ماحولیاتی قصہ (Environmental Tale) بہ گوشاں تہ ردنہ ہاں چیا کہ اے قصہ ء بازیں انچین جیرہ ء جاور دیم ء اتلگ انت کہ آ مئے environment ء یک بہرے انت۔ اے قصہ ء پیش دارگ بوتگ کہ سہداراں پہ وتی لوٹ ء حاجتانی پیلوکنگ ء چوں پہ یکے دومی ء گوں کار کپیت۔

اے قصہ مارا بلوچی ء اید عربی ء آرمینیا ئی زبانان ہم دست کپیت۔ سے ئیں زبانانی قصہ ء کارست، تھیم، زبان ء بیان ء واقعہ یکیں وژادیم ء روانت۔

- 1- سے ئیں قصہانی تھیم یک انت: پشی ء دُزی ء آئی ء رند ء واقعاتاں گوں قصہ دیم ء روت۔
- 2- سے ئیں قصہانی بُنگی کارست یک بنی آدمے ء یک پشی ء۔
- 3- سے ئیں قصہاں پشی بُنگ ء شیراں دُزیت ء بلک بدل ء آئی ء لٹک ء گڈیت۔
- 4- سے ئیں قصہانی آسر ء پشی شیرانی آرگ ء وتی لٹک ء پچ گرگ ء سوین بیت۔
- 5- بلوچی ء عربی قصہ ء بُنگ پشی ء لٹک ء دوچیت دنت، وهدیکہ آرمینیا ئی قصہ ء بُنگ لٹک ء پشی ء دست ء دنت۔ پشی وس کنت بلے لٹک ء پرکنگ ء سوین نہ بیت ء داں زند بے لٹکے بیت۔
- 6- بلوچی ء آرمینیا ئی قصہاں پشی شیر ء پچ گرگ ء بُز ء کرا روت وهدیکہ عربی قصہ ء آ میش ء گورا روت۔

- 7- بلوچی قصہ ء پشی کہور ء کرا روت ٹال پچ گپت۔ وهدیکہ عربی ء آرمینیا ئی قصہاں ایوک ء لبز دُزچک، نبشته انت ء دُزچک ء ذات ء بابت ء پچ وڑیں سرپدی نیست۔
- 8- بلوچی قصہ ء شیرانی آرگ ء پشی، بُز، کہور، کپوت، ڈگار ء گورا روت ء پداہور ء واستہ دعا لوٹیت۔ آرمینیا ئی قصہ ء پشی، بُز، دُزچک، آپ کشو کین مردم، موچی، مُرگ ء ڈگار ء گورا روت وهدیکہ عربی قصہ ء پشی میش، دُزچک، دہقان، موچی ء نان پچو کیں جنین ء کرا روت۔
- 9- آرمینیا ئی ء عربی قصہ وتی ساخت ء حساب ء یکے دومی ء گوں سک نزیک انت۔ وهدیکہ بلوچی قصہ ء Organic Structure داں حدے ء جتا انت ء کستر انت۔ اودا مارا دہقان، موچی ء نان پچو کیں جنین گندگ ء نیت۔

- 10- بلوچی قصہ ء یک قرانی آیاتے ہم است انت بلے دومی نیمگ ء عربی ء آرمینیا ئی قصہاں اے وڑیں چیز نیست۔ بلوچی قصہ گوشوک ء ”قادر ء امر“ ء راقصہ ء تہا ہوار گیتنگ ء قصہ ء رامذ ہی رنگے دانگ۔

11- عربی ء آرمینیائی قصہاں بٹگ ء زندمان ء بابت ء مارا بچ وڑیں سرپدی نہ رسیت۔
دومی نیمگ ء بلوچی قصہ ء مارا قصہ گو شوک حال دنت کہ بٹگ گو پگ گو پیت، جگک رسیت ء لوگاں
دائی گری کنت۔

12- بلوچی ء عربی قصہ ء بٹگ ء شخصیت ء empathy ء گندگ ء کئیت، کہ آپشی ء
لٹک ء دوچیت ء دنت و ہدیکہ آرمینیائی قصہ ء anger گیشتر انت کہ آپشی ء لٹک ء پر نہ کنت،
بزاں آپشی ء را دُڑی ء یک انجیں سزائے دنت کہ داں زندگ انت بے حال مہ بیت۔
13- اے قصہبانی دگہ یک ہم دپی ئے ایش انت کہ سے نیں جاگہاں دُڑی ء سزا لٹک ء
گڈگ انت۔

اے قصہاں بٹکی تھیم ء ابید کسانیں ضمنی تھیم ہم است انت کہ چرہاں یکے شد انت۔
بلوچی قصہ ء و ہدیہ پشی بڑ ء کرا شیر لوٹیت تہ بڑ پتو دنت:
”برہ پمن پن ء ٹال بیار۔“ (19)
ہے جاور مارا عربی قصہ ء ہم گندگ ء کئیت۔ و ہدیہ پشی میس ء کرا شیر لوٹیت تہ میس
گو شیت:

Bring me a branch from that tree over there, said the ewe", and I will give you the milk". (20)

(برو آڈر چک ء چہ پمن ٹالے بیار پدا من ترا شیر دیاں، در چک ء دڑا ئیت)

ہے دڑو شم آرمینیائی قصہ ء ہم گندگ بیت۔ در چک پشی ء را گو شیت:

Bring me some boughs from yonder tree", I will give you milk". Answered the goat". (21)

(برو آڈر چک ء چہ پمن ٹالے بیار پدا من ترا شیر دیاں، در چک ء جواب دات)

آرمینیائی قصہ ء و ہدیہ پشی موچی ء کرا روت ء دہقان ء واستہ سواس لوٹیت تہ موچی گو شیت:
"Bring me an egg and I will give you a pair of shoes", said the shoemaker. (22)

(پمن ہیکے بیار من ترا جوڑ ہے سواس دیاں)

جدہ پد پشی نکینک ء کرا روت ء ہیکے طلب کنت ء نکینک آئی ء را گو شیت:

"Bring me some barely and I will lay an egg for you", answered the hen. (23)

(برو پکن دان بیار من تراہیکے دیاں)

ہے رنگ ء عربی قصہ ء وہدے پشی موچی ء کراروت تہ موچی گوشیت:

"Bring me two loaves of breads from that baker-woman over there, answered the cobbler".(24)

(برو آنان پچو کیس جنین ء کرارپکن دونان بیار، موچی ء گوشت۔)

بلوچی قصہ ء اے برزء واقعہ نیست انت۔ اودا Contact Animal-Human کم

انت ء اودا پشی بگ ء ابید دگہ نیچ بنی آدم ء ڈیک نہ دنت۔ عربی ء آرمینیائی قصہاں آ بگ ء ابید موچی، دہقان ء نان پچو کیس جنین ء گوراہم روت۔

اے قصہ ہانی یک دگہ دگری ء ایشانی آسری ردانت کہ اے قصہ گوشوکانی جتائیں درشانداب ء پدرکن انت ء گوش داروکانی دلگوش ء وتی نیمگ ء کارانت۔ اے رنگیں رداں قصہ گوشوگ قصہ ء آسرکنگ ء پدگوش داروکانی وتی ہست بوئگ ء مارشت ء دنت۔

بلوچی قصہ ء آسری ردچو اے رنگ ء انت:

”پشٹی دُ مَب پہ دُ مَب ء میاؤں کنان ء شت وتی لالہ ء سورء۔۔ من ہم سور ء ہڈ ء چپٹی ء دزگپت کہ پر شامبیاریں بلے زہگاں راست زان ات کہ راہ ء کچکاں پلت۔“

(25)

عربی قصہ ء آسری ردچو اے رنگ ء انت:

The bird of this tale has flown; are you ready for the next one.(26)

(رجانک: اے قصہ ء مُرگ ء بال کت، دومی قصہ ء بہ جنان؟)

آرمینیائی قصہ ء اے رنگیں آسری رد نیست۔

اے قصہ ہانی وانگ، تجزیہ ء تحلیل ء یک گپے گیشیت کہ اے درستیں قصہ چہ یک قصہ ء دراتلگ انت۔ چوش کہ اے قصہ ہما وہد ء باریگاں گوشگ بوتگ انت کہ بنی آدم نبشتہ ء رپک ء رہند ال چہ آشنا نہ بوتگ انت ء قصہاں زبان ء ذہن ء کمک ء یک جاگہے ء چہ دومی جاگہاں شتگ انت ء پداہے وڑاسفر کنان بوتگ انت۔ ایشانی دروشمانی مٹ بوئگ ء مستریں سوب ہم ہمیش

انت۔ اے گمان ردکنگ نہ بیت کہ یک مرد مے ء کہ یک قصہ جاگہے ء کہ اشکنگ آئی ء دومی جاگہہ ء
 اے قصہ ء تہاوتی حساب ء مٹ ء بدلی آؤرتگ ء قصہ ء راوتی امیجینیشن ء رنگ ہوار گیتنگ۔ اے
 اکل ہم جنگ بیت کہ باز قصہ گوشوکاں پیسری گوشنگیں قصہے ء راشتر ء وش تر گوشگ ء جہدکنگ ء
 ہے سوب انت کہ اے قصہانی یکے ء چہ گیشتر دروشم اتنگ۔ بازیں جاگہاں قصہ گوشوکاں ماں
 قصہاں وتی چاگرد ء مذہب ء رنگ مانکنگ ء قصہاناں یک حاصیں چاگردے ء گوں بندوککنگ۔

1. The Journal of Asiatic Society of Bengal, Vol 07, page no, 52, Calcutta, 1866
2. B. S Mehtha, Folk Tales from Multan, page no 94, Sunbun Publisher Dehli, 2011
3. Ibid
4. W.S Wanjara Bedi, Folktales of India, page no N/A, The Director Publication Division, Ministry of Information and Broadcasting, Govt of India,
5. Mrs. A. W. H Hall, Icelandic Fairy Tales, London Frederick Warne & Co. And New York 1897
6. Speak Birds, Speak Again, 1989 Digital Version
- 7- شے رگام، بادشاہ حد اوندات ات، تاکدیم، 205 بلوچی اکیڈمی کونہ، 2015
8. Alice Elizabeth Dracott, Simla Village Tales, John Muurry London, 1906, page no, 96
- 9- شے رگام، بادشاہ حد اوندات ات، تاکدیم، 206 بلوچی اکیڈمی کونہ، 2015
- 10- Alice Elizabeth Dracott, Simla Village Tales, John Muurry London, 1906, page no, 97
11. ibid p, 99.
- 12- شے رگام، بادشاہ حد اوندات ات، تاکدیم، 207 بلوچی اکیڈمی کونہ، 2015
- 13- ہمیش، تاکدیم 207
- 14- ہمیش
- 15- ہمیش تاکدیم 208
- 16- Andrea Rugh, Folktales from Syria, Center for Middle Eastern Studies University of Texas, page no, 47
- 17- ہمیش، تاکدیم، 49

20- عاقل خان مینگل، گیدی قصہ پپتھی، تاکدیم، ۸، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ،

21. Speak Birds, Speak Again, 1989 Digital Version

22. <https://fairytalez.com/the-old-woman-and-the-cat>

23. ibid

24. Speak Birds, Speak Again, 1989 Digital Version

25- عاقل خان مینگل، گیدی قصہ پپتھی، تاکدیم، ۹، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ،

26. Speak Birds, Speak Again, 1989 Digital Version

قصہ، ناول، آزمانک، نیام، ہم گوئی، تپاوت

الطاف بلوچ

قصہ:

قصہ، جندهء خاصیں توصیفی نیست کہ آ توصیف پرانی یک، ٹک ہماہیم نبشہ، گوٹنگ بہ بیت۔ البتہ، ڈر سیں کوآسانی وانگ، پھمگ، پدمردم گوٹنت کنت کہ یکے یاچہ یکے، گیش کارست بہ بنت، یک، ویلے یا باز ویلے، واقعات بہ بنت، اے ویلانی پلاٹ گوں کیے، دومی، ڈیک، بہ ورانت، آہانی، درج، دیاروان بہ بیت، اے ویلے گوں کارست، آہانی، چوانسانی، زندہ، ہم، رنگیں، ہمگوئی، اے بہ بیت کہ انچو، سابعیت کہ اے، کلیدیں، ویلے، انسانی، چاگردے، بوہان، انت، چوانسان، زندگی، ہم، رنگ، انت، ویلانی، بندات، آسر، گپت، گال، وٹھی، ڈکھ، ہر رنگ، مارشت، مارگاں، چکاریں، قصہ، اے بہ بیت کہ وت ساچتگینے بہ بیت، بلے، گوں راستی، ہمگر، نچ، یک، بہ بیت، قصہ، ہمیش، انت۔ اشی، کارست انسان، ابید، دزچک، دار، دلوت، جناور، کوہ، شیب، کائنات، ہر چیز، بوت کنت، بلے، قصہ، جنده، بنی آدم، بیت، اے بس۔

قصہ، بازیں تھرے است کہ ایشاں، فیبل (Fable)، پیرابل (Parable)، الیگری

(Allegory)، داستان، ناول (Novel)، آزمانک (Short Story) ہو، ارانت۔

ہماوت گڑیں ویلے، واقعات کہ آہاں بہ گوش داروک یا کہ بہ چاگردے، سبق، درونته بہ بیت، آقصہ، فیبل، گوش، انت۔ اے رنگیں، قصہاں، کارست، انسان، اوں است، بلے، گیشتر، دلوت، دزچک، دارے، چاگردے، اندگہ، چیز، کارست، دروشم، زورگ، بوتگ، انت۔ کو، نہیں، زمانگ، بنی، آدم، اے، رنگیں، قصہبانی، وسیگ، وتی، چاگردے، یک، درونته، دیگ، سرپدی، دیگ، اوں، لوعیگ۔ بازبراں، ماجیڑاں، کہ، قصہ، گوش، وده، تیلانک، دیگ، نیمونے، بوتگ، بلے، ایوک، وده، تیلانک، دیگ، نہ، بوتگ، بلکن، ہما، زمانگاں، کہ، پہ، وانگ، زانگ، یا، دربرگ، چاگردی، ادارہ، نہ، بوتگ، کچ، بوتگ، انت، اے، ازم، چہ، نپ، زورگ، چاگردے، را، سرپدی، دیگ، بوتگ۔ اے، رنگیں، قصہ، پوشکہ، وت، ساچیں، یا، وت، گڑیں، گوٹنگ، بوتگ، انت، کہ، اے، رنگیں، ویلے، بچ، جاہ، نہ، بوتگ، بلکن، مردماں، چہ، وت، ساچیتگ

آنت۔ قصہ ایوک ءِ رِ دانک ءِ دروشم ءِ نہ بوٹگ آنت بلکن ءِ لچہ ءِ دروشم ءِ اوں ساچگ بوٹگ۔ اے دروشم ءِ قصہ چاگرد ءِ ساچیتگ آنت، بزاں یک خاصیں ساچکارے ءِ ساچستی مواد زانگ نہ بنت۔ ءِ اے قصہاں ہزاراں سالانی پند بُریتگ ءِ یک میتگ ءِ استانے ءِ چہ دومی جاہ ءِ اوں سر بوٹگ آنت۔

قصہاں و نیل ءِ واقعہ، کارِست، مدارہ سازی، بندات ءِ آسر ءِ ہر ہما چیز کہ پہ یک قصہ ءِ ازم ءِ الٰہی انت، آگیشتریں ہند ءِ دگ ءِ قصہاں گندگ بنت۔ بلئے ہر یک زبانے ءِ قصہاں آئی ءِ تب، زمین، چاگرد، ر بیدگ ءِ زندمان ءِ محکمیں عکسے اوں گندگ بیت۔

" فیبل (Fable) ایک مختصر منظوم، یا منشور الیگری ہوتی ہے جس میں انسانوں کے علاوہ حیوانات اور بے جان اشیاء کو بھی انسانی خصائص سے متصف کر کے ان کے گفتار و کردار کے ذریعے انسانوں کے لئے کہانی سے کوئی اخلاقی سبق اخذ کیا جاتا ہے۔ سب سے مقبول و مشہور وہ فیبل ہیں جو ایک یونانی غلام ایسپ سے منسوب ہیں۔" (1)

فیبل ءِ پیر ابل یکیں حساب ءِ قصہ آنت، اشانی نیام ءِ کسان کسانیں فرق ءِ پیر گندگ ءِ

کنیت۔

☆ فیبل ءِ انسان ءِ ہمراہی ءِ ہر رنگیں کارست ہو ار گیجگ بیت ءِ پیر ابل ءِ ایوک ءِ انسانی کارست آں گوں قصہ دیمابرگ ءِ آسرے ءِ سرکنگ بیت۔

☆ فیبل آں حیالی دُنیاے ساچگ بیت ءِ پیر ابل آں حق ءِ راستیں زندگی ءِ عکس کشی کنگ

بیت۔

☆ پیر ابل آں نیک راہی لیکہ اوں گندگ بنت و ہدیکہ فیبل آں اے رنگیں چیز گندگ نہ

بنت۔

اگاں ہوتی ءِ چارگ بہ بیت تہ اے جبر دیماکیت کہ بنی آدم ءِ قصہ ءِ ساچشت چہ وتی زند ءِ راستیں و نیل ءِ واقعاتاں بندات کنگ۔ انچش کہ بلوچ ءِ بازیں ٹک ءِ قبیلہاں اے رواج است انت کہ مسافرے وتی سفر ءِ کہ بیت تہ آ منزل ءِ سر بوٹگ ءِ پد آئی ءِ مہماندار یا ہما لوگ ءِ کہ آسر بیت، چرائی جُست گر آنت کہ " حالاں دے " یا " حال کن " ءِ ہے دروشم ءِ دگہ جست چہ سفر کنوک ءِ کنگ بیت ءِ ہما مسافر وتی بندات ءِ بگرداں آسر ءِ احوال ءِ سرگوستاں بیان کنت۔ گمان ہمیش

انت کہ اے رنگیں ربیت دگہ کو نہیں راجانی گورا اوں است بوتگ کہ چرے ربیت ء قصہ بندات بوتگ۔

اگاں ما عہدی قصہاں بہ چاراں داں اے سرپدی مارا رسیت کہ قصہ گوشتی ء ازم ء وسیلہ ء بنی آدم ء چاگردی، اخلاقی، راجی ء ربیدگی درس ء سبق وتی چاگرد ء راسرنگ۔ چرے کسانیں ویلانی بیان کنگ ء قصہ ء نیمگ ء آیک ء بنی آدم ء را بہ گندے ہزاراں سال پکار بوتگ بلئے قصہ گوشتی ء آئی ء ازم ء روج پہ روج بدلی آیان انت۔ بندات ء کسانیں ویل، پدا چاگرد ء راسبق ء درونت دیگ، زبان ء پہازگ، ربیدگ ء نفسیات ء جوڑ کنگ ء بہ گرداں کہ داستان، ناول ء آزمائک ء آزمائک ء ازم ء بیا، اے سرجم ء بنی آدم ء جنائیں دور ء باریگانی شون ء دینت کہ چے پیم بنی آدم ء قصہ ء بندات چہ کجام جاواراں کنگ ء نوکیں زمانگ ء چے پیم آئی ء قصہ ء راکجام دروشم ء تکنیکاں گوں دیما آورتگ۔ پدا پُر ارزشتیں جبرایش انت کہ قصہاں ہر زمانگ ء وتی جنائیں درشاندا بے (اسلوب) است انت۔

اگاں کو نہیں زمانگ ء قصہاں بہ چارے تہ اشانی تکنیک گیشتر یکیں تکنیک، سادہ بیانی تکنیک زانگ بیت۔ بلئے آزمائک ء ناول ء مرچیکیں نبشتہ کاراں بازیاں نوک تریاں تکنیک دیم ء آورتگ کہ فکشن ء وشام ء دیما جنزگ ء داستانوکیں تجربتانی مزین کر دے زانگ بیت۔

قصہاں وت ماں وت ء ازمی، ہموگلی

ناول بہ بیت یا آزمائک بہ بنت، بے قصہ ء اشانی وجود ء جند نہ مانیت۔ سرجمیں قصہاں اگاں بہ تپاسے تہ آودا ویل ء واقعات، کارست، بندات ء آسر، چاگردے عکس، کارستانی سراپا سازی، یا کہ قصہ ء بنگپ بہ بیت، پلاٹ بہ بنت، اے سرجم ء ہر قصہ، ناول ء آزمائک ء گندگ بنت۔ ہر جاہ بنی آدم ء مارگ ء مارشانی مزین کس سے ء دست مان انت۔ چیا کہ اے سرجمیں رنگ ء دروشماں بنی آدم چہ وتی چاگرد ء مارشماں وت ساچگ ء انت۔ ہما چیز کہ یک قصہ ء گوں آزمائک ء ناول ء نزدیک کنت یا کہ اے دُرسیں تہراں گندگ بنت آہانی لڑاے رنگ ء انت۔

پلاٹ:

پلاٹ پہ ہر رنگ ء قصہ، آزمانک ء ناول ء الٰہی زانگ بیت۔ یک قصہ ءے کہ بیت آ مدام بازیں واقعات ء ویلاں گوں دیماکیت۔ ہے قصہ ء واقعات پلاٹ ء سوب ء یکے دومی ء، ہمگر نچ بنت ء قصہ ء روانی نہ پُرثیت ء پلاٹ ء سوب ء قصہ سرجم بیت۔ البتہ آزمانک ء پلاٹ بازیں واقعاتاں یکجاگہ کنگ ء لوٹاں کنت، بلئے ہر واقعہ یکجاہ کنگ ء آزمانک اوں جوڑ نہ بیت۔ آزمانک ء گیشتریں تکنیک آں پلاٹ ء بستار ء ارزشت باز انت۔ پلاٹ آزمانک ء دیما برگ ء ء قصہ ء یک ندرگے ء را دومی ندرگے گوں جوڑینگ ء جاگہ ء گوش انت کہ اے چہ یک واقعہ ء بندات بیت ء دومی واقعہ ء ہوار بیت۔ بزاں کہ قصہ ء اندر ء درج ء دیما بارت ء گوں جوانیں ازم کاری ء پلاٹ رد ء بند دیگ بیت۔ آزمانک ء ہلتیں تکنیک آست انت کہ آہانی واستاپلاٹ ء پد رانی الٰہی نہ انت۔ چریشاں آزاد تلازمہ حیال، تجریدی، ء دگہ تکنیک ء آزمانک ہوار انت۔ اے درو شم ء آزمانک انہنی پلاٹ اوں گوشک بنت۔ استیں دور ء گیشتر ہما تکنیک دیما آیان انت کہ پلاٹ ء ارزشت چو پیسر یگیں و ہد ء الٰہی نہ انت۔ پلاٹ ء گیشینگ ء واستیک کسانیں درورے دیاں کہ اے رنگ ء انت۔۔

ڈاکٹر عبد السلام پلاٹ ء قصہ ء نیام ء پرک ء پیر ء اے رنگ ء گیشینیت ء نبشتہ کنت کہ ”ای ایم فوسٹر ء قصہ ء پلاٹ ء نیام ء استیں پرک ء پیر ء بابت ء سادگ ء تحکیں لبزیاں گوں جوانیں درورے دانگ کہ اگاں اے گوشک بہ بیت کہ یک ملکہ ء بادشاہ مرگ ء چرائی ء پد بادشاہ ء لوگ بانگ بیران بوتگ، تہ اے قصہ ء چند انت ء ادا قصہ ء پلاٹ نیست انت۔۔۔ بلئے اگاں ہے قصہ ء اے رنگ ء بیان بہ کنے کہ بادشاہ مرگ ء بادشاہ ء بیرانی ء نماں آئی ء لوگ بانگ اوں مرگ۔۔ تہ ادا پلاٹ آست انت، دومی درور ء بادشاہ ء مرگ ء پد آئی ء لوگ بانگ ء مرگ ء سوب کہ بیان کنگ بوت، بزاں کہ قصہ ء پلاٹ گیش انت ء بادشاہ ء لوگ بانگ ء مرگ ء سوب بادشاہ ء غم انت۔“ (2)

سید عابد علی عابد اے بابت ء نبشتہ کنت کہ

”مربوط واقعات کا وہ سلسلہ جو کسی داستان یا ناول میں پایا جاتا ہے، پلاٹ ہے۔۔ کہانی اور پلاٹ میں بڑا فرق ہے۔ کہانی دراصل قصے کے ان اجزا کا نام ہے جو بنیادی ہیں اور

جن سے پلاٹ تعمیر کیا گیا ہے۔ کہانی خاکہ ہے، پلاٹ رنگین نقش ہے۔ جس طرح پلاٹ کرنا انگریزی میں سازش کرنا بھی ہے اسی طرح کہانی کے واقعات کو یوں ترتیب دینا کہ وہ ایک سوچی سمجھی ہوئی سازش کا نتیجہ معلوم ہوں اصطلاحی معنی میں پلاٹ ہے۔“ (3)

پلاٹ قصہء یک ربطے دنت کہ قصہء ندر گانی بدل بونگ ء یک بہرے دومی بہرے گوں وتی تعلق داری ء محکم کنت۔ ہے تعلق داری ء محکم بونگ ء گوں قصہء دیما روت ء وانوک ء نہ ایوک ء وشنود کنت بلکن ء قصہء محکمیں ردء بندے بختیت۔ ڈاکٹر سلیم اختر "ڈکشنری آف لٹری ٹرمز" ء حوالہ دنت ء گوشتیت؛

”ڈرامے، نظم یا فکشن میں واقعات کا ایسا لائحہ عمل اور ترتیب و تنظیم جس سے سامع یا قاری میں دلچسپی اور تجسس برقرار رہے۔“ (4)

پلاٹ ء بازیں تہر است آنت کہ چریشاں، لہتیں ایش آنت۔

1- منظم پلاٹ، 2- غیر منظم پلاٹ، 3- سادہ پلاٹ، 4- مخلوط (ہوار تواریں) پلاٹ

آزمانکے ء واستہ پلاٹ ء ارزشت ء بابت ء محمد حمید شاہد نبشتہ کنت کہ

"روایتی کہانی میں پلاٹ کی بہت اہمیت تھی مگر افسانہ چوں کہ پوری زندگی کے بیان کے بجائے زندگی کی ایک قاش ہوتا ہے لہذا اس کے اندر سے کسی ٹھوس پلاٹ کا تصور

معدوم ہوتا چلا گیا۔" (5)

اے دراہیں جبراں پد پلاٹ ء بابت ء ما گوشت کنیں کہ پلاٹ آزمانک ء تہا قصہء ردء بنداں آزمانک ء پُشد را دیما اتلگیں و نیل ء واقعاتانی حساب ء یک سر جمیں ندر گے بختیت ء یک حیلے ایش انت کہ پلاٹ ہرچ آزمانک ء بیت، روایتی آزمانک ء پلاٹ پدرا بیت ء غیر روایتی آزمانکاں پلاٹ ہما آزمانک ء ممکنیک، بیان ء چیدگی رنگ ء یک اندریں پوشے ء وتی وجود ء ایر کنت کہ چو روایتی قصہء سربرا تربیل نہ انت کہ لس وانوک آئی ء دیست بہ کنت ء درجت بہ کنت۔ ہما آزمانک کہ غیر روایتی گوشتگ بنت آہاں پلاٹ آئی ء درشانداب، تخیلاتی چولانی پُشدرا ودی بوتگیں عکس ء ساہگ ء اندیم انت، ہر کس ء ناکس آئی ء مرت نہ کنت ہے واستا بازیں مردمے غیر روایتی آزمانک ء گالبد ء پلاٹ ء وجود ء انکار کنت۔ دیتر ا اینٹی پلاٹ اسٹوری ء توسیپ ء مادیست

کنیں کہ پلاٹ است انت بلے کور دیم انت۔ بازیں نگد کارے ء حیال انت کہ اے الٰہی نہ انت کہ پلاٹ ء بستار ء پدّرانی کارست ء حوالہ ء دری پدّرانی ءے بہ بیت، پلاٹ حیالی بزاں امیجرمی اوں بوت کنت کہ سرپوش بیت۔

اینٹی پلاٹ اسٹوری

اے ہما آزمناک ء گوش انت کہ آئی ء قصہ ء افسانویت مہ بیت ء آزمناک ء پلاٹ ء قصہ کور دیم بہ بنت ء قصہ ء جاگہ ء لیکھی دروشم ء فلسفہ، مزن شانیں فکری جہلاکی ءے پدّرابہ بیت ء آزمناک ء وانوک یک حدے ء مان بہ گیشیت ء قصہ ء پدّرانیں تھیم ء ز بہر بہ بیت۔ اے بابت ء غنی پروازنیشہ کنت کہ

"روایرشت ء وہدے آزمناک ء ناول آرٹ ء بدل ء کرافٹ ء رنگ ء دیم ء اتک انت، ء آہانی توکا اوشتے ودی بوت، گڑا بازیں مردے چریشاں شزار بوت، ء چھے شزاری ء آسر ء اینٹی اسٹوری، اینٹی پلاٹ اسٹوری ء اینٹی ناول ء جُز بنا بوت کہ کم کم ء سبھیں دنیا ء شنگ بوت۔" (6)

کارِست

کجام یک قصہ بہ بیت، آثری عہدی داستان بہ بنت، ناول ء آزمناک بہ بنت، آئی ء ازمی اندگہ لوٹاں ابید قصہ ء سُرپُرانی واستا ء قصہ ء پلاٹ ء واقعاتاں کارِست مزنیں ارزشتے دار انت، نہ ایوک ء قصہ ء واستا کارِست ء ارزشت مزن انت بلکن ء بیدے کارِست ء قصہ ء وجود نزور تریت ء قصہ ہی دروشم ء دُلن روٹ چیا کہ ہما وہداں یک قصہ وتی اندگہ لوٹاں سرجم کنت داں کہ قصہ ء کارستے ء وجود مہ بیت۔ بازیں جاگہاں کارِست قصہ ء بندات ء بگر داں گڈ سرا مزنیں سُرپُرکن انت۔ یلئے بازیں آزمناک قصہ ء کارِست اوں گندگ ء خاموش انت یلئے آئی ء سُرپُر اں ء گپ ء رپ (ڈائلاگ) ساچکار دیمابران انت۔ یلئے آزمناک ء قصہ بے کارِست ء سرجم بوت نہ کنت۔ یک قصہ ء یک، یا چہ یکے ء گیشتر کارِست ہوار گیجگ بوت کنت۔ آزمناک ء اے کارِست انسانے بوت کنت ء دلوت ء دگہ جاندارے قصہ ہانی کارِست بوت کنت۔ قصہ ء ساچکار ء ازمی بود ء کمال چریشی ء پدّر بیت کہ آئی ء وتی قصہ ہانی کارِست چینکس جاندار، سوین ء محکمیں کارِست کنگ انت۔ ابولا عجاز حفیظ صدیقی نیشہ کنت کہ

"کردار اصلاً دو اقسام کے ہوتے ہیں: ایک ٹائپ یا جامد دوسرے ڈرامائی یا متحرک۔۔۔ جو کردار ٹائپ ہوتے ہیں وہ کسی طبقے کی، گروہ کی یا کسی معاشرتی جماعت کی نمائندگی کرتے ہیں ان کی سیرت ماہ و سال کے سانچوں میں ڈھل کر پختہ ہو جاتی ہے اور ان کا کردار اس اعتبار سے جامد ہوتا ہے کہ زندگی کے بدلتے ہوئے متغیرات کا ساتھ نہیں دیتے۔۔۔ دوسری اقسام کے کردار جنہیں ڈرامائی کہا جاتا ہے بامتناہی زمانہ واقعات کے فشار سے متاثر ہو کر بدلتے رہتے ہیں۔" (7)

سوب مندیں کارست ہما انت کہ لس بنی آدم ء پیس شریانی واہند انت بلے ہر رنگیں چٹی ء تہا وتی جتا کیں پچارے ودی گت بہ کنت ء انسانی توسپانی واہند بہ بیت۔ کامیا ہیں کارست نشتہ کار ء دست ء لیبو کے نہ بنت بلکن ء وتی پچار ء جہت ء وتی فطری کرد ء پیلو کن انت ء قصہ ء آسر ء ہمراہ بنت۔ اشاں ابید ندرہ سازی، سراپا سازی، چاگرد ء سیننگ، ء گپ ء رپ (مکالمہ) ہر تہر ء قصہ ہاں الہی انت بلئے مکالمہ پہ ناول ء گیشتر الہی انت ء اندگہ تہر بزاں کہ پہ ہر عہدی داستان، قصہ یا ہرچ آزمانک ء الہی نہ انت، چیا کہ باز براں اشانی قصہ انچیں رنگ ء دیما جنزان بنت کہ آؤدما مکالمہ ء نوبت نہیت ء قصہ آسر بیت۔ البتہ آزمانک ء مکالمہ یک رہند ء تکنیک ء بستار ء جتا کیں دزوشم ء است انت کہ اے ماں داستاناں اے رنگ ء گندگ نہ بیت۔

قصہ ہانی نیام ء تپاوت

آزمانک ء قصہ ء نیام ء فرق:

لس قصہ (داستان) یک مرد مے ء ساچشت نہ انت ء اشاں لس مردمانی ہور ہواریں خیال ء لیکہ مان انت ء اے قصہ ہاں یک راج ء یک زبانی ء لس مرد م ساچ انت۔ چرے قصہ ہاں فیصل ء پیر ابل ء دروشم ء انچیں قصہ است انت کہ دلوت ء جناور اوں چو انساناں وتی مارشانی درا نگاز کن انت ء اے قصہ ہانی آسر ء چاگرد ء یک سبق ء درونے رسیت۔ البتہ اے لس قصہ ہاں اوں پلاٹ، کارست، ڈائیلاگ ء آسر ء است انت۔ اے قصہ ہاں یک عہد ء باریک ء جہگیری ء عکس گندگ بیت ء یک چاگرد ء سینک، مذہبی لیکہ، راجی تب ء نفسیات پدرا بیت ء اے رنگ ء قصہ یک راجے ء

جتا جتائیں جاگہء ہنسکیںناں جتائیں رنگے ء گوتنگ بنت ء سینگ در سینگ اے قصہ سفر کن انت ء ہر دؤر ء ہما دؤر ء مطابق ء قصہ گو شوکاں اثنانی تہا بدلی آؤرتگ۔ اے قصہ بنداتی زمانگ ء لچھی دروشم ء بوتگ انت ء گوں و ہدے گوزگ ء اے رداکی رنگ ء دیما اتگ انت۔ و ہدیکہ آزمانگ ء ناول نبشتہ کنگ بنت ء آئی ء خاصیں ساچوک بنت کہ ہر زمانگ ء وتی یگیں دروشم ء وانگ بیت۔ پہ لس قصہاں خاصیں رہند ء از می لوٹ سر ظاہر ء نیست انت بلئے لس ساچوک ایشاں انچیں دروشم ء ساچ انت کہ آئی ء از می لوٹ وت سر جم بنت۔ قصہاں زمان ء مکان ء بدلی ء وتی کینوس ء راچہ آزمانگ ء شاہیرگان کنگ ء فطری مزاجے اول گندگ بیت و ہدیکہ آزمانگ ء کینوس وتی گیشنگیں ء یتیں لوٹ رہندانی بندیک بیت کہ چہ لس قصہاں آئی ء جتا کن انت۔

عہدی قصہ ء بابت ء صدف نقوی نبشتہ کنت کہ

"لوک کہانیاں مافوق الفطرت واقعات اور ضعیف الاعتقادی پر مشتمل ہوتی ہے۔ دیومالائی طرز فکر کا احساس ملتا ہے۔ پرندے اور جانور بھی کہانیوں میں شامل ہو جاتے ہیں۔ کچھ کردار تاریخی لیے جاتے ہیں اور کچھ افسانوی بھی، تاریخی کرداروں میں کہیں کہیں اصل تاریخ کے واقعات بیان کیے جاتے ہیں اور کہیں تخیل کی مدد سے مبالغہ آمیز باتیں شامل کی جاتی ہیں۔" (8)

ناول ء آزمانگ ء فرق:

ناول (Novel) ء آزمانگ ء از می لوٹاں و ہدے چارے تہ دوئیں نیمگ ء ہما از می لوٹ کہ پہ یکے دومی ء المی انت، آز می لوٹ دوئیں جاگہاں یکیں حساب ء ہز درمی زانگ بنت۔ قصہ، سر حال، پلاٹ، بنگی خیال، زبان ء وٹھی ء زبائی، چاگرد سازی، سراپا سازی، پلاٹانی رد ء بند، کلائمکس ء آسر۔ اے انچیں از می لوٹ انت کہ ناول ء آزمانگ ء المی زانگ بنت۔ بلے چہ ایشی ء ابید اے دوئیں صنفوں مز نہیں پرک ء پیرے دیما کیت۔ گدار ء قصہ ء نیام ء اے پرک ء پیر تچک ء گندگ ء مارگ بنت۔

۔ آزمانگ ء شری ایش انت کہ کسان بہ بیت ء یکیں جاہ ء وانگ بہ بیت، و ہدیکہ گدار مز ن

ء دراج کش بیت۔

- آزمائک ءیک کارستے ء زندء یک نئمگے ء سرا قصء ساچک بیت ء آئی ء جذبہ آئی کیفیت
دیما آرگ بیت وهدیکہ ناول ء زندء مان گیشٹنگس بازیں تک ء پهناتانی سر جمیں ء ذراج کشیں
ندارگ ء راستی بیان کنگ بنت۔

- آزمائک ء یک خیال، یک وئیل، یک مارشت ء یک تجربے بیان کنگ بیت کہ اے آئی ء
وحدت تاثر ء ودی کنت ء وحدت تاثر ء یک مزنیں فرقی کہ آزمائک ء گدار ء نیام ء زانگ بیت۔
بلے ناول ء کینوس چہ آزمائک ء پراه ء شاہیگان ترانت ہے واستا ناول ء شہار مستر بیت ء دوینیانی نیام ء
مزنیں تپاوتے ودی بیت۔

آزمائک ء Setting ء چاگردیک خاصیں جاگے ء ودی بیت ء ہمودا آسر بیت، وهدیکہ ناول
ء زمان و مکان ء آراتی انت ء آئی ء تو بازیں جاگے ء چاگردے بدل کت کنے۔

آزمائک ء ناول ء نیام ء فرق ء تپاوتے ء بابت ء ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ نبتہ کنت کہ
"۔۔۔ آزمائک ء ناول ء نیام ء فرق زندء پیش کنگ انت یا پیش کنگ ء وڑ ء ڈول ء راہ ء
رپک انت۔ آزمائک ء زندء یک تک ء پهناتے نشان دیگ بیت، وهدیکہ ناول ء باز
پهناتے ء باز تک انت ء اے زندء باز تکی ء شون دنت۔ بزاں آزمائک ء نسب ء ناول ء
کینوسک مزن پراه ء شاہیگان انت۔" (9)

قصہ (داستان) ء گوں ناول ء فرق:

کو نہیں زمانگ ء ہر تہرے ء قصہ ء کہ بہ چارے تہ آئی ء ساچشت کار زانگ نہ
بیت، بلئے ناول ء ساچشت کار زانگ بیت۔ ہے ہیم ء عہدی قصہ کسان ء مزنیں است بلئے آوتی
بنگپ ء چپ ء چاگرد ء خاصیں جاوراں پدرا کنت، لہتیں خاصیں کارستاں گوں دیما جنزیت، زندء یک
پهناتے ء یا کسانیں درونتے ء سراواں بوت کنت، ناول زندء مزنیں وهدے ء بازیں سُر ء پُر ء بازیں
کارستے ء را وتی بنگپ ء ہوار گیحیت۔ اگاں داستان ء را ناول ء دیم ء ایر کنگ ء تپاسگ بہ بیت تہ
داستان گیشتر دراج کش ء مزن بیت چیا کہ داستاناں قصہ درقصہ روگ لوٹیت بلئے داستان ء آسر
بونگ ء داں آئی پلاٹ یک حساب ء روت ء بن گپ ء چہ نہ سددیت۔ داستاناں پری، جن، دیہہ ء
بلاہان ء ارزشت دیگ بیت ء بامر دبال کن انت ء گڈ سراوتی بندات کنگیں مہم ء سوین بنت ء مزن
کارست ء سوین بونگ ء گمان ء بھیسہ داستان ء لس قصہاں پیسراچہ بیت۔ وهدیکہ ناول یکیں قصہ

انت کہ وقتی بنگپ ۽ دیمابر ان انت۔ ناول ۽ بازیں نبشتہ کاراں بازیں تکنیک دیمآؤرتگ، یلئے کوہنیں قصہ ۽ داستانانی تکنیک گیشتر یکیں بوتگ ۽ ناول ۽ بندات ۽ کس نہ زانت کہ ناول ۽ مزن کارست یا ہیروز سو بین بنت یا کہ انا۔

عہدی قصہاں دنیاء ہر ملک ۽ کہ سفر کنگ داں ہما ملک ۽ قصہ گوشاں آئی ۽ راوتی چاگرد، راج، نفسیات ۽ ربیدگ ۽ گوں، ہمگر نچ کنگ ۽ جہد کنگ، و ہدیکہ ناول ہر ملک ۽ کہ سفر کنت تہ وقتی نبشتہ کار ۽ کارست، نام ۽ چاگرد ۽ وقتی ہمراہی ۽ بارت گوں۔ بزاں کہ ناول ۽ را دومی زبان ۽ رجانک و کنگ بیت یلئے آئی ۽ بنگی نچ چیز بدل کنگ نہ بیت ۽ نانکہ نبشتہ کار ۽ ساچکار ۽ نام بدل بیت۔ داستان ۽ ناول ۽ نیام ۽ دگہ یک بنگی تپاوتے ایش انت کہ داستان گوش دارگ ۽ ناول وانگ بیت۔

داستان سک مزین چیزے کہ اود ۽ قصہ در قصہ روگ لوٹیت ۽ ایشی پراہ ۽ شاہیگانی چہ آزمانک ۽ سک باز مزن انت۔ داستان ۽ بیان کنگ ۽ یک جبرے گوش داروک یا وانوک ۽ ستاء پیسر ۽ چہ ایر بیت کہ داستان ۽ بامرد (ہیر و) یا بازن (ہیر وین) کہ ہر کس انت، آ داستان ۽ آسر ۽ الم ۽ سو بین بیت۔ داستاناں خیر ۽ شر ۽ بابت ۽ یک لس حیا لے ایش انت کہ داستان ۽ بامرد نیکو کار، پلگاریں کردے ۽ واہند بیت ۽ آئی ۽ غیبی طاقت ۽ زور مان بیت کہ آ ہر چیز کنت۔ داستاناں دار، دزچک، دلوت ۽ مور ۽ مشک، ہر چیز مزین طاقتے داشت کنت ۽ آ داستان ۽ بامرد ۽ کجام و ہدے ۽ مک ۽ کت کن انت۔ داستان گوش داروک ۽ راسک و شنود کنت کہ اشی ۽ تہا پری ۽ پریشتگ، جن، دیہہ ۽ بلاہانی اول عشق ۽ قصہ ۽ گوں بنی آدم ۽ نزیکی۔ ۽ بنی آدم ۽ واہشتانی سیمسرانی سک مزن پیش دارگ ۽ آئی ۽ زور آوری ۽ انچیں عکس ۽ ندارگے بیان کنگ بیت کہ چہ راستی ۽ بگندے دور بہ بیت بلے داستان ۽ قصہاں اے رنگیں عکس کٹی ۽ گنجائش است انت۔ و ہدیکہ آزمانک زند ۽ یک ایونئے ۽ وقتی بامرد ۽ یا نبشتہ کار ۽ واہشت ۽ زند ۽ یک نکلے پیش داریت۔ داستان ۽ بابت ۽ ڈاکٹر سلیم اختر نبشتہ کنت کہ

"داستانیں دل کو خوش رکھنے اور خوش وقتی کا ذریعہ تھیں اس لیے ان میں بے لگام تخیل، طلسمی ماحول، مانوق الفطرت عناصر، عشق، جنس، مہمات، جان بازی، شجاع شہزادے، پری پیکر شہزادیاں، دانا وزیر، وفادار دوست اور جانثار ساتھی سب کچھ ملتا ہے۔ الغرض داستان دلچسپی پیدا کرنے کے لحاظ سے بارہ مصالحہ کی چاٹ ثابت ہوتی

تھی۔۔۔ داستان میں سسپنس سے دلچسپی پیدا کرنے کے لیے داستان نگار ایک سے زائد پلاٹ سے کام لیتا اور ایک قصہ کے اندر دوسرا قصہ بیان کرتا، اسے قصہ در قصہ کہتے ہیں۔" (10)

ماگوشت کنیں کہ داستان ء زمان ء مکان ء قید ء بند نیست انت، بلکن ء سر جمیں سر زمین ء سر اکجام یک جاگے، کجام و ہدے ء داستان ء سٹنگ ء چاگرد سازی بوت کنت۔ بلے داستان ء یک مرکزی قصہ ءے بیت کہ آئی ء تہا بازیں قصہ سر اچست کنت کہ آہانی سیادی گوں گوست ء حال ء بندوک بنت، ہے واستا آئی ء پلاٹ اول مان گیشٹنگیں پلاٹ بنت ء ہے چیز داستان ء زیبائی انت۔ داستان ء زمانگ ء بابت ء یک حیا لے ایش انت کہ اے انسانی زند ء داستان ہما و ہدے ساچگ بوتگ انت کہ انسان سیاسی ء ر بیدگی اعتبار ء زوال ء آماج بوتگ کہ انسان ء وتی پرورش ء سوب ء پے وت ء سو بین بنگ ء نفسیاتی جہدے ء برورد ء دیماروگ ء طاقت ء حاصل کنگ ء انجیں چیز ساچیتگ کہ آئی ء اروا ء تاہیر بہ رسیت۔ یک داستانے ء پلاٹ، کارست، چاگرد سازی، سراپا سازی، ڈائلاگ، تہذیبی ندرہ کشی، ر بیدگ ء زبان ء پراہ ء شاہگانیں ء زیبائیں گالریچ ء کارمرزی اول جو انیں دروشے ء کنگ بیت۔ بلے داستان سک ذراج کش، قصہ در قصہ ء سکین مز نہیں کینوسے ء گوشگ بیت کہ آزمانگ ء ناول چرے کینوسے ء در انت ء وتی خاصیں کینوسے ء گوں بندوک انت۔ داستان قصہ گوشی ء کو نہیں رہندے ء ناول نوک تریں رہند زانگ بیت۔ داستان ء ناول نیام ء جنگی ء خاصیں فرقے ء بابت ء ابوالاعجاز صدیقی نبشتہ کنت کہ:

"داستان ناول یا افسانہ کے برعکس ہماری عملی اور خارجی دنیا سے بلند و برتر ایک خیالی اور مثالی دنیا کی کہانی ہے جس میں مثالی کردار بستے ہیں اور مثالی واقعات پیش آتے ہیں جو بالآخر کسی مثالی نتیجے تک پہنچ جاتے ہیں۔" (11)

اے پرک ء پیراں ابید اول ہر دور ء باریگ ء ساچکار ء جتا جتاں لیکہ، بنگپ ء سر حال بوتگ انت کہ ہر چند کہ نوکیں و ہد آیان بوتگ نوکیں ساچشت کاراں نوکیں عہدے گوں بندوکیں جبرہ ء جنجال، نفسیاتی جبرہ، مادی ضرورت ء نوکیں لیکھی بون گپ دیما آڈرنگ۔ ہے حساب ء ماں قصہ ہاں نوکیں تکنیک اول پچاروکی کنائنتگ انت۔

آزمانک ءِ چند "گل"، (بزاں ہر چیز) انت ءِ اندگہ ازمی لوٹ آئی ءِ بہر انت۔ تھیم اوں
 آزمانک ءِ یک بہرے کہ اے آزمانک ءِ مقصد گوشگ بیت۔ بزاں کہ آزمانک کجام یک مقصدے ءِ
 کہ نویگ بیت، ہما مقصد آئی ءِ تھیم گوشگ بیت۔ بلے یک ہرے دگوش دیگ بہ بیت کہ تھیم
 گوں آزمانک ءِ سر حال ءِ قصہ ءِ یک نہ بیت ءِ ناں کہ دوئیں یک ءِ ہم معنابوت کن انت۔ ہما بنگی خیال،
 خیال ءِ مجگ کہ ہے خیال ءِ پُشد را آزمانک نبشہ ننگ بیت آئی ءِ آزمانک ءِ تھیم گوش انت۔ بلے تھیم ءِ
 سیادی ناں گوں بنگپ ءِ بیت ءِ ناں قصہ ءِ آئی ءِ ذکر کیت انت۔ ایشی ءِ گیشینگ ءِ یک درورے دیگ
 لوٹاں کہ یک فیصل قصہ ءِ تھیم آئی ءِ اخلاقی پہلوزانگ بیت، تمثیل ءِ تھیم آئی ءِ ہیل کاری ءِ تعلیمی پہلو
 بیت بلے فلشن ءِ تھیم اے رنگ ءِ نہ انت بلکن ءِ فلشن ءِ تھیم چہ زندگی ءِ بندیں لیکہ ءِ آئی ءِ کارستانی
 سُرپر ءِ عمالاں ودی بیت۔ لس قصہاں کہ وانوک ءِ گوش داروک سبق ءِ درونتے گند انت، آزمانک ءِ
 تھیم اے رنگ ءِ نہ انت۔ انچش کہ یک قصہ ءِ واز ءِ سر ءِ سوج کنگ بیت کہ بنی آدم ءِ پہ زندہ
 گوزینگ ءِ اے رنگیں کار کنگی انت ءِ چاگرد اے رنگیں کاراں شریکیت ءِ اے رنگیں کار
 اخلاق ءِ دائرہ ءِ چہ ڈن انت ءِ مردم باید انت کہ اے کار کہ حراب انت چریشاں و تابہ پہریزیت،
 فلشن ءِ تھیم اے رنگ ءِ اخلاقیات ودی نہ کن انت۔ آزمانک ءِ تھیم قصہ ءِ اندرا چیر انت آنچو
 دزجنگ ءِ گندگ نہ بیت بلکن ءِ پہمگ بیت، ءِ تھیم آزمانک ءِ وانگ ءِ پد وانوک آئی ءِ پول ات
 کنت۔ سکندر احمد وتی کتاب "افسانے کے قواعد" ءِ نبشہ کنت کہ

"یہ بات یاد رکھنی ضروری ہے کہ تھیم، پلاٹ اور افسانے کی ساخت آپس میں اس
 طرح مدغم ہیں کہ انہیں ایک دوسرے سے الگ نہیں کیا جاسکتا۔ تھیم افسانے کا ایک
 عنصر ہے، افسانے کی تشریح نہیں۔ تھیم موضوع نہیں بلکہ موضوع میں مخفی وہ

حقیقت ہے جسے افسانے کے ذریعے دریافت کیا جاتا ہے۔" (12)

تھیم ءِ بُن گپ ءِ نیام ءِ مز نہیں پرک ءِ پیرے است انت کہ اشی ءِ پہمگ ءِ ماچہ اے درورے
 مُک زرت کنیں۔ بُن گپ ءِ تھیم ءِ گیشوار کنگ ءِ ظہیر علی خان وتی پولکاری تھیسز ءِ نبشہ کنت کہ
 "موضوع اور مرکزی خیال میں فرق یہ ہے کہ موضوع کلی مفہوم کا حامل ہوتا ہے
 جبکہ مرکزی خیال (تھیم) مفہوم گل ہوتا ہے۔ یعنی موضوع اپنی تمام جزئیات کا

موجود کل ہے۔ مثلاً علم حیات موضوع ہے جس کا مرکزی خیال انسانی جسم کے بارے میں تحقیق کرنا ہے۔“ (13)

اے بابت ء سید جمیل مظہر نبشتہ کنت کہ

”مرکزی نقطہ ء نگاہ کا ارتکاز نمایاں ہے جسے عرف عام افسانے کی تھیم (Theme) کا نام دیا جاسکتا ہے۔ یہ ایک غیر مرئی لیکن اہم اور ضروری عنصر ہے جو موضوع کے انتخاب میں فن کار کی رہنمائی کرتا ہے، اس عہد کا فلکشن بالخصوص افسانہ ایک ایسے نگار خانے کے مصداق ہے جس میں ہزار شیوہ زندگی کی صد ہزار جھلکیاں عکس ریز ہو رہی ہوں۔“ (14)

تکنیک

تکنیک (Technique) انگریزی زبان ء لبرے کہ چہ یونانی زبان ء اتلگ۔ چہ یونانی ء انگریزی ء Technikos ء جوڑ بوتگ۔ ماں یونانی ء ایشی ء بزانت ”رہند“ نیگ انت۔ اے یونانی لبرے لغتی معنا ”ازم یارہند“ گوشنگ بیت، لبرانک ء اے گالبندے ء جہت ء نبشتہ ء راہ ء رہند ء بزانت ء زانگ ء پچارگ بیت۔

آزماںک ء ناول نویسی ء تکنیک مزنیں بستارے داریت، اے پڑانہشتہ کنگ ء تکنیک ء رہند پہ قصے ء یونیورسل انت، البتہ اسٹائل یاد رہنا اب ہر ایک نبشتہ کارے ء وتی جندے بیت بلے تکنیکی لوٹ ء رہند انجین انت کہ بازیں نبشتہ کاریں تکنیک ء قصہ ساجیت ء یکیں نبشتہ کار بازیں تکنیکی ساجشت دیما آورت کنت۔

تکنیک ء بابت ء گوپی چند نارنگ ء نزارنگیں کتاب ”اردو افسانہ، روایت اور مسائل“ ء، ممتاز شیرین وتی نبشتانک ”ناول اور افسانہ میں تکنیک کا تنوع“ ء نبشتہ کنت کہ ”تکنیک کی صحیح تعریف ذرا مشکل ہے۔ مواد، اسلوب اور ہیئت سے ایک علیحدہ صنف۔ فن کار مواد کو اسلوب سے ہم آہنگ کر کے اسے ایک مخصوص طریقے سے منسکل کرتا ہے۔ افسانے کی تعمیر میں جس طریقے سے مواد ڈھلتا جاتا ہے وہی ”تکنیک“ ہے۔“ (15)

آزماںک نبشتہ کنگ ء بازیں تکنیک ء پچار کناینگ بوتگ کہ چریشاں پُر ارزشتیں تکنیک ایش انت: بیانی تکنیک، ہم کلامی تکنیک (سالیو کوئی)، خود کلامی تکنیک (مونولاگ)،

سُر رُئیلِٹ تکلنیک، نمدی تکلنیک، ڈاڑی تکلنیک، ملٹی ڈائمنشن تکلنیک، آزاد تلازم خیال تکلنیک، تجریدی تکلنیک، ءء دگہ بازی تکلنیکے است انت کہ آزمانک ءء ناول نویسی ءء اشانی مز نہیں ارزشتے است انت۔ البت من انگتہ چُشیں تجرتے ءء نہ گوشتگاں کہ من اے جبر ءء بہ گوشاں کہ تکلنیک پلانگ ءء سرانسیگ بیت۔ منی خیال ءء اے جبر رد انت کہ یک قصے ءء تکلنیک ءء تو پیسرا پلان کن ءء نہیں ءء۔ بلکن ءء ساچشت کار ءء بن گپ، تھیم، ءء قصہ ءء پلاٹ وتی تکلنیک ءء وتی ہمراہی ءء وت کار انت۔ بلئے چوش ہم بوت کنت کہ بازی نبتہ کارے بہ گوشت کہ من پلانگ ءء سرا یک تکلنیکے ءء تجرتے کناں بلئے اے رگیں تجرت مدام نیم سوہ بوتگ انت ءء بے سوب بوتگ انت۔ اگاں یک لائقیں قصہ کارے ءء اے لائقے بہ رسیت کہ آپوش ہم کت بکن بگندے بہ بیت بلئے منی نژا اے پئیم چو زوت ممکن بوت نہ کنت۔

ڈاکٹر صفیہ بانو۔ اے شیخ ءء ماں تند جاہ ءء یک نبشتانکے کہ سر حالے "افسانے کی تکلنیک" انت، اے نبشتانک ءء ارسطو ءء حوالہ ءء دنت کہ ارسطو ءء تکلنیک ءء بابت ءء گوشنگ کہ "تکلنیک، نبتہ کنگ ءء ہمار بند انت کہ چرائی ءء ازم کار وتی سر حال ءء دیما کاریت۔" (16) دیترا تکلنیک ءء بابت ءء ممتاز شیرین ءء حوالہ دنت کہ آئی ءء ردا "افسانے کی تعمیر میں جس طریقے سے مواد ڈھلتا جاتا ہے، وہی تکلنیک ہے۔" (17) تکلنیک آئی کار مرزی ءء بابت ءء بچ چُشیں جبرے آزمانک ءء نگد کارانی نیگ ءء دیما نیگ کہ کجام تکلنیک پہ آزمانک ءء شر تر انت ءء کجام تکلنیک حراب تر انت۔ ہریک تکلنیکے ءء وتی جتا میں ارزشتے است انت ءء ہریک آزمانکارے ءء درشان ءء بیان کجام تکلنیک ءء گیشتر بوت کنت، آہما تکلنیک ءء وتی قصہ ءء درشان ءء کنت ءء ساچشتاں دیما کاریت۔

عہدی قصہ ہانی وانگ ءء پد آہانی تکلنیک تجرت ءء سرا مردم گوشت کنت کہ قصہ ہانی گیشتر تکلنیک سادہ بیانی بوتگ انت، البتہ پلاٹ برے برے تجریدی دروشم ءء مان گیشیتگ انت بلئے تکلنیک یکیں حساب ءء گنگ بنت۔

شوندات:

- 1- صدیقی، ابوالاعجاز حفیظ، کشف تنقیدی اصطلاحات، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد، طبع دوم 1985ء، تاکدیم 139
- 2- سلام، ڈاکٹر عبدال، فن ناول نگاری، سندھ اکیڈمی کراچی 1999ء، تاکدیم 23
- 3- عابد، سید عابد علی، (ہوار) ابوالاعجاز حفیظ صدیقی، ادبی اصطلاحات کا تعارف، اُسلوب لاہور، مئی 2015ء، تاکدیم 92
- 4- اختر، ڈاکٹر سلیم، تنقیدی اصطلاحات (توضیحی لغت)، سنگ میل پبلیکیشنز لاہور 2011ء، تاکدیم 63
- 5- شاہد، محمد حمید، افسانہ کیسے لکھیں، اکادمی ادبیات پاکستان، 2017ء، تاکدیم 127
- 6- جیمز، بیٹری، (ہوار) سکندر احمد، (افسانے کے قواعد) سہ ماہی اثبات، حوالہ، اثبات پبلیکیشنز بمبئی، 2012ء تاکدیم 19
- 7- پرواز، غنی، فکشن آئی ٹکنیک، بلوچستان اکیڈمی تربت، 2009ء، تاکدیم 92
- 8- عابد، سید عابد علی، (ہوار) ابوالاعجاز حفیظ صدیقی، ادبی اصطلاحات کا تعارف، اُسلوب لاہور، مئی 2015ء، تاکدیم 388
- 9- نقوی، صدف، گوہر ادب، مثال پبلیکیشنز فیصل آباد اشاعت دوئم 2015ء، تاکدیم 66
- 10- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، قصہ لیز انک، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2016ء تاکدیم 61
- 11- اختر، ڈاکٹر سلیم، تاکدیم 41
- 12- صدیقی، ابوالاعجاز حفیظ تاکدیم 77-78
- 13- احمد، سکندر، افسانے کے قواعد، سہ ماہی اثبات، جنوری 2012ء، اثبات پبلیکیشنز، ممبئی، تاکدیم 16
- 14- خان، ظہیر علی، اردو شاعری کی تنقیدی اصطلاحات، جوہر لال نہرو یونیورسٹی، نیو دہلی جولائی 2000ء تاکدیم 356
- 15- جمیل، سید مظہر، افسانے کی شعریات، ہوار ایم اے فاروقی، افسانے کے مباحث، بک ٹائم کراچی، 2017ء، تاکدیم 115
- 16- شیرین، ممتاز، ناول اور افسانہ میں ٹکنیک کا تنوع (ہوار) گوبلی چند نارنگ، اردو افسانہ روایت اور مسائل، سنگ میل پبلیکیشنز لاہور، 2011ء، تاکدیم 32
- 17- شیخ، ڈاکٹر صفیہ بانو- اے، افسانے کی ٹکنیک، یکم جنوری 2019ء،

www.google.com/amp/s/www.jahan-e-urdu.com/technique-of-short-story/amp

18- ہمیش، یکم جنوری 2019ء

قصہ، ناول، آزمانک، نیام، ہم گونگی، تپاوت

مقبول ناصر

(داستان ہلاس پچی، نہ بیت؟ زویتان ٹاڈاراف پتہ دنت: زندمان، داستان ہم درور آنت۔ اگاں داستان آسربہ بیت گڑازندمان ہم ہلاس بیت۔ ٹاڈاراف گوشتیت: فن زندمان، دزوشم، نہ گپیت، پرائی، کہ زند، اصیل گوشتگ بیت، بہ گندے فن وت زند جوڑ بیت۔ چینیاں گوشتگ ”پہ گوشتگ، قصہ، دوم زوریت“۔ ناول ایوک، ناول نبیسوک، زاشت، درانگا زکنت۔ (بلئے داستان، قصہ ہماچا گرد، راج، تہذیبی شعور، داناہانی ہزاراں سال کو نہیں پنت، سوجانی برور آنت۔) دیوان! ہست ات بادشاہے، بادشاہ حد و اندوت ات۔

انسان، تہذیب، دودمان، وتی، دیم، روی، پند، پندے چندے جُستانی پتوہانی درگیبگ، معنانگ، بربینگ، پند، برب، جبرہ کنگ، استین، سر، برب، تحت جنگ، حانیں میران، وش، وش آمدی ہم کنگ، انت۔ بلئے جُست انت کہ ہما دزوشم، ہما رنگ، پے پتھی، سرپوش انت۔

دین، مذہب، پڑ، بہ بیت، یا فلسفہ، ازم، فن، بے آسریں کپ۔ انسان، وت سوال، رودینگ، جوہانی پولگ، وت رہنداش، ٹہینتگ، ہے رنگ، راستیں راہاں سفر کنان انت، چم، اش، ماں آزمان، دست اش، گوں گوست، ربیناں سک، اش کنگ انت۔ کانات یک، گورے، گیدی، پراسراریں وجود، زانگ، ہواروتی، قد، بستار، زانگ، ہم انسان دلاپ بوتگ، مروج، مروج ہما انت کہ پرے زاشت، قرار نہ گپیت۔

ہے جُستانی پتہانی زانگ، زمین، زمان، ہمک نہ زانتگیں طاقت، غیب، ہستی، گیدی، سازوک کردار جوڑ کنگ انت، پے وڑوڑیں معناء شوہازگ، نیستی، شکم، ہستی، پاداریں دروشم، پدانستی، شکم، ایرکپگ، ہمک سفر، مرحلہ کردارانی، قصہہانی چہر، نوان، چارینگ، وت، راء، وتی ہم جنس سہڑینگ انت۔

قصہ، بارو، بازیں پولکارے گوشتیت کہ اے وحشی (پری میٹو) زمانگ، پیدوار انت۔ باز گوشتیت کہ انسان، اجتماعی، ہواریں یا کہ چاگردی زند، بگچ بونگ، اش ہم گون کپنگ یا ہندوستان

ء ما نیتھالوجی ء زانت کار گوش انت کہ قصہ ہندوستان ء دیوی ء دیوتاہاں ماں آزمان ء تخلیق کنگ ء یکے دومی ء گوشنگ انت۔ قصہ ء بندات ء بارو ء بادشاہ حد اوندوت ات ء شے رگام نبشتہ کنت ”قصہ ء شروعات ہما دوران ء بوتگ کہ انسان چہہ مند نہ بوتگ۔ ماں گیابان ء جنگلاں سرگردان بوتگ۔ باز گوش انت کہ قصہ ء ابتداء پنج لکھ سال ء باز گوش انت کہ پنجاہ لکھ سال ء گیش انت۔ کوہن ترین قصہاں میسیپوٹیمیا ء سومیری شاہانی قصہ ء آیات، گل گمیش ء قصہ ء مصری فیروہانی زمانگ ء قصہ کوہن ترین قصہ زانگ بنت چو کہ انسان ء قصہ جوڑیننگ پمیشا قصہ ء ابتداء انتہا گوں انسان ء وت انت۔ زانت کار گوش انت کہ ماں فرانس ء پرینس کوہانی لاس کاثر ء گارانی دراتلگیں نقش (پیننگز) کہ پانزدہ تاں سی ہزار سال کوہن انت، اصل ء قصہ انت کہ قبائلی دود ء ریدگ یا کسانیں واقعہانی باروانت کہ ایش پیننگز ء شکل ء کوہنیں قصہ انت۔ ہے وڑ ء ہفت صد سال پیش چہ پیغمبر عیسیٰ ء پیدائش ء گل گمیش ء قصہ آرگ بوتگ انت کہ مروچی قصہ خوانی ء مزین مڈی ء زانگ بنت۔“ بادشاہ حد اوندوت ات ء سر نوشت ء نام ء نبشتگیں تیوگیں پیش لبرپہ قصہ ء بندات ء تہر ء بہر ء گیشینگ ء ارزشت داریت۔

مے سرناگ انت: قصہ، ناول ء آزمائگ ء ہم گوگی ء تپاوت۔ چوشکہ پیسے ء گوشنگ بوت کہ قصہ ء بارو ء اے گپ کہ قصہ چاگردی زند ء بچگی ء گون کپتگ۔ اے گیش مسگ بوت کنت (شے رگام جتائیں پگرے درانگاز کنت ء جتائیں حوالہاں گپ دیم ء کاریت) سوب اش انت کہ آ زمانگ ء قصہ وتی کونٹ (Content) ء سوب ء پے دل وٹی ء وہد ء تیلانک دیگ ء ابید سبق ء سکین دیگ ء ہم یک گہترین وسیلگے بوتگ۔ چوش کہ اگاں یک قصہ دیہے ء بلاہ یا زوراکیں جاتوگ ء ء شاہ زادگ ء یا کماندارے ء بوتگ، آقصہ ء مدام زوراک آسر ء جنگ ء پزوش دیگ بیت ء بامردوتی مہیم ء سوب مند بیت، واتروتی یا ہاشاہ بانگ ء ملک ء واتر بیت۔ وش ء وش آمدی کنگ بیت۔ چوشیں قصہ سکین دینت کہ زوراک ردانت ء لس مہلوک آرادوست نہ کنت ء نئے کہ آئی ء جوانیں مزر سیت۔ بامرد گہترین کرد ء کُنشت ء حدابند بنت پمشکہ اشانی رندگیری نیک نامی ء ابید ہواریں سیت مندی ء مزر ء واہند کنت۔ اخلاقی ء روحانی سبق ء دیگ ء ابید انسان ء وس ء دریں طاقتانی قصہانی کردار جوڑ بوتگ ء آہانی گوں زمین ء زمان ء گوں انساناں تعلق، نبی قوت، آہانی نیک واہیں مردانی مکم،

چکاس اے درست انسان ء دیرمائیں واہشت انت ء ہماجست انت کہ انسان ء آئی ء کماش ء آریپ ء کلا نہاں جواب کت نہ کتگ انت۔

قصہ ء فلشن (مادوتہر زرتگ ناول ء آزمانک: ہمیشہ ہر دیں "فلشن" ء لبزاتک بزانت ء ہے دوئیں تہر انت۔ آدگہ تہر ء شمار کنگ مہ بنت) ء تپاوت: قصہ ء بارو ء گوشگ بیت کہ اے پہ گوشگ ء مہلوک ء دیماچہ دل ء زپت کنگ ء بیان کنگ ء تخلیق کنگ یاسازگ بوتگ انت۔ قصہ ء گوں نبشتہ کنگ ء تعلقے نہ بوتگ ء ایش مقصد ہم نہ بوتگ ء۔ اردو ء نامداریں نگد کار شمس الرحمن فاروقی ء ماں اردو ء داستان ء قصہ ء بارو ء پُرازشتیں کارے کنگ (اے کتاب چار یا پنج جلد ء چھاپ کنگ بوتگ)۔ آگوشیت کہ داستان / قصہ ہما بیانہ انت کہ آپہ زبانی گوشگ ء تخلیق کنگ بنت۔ کسے اگاں داستانے نبشتہ بہ کنت یا کجام ہم رنگ ء سیاہگ کار مرز بہ کنت ہج گر ء بندے نیست بلتے داستان / قصہ ء جنگی مقصد مردمانی میان ء نندگ ء قصہ گوشگ انت۔ آگوشیت داستان ء ناول / فلشن ء تہرانی تفاوت ء بنیاد ء بہ چارات داں داستان / قصہ ء بیان کار ء بن سنگ گیش بیت کہ آوتی تخلیق ء شتری ء نزوری یاسوب مندی ء بے سوبی ء گوں وتی چٹاں دیست کنت۔

ماچہ روس ء فارمل ازم ء نگد کاری ء ارزشت ء ہج پیم انکاری بوت نہ کنیں، اگاں آئی ء بندریں زانشت گوں فلشن ء انت داں الم جدیدیں فلشن ء وانوک آئی ء راڈلگ چار مکن انت۔ چوش کہ لسانیات ء فلشن ء شعریات ء نامداریں روسی زانکار ء نگد کار میخانیل باختن ء گوشگ کہ ماں جہان ء چہ ناول / فلشن نیس ء ایوک تریں مردم نیست کہ آتہنا نندیت ء ناول تخلیق کنت ء آئی ء ہے ناول ء یک درآمدیں مردمے وانیت۔ آگوشیت کہ ہمک ناول نیس ء باطن ء پہ وتی ناولاں یک جتاکیں وانوکے ء تصور جاہ منند انت۔ آئی ء جتاکیں بستار ء حیثیتے۔ قصہ ء بیان کنگ ء رہند چہ فلشن ء سک جتا انت۔ قصہ ء پد ماں پدیں گپ ء گال، واقعات ء نوبت کانت۔ زبان ءے چہ فلشن ء زبان ء جتا ء ازگار تر انت چوش کہ بتل، چاچ، گال بند ء گوشگ شتن اش ہوار۔ قصہ ء بارو ء زانت کار اے گپ ء دیما کار انت کہ قصہ ء چاگردی جدیدیں زند ء بارو ء ہج پیمیں ہم گزنجی ء معنا مان نیست۔ اے قصہ ء نزوری ء گیش ہما چاگرد ء وانگ ء زانگی بستار ء ہم گوں تعلق داریت۔ چوش کہ ہندوستان ء پاکستان ء فلشن ء مزنیں بستارے ء دیم روی کتگ بلتے ہر دوئیں مکانی راجی زبانوں ناول ء نیسگ ء کساس کم تر

انت ء انگریزی زبان ء گیشتر ناول چھاپ کنگ بیت ء آہانی بہا زور وک ہم چہ آدگہ ہندی ء راجی زبانان گیشتر انت۔ ہے رنگ ء جدیدیں فلشن ء دینی ء ہندی کو نہیں قصہ زرتگ انت ء جدیدیں سیاسی ء چاگردی بُن گپاں ہم گرنج کنگ ء تخلیق کنگ انت۔ فلشن ء ردء ماں پاکستان ء انتظار حسین ء نام دیما کسیت کہ آئی ء ہندوستان ء دینی ربیت ء تعلق داریں قصہ جدیدیں معناء بُن گپاں ہم گرنج کنگ ء دو بر تخلیق کنگ انت۔

دگہ یک مستریں فرقے قصہ ء فلشن ء میان ء آہانی فنی شعریات یانبشتہ ء وانگ ء رہند نیگ انت۔ چوش کہ قصہ گوں وتی کسانئی ء مزنی ء پد ہم گوش دارگ ء واستہ تخلیق کنگ بیت پمشکہ آئی ء فوکس (focus) گوں زبان ء گوں ہمالبزاں بیت کہ آروتیں تاثرات پیداگ کن انت، پمیشکہ ادا کییں وهد ء دو فاندگ داستان گوش ء رسگ ء انت، یکے آوتی گوش داروک ء ہم دیوان انت ء دومی آوتی گوش داروک ء رد عمل ء دیست ہم کنگ ء انت پمیشکہ بے سوبئی ء وهداں آوتی قصہ گوشئی ء داستان گوشئی ء رہنداں پد ء پیش کنت دانکہ گوش داروک ء گیش گون وت گیر وٹنگ ء ملہ بہ کنت۔ بلئے چوش کہ آئی رہند گیشیتنگ ء بہ گپت ء فاروقی داستان گوش ء گر ء بند باز انت ء آبازیں مہری ء عشقی بُن گپاں ہور تیں شے آں گوشت نہ کنت چوش کہ تاثرات ء پلاٹ ء واقعاتانی تسلسل ء ڈرامہ ء رنگ پیداگ کت نہ کنت، بازیں زلی پلائانی کارمرزی ء پد ہم نیکی ء روژنائی ء پلہ مرزی آئی ء بنگی مقصد انت۔ بلئے اے ردء فلشن ء شہار مستر انت۔ ہور تیں تاثرات بگر دانکہ زبان ء استعاراتی ء علامتی کارمرزی ء بیا (چوش ہم بیت کہ بازیں ناول وتی سرجمیں دروشم ء سر بونگ ء رندیک استعارہ یے علامتی قالبے ء دروشم ء وت ء راہ پوشتی)۔

قصہ ء فلشن ء مستریں فرق پیش ء گوشگ بوتگ ات، بیان کنگ ء گوشگ نیگ انت۔ ناول ء آزمانک یا فلشن ء کجام ہم تہرے ء تخلیق نیسگ ء وانگ بیت۔ بلئے قصہ اگاں نیسگ ہم بہ بیت آئی ء بنگی مقصد وانگ ء مردمانی دیما بیان کن نیگ انت۔ پمشکہ قصہ گوش یاد استان گو وتی پُشتی کسب ء شعریات یار بہند ء اصولانی ردء قصہ ء داستان ء درستیں عنصر اں کار گپت۔ قصہ ء بیان کنگ ء گوشگ ء رہند ہما انت کہ ہما انت، ایشی ء ہچ پیہیں ردء گچین کنگ نہ بوتگ۔ البت فلشن چوش کہ آئی ء تہر ہم چہ ڈن ء اتلگ پمشکہ آئی ء شعریات ء نبشتہ رہند ء اصول ہم چہ ڈن

اتلگ انت ء آہاں بازیں فرق ء پیرے ہم اتلگ۔ فلشن ء قصہ ء دگہ یک چیزے مشترک انت، آ انت بیانہ، دوئیں تھر پہ وتی قصہاں دیم روی دیگ ء بیانہ ء کارگر انت۔ چوش کہ قصہ خوان وتی قصہ ء بیانہ ء ردء بگج کنت۔ آئی ء ردپہ ردیں واقعات انسانی منطق ء عقل ء ردء ناراست انت بلتے بہ گپت ء کلیم الدین احمد نیگ ء ادابے اعتقادی رواج دیگ بہ بیت دانکہ قصہ ء بیان بو تگیں واقعات وتی فنی وجود ء برجم بہ کنت۔ فاروقی گو شیت کہ گوشگ ء بیانہ ء جمالیات دگہ شئے ء ء نیسگ ء بیانہ ء جتائیں جمالیاتے۔ ہمیشہ اشانی ارزشت جتا جتا انت ء یکے چہ دومی گہتر ء مکر لیکگ یادویناں دیم پہ دیم کنگ ردیں پگرے۔

زبانی بیان ء باروء افلاطون ء گوشتن دیم ء آرگ بیت۔ آئی ء گوشگ کہ وهدے تویک بیانہ ء اش کن ء آلچہ ءے بہ بیت یانثرے (یانثرے تھرے ء بہ بیت) تو آ واقعاتاں وت ہوارکپ ءے۔ اے واقعاتاں ہوار بونگ یاشریدار بونگ ء معنابہ گپت ء فاروقی چوش گیشینگ بوت کنت کہ تو اے واقعاتانی گواہ جوڑے، اے واقعاتانی گوش دارگ ء پد ترا اے ہمارنگ ء اثر مند کن انت چوش کہ پہ راستی ء اگاں مردے ء دیم ء اے واقعات بہ بنت۔ ادادگہ یک گپے دلگوش کرزیت کہ زبانی بیانہ وتی درشان ء درانگاز ء لبز ء گچین ء آرنگ ء نہ کنت چوشکہ نمبشنگیں بیانہ یا فلشن آئی ء گچین ء کار مرز ء کنت۔ گوشگ بیت کہ لبز بن اصل ء گوشگ ء ردء وتی معنابہ ہمک دروشم ء سرجم ء برجم کنت ء وتی اش کنوک ء سرکنت، آئی ء ہمک پیہیں مارشت ء تاثرات گوشوک ء دپ ء در کانت ء ہما ساعت ء اش کنوک ء اثر مند کنت۔ پیشکہ زبانی بیانہ ء ربیت ء باروء ہمادانک اردوء ناول نیس ء نگد کار انتظار حسین ء گوشگ انت (انتظار حسین ء باروء دیمتر ء ہم گپ جنگ بیت) آہانی باروء محمود فاروقی گو شیت کہ انتظار حسین روبرکتی فلشن ء سرجمی ء رندگیری ء نہ کنت۔ کتھاسرت ساگر، بیتال پچیسے ء اے دگہ عہدی قصہ ء داستان ء بدہاء گوشتن آئی ء قصہ ء فلشن ء بیانہ ء جتائیں گوناپے دینت۔ ادا محمود فاروقی درورے دنت کہ فلشن نیس کجام گڈ سری جاگہ ء سر بوتگ، آئی ء وژن ء مرز کجا ہلاس بنت، چوش ہم بوت کنت کہ یکے ء بیانہ، دیم روی ء گڈ سر، دگرے ء بنداتی گا گج بہ بیت۔ چوش کہ نوک دیم روی کنوکیں ہندوستان 20 سال ء پد جاپان ء ٹوکیو جوڑ بونگ ء واب ء گندگ ء انت بلتے داں تو 20 سال بہ گوازیں ءے ء ٹوکیو ء آسرتیاں وتی مہلوک ء بہ دی

ات۔ ٹوکیو باریں دیم روی ء کجام جاہ ء سر بیت۔ پمشکہ وتی تہذیب ء ربیت ء موجودیں قصہ ء بیانہ ء جدیدیں ازم ء کار مرکزنگ ء حاصلیں اصول ء فارمولہ ء رند گیری ء بدل ء وتی زبان ء زبانی بیانہ ء ربیت ء زانگ ء آئی ء راوتی وژن جوڑکنگ الم ترانت۔ پمشکہ ہماکہ جدیدیں فکشن نبشتہ کن انت ء واہگ دار انت کہ آہانی تخلیق وانگ ء رسانک کنگ بہ بنت ، بلئے آہاں دل ء تب ء آسر ء مزنہ رسیت ، اے ناول نہیں ء آزمانک اے گپ ء دوار بہ چار انت کہ راجی ء عوامی رد ء نادوست بوئنگ ء وانگ نہ بوئنگ ء بنگی جبرہ زبان ء بیانہ ء کجام ردیانی ، یا کجام پیمیں شے آئی ڈلگ چارکنگ ء سوب ء پیداگ بوئنگ انت۔ "نبشتگیں لبز گوشتگیں لبزانی جون انت۔"

قصہ ء بارو ء دگہ گپے ایش گوشگ بیت کہ اے قصہ خوان ء یادداشت ء بروردانت۔ چوش کہ ہمے یکگیں قصہ خوان ہمے یکگیں قصہ ء جتا جتا کن دیواناں جتا جتا کن رد ء بندے ء گوشتیت ، چوش ہم بوت کنت آوت ہم بگندے نہ زانت کہ آواقعاتاں سر ء رند کنان ء قصہ خوانی کنگ ء انت۔ پمشکہ گوشگ بیت کہ ہمک واقعات کہ قصہ خوان ء یادداشت ء حافظہ ء موجود انت ، آہمیشاں پد ء پیش کنت ء قصہ خوانی ء فن ء دیمابران کنت۔ ادا قصہ ء فکشن ء یادداشت کار مرزی دو جتا کن پگر ہم دیم ء کاریت چوش کہ ایلینا فیرانتے وتی گپ ء ترانے ء وتی ناول نیسگ ء فن ء بارو ء گوشتیت کہ من یادداشت ء ہورت ء چنڈاں کار بنداں ء چمیشاں پر و ت قصہ ہاں سازاں۔ بزاں پرانی ء ناول ء بندات یا بُن گپ شوہازکنگ ء قصہ ء دیم ء برگ ء یادداشت لہتیں خاصیں واقعات کمک کار جوڑ بنت۔ بلئے قصہ خوانی ء یادداشت ہزاراں سال موجودیں قصہ ہاں کہ یک خاصیں انسانے ء تخلیق نہ انت ، یادداشت آہانی رد ء بندے مٹینگ ء انت بلئے پد ء پیشی قصہ ء ارزشت ء کم نہ کنت ، بلئے چوش کہ آزال یادداشت ء برورد ء وتی زاتی مارشاں یا تخلیقاں جہان ء دیماکاریت پمشکہ آئی ء یادداشت کارگزاری آئی ء تیوگیں ازم ء اثر مند کنت۔

فکشن وتی بچگی ء گوں کارخانہ ء انڈسٹریل آشوب ء کنت پمشکہ آئی ء کرافٹ روبرکت ء رودراتکی یورپ ء ہواری ء امریکہ ء آتراپ ء ترے پر تر وارت۔ ایڈگراہیلن پو ء بگردانکہ ایلیس منزو ء اے دگہ جدیدیں فکشن نبیساں در ، درست آزمانک ء بنگی عنصر اں چیزے عنصر گیش کار مرکز کنت ء چیزے عنصر کم تر کار مرکز کنت ، یا اشانی رد ء گچین کنگ ء پو ء اسلوب جوڑ کن انت۔ اگاں اے

فلشن ۽ اردو زبان ۽ مزین قدیس فلشن نہیں انتظار حسین ۽ ہوار کن ات کہ آئی ۽ فلشن وتی ساخت ۽ بانف ۽ ہندوستان ۽ جنگی تہذیب ۽ مذہبی اثر مندی ۽ ہوار جدیدیں بُن گپاں وتی آپ ریچ ۽ جاگہ دنت - انتظار حسین ۽ نبشتہ کتگیں فلشن قصہ ۽ گوشتن ۽ جدید فلشن ۽ ڈولدریں ہور دگے - انتظار حسین ۽ بارو ۽ باند ات گپ گیش دیامہ بُر تین بلئے انتظار حسین قصہ ۽ آئی ۽ شعریات ۽ ربیت ۽ بارو ۽ چہ آ دگہ فلشن نبیسو کاں زانت کار ترانت - بگندے پہ آدگراں یا (گوں بلوچ فلشن نبیسو کاں ہوار) کہ ایش قصہ ۽ داستان ۽ فنی لوٹ ۽ گزراں نہ زانکار انت ۽ ایش زانگ ہم نہ لوٹ انت اش کہ داستان ۽ قصہ ۽ ربیت جدیدیں فلشن ۽ رند گیری کنگ ۽ پیش پر اہاں زانگ اش الم انت - انتظار حسین قصہ ۽ داستان ۽ ربیت ۽ بارو ۽ گوشتت کہ بجلی ۽ پر ننگ پر لیس ۽ چہ قصہ ۽ آواز ۽ شپ ۽ تہارو کی پچ گپتگ کہ قصہ ۽ جنگی لوازمات ۽ یکے شپ انت ۽ آس انت، دومی نبشتگیں لبز نہ انت بگندے داستان گوشے ۽ توار انت کہ آقصہ ۽ داستان ۽ پہ زبان بیان کنت -

اردو ۽ دانائیں نگد کار حسن عسکری گوشتت کہ داستان گوش ۽ توار ۽ میسنگیں شپ ہوار کپیت، گوشے قصہ ۽ داستان گوش بیان کنگ ۽ نہ انت بگندے آزمان انت کہ گوشے داستان گوش جوڑ بوتگ -

داستان، قصہ، ناول ۽ آزمانک ۽ یک شے ۽ کہ ہم گونگ گوشگ بیت آ انت قصہ - پر چاکہ بیدے قصہ ۽ جدیدیں فلشن ۽ ایوک ۽ مکالمہ ۽ تاثرات ۽ ہور دگ دیما اتک کنت، آہمک تک ۽ سنگ ۽ سر جمیں ناول ۽ آزمانکے گوشگ بوت نہ کنت -

قصہ ۽ داستان ۽ بارو ۽ شمس الرحمن فاروقی وتی کتاب ساحری، شاہی، صاحب قرانی ۽ اولی جلد ۽ نبشتہ کنت کہ داستان یک بے دروریں جہانے جوڑ کنت - اے جہان وتی جزئیات ۽ رند گیری کرزیت بلئے راستی ۽ رد ۽ رند گیری کنگ ۽ مک نہ کنت، لبز انک ۽ ہیچ تہر اش ۽ خاصیتانی سوب ۽ اش ۽ آتراپ ۽ جل ات نہ کنت -

داستان پُر منگہیں گمان ۽ چست ۽ ایرانی برورد انت - اے زبان ۽ بیان ۽ (امکاناتی) گڈ سری جاہ ۽ مار ۽ سر کنگ ۽ جہد ۽ کنت ۽ ایش جہد ۽ سو بین ہم بیت -

بہ گپت ء فاروقی ماقصہ ء داستان ء فن ء رادم فشن ء جدیدیں نگدکاری ء ردء چاربتگ ء
 تپاسبتگ۔ اگاں قصہ ء داستان ء فشن ء لیکہ ء نظریہ ء باروء ماپلگاریں پگرے گیشینگ لوٹیں گڑا
 مار ء روس ء ہیئت دوست ء فرانسی وضعیاتی نگدکاری ارزشت دیگی انت، چوش کنگ مہ بیت گڑا
 مابے سوب ہیں۔ دومی ایش کہ قصہ ء داستان گیدی ء کانات ء یک جتائیں لیکہ درانگازکن انت،
 کانات ء اے لیکہ ء نہ زانکار بونگ ء مئے نگد نیم بنگ بیت۔

دومی ایش کہ اگاں فشن ء کردار سازیں عمل ء خاصیت ء باروء گپ ء تران بہ بیت اے
 ایرادیم ء کیت کہ فشن ء تہرتی کردار سازگ ء بازیں تک ء پهنات کارمرزن کن انت ء کردار مدان
 مدان ء رُدان بیت ء داں کہ یک سرجمیں دزوشے ء وت ء راسہرا بہ کنت بلئے داستان ء قصہ ء کردار
 سازگ ء عمل ء روشنت جدیدیں فشن ء بازجتانت۔

بہ گپت ء فاروقی کردار سازگ ء یک رہندے ایش انت کہ کردار ء مارشت ء روشنت ء تہہ
 ماں تہیں فکر ء گمان پیش دارگ بہ بنت۔ ایش ہنری جیمس ء رندگیری ء مسینٹگیں ء نامداریں
 رہند بوتگ۔ بلئے داستان ء اے پیم کنگ نہ بیت، بگندے داستان ء قصہ ء گوں وت جبرکنگ ء اے
 خاصیت دیما آرگ بنت، یا کردار ء اے پیمیں ہیچ خاصیت دیما آرگ ہم نہ بنت۔

بہ گپت ء فاروقی بازوہد ء فشن ء تہرتی کانات ء لیکہ ء تصور ء ردء واقعاتاں کردارانی لیکہ
 ء پدء پیش داریت، بازیں کردار ء پوائنٹ آف ویو ارزشت دیگ بیت کہ ایک خاصیں واقعے ء کجام
 لیکہ ء تاثر ء ردء چارگ ء انت، پشکہ جدیدیں فشن ء راستی وتی آدروشم ء نہ مانیت چوش کہ ہماراستی
 کہ پہ حق موجودانت یا آدگہ مردم آئی ء راہا چہاں چارانت۔ ناول ء کردار کہ ہمارنگ ء آئی ء را
 چاریت یا ناول نہیں یا ناول ء بیان کار، ہمارنگ ء کہ اے راستی ء کردار ء لیکہ ء ردء پیش داریت
 راستی پونگ بیت ء ہما کردار ء نقطہ ء نگاہ ء مارشت ء دروشم ء قالب ء وت ء رمان پوشیت ء وانوک ء
 دیم ء کسیت۔ یا بسے گوزگ ء انت ء ناول نہیں یا کردار بہ گوشت کہ اے بس ء چارجنین جمازات
 آہانی سریک سک لیگار ات انت، زانگ بیت کہ واریں مردم انت۔ یا ورنہاں شپانکے روبرکت ء وتی
 ہلک ء واروار ء ملان بہ بیت ء دیم ء رگ ء سرڈہور بہ بیت، ناول نہیں بہ گوشت کہ شپانک سک
 گل انت، آئی ء باطن ء مارشت ء تب ء باروء فیصلہ داتگیں بیان قصہ ء کردار ء یک خاصیں دزوشے

وانوک ء دیم ء ء بہ گندے راستی ء بس ء جٹازیں جنین وار نہ انت یا گندے جنگ زدگیں ہندے ء از گاریں مردم انت آہاں گرنج گون کہ آہاں سہر ء قیمتی پوشاک ہم مان، یا بہ گندے شپانک نادراہ انت، نرمیں منگ اش بے ہائیکی ء سوب ء انت۔ بلئے داستان ء قصہ ء واقعہ ء راگوں دگہ مارشت ء کردارے ء چٹاں پیش نہ دار انت، آتچک ء پہکیں دروشے ء پیش دارگ ء آسر کنگ بیت۔

اے جے گرائمء کلاسیکل بیانیہ ء کردارانی بارو ء گوشتگ کہ آ عمل کنوک انت، بزاں آئی ء اے کردار نہ لیکیتگ انت۔ یا وکٹر اشکلاوسکی کردار ء بارو ء نیشہ کنت کہ کردار بیدے واقعہ ء پیشداروک ء دگہ چے شے ء۔ یا آگوشت کہ واقعہ بیدے نیشہ ء بیان ء ظاہر کنوک ء دگہ جی ء؟ اے ہر دو پاشک کنگ ء ظاہر کنگ ء رہند انت۔

باز و ہد ء اے گوشتگ بیت کہ داستان ء دیم روی کنگ ء ناول جوڑ بوتگ۔ اے پیہیں منطق لبز انکی تہرانی بارو ء تلگیں گپاں ابیدچی انت؟ فاروقی دیمتر ء گوشت کہ و ہدے پہ زبان بیان کنوکیں بیانیہ آنی وتی شری، وتی محکمی، وتی ڈولدری انت، گڑاے الم نہ انت کہ ہما شری کہ نیشہ تلگیں سیاہگ (آزمانک، ناول ء اے دگہ بیانیہ تہر) نیگ انت آپہ زبان بیان کنگ ء بیانیہ ء بہ بنت۔

ہے رنگ ء دگہ یک شے ء کہ جدیدیں فلشن، قصہ ء داستان ء تفاوت گوشتگ بیت، آ طلسم ء جادو انت۔ بہ گپت ء فاروقی اشی ء واہند پر منگہ، مڑاہ دار، سکیں شرنگ ء سکیں بدرنگ ہم بوت کن انت۔ آئی ء صفت دیم ء آؤرتگ یکے انٹن سی فلیشن (Intensification) ء دومی انلارج منٹ (Enlargement)۔

دگہ پرازشتیں گپے ایش نگد کار دیم ء کار انت کہ ناول ء بجکی جیرہ دروشنے گرگ ء معنائے سرکنگ انت ء باز و ہد ء ناول نیم دروشنے گپیت ء معنائے نیم شناس بوہوک ء نیم ناشناسیں چنڈے جوڑ بیت ء ترہیت ء ساسم بیت۔ بلئے داستان ء قصہ ء سازگ ء بجکی مقصد خاصیں چاگردی معنائے ء شوہاز نہ انت، بہ گندے آئی ء تصور ء کائنات یا آئی ء داستانی دروشم وت ہے معنائے ہم درور لیکگ بیت۔

بادشاہِ حداد وندوت ات، بلوچی عہدی قصہ ہانی محکم ء پھک ترین نمائند ہیں کتاب انت۔ اے کتاب ء، لہتیں انجیں قصہ مان کہ جدیدیں آزمائکانی ردء ایراش کت کنیں۔ ماگچین کنگ "نریں ماہیگی سرگ"۔ منے واہگ ات کہ ما "استال شناس" ء دگہ مزینیں قصہ گچین بہ کنیں ء وتی سرناگ ء ردء وتی لیکہ ء مارشاں دیم ء بیاریں، بلئے کم شادی ء یک قصہ زرتگ۔

نریں ماہیگی سرگ ء بندات ء آسر، انت کہ اے قصہ ء فٹی تک ء مزینیں بستارے دینت۔ پلاٹ ایش بیت کہ بادشاہے پہ شکاراں رفتگ۔ مردمی ہڈے گندیت۔ بادشاہ ہڈے لگت جنت، آ کندیت، بادشاہ بدبارت۔ ہڈ گوشت من 40 مرد کشتنگ ء دگہ 41 کشاں۔ بادشاہ ہڈے چنڈ چنڈ ء پگی کنت ء چچ ء بندیت، ماڑی ء بارت، زال جُست کنت، بادشاہ گوشت مردم کشتگی زہر انت۔ بادشاہ ء جتک نادراہ بیت، دراہ نہ بیت، سوکی بیت، پہ مرک ہمیشاں وارت، زال ء اُمیت واری بیت، مات ء چک بیت۔ چک یک ء دو سال ء ورنہا بیت، پیریں پت (بادشاہ) ء پہ سفر ء ازن گپیت، سرے ملکہ ء کپیت، بقال ء دکان ء کار کنت، از گاریں میرے ء زال ء چہ مہرگے ء سوداء، بچینیت، زال ء سکت فاندگ بیت، زال گوں وتی مرد ء ورنہا ء زانکار ء ء توصیف ء کنت، کار ء دارگ ء گوشت ء، ہمے ورنہا کار ء دارگ بیت۔ ورنہا پہ ہمے منگ نامہ ء کار کنت کہ ہر دیں من لوٹاں شمارا لیلہ کناں رواں، میرے زال گوں وتی دزگوہاراں روچے تیاب ء گردگ ء بیت، میدے گوذیت تالے دست ء انت ء ء توار جنت کہ بیات نریں ماہیگی سرگ انت، میرے زال بدبارت، میدے شہمات کنت، تال کپیت، ماہیگی سرگ کند انت، زال ورنہا ء، ماہیگی سرگ ء کندگ ء معنا کنگ ء گوشت، ورنہا وت ء رانہ زانکار کنت، ء زال ء جواب کنت۔ زال مرد ء گلگ کنت کہ ورنہا ء بگش، میر ورنہا ء توار کنت، ورنہا میر ء دیم ء راستیں گپ ء کنت، میرے زال پاشک بیت، 41 مردم کنگ بیت۔ ورنہا ہما ہڈ بیت کہ بادشاہ ء اولی وار ء دیستگ ات۔

اے قصہ وتی ہنر مندیں تخلیق کنگ ء سوب ء جدیدیں سُر ریل اسٹ ء علامتی آزمائکانی زیل ء ایر کنگ بوت کنت۔ ہمک لوازمات کہ جدیدیں فکشن ء کار مرز بنت صدائں سال کو نہیں اے قصہ چراہاں بے بہرہ انت۔ ایشی ء ہما خاصیت کہ قصہ ء لیکگ بوتگ، ایش بے آسر انت، ہمک آسر ایشی ء دگہ توانے ء وانوک ء جتائیں تجسس ء ء پیڑائیت۔ البت جدیدیں فکشن ء نفسیاتی ردء زال

ء باروء ھورت چاری بوتگ ات، آئی ء جنسی واہشت، مردء گوارنی ء وپت ء واب، یا آئی ء جنسی نادراہی، ماگوشت کنیں جدیدیں فلشن ء روبرکتی پگرء رند گیری ء ہماہانی ربیت ء اثر مندی ء سوب ء: آئی ء راگہتریں ء عقل ء زانشت ء ردء چاربتگیں دانائیں مردمانی فکرء برورد گوشتگ ات انت ء وانوک ء رامز نیں بیئے ء کرس ء بستگ ات۔

اے قصہ ء اے زانشت دیم ء کنیت کہ راستی ء آتیمیں تکرار کہ کنگ بیت بندر ء راستی آنہ انت، یا راستی ء دروشم کہ زبان ء وسیلہ ء بیان کنگ بوئگ ء انت آئی ء عملی دروشم دگرے۔ اے قصہ ء انسان ء نفسیات ء ردء اگاں چارے (ماپیر ء پ حوالہ اے گپ گوشتگ ات) کہ قصہاں بندر ء انسان ء داخلی ء نفسیاتی تاثرات سک ظاہر نہ کنگ انت چوش کہ جدیدیں فلشن ء پیش کنگ انت۔ بلئے پہ نگدی چشٹانک ء اگاں چوش بہ چارے، نفسیاتی ء داخلی مارشٹانی باروء چو نیں لیکھے دیم ء کنیت۔ پمشکہ اگاں جدیدیں فلشن جنسی ء نفسیاتی ردء اشی ء بئن گپ جوڑ کنت، داں آبازیں تفصیلات ہم دیم ء کاریت کہ آہانی برورد ء یک سر جمیں عکسے جوڑ بیت نوں وانوک آئی ء کیشٹنگیں معنائے دنت۔

قصہ گوش یا بہ گپت ء شئے رگام قصہ خوان ء دیوان ء نندو کیں ہمک اُمبر ء سند ء مردم، قصہ خوان ء داستانی ٹرینگ، اگاں اپس سوارے ء قصہ بوت، اپس ء شدگ ء نالانی توار ء چہ دپ ء کشیت، واگ اپس سوار ء چون داشتگ انت، ہماردوشم ء دوئیں داستانی بُرز کنگ ء پنچگانی مچ کنگ، شاہ بانگے ء قصہ بوئیں، شاہ بانک ء ٹنگ، سر ء ترینگ ء سریک ء چادر ء انیچک ء آرگ، سنگہانی توار گیجک ء گپ ء گالی بوئگ ء سنگینی ء دابانی گیگان گرگ، دیہہ ء بلاہانی گر ء گاف غرض ہمک پیئیں کارستے ء ہزار رنگیں تاثرات، باڈی لینگویج۔

قصہ خوان ء دیم ء چپ ء چاگرد ء دیوان جمینٹنگیں سحر ء موٹ کنگیں گوش داروک۔ گیدی ء پوشید ہیں اسرارنی زانگ ء ہزاراں سال کوئیں چیریں واہشت، گوں ژندیں ڈیل ء موجود انت بلئے ارواہ انت کہ گیدی ء اے کڈے پرا کڈے تجیت، دیہہ ء بلاہانی دیم ء پہ مر ء میلانک ء مہیماں سر گنگیں شاہ زادگاں دل ء تلو سیت ء پہ شاہ بانکانی نیاد ء سردیو کیں کمانداراں چم اش تہاریاں پسہ پول انت، بلئے نہ زانٹ کہ کئے انت نیست ء تمر دکنگ کہ ہستی ء پلیکیٹ ء نیست

کنت ء مرک ء ساہ دارانی نوان ء پھمان کتگ ء۔ قصہ خوان وتی گوش داروکانی دیم ء ہماردم
 انت کہ آقصہ گوشگ ء ابید ہا پڑ اسراریں جہان دروازگ انت، یادروازگ ء بوجوک انت۔ فاروتی
 گوشت کہ آکجام جاہ ء قصہ ء کجام نوبت ء وتی گوش داروک ء آشناہ کنت، بیچ زانگ نہ بیت، آچہ کجام
 ہم واقعاتاں وتی قصہ ء بچگج کت کنت، ایش ہماہائی دل ء منشا انت کہ چتوریں زبانی کارمرز کنت ء
 کجام واقعہ ء ارزشت ء وتی دل ء تب ء پد ء پیش کنت، ء ہما جہان ء گوش داروک ء دیما آشکار کنت کہ
 اودا واقعاتانی ہارے پہ گوش داروک ء سستگ ء گوش داروک ء دل ء آہم ہے قصہ ء ہوار انت ء
 اے ہار آئی ء ہم تاوان دات کنت۔

دانا گوش انت کہ مرک ء نیست بوئگ ء اسرار ء ٹرس انسان ء تہذیب، ارتقا، علم ء
 زانش، ٹیکنالوجی، سلاہ ء گراب، آزمان ء اے کپ ء داں آکپ ء اے سرگردانی پد نہ بوئگ ء دوہر
 نیانگ ء ہلاس بوئگ ء پسنہ ء شوہاز ہمیش قصہ انت، مائیتھالوجی انت، دین ء مذہب انت۔

جدیدیں فکشن چہ قصہ ء داستان ء کردار، قصہ، بئن گپ، مہیم ء تجسس دگہ ہورت ء چُنڈ
 زوریت ء ڈیل ء وڈم دنت۔ گیدی ء کائنات ء لد ء انسان ء وجود ء مجاہ جوڑ کنت، یک حسابے ء
 کائنات ء ڈلگ چار کنت ء انسان ء وجود ء رد ء کائنات ء آئی ء ساخت ء بافت ء آئی ء مقصد ء پہ انسان
 ء سیت ء پولیت۔ فراموش بیت کہ ہست بوئگ، گندگ ء دائم ء ہست بیت بلتے ہست بوئگ ء پیش
 نیستی ء نیست بوئگ ء زانشت چہ کجام جانباں کنیت۔ پرفارمنگ آرٹ ء اے تہر ء دنیا ء فلم، ہیری
 پوٹر، سائنس فکشن، اسپیس وار، غرض کجام پڑانت کہ اثر مند نہ کتگ۔ ہندوستان ء قصہ خوانی ء دوہر
 زندگ کنگ ء جہدے بوت بلتے پادار نہ بوت۔ جدیدیں فکشن ء قصہ خوانی دیم پہ دیم دارگ لوٹ
 انت، دانکہ مئے تہذیب ء توانائیں قصہ مئے فکشن ء پاداریں رند گیری ء سکین دات بہ کنت۔

دیوان! زبان پوتے، لکک گوشتے، دنتان ہڈے، بلتے چارچاک انت، چارچانک انت، یک
 چاکے بے چماک ء چمیت۔

شوندات:

- 1- شمس الرحمن فاروقی، ساحری، شاہی، صاحب قرانی، (جلد اول / دوم / چہارم)، 1999، قومی کونسل برائے فروغ اردو زبان، نئی دہلی
 - 2- حبیب تنویر، پردہ کھلتا ہے، (پیش لفظ: محمود فاروقی)، 2015، آج کی کتابیں، سٹی پریس بک شاپ، کراچی
 - 3- شے رگام، بادشاہ حد اوندوت ات، 2015، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
 - 4- انتظار حسین، نظریے سے آگے، 2004، سنگ میل پبلی کیشنز، لاہور
 - 5- محمد عمر میمن، فن فلشن نگاری (سے جلد)، 2016، مکتبہ دانیال، کراچی
6. The Master Who Revived Dastangoi | Guftugu With Mahmood Farooqui. 26 Sept 2021.
7. Jashn-e-Rekhta .youtube

بلوچی قصہ ہانی جنینیں کرداری کارِ ست

ماہ جان غلام حسین

بلوچی لبزانک ء قصہ ء مزین ارزشت ء بستارے است انت۔ اے بلوچی لبزانکے ء مزین بہرے۔ قصہ گوں بنی آدم ء زندہ، ہمگر پنج انت۔ قصہ ء سرزبانی چہ یکے دومی ء سفر کتگ ء مارا سر بوتگ انت۔ ہاودہ ء کہ بنی آدم ء وتی بود ء زانت ء سرپدی بوتگ گڑاوتی حال احوال ء وتی جاورانی بابت ء یکے دومی ء را سرپدی داتگ۔ قصہ ء بندات ء واجہ جان محمد دشتی گوشتیت ”قصہ ء ابتدا انچو کوزہن انت چو کہ انسان وت انت بلے کس نہ زانت کہ ایشی ء ابتدا تاریخ ء کجام دور ء بوتگ، بلے گمان کن انت قصہ ء شروعات ہما دوران ء بوتگ کہ انسان چہ منند نہ بوتگ، بلکہ ماں گیابان ء جنگلاں سرگرداں بوتگ۔ باز گوشتیت قصہ ء ابتدا پنج لک سال ء باز گوشتیت پنج لکھ سال ء گیش انت۔ وہدیکہ انسان ء جبرزانتگ ء یکے دومی ء تزان کتگ چہ ہما روچاں قصہ ابتدا بوتگ۔“ (1)

چوشکہ مئے سر حال انت ”بلوچی قصہ ہانی جنینیں کارِ ست“ ماں اگاں بلوچی قصہ ہانی رُ دومی ء دیروئی ء نیمگ ء بیائیں گڑا بلوچی قصہ ہاں اولی لس مخلوق، دومی جنین آدمانی مزین کردے است انت۔ قصہ ہاں وڑوڑیں کارِ ست گندگ بنت۔ بلاہ ء جن، پری ء پزیشنگ، تاجر ء سوداگر، بادشاہ ء شہزادگ، وزیر ء سپاہی اژدہائیں جناور ء دگہ بازیں کارِ ست۔

بلوچی قصہ ہاں جنین آدم ء کردار باز رنگ ء گندگ بنت۔ جاگبے ماتو ء کردے، جاہ ئے ء بے اولادیں جنین ء کردے، جاگہ ئے ء دوستی میں گوارے۔ بازیں قصہ ہاں کواں ء زانتکاریں بنگ ء کردے، بادشاہی جن ء جاگہ ئے ء چک (چک) کردے گندگ بیت۔

یک قصہ ئے ”بادشاہ ء دانائیں پنج“ (2) اے قصہ چو اے وڑا انت کہ یک بادشاہ ئے گوں دومی بادشاہ ء شہزادگ ء دوچار کپت شہزادگ بادشاہ ء را گوشتیت اے جنگل ء بازیں آپس است انت، بیادو آپس گریں۔ بادشاہ جو اب گردنیت: ادا آپس کج انت۔“ پدا شہزادگ ء گوشتیت: تو من ء بڑا کن من ترا۔ بادشاہ حیران ء ہبکہ بوت کہ ”تو چوں منابڑا کت کنے“؟ وہدیکہ بادشاہ ء ماڑی ء

نژیک ء سر بنت شہزادگ گوشت ”تو تہنارو، تو کہ سر بے، من ء بہ لوٹائین کہ منی ء تنی یکجا روگ
شتر نہ انت۔“

بادشاہ ء راعقل مندیں جنکے است ات۔ و ہدیکہ بادشاہ وتی ماٹھی ء سر بوت، شہزادگ ء
درایں قصہ گوں وتی جنک ء آؤرت انت ء۔ دانائیں جنک ء پت ء را گوشت و ہدیکہ ترا گوشت ء
دواپس گراں ایشی ء معنانت جنگل ء دز چک ء چہ دولٹ برّان، جک دیا باں رواں۔ آئی ء گوشت تو
منابر بڑاہ کن من ترا، بزاں یک قصہ توبہ جن کیے من، زوت منزل ء سراں۔ سیمی گوشت ء کہ
من ء تو یکجا نہ رواں تئی سپاہی گنداں دو کس انت، من ء کس انت منی حون تئی سرا بیت۔ اے قصہ
ء جنین آدم ء کردار بادشاہ ء جنک ء عقل مندی ء پیشداریت۔

قصہ ”نہنگ کور ء بادشاہ ء جنک“۔ (3) اے قصہ ء ہنگ وتی نماسگ ء راہ انجیں راہ ء
پیش داریت کہ ہنگ ء نماسگ بادشاہ ء ایر کتگیں شرط ء کثیت ء بادشاہ ء جنک ء گوماسانگ کنت۔
چشمہ ہنگ ء پیرزالانی وتی یک زانکار ء تجربہ کاری است انت کہ آہانی سر ء سوچ ء پنت ء نصیحت ء
سوب مندی رسیت، پیشکار بازیں قصہاں جنین آدم زانکار ء کوا سیں ہنگ ء کرد ء ادا کنت۔

قصہ سر حالاں یک سر حالے چاگردی انت بلوچی لبرزانگ ء بازیں قصہ است انت کہ گوں
بنی آدم ء چاگرد ء سیادی دار انت۔ انچو کہ ماتو ء چکو، تزو ء نثار۔ بادشاہ ء جن ء را چک نہ بونگ،
ظالمیں بادشاہ ء زوراں سری، نیکیں بادشاہ ء رعیت، دُزی ء گئی، دہقان ء ڈگار، دُروگ ء راستی ء
مُز، جنگ ء ایمنی، مڑاہ داری ء سبکی، ہبے وڑیں دگہ بازیں چاگردی سر حالانی قصہ است انت۔

ہزاراں سال ء پیش چاگردے جاورانی زانگ ء یک وسیلہ ء ہبے قصہ انت۔ ایثنانی وانگ ء
گوش دارگ ء رندیک و ہدے ء مردمانی سوچ ء فکر ء باروا سرپردی رسیت۔ دومی نیمگ ء آئی ء
چاگرد، رسم ء دود، آئی ء نندگ ء پاد آہگ، ورگ ء چرگ، آئی ء سیاسی ء معاشی جاورانی ہم سرپردی
رس ات کنت۔ اے درگت ء بازیں قصہ حیالی بنت بلے گیشتر قصہ راستی ء عکاسی ء کن انت۔
چوشمہ ”ماتو ء چکو“۔ (4)

”ماتو ء چکو“ یک انجیں قصہ کہ لُج ء نکسیں ہنگ اول سر بادشاہ ء بچک ء رد دنت کہ وتی پت
ء بزاں بادشاہ ء را بہ گوش کہ آگوں منی نماسگ ء سانگ بہ کنت دانکہ آئی ء مات بہ بیت ء ترا گور ء

سار بہ کنت، بلے سورء رند بنگ بادشاہء بچک ء گوں وتی نماسگ ء تہمت جنت ء وتی نماسگ ء چکو ء را
 چہ لوگ ء در کنت ء در پہ در کنت۔ اے قصہ چاگرد ء جنین ء مکر ء فریب ء عکس ء پیشداریت ادا پد ر
 بیت کہ قصہاں بن دپتر ء چاگردی رنگ ء دروشم جوانی ء پد ر کتگ۔ بلوچانی عہدی قصہ آدور ء
 مردمانی فکر ء سوچ ء، آہانی دود ء ربیدگ، واہشت، زند ء شری ء حرابی ء ہوار مردین ء جنیناں
 ہمگر ہنچیں ہرج وڑیں چاگردی سر حالانی شوندا تی ء کنت۔

شفیع عقیل گو شیت کہ ”قصہ گوں زند ء یکجا روان انت چشمہ زند ء جیرہ ء جنجال انت، ہے

پیم قصہاںی سر حال انت۔ (5)

بازیں قصہاں جنین آدم ماتو ء کرد ء ادا کنت انچو کہ قصہ ”بجن لالا بجن لالا“۔ (6) اے
 قصہ ء یک سوداگرے بیت کہ آئی ء اولی جن مریت۔ آئی ء دو زہگ بنت یک بچکے ء یک جنکے۔
 سوداگر دگہ دومی سورے کنت۔ شوم آسریں جن دو میں بے وسیں زہگانی سرا ظلم ء جور کنت۔ ماتو ء
 دست ء آئی ء چک لنگر ء وار بنت بلے دو میں چک چہ ترس ء پچی نہ گوش انت۔ ماتو یک روچے وتی
 جنکس چکو ء را گو شیت بیارواں کور ء تی سرا شودین۔ اوداماتو جنک ء را گورم ء دور دنت ء جندے
 واتر بیت۔ زال کو کار کنت، گریوگ ء زار جنت کہ نہ زانی منی چکو ء راچے بوت۔

قصہاں ہر روچگیں سر گوست ء واقعہ بیان بوتگ انت کہ آہاں قصہی رنگ زرتگ۔ قصہ ء
 مستریں جوانی ایش انت کہ آیک چاگردے ء تو امیں کیلواں پیلو بہ کنت۔ اے بابت ء شے رگام
 گو شیت: ”قصہاں یک نیمگے عہدی باریگانی دود ء ربیدگی شون داگ، دومی نیمگ ء چہ قصہی
 کرداراں نیکی ء بدی، شری ء ناروائی ء شرین ء بدیں آسر نشان داگ انت“۔ (7)

شر ء بدیں کار ء آسر ہم قصہاں پیش دارگ بوتگ انت۔ چوشمہ قصہ ”ہر کس کنت یہ وت
 کنت“۔ (8) اے قصہ ء بادشاہ چہ وتی بدیں نیت ء یہ یک پیر زالے ء کوشارینگ ء آئی ء ورگاں زہر
 مان کنت۔ بلے شری ء آسر شر بیت ء بدی ء آسر بد۔ ہے ورگ کہ بادشاہ ء زہر مان کتگ ات انت،
 پیر زال ء جاہ ء بادشاہ ء وتی بچ گئے وارت ء آمریت۔

اے قصہ ء جنین آدم ء نیک نیتی گندگ بیت۔ بادشاہ ء پیر زال / بنگ ء نقصان لوٹ ات
 بلے بنگ ء نیت صاف ات ء بادشاہ ء وتی بد نیتی ء دستگیر بوت۔

جنین آدم ء نیک نیتی ء رحم دلی ء دگے یک قصہ ”پیش گو شی“۔ (9)

ہے قصہ ء اے فکر ء سنیل کن ات:

”بادشاہ ء قلات ء ڈٹ ء یک فقیرے پنڈگ لوٹگ ء ات۔ بندات ء بادشاہ ء آئی ء زال ء بیچ نہ دات بلے یک روچے وزیر ء گوشگ ء بادشاہ ء فقیر تہا لوٹا نیت۔ بادشاہ ء جن ء فقیر ء را تہر تہریں ورگ دات۔ فقیر بادشاہ ء آئی ء زال ء نیک نیتی ء بازوش بوت ء پرہاں دعا ء نیک کت کہ اللہ شمارا نیکیں چھے بہ دنت۔ سالے پد بادشاہ ء زال ء چک بوت، بادشاہ ء آئی ء زال ء فقیر لوٹا نیت ء زر ء مال دات ء فقیر ء بازشکر ء منت گپت۔ فقیر ء شہزادگی ء دیم ء بابت ء سہیگ ء سر پدی دات کہ بادشاہ ء جنک ء سورگوں باوا نا میں مردے ء بیت۔ بادشاہ ء آئی ء زال باوا ء نام ء اش کنگ ء حیران بوت انت کہ چوشیں نام آہاں وتی زند ء نہ اشکتگ ات۔

اے قصہ ء یکے کہ بادشاہ ء زال براں جنین آدم ء نیک نیتی ء دومی بادشاہ ء جنکانی سورگوں انچیں مرداں بوتگ انت کہ بادشاہ نہ بوتگ انت۔ بلے ڈولداریں، زحم جن، مزن دل ء با مرد بوتگ انت۔ اے مزن دل ء زحم جن ء درگیجگ ء بازبراں بادشاہاں شرط ء بخشیش ایرکتگ۔ ہما مرداں کہ شرط پیلوکتگ بادشاہ ء جنکانی سورگوں ہماہاں بوتگ۔

ہے وڑا یک قصہ ء ”شپانک ء سوب مندی“۔ (10)

”بادشاہ ء دربار جتگ ء شتگ ات۔ بنگ اتک وتی نماسگ ء گپ گوں بادشاہ ء گوشت انت۔ باشاہ ء گوشت منی گورا ہزگار ء نیزگار ء پرک ء تپاوت نیست، شتامنی رعیت ات من پہ شتا زندگ ء شاپہ من۔ بلے منی جنک ء دیر انت شرطے ایرکتگ کہ من گوں ہما مرد ء سناگ کناں کہ آ مردیک شپے ء مئے بُرزی ڈگار ء رُستگیں کر پاساں بہ چنت۔ بنگ ء بادشاہ ء جنک ء شرط ء گپ گوں نماسگ ء جت۔ پدا نماسگ ء وتی بلک ہمراہ کت ء شت دربار ء درستیں مردمانی دیما شرط ء گپ من ات کہ مروچی یکیں شپ ء تئی بُرزی ڈگار ء کر پاس چنگ بنت۔ بادشاہ ء زبان دات کہ اے نوجوان تو اگاں داں سبھیگ ء ڈگار ء درستیں کر پاساں چت انت گرا من ء قول انت کہ وتی جنک ء آروس ء گوں ترا کناں۔“

اے قصہ ء جنین آدم ء کردہما کو اس ء ہنر مندیں بنگ نیگ انت کہ چرائی زانکاری ء ہنر مندی ء غریب ء بڑہ کاریں نماسگ ء سورگوں بادشاہ ء جنک ء بوت۔

دومی نیمگ ء جنین ء کرد بادشاہ ء دانا ء عقل مندیں جنک نیگ انت کہ آپہ وتی سانگ ء نہ ترسی، دلیر ء مزین دلیں مردئے گچین کنت۔ بازیں قصہاں بادشاہانی جنکانی سورگوں شرط ء شرائط ء وڑوٹیں مردماں چہ ابیدر ستر ء جناوراں ہم بوتگ انت۔ چشکہ ”ماہ ء ماہکان“۔ (11) ء قصہ ء بہ چار کہ بادشاہ ء جنک ء سورگوں دلوتے (شیرے) ء بیت۔

”بادشاہ ء جارجت کہ آئی ء ملک ء ہرکسے کہ روچ ء ٹک ء ساری آئی ء ماڑی ء دپ ء کسیت پرائی ء جنک ء سانگ بہ لوٹیت، بادشاہ آئی ء رازمات کنت۔ صباء ء کارداراں بادشاہ ء راحال دات کہ پہ شہر ء بازاراں کس پہ سانگ بندی ء نیاٹلگ۔ البت ء ہماحون واریں شیر ماڑی ء دپ ء اوشتوک انت۔ ایندگہ روچ ء ہم چوش بوت کہ کس نیست ات ہے شیر دروازگ ء دپ ء وپنگ ات۔ سیمی روچ ء ہے وڑ۔ چارمی روچ ء بادشاہ درانک، شیر ء گوراشت ء گوشت من وتارا بد زبان نہ کنناں، تو منی زامات ء منی جنک تئی انت۔

اے قصہ ء جنین آدم بزراں بادشاہ ء جنک وتی پت ء زبان ء قولانی پدانندیت ء گوں رسترے ء سانگ ء تیار بیت ء وتی زند ء قربان کنت۔ انچوشکہ ماں بن دپتر ء بلوچاں قول ء زبان ء سرا وتی جان ندر کنگ، ہے بن دپتر ء بلوچ مات وتی چکاناں ہے لولی ء دینت کہ آمرن بت، وتی مات ء پت ء نام ء روژنا کن انت۔ چکانی تربیت ء روڈینگ ء مات ء مزینیں کر دے است انت۔

یک قصہ ء ”شاہ ء پریاں“ (12)۔ ”بادشاہ ء دو جن ات انت۔ اولی جن بادشاہی جنکے ات ء دومی زال بلوچی چکے ات۔ اولی جن ء دو بچک ء چہ بلوچ زال ء یک بچکے است ات۔ آئی ء نام ات ورشاسپ۔ بادشاہ انچیں نادر اہی ء ء گپت کہ چہ طبیب ء ملاء درمان ء آئی ء علان نہ بوت۔ یک کوآسیں نلکے ء سوج دات کہ بادشاہ ء علاج شاہ ء پریاں ء مرگ انت۔ بادشاہ ء بچاں گوشت تو غم مکن ماں مرگ ء کاراں۔

وہدیکہ بلوچ زال ء بچّ وئی مات ء کرا شُت ء ہے گپ وئی مات کرا کت انت۔ مات ء بچّ
ء را امبازاں زرت ءوت ء را آئی ء سراسنک جت تو مروچی بلوچی کارے کتگ، تو منی پیرینانی نام
روژنا کتگ۔

ورشناسپ ء شاہ ء پرییاں ء مُرگ ء درگیجگ ء درسیں دیہہ، بلاہ ء جناورانی دپ ء وتارا
رکینت ء شاہ ء پرییاں ء مُرگ ء رادرگیتک۔ بلے آدوئیں بزات کہ جتا دراتک انت، آہاں جو اجت
ء وئی زرہلاس کت انت ء بندی جاہ ء بند کتگ بوت انت۔ وہدیکہ ورنشاسپ آہانی آزات کتگ ء شُت
آہاں دیست کہ شاہ ء پرییاں ء مُرگ ورنشاسپ ء آؤرتگ ء پت ء کرا آئی ء نام وش نام بیت۔ دوئیں
براتاں انچیں پندلے سازات کہ ورنشاسپ ء دوئیں چم کش ات انت، آئی ء را جنگل ء یلہ دات۔
مرگ ء زرت ء وتارا لوگ ء سرکت۔ وہدیکہ ورنشاسپ پہ سلامتی لوگ ء اتک ء سر بوت، درسیں
حال احوالاں بادشاہ ء را سر پد کت کہ درسیں کار پد دوئیں براتانی انت۔

گڈی ء بادشاہ ء گوں میر ء امیراں دیوان کت ء سر جمیں احوال دات انت ء آدوئیں
بچاناں شہر نکال کت ء ورنشاسپ ء را ملک ء بادشاہ کت۔

اے قصہ ء جنین ء کردیک شتریں ماتے نیگ انت کہ چک ء شتریں تربیت دیگ ء رودینگ ء
مات ء چینچو مز نیں کردے بیت۔ بلوچی قصہاں مارا جنین ء کرد باز رنگ ء گندگ ء کئیت۔ انچیں
قصہ ہم است انت کہ جنین آدم مال ء دولت ء حرص ء لالچ ء کسیت داں وتارا ء وئی مردماں تاوان
بارکت۔ انچو شکہ قصہ انت ”گوہر قیمتی“۔ (13)

”یک دہقان ء بڑ کارے ہر وہد ء جنگل ء دار چنگ ء رؤت، دار چنت بہا کنت۔ گڑ ایک
روچے دہقان اولی تیر ء جنت اود ایک کسانیں مُرگے دہقان ء را گو شیت تو چیا مارا گور بام ء واب ء
نئیت۔ مرد گو شیت من شُد یکان، منی چکاں شام نیست، اے داراں تل کناں ء بازار ء بہا کناں۔
مُرگ ء گوشت من ترا دیاں یک مہرگے، مہرگ ء نام انت، گوہر قیمتی۔ ایسی ء بزور تو زندگ ء بہ
ند ء بہ ور، بلے ادا میا۔ مرد ء شت درائیں گپ جن ء کرا کت انت۔ مہرگ جن ء رادات، جن گل
بوت۔ لہتیں روچ گوست، جن ء مرد ء را گوشت تو برو جنگل ء مُرگ ء جند ء بگر بیار گڑا ماں سک
سیرباں۔ مرد ء گوشت من چے پیم ء مُرگ ء گراں۔ جن ء گوشت من ترا سوچے دیاں تو برو دار ء

تل کنگ ء، مرگ تراہرچی گوشت تو بیچ مہ گوش بزاں تو کرے۔ وہدیکہ مُرگ تنی نزدیک ء کسیت تو بگر ء بیارے۔ مرد ء جن ء سوج ء مطابق ء مُرگ ء راگپت، لوگ ء برت ء ڈب ء تہا بندکت۔

ہر سہب ء مُرگ ء دو دانگ گوہر قیمتی ہے جاگہ ء سرا ایرکت۔ لہمتیں و ہد ء رنداے مرد سک سیر بوت۔ ہے مرد ء مال ء دولتانی پشت ء جن ء مرد کو شارینت، پدا چکاں مُرگ کُشت ء چہ لوگ ء دراتک ء درشتاں۔ چہ مات ء جتاے گستاں بوت انت، مال ء دولت ہم ہلاں بوت انت۔ اے راست انت کہ ہرچ انسانے کہ گیشیں لالچ کنت آتاوان ء رؤت۔ ادا جنین ء کرد ہما لالچی ء مال دوستیں جن نیگ انت کہ مال ء دولت ء پشت ء وتی لوگ ء ویران کنت۔

بلوچی قصہاں جنین ء کرد پے بنگ ء بازوڑا پیش دارگ بیت۔ جاگہ ء پے نماسگ ء سر ء سوج ء، جاگہ ء زانکار ء شاہوکاری ء، جاگہ ء پے نیک نیکی، جاگہ ء مکر ء شیطانی ء۔ باز جاگہ ء ہرگ سر ء کوا سیں بلک ء کرد ء گندگ بیت۔

قصہ ”ایدان“ (14) ء ”شاہ ملوک ء بیچ ایدان گوں بلوچ ء ورنائیں بیچ بہہ نام ء سگت ات۔ اے دوینانی نندگ ء پاد آہگ یک ات انت۔ بلے شاہ بانک ء اے جبر دوست نہ بوت کہ آئی ء بادشاہی بیچ غریبیں بلوچ ء بیچ سگت ء ہمراہ انت۔ یک روپے ایدان ء مات ء شہر ء ہرگ سریں بلک ء آورت ء گوشت تو ہرچی مال ء متاہ لوٹ ء من ترادیاں، بلے تو انچو بکن کہ منی بیچ چہ بہہ نام ء بہ سدیت۔ بنگ ء گوشت اے پے من گزائیں کارے نہ انت تو بیچ غم مکن۔

بلک سزاپ ء ات کہ کجانہ کجا اے دوئیں ورنان من ء دپ بہ کپ انت۔ یک روپے بلک ایشانی دیم ء مان ترات ء بلوچ ء چک ء را تو ارے کت۔ جست ء کت، ”چون ء ناکوز تک؟ بنگ نزدیک ترا اتک ء ایدان ء را گوشتے کہ تودل ء میار من ء گوں وتی ناکوز تک ء جبرے است انت۔ بنگ ء ورنانگپت ء گوشت کہ گوں تو جبرے است بلے مرچی انا باندا۔ بادشاہ ء بیچ ء را جست کت، ”اے بنگ ء ترا چے گوشت؟“ آئی ء گوشت، ”بلک ء گوشت منا گوں تو جبرے استیں بلے مرچی انا باندا“۔ بہہ نام ء گوشت، ”بلے راستیں جبراش انت کہ نہ من اے بنگ ء پچہ کاراں نہ من اے زال ء ناکوز تکاں۔ منی وتی سرپر نہ بیت کہ ایشی ء گوں من چوش چیاکت۔

بلک ۽ پدا دومی روج ۽ بچک ۽ را تو ار کت ۽ ۽ ۽ ہمے یکیں گپ گوشت کہ مرچی انا باند۔ ہمے وڑا
 بنگ ۽ چار روج ۽ انچوش کت۔ ایدان ۽ کہ سنگت ۽ راجست کت، سنگت ۽ ہما یکے جواب دات۔
 ایدان چہ سنگت ۽ دل گزان بوت ۽ دل ۽ جیڑات ۽ کہ من ترا وتی برات لیکنگ تو چہ
 من ۽ چیرے۔ ہمے پیم ۽ اے دوئیں سنگت سست ۽ جتا بوت انت۔ اے قصہ ۽ جنین آدم ۽ کرد
 شیطان ۽ ہرگ سریں بلک نیگ انت کہ گوں وتی مکر ۽ ہنر مندی ۽ یکے دومی ۽ را دل گران کنت۔
 چرے گیاں پد بیت کہ قصہاں بن دپتر ۽ چا گردی رنگ ۽ دروشم جوانی ۽ پد رکتگ۔
 قصہاں آدور ۽ مردمانی فکر ۽ سوچ ۽ آہانی دودر بیدگ ۽ آہانی واہشت ۽ زند ۽ شری ۽ حرابی ۽ ہروڑیں
 چا گردی سر حالانی شوندا تی کنگ۔

آسری تزان:

اگن ہورت بہ چارے تاریخ وت انسانی زند ۽ گوں آئی ۽ بند وکیں بازیں حقیقتانی قصہی
 بیان انت کہ ہمے قصہ پہ انسان ۽ پنت ۽ نصیحت انت، دانائی ۽ عقل مندی ۽ تزان انت۔ پیشکا قصہ بے
 مقصد نہ انت۔ اے وڑیں بازیں قصہ، واقعہ ۽ سرگوست بنت کہ آہانی آسریہ بنی آدم ۽ پنت ۽ سوچے
 یا پہ عبرت گرگ ۽ سبب بنت۔ باز براں زانکار ۽ کو اسیں مردماں اے قصہ وت جوڑکتگ انت تاکہ
 وتی راج ۽ قوم ۽ راسر ۽ سوچ کت بہ کنماں۔

بلوچی قصہاں کارست ۽ کردار باز رنگ ۽ پیش دارگ بنت۔ اے قصہاں بنی آدم ۽ چہ ابید
 بلاہ ۽ دیہہ، جن ۽ چری، رستر ۽ اژدہا کیں جناور ہم وڑوڑیں کرد پیش دار انت۔ قصہاںی ردوم گرگ ۽
 مستریں سوب جنین آدم بوتگ انت پرچا کہ جنین آدم ۽ بازیں سرگوست ۽ واقعہ ماں قصہ ۽ رنگ ۽
 جوڑکتگ ۽ وتی زہگاناں، چک ۽ نماسگاناں ایشکنا نیکنگ انت۔

ہمے وڑا بلوچی قصہاں کارستانی یک مزنیں بہرے جنین آدمانی انت کہ اودا آ جتا جتا کیں
 رنگ ۽ دروشم ۽ کرداراں گندگ بنت۔ مات ۽ مہر، گوہار ۽ دوستی، جن ۽ وفاداری ۽ بد وفائی، مرد ۽
 گوں جن ۽ ظلم ۽ ناروائی، مردین آدمانی گوں وتی زال، جنین چک یا ماتواں شریں ۽ بدیں کرد ۽ سہرا
 کنگ ۽ چریشاں پنت ۽ عبرت گرگ ہمے قصہاںی بن گپ ۽ مقصد انت۔

بلوچی قصہ ہاں اے گپ پدّ رانت کہ جنین شریں ماتے ہم بوت کنت ءِ ظالمیں ماتوئے ہم۔
وفادار ءِ نیک نیتیں جن ءِ کرد ءِ ادا کنت ءِ مکار ءِ لالچی نہیں جنینے ہم بوت کنت۔ ایشاں چہ ابید عقل
مندیں ءِ شرزالیں جنک ءِ دروشم ءِ ہم گندگ بیت ءِ تجربہ کار ءِ شناہو کاریں پیر زال ءِ بگ ءِ کرد ءِ ہم
پیش داریت۔ اگاں چوش بہ گوشے کہ قصہ ہانی کارست ءِ کردار حقیقی چا گرد ءِ عکس ءِ پیش دارنت گڑا
اے گپ رَد نہ بیت۔

شوندات:

- 1- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت ات (بلوچی قصہ ہانی دپتر)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2015، تاکدیم۔
- 2- داد، اے آر، قصہ ہلاس نہ بیت، (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012، تاکدیم۔ 54
- 3- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012، تاکدیم۔ 23
- 4- ہمیش تاکدیم۔ 28
- 5- امجد، ثانیہ، بلوچی قصہ ۽ بچنگ ۽ دیمروی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2020، تاکدیم۔ 106
- 6- شاد، ڈاکٹر غفور، شہدیں بلوچی، زمیل شنگار، کچ، 2011، تاکدیم۔ 46
- 7- شے، رگام، بادشاہ حد اوندوت ات، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2015
- 8- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن اسلام آباد، 2012، تاکدیم۔ 10
- 9- داد، اے آر، قصہ ہلاس نہ بیت، ہائیر ایجوکیشن اسلام آباد، 2012، تاکدیم۔ 137
- 10- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن، اسلام آباد، 2012، تاکدیم۔ 146
- 11- رگام، شے، بادشاہ حد اوندوت ات (بلوچی قصہ ہانی دپتر)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2015، تاکدیم۔ 1
- 12- ہمیش، تاکدیم۔ 324
- 13- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی، (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012۔ تاکدیم۔ 147/148
- 14- رگام، شے، تاکدیم۔ 566

بلوچی ء زہگانی قصہ لبزانک

ظہیر احمد

1- پتار:

قصہ چہ ازل ء انسان ء ہمراہ انت۔ آپ، گوات ء وردن ء وڑ ء اے ہم انسان ء یک بنگی لوٹے کہ بچ وڑ ء چہ انسانی زند ء گستاکنگ نہ بیت۔ اگاں ما انسان ء گوستانک ء ہست ء بہ چاریں تہ اے گپ پد ر بیت کہ آئی ء پہ وتی لوٹ ء واہگانی پد ء کارست ٹاہینتگ، قصہ ساچیتگ ء پد ء ہے قصہہاں پھائی نیکراہ، سیاست، دودمان، سیمسر ء دگہ بازیں انسانی زند ء گوازینگ ء رہند اڑ داتگ انت۔ دمانے ء اگاں ما قصہ ء چہ انسان ء زندمان ء در بہ کنیں، تہ ماراسماہ بیت کہ پرائی ء ہیچ پشت نہ کپیت۔ قصہ دانکہ ہستیں روچ ء انسان ء جوڑ کنگلیں چہ درساں زور مند تریں شے انت۔ دنیا ء ہمک ہند ء راج ء وتی قصہ انت کہ آیانی تہ ء اود ء زمین ٹک ء زبان، دودمان ء متھ ء جہگیری بیت۔ اگاں ما ہے قصہہاں دیم پہ دیم بہ کنیں، ماگندیں کہ اے سر جمیں قصہ وڑے نہ وڑے ء جہانی انت، گیشتر یک نایک جاہ ءے گوں یونیورسل متھ ء بندوک انت۔

قصہ چونائی ء ہر سند ء مردم ء دوست بیت۔ ہر کس قصہ گوش داریت، بلے گوش دارگ ء ہے تب یا قصہہانی تہر گوں عمر ء مزن بونگ ء بدل بوہان بیت۔ چوشکہ ما مدام اے گپ اش کنگ یا ہے گپ وتی زند ء وت تجربگ کنگ کہ انسان کسانی ء یا زبگی سند ء گیشتر پہ قصہہاں ہدوناک بیت۔ گونڈو و ہدے گپانی پھمگ ء سند ء کئیت ء سر بیت گڑا قصہ ہماشے انت کہ آرا گوں چاگرد ء چاگرد ء زند ء رہند اں آشنا کنت۔ ہے ڈبہ پیشی زمانگاں بلگاں زرتگ، آیاں پہ زہگاں انچیں قصہ جتگ کہ آیاں ء پنت ء سو جاں ہوار زند ء گوازینگ ء کسان ء ڈلگیں رپک ء رہندمان بوتگ انت۔ قصہ وتی اندر ء یک سر جمیں درسگاہ ءے کہ آرزہگانی بود ء کمالاں در جنت۔ مرچی نیں زمانگ ء کہ ٹیکنالوجی ء دؤر انت، قصہ ء ارزشت چوش زیکیں وڑ ء ہست ء بر جاہ انت بلے آئی ء باز جاہاں وتی رنگ ء دروشم بدل کرتگ۔ پیشی زمانگاں اگاں بلگاں شتگ پہ زہگاں قصہ جتگ، مرچی ہے قصہ ء زہگ کارٹون

(Animated) ء دروشم ء اسکرینے ء سرچاریت ءوت ء دگوش کنت۔ بلوچی ء زہگانی لبزانک ء بازیں بُن گپانی سراپو لکاری بوت کنت۔ اے پو لکاری نبشتانک ء ماں بلوچی ء زہگانی قصہ لبزانک ء سراپو تگیں کارانی ء ہور کیں جاہانی سراچشانکے دیگ بیت، زبانی لبزانک یا اوورل لٹریچر ء بدل ء ایوک ء زہگانی قصہ لبزانک ء نبشتہی دروشم ء چھاپ بو تگیں کارانی سراچشانکے دیگ بیت۔

زہگانی "لبزانک ہما قصہ، شعر ء کتاب انت کہ خاص پہ زہگان نبشتہ کنگ بو تگ انت۔ لبزانک ء ایٹی (زہگانی لبزانک) ء ارزشت ء بستارے وڑگیش ات کنت کہ:

☆ زہگانی زبان ء بیان ء شر کنت، آیانی لبز امبار ء ودینیت۔

☆ آیانی پگر ء حیا لاں شاہیگان کنت، جیڑگ پر مائیت۔

☆ آیانی ساچشتی ء مارشتی بود ء ودینیت۔

☆ پمایاں وانگ، نبشتہ کنگ ء وتی درانگازی ء نوکیں راہ ء در پچ کنت۔

☆ آیاں چہ چاگرد ء رپکاں آشنا کنت۔

"زہگان ء ما پہ عاقبت ء چکاسانی دیم پہ دیمی ء ہما و ہدی تیار کت کنیں و ہدے چہ مرچیک ء آیانی ہیل کاری ء شریں پیسے ء بہ کنیں۔ نوکیں دور ء لوٹاں گوں ہدپ آیانی وانگ ء زانگ ء بست ء بند ء بہ کنیں تنکہ پہ زانگ ء در برگ ء آیانی ذہن ء در پچ بہ بنت، پر ایانی ذہنی دیروئی ء ردوم ء ایدگہ چیزاں ابید شریں لبزانک ہم سک المی انت۔" (شاد، مارچ 1993، ت-43)

2- پشدر :

"زہگانی لبزانک ء گوستانک چو کوہن نہ انت۔ پیسے لبزانک ء اے یک جتا میں تہرے ء حساب ء گیشینگ نہ بو تگ۔ ہر دہمی کرن ء زہگانی لبزانک یک جتا میں دروشمے ء دیم ء اتک دانکہ زہگان ء نیکراہ ء اخلاق ء درس جوانیں وڑے ء دیگ بہ بیت۔ نوزدہمی کرن ایٹی ء دیم روی ء (زریں) عہد زانگ بیت۔ یورپ ء زہگ ء پگری ء سسائی سماہ ء درگت ء چہ ہبہ ہی کرن ء یک باوستے ء سرکش ات۔ اے باوستے بندات چہ جون لاک ء نامداریں تھیوری "ٹیبیولاراسا" ء بیت کہ آرا آوتی کتاب An Essay Concerning Human understanding ء دیم ء کاریت۔ ایٹی ردے؛ "پیدا بو تگ ء و ہداں گوٹو ء مگک پہک ہو رک ء پلگار انت، آچ وڑیں پگر ء

سثناء بودء نہ داریت، سرجمیں چیزاں آ یک چاگردے ء گوں وتی تجربگ ء مارشتی اعصہانی کارمرزی ء ہیل گپیت۔" (وکی پیڈیا)

ہمے باوست ء پدزہگانی لبزانک ء خاص قصہ لبزانک ء یک جتائیں تہرے ء دروشم ء ماں لبزانک ء جاگہ کت۔ ہندوستان ء اے تہرے بئن حشت ایرکنوک عیسائی مشینری بوتگ انت۔ میزان میزان ء ہندوستان ء ایدگہ زباناں ہم زہگانی لبزانک ء سراکار بوتگ۔ (وکی پیڈیا)

بلوچی لبزانک ء اے تہر بازیراں پدگیشینگ۔ بلوچی ء گور ء زبانی لبزانک یا اوورل لٹریچر ء یک مزنیں مڈی ء بوتگ کہ عیسائی مشینری ء ایدگہ انگریز پولاکاراں آیان ء پولینگ ء نبشتہ کنگ۔ آیان ادء شاعری ء قصہہانی سرابازیں کارے کنگ بلے آیان زہگانی لبزانک جتائیں دروشم ء نہ گیشینگ۔ پاکستان ء جوڑ بوتگ ء پد بلوچی زبان ء نبشتہ سفر شریں وٹے ء بندات بیت، بزبان کہ بلوچی بیستمی کرن ء دومی نیم ء بندات ء نبشتہ زبانی بیت ء زہگانی لبزانک ہمے کرن ء گڈ سراں ماں بلوچی لبزانک ء یک جتائیں تہرے ء دروشم ء سرکشیت۔ "بلوچی ء یہ چکاں ہرچ نبشتانکے یا قصہ نبشتہ کنگ بوتگ، آہم وت رودیں شکلے ء دیم ء اتلگ انت ء پرائی بچ منصوبہ بندی کنگ نہ بوتگ۔" (شاد، مارچ 1993، ت۔ 43)

3۔ بئن گپ:

تاک ء ماہتاک / حالتاک

ماہتاک "اومان" فروری 1951 ء شنگ بیت کہ بلوچی ء اولی ماہتاک انت۔ چد ء پد بلوچی ء دانکہ انونیں وہد ء بازیں تاک ء ماہتاک کے چھاپ ء شنگ بیت بلے ایشاں یکے ہم سرجمی ء پہ "زہگاں" نہ بیت۔ چوش کہ ماں اردو ء "نونہال"، "پھول" ء دگہ بازیں ماہتاک خاص پہ زہگاں بیت۔ "چگانی لبزانک ء دیم ء برگ ء دیمروئی دیگ ء تاکبند ء ماہتاکانی جنکی کردے کہ اے تاکبند ء ماہتاکاں چگانی لبزانک ء نیمگ ء ہم وتی دلگوش گور کنگ۔ چوناہا وکلیں تاکبند ء ماہتاک اے درگت ء ساٹایگ کرز انت بلے اے ردء ماہتاک بلوچی ء کردچہ آدگہ ماہتاکاں گیش انت۔ بلے اے ردء کارچہ بلوچی زبان

ء بنداتی ماہتاک "اومان" ءچے بوبان ء پیدا ک انت۔ ماہتاک اومان ءچہ بندات ءچہ زہگان نویگ ء یا نویسو کیس زہگانی دلہڈی ءوتی تاکدیم ایرکتگ انت۔" (صبور، 2018، ت۔ 8)

بندات ء بلوچی ماہتاک یک دو قصہ پہ گونڈواں جاگہ دینت ء ہمے وڑ ء "ماہتاک اومان" زہگانی دیوان "ء" ماہتاک بلوچی "زندى زمانگاں" زہگانی مجلس "ء نام ء یک کنجے پہ زہگان گیشینیت۔ ہمے کنج ء دود رواج گپت ء دگہ ہم بازیں تاک ء ماہتاکے، ماہتاک بلوچی ء زندگیری ء کنت۔" چو کہ پہ چکاں جتائیں ہیج تاکبندے درآیگ ء نہ انت، ہمیشا بلوچی ء درآؤ کیس تاکبند ء ماہتاکاں اے ذمہ واری وتی سر ازرتگ ء نہ ایوک ء ہر ماہتاک ء زہگ ء نوک عمریں ورنایانی نبشتانگان ء شنگ کتگ، بلکیں پرایاں خاصیں کالم ہم گیشینتگ کہ پریشی آساڑایگ کرزانت۔ اے چیز پہ زہگانی نبشتہ کنگ ء بنیادے ء حیثیت ء داریت۔ اے رد ء سوغات کراچی، زمانہ کوئٹہ ء بلوچی کوئٹہ ء درور خاصیں پیسے ء دیگ بوت کنت۔" (شاد، مارچ 1993، ت۔ 43)

"زہگانی لبزانک ء تاکبند ء ماہتاکانی جبر ء رد ء "نوکیں دور" ء ہم بنکی ء بن دپتری ارزشتے۔ ہیپت روچیگیں "نوکیں دور" ء زہگانی لبزانک ء تک ء شریں دلگوشے دانگ ء وهد وهد ء خاصیں شمارہ بزاں زہگانی نمبر ہم چھاپ کتگ، کہ بلوچی لبزانک ء تاک ء تاکبندانی خاصیں نمبر در کنگ ء اولی ء بنداتی جہد انت۔" (صبور، 2018، ت۔ 11)

بلوچی ء اولی ماہتاک کہ سرجم ء کامل ء زہگانی تاکے بوتگ، آ "درونت" انت کہ چہ ہیج ء دیدگ نظر ء شوئکاری ء چھاپ ء شنگ بوتگ۔ درونت ء اولی تاک جنوری 2009 ء چھاپ بیت ء ہمے وڑ ء گڈی تاک دسمبر 2010 ء چھاپ ء شنگ بیت۔ اے پہ زہگانی لبزانک ء یک جوانیں گیشی ئے بیت، بلے زوت بند بیت۔ "درونت" ء زہگانی قصہ کہ گیشتر پنت قصہ بنت جوانیں وڑے ء جاگہ دیگ بنت۔ پد ء دانکہ دراجیں مدتے ء زہگانی ہیج وڑیں تاک ء ماہتاکے درنیت۔ جون 2021 ء یک تاکبندے "مکتب" ء نام ء چھاپ ء شنگ بیت۔ اے بلوچی ء زہگانی دومی تاک بیت۔ انگت ایٹی ایوک ء یک تاکے نیادی ء اتلگ۔ مکتب ء ہمازہگانی قصہ خاص پنت قصہ جاگہ دیگ بوتگ انت۔

اے دوئیں کالیں زہگانی تاکاں ابید دگہ تاک ء تاکبند چھاپ ء شنگ نہ بوتگ۔ ہتاد سادل گیش نبشتہ سفر ء بس دوا نچیں تاک انت کہ ما آیان ء زگریں "زہگانی لبزانک" ء تاک گوشت

کنیں۔ ایشی ء ابید بلوچی ء یکیں حالتاک "روتاک نوائے وطن" انت، کہ آئی ء ہم پہ زہگاں بچ وڑیں کتج نیست۔

کتاب

بلوچی ء زہگانی قصہ لبرزانک ء کتاب سئے بہر ء گیش ات کن انت؛ یکے ہما کتاب انت کہ زگریں بلوچی قصہ ہانی کتاب انت یا آیاں بلوچی زگریں قصہ ہوار، دومی ہما کتاب انت کہ چہ دری زبانان ماں بلوچی ء رجینگ بوتگ انت ء سیمی ہما کتاب انت کہ چہ بلوچی ء ماں دگہ زبانان رجینگ بوتگ انت۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء چشین بازیں کتاب چھاپ کتگ کہ آیاں زہگی قصہ مان۔ اے رد ء اگاں "گیدی قصہ" سیریز ء سراگپ بہ بیت تہ 9 کتاب چھاپ بوتگ۔ "گیدی قصہ اولی (1968/2014)، نبتہ کار ملک محمد پناہ، "دومی (1969)، نبتہ کار محمد خان مری،" سیمی (1971)، نبتہ کار امان اللہ غازی، "چارمی (1971)، نبتہ کار گلزار خان مری، "پہنچی (1971)، نبتہ کار مومن خان بزدار، "ششمی (1971)، نبتہ کار محمود مری، "ہپتیمی (1973/2011)، نبتہ کار میر عاقل خان مینگل، "ہشتمی (1973)، نبتہ کار حاجی مومن بزدار / اسحاق بزدار، ء "نہمی (1974)، نبتہ کار گلزار خان مری انت۔ اے نوہیں (9) کتاباں "گیدی قصہ ششمی" ء "ہپتیمی" انجیں کتاب انت کہ ایثان ء زہگی قصہ مان ء خاص ہپتیمی ء پہ زہگاں خاصیں بہرے مان انت۔ اے کتاباں ابید بلوچی اکیڈمی ء لہتیں دگہ ہم کتاب چھاپ کتگ کہ آچہ بلوچی ء ماں اردو ء رجینگ بوتگ انت، چوش کہ، "پریوں کی کہانیاں، عبدالغفار ندیم (1980)" ء "قدیم بلوچی کہانیاں، عبدالغفار ندیم (1980)"۔

نوں اگاں ما ہما کتابانی نیمگ ء بیایاں کہ سرجم ء زہگانی قصہ لبرزانک ء کتاب انت یا آیاں قصہ ہوار گڑاے درچ ء بلوچی ء زہگانی قصہ لبرزانک ء اولی کتاب "مورینک، موکو ء بینگ ء ملسک" انت کہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء 1980 ء چھاپ کتگ۔ اے کتاب ء نبتہ کار م۔ سلطانہ انت۔ "وفاتی حکومت ء نیمگ ء بلوچی اکیڈمی ء رانصابی کتابانی کار دیگ بوتگ انت۔ اے کتاب ہمانی ء بہرے۔ اے کتاب ء سلطانہ ء زہگانی قصہ ہوار کرتگ انت۔ کتاب ء درستی 38 تاکدیم انت۔ اصل ء اے

کتاب ء یک دراجیں قصّے ہوار کنگ بوتگ۔ (جمال دینی، عرفان، 2021، کتاب شون، ت: 367)۔ دومی کتاب میر صورت خان مری ء "پریانی قصّہ" انت کہ سال 1980 ء چھاپ بوتگ۔ ہے سال 1980 ء چہ بلوچی ادبی بورڈ، کراچی ء نیمگ ء قاضی عبدالرحیم ظفر ء کتاب "شیر ء شکار" ہم چھاپ بیت۔ 1983 ء جہیند بلوچ ء کسانیں قصّہی کتاب "کوٹیس کپوردی" چہ بلوچی لبز انکی دیوان، کراچی ء نیمگ ء چھاپ بیت۔ کلاکوٹ کوچنگ سروس، کراچی پدماں پد ء سے زہگانی قصّہ ء کتاب چھاپ کنت کہ ایشانی ہواریں نبشتہ کار عبدالرزاق، تیور ء پرویز انت۔ کتابانی نام اے وڑ انت؛ "مکس مے ڈرمن" (ستمبر 1990)، "جان محمد، انور ء حر" (ستمبر 1990)، "شیخ چلی ء روغن" (مئی 1991)۔ اے سیں کتاب چہ ارد ء ماں بلوچی ء رجینگ بوتگ انت۔ غوث بخش صابر ء کتاب "پادا پادا" کہ 1992 ء چہ اکادمی ادبیات پاکستان ء نیمگ ء چھاپ بیت، آہم ثاقبہ رحیم الدین ء اردو قصّہانی کتاب ء بلوچی رجانک انت۔ آزاد جمال دینی اکیڈمی، کراچی ء نیمگ ء "جنگل ء قصّہ" (1995) ء "صلح کنگ ء فاندگ" (1996) چھاپ ء شنگ بنت کہ ایشانی ہواریں نبشتہ کار گل رنگ، یاسمین ء لعل محمد انت، اے دوئیں کتاب رجانک انت۔ بلوچی اکیڈمی کوٹے ء دگہ زہگانی قصّہی کتابے فقیر محمد عنبر پنجگوری ء "نمیران" انت کہ 1996 ء چھاپ بیت۔ "اے کتاب ء آئی (فقیر محمد عنبر پنجگوری) ء زہگانی کسان کسانیں قصّہ نبشتہ کنگ انت کہ آواں زہگانی رُدومی ء کمک رست کنت۔ کتاب ء سرجم ء 8 قصّہ نبشتہ کنگ بوتگ ء کتاب ء درستی 30 تاکدیم انت۔" (جمال دینی، عرفان، 2021، کتاب شون، ت: 369) حکیم وفاء کتاب "زہگانی چاگرد" سال 2000 ء "پگل ء دنیا" سال 2002 ء چھاپ بنت۔ ڈاکٹر بیزن صباء "پنت قصّہ" فروری 2016 ء چہ بلوچی ادبی جہد کار، بحرین ء نیمگ ء چھاپ ء شنگ بیت۔ چوش کہ چہ کتاب ء نام ء زانگ بیت، اے کتاب ء سرجمیں قصّہ 'پنت قصّہ' انت۔ "راست انت کہ اے قصّہ گونڈ ء مختصر انت بلے ایشانی آسر شریں پنتے، بلا ہیں نصیحتے شون دینت۔" (صبا، 2016) اُپسلا یونیورسٹی ء بانگ کارینا جہانی ء سروگی ء ہم سے زہگانی قصّہی کتاب چھاپ بوتگ۔ چریشاں اولی کتاب "پچکاں گوں پاسے" انت کہ آئی نبشتہ کار کارینا جہانی ء ازیر بلوچ انت، اے کتاب 2016 ء شنگ بیت، دومی کتاب پیمانہ ملازئی ء "مسلمان ء اولی شعر" انت کہ 2018 ء شنگ بیت ء سیمی کتاب پیمانہ ملازئی ء "مہسری جان نہ شودیت" انت کہ سال

2018ء شنگ بیت۔ اے سیں کتابانی خاصیں گپ ایش انت کہ اے اولی براں چکانی جہانی کتابانی اسٹینڈرڈ ء چھاپ ء شنگ بوتگ انت۔ قصہ ء ہواری ء رنگی میں عکس ہم دیگ بوتگ دانکہ زہگ گیشتر کتابانی نیمگ ء دلگوش بہ بنت۔ کسانیں ء لس پھمیں زہگی قصہ انت کہ رومن ء عربی دونیں سیاہگاں نبشتہ کنگ بوتگ انت۔ یو ایس ایڈ (USAID) ریڈنگ پراجیکٹ ء پہ زہگاں لہتیں قصہ ہی کتاب چھاپ ء شنگ کنگ۔ اے سر جمیں کتاب چہ دگہ زبانان ماں بلوچی ء رجینگ بوتگ انت۔ سر جمیں کتاب سال 2018ء چھاپ ء شنگ بوتگ انت، ایشاں عرفان جمال دینی ء "عید ء پوشاک"، صبیحہ علی بلوچ ء "ہر کس پہ کار ء وت"، رخشندہ تاج بلوچ ء "درسانی وشی"، نسرین گل ء "وش رنگیں رزان"، صبیحہ علی بلوچ ء "ماسی پگل ء آئی ء چک"، رخشندہ تاج بلوچ ء "آزاتی"، عرفان جمال دینی ء "چہ باہ ء کٹ"، ء نسرین قاسم ء "دوست ء بوتن روج" ہوار انت۔ (مجاہد، 2021) بالاچ حمید نور ء کتاب "زہگانی لبز انک" سال 2019ء چہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء نیمگ ء چھاپ ء شنگ بیت کہ ایشی ء ایدگہ زہگی تہراں ابید دو بہراں قصہ ہم ہوار گیجگ بوتگ۔ اولی بہر ء قصہ ہما انت کہ نبشتہ کار ء وت پہ زہگاں نبشتہ کنگ انت ء دومی بہر ء تہ دگہ نبشتکارانی پہ زہگاں نویستگیں قصہ ہوار گیجگ بوتگ انت۔ بالاچ حمید نور وتی نویستگیں قصہ ہانی آسر ء الم یک "مورل آف دی اسٹوری" یا کسانیں قصہ ہی بروردے نبشتہ کنگ۔ ڈاکٹر بیزن صبا ء دومی زہگانی قصہ ہی کتاب "مسکیں" انت کہ 2022ء بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء چھاپ ء شنگ بوتگ۔ اے کتاب ء بلوچی زہگی قصہ ہاں ہوار افریقی، ہندوستانی ء ایدگہ دمگانی قصہ ہم ہوار۔ جلال الدین رومی ء ہم لہتیں نامداریں قصہ (حکایت) ہم اے کتاب ء مان۔

چہ اے کتاباں ابید بازیں ملکی ء ڈنی پراجیکٹانی نیمگ ء ہم پہ زہگاں ماں بلوچی ء کتاب چھاپ ء شنگ بوتگ بلے اے کتابانی گیشتری بہر نیادی ء نہ گواہیت یالس مردم ایشانی بارواسر پد نہ انت۔ اے وڑیں کار گیشتر پراجیکٹ میسڈ این جی اوزاں کنگ انت۔

انٹرنیٹ / اینیمییشن / تاہر / ریڈیو / ٹی وی

مروچیکیں دؤر ٹیکنالوجی ء دؤر انت کہ دنیا سرجمی ء یک گلوبل ویلج ءے جوڑ بوتگ۔ ادے ہر کسی لوٹ ہمیش انت کہ انٹرنیٹ ء دنیا ء آسانی جہگیری بہ بیت۔ نوکیں دور ء نوکیں لوٹ انت، قصہ زبانی ء نبشتہ پی دنوں وٹولا (Visualize) بوتگ، اینیمیٹیڈ دروشم ء دانکہ اسکرین ء

اتنگ ۽ سرانت۔ بلوچي ۽ چوشنگ بازيں پڙے هو رک ۽ حالي انت، هے وڙ ۽ اے نيمگ ۽ هم دلجميس
 کارے نہ بوتگ۔ "باسک" ۽ ويب سائيٽ ۽ يک کنجے په زهگاني لبز انک ۽ اير کنگ که اود ۽ بازيں قصه
 هم اير۔

ايشي ابید بلوچي اکیڈمی، کونٺ ۽ وٽي آفیشل یوٹیوب چینل ۽ سرا لهٽيس اينيميشن بلوچي قصه
 اير کنگ که نوکيس دور ۽ گون همگامی ۽ نيمگ ۽ يک گامے۔

"جنرل باڙي ۽ گو شنگ بوت که زهگاني لبز انک ۽ وانگ ۽ زانگي هيل کاری ۽ واسته کارٽون
 ۽ ويڊيو ايٽي ميشن جوڙ کنگ بيت۔" (جنرل باڙي رپورٽ، بلوچي اکیڈمی، 5 اگست
 2018)

دگه لهٽيس اينيميشن ويڊيو زهم يوٹیوب ۽ مردماں ذاتي صورتاں اير کنگ انت، که آرت ۽
 تهوا واد ۽ کساس ۽ انت۔

بلوچي ۽ تامر ساچي ۽ چوش ديروئي نہ کنگ که اود ۽ زهگاني سر حالے يا قصه ۽ سرا کليلين
 تامرے جوڙ به بيت۔

"اومان ۽ ريڊيو پاڪستان کراچي ۽ بلوچي زبان ۽ شنگ ۽ تالان بوتگيس مراکشاني لڙ هم وهد
 وهد ۽ سرا چھاپينگ که سر حالے "ريڊيو پاڪستان ۽ بلوچي پروگرام" بوتگ ۽ هے
 مراکشاني لڙ ۽ په زهگاں مراکش هو ار بوتگ يار ريڊيو مراکشاني کسانين وهدے په زهگاں
 اير کنگ بوتگ۔" (صبور، 2018، ت۔ 9)

"پرنٽ ميڊيا ۽ ابید اليڪٽرانک ميڊيا ۽ هم اے نيمگ ۽ کے باز دلگوش دانگ۔ پي ٽي وي
 بولان، وش نيوز ۽ ريڊيو پاڪستان کونٺ ۽ ريڊيو پاڪستان تربت وهد وهد ۽ سرا په زهگاں پروگرام شنگ کن
 انت۔" (صبور، 2018، ت۔ 14)

قصہء ارزشت ء بستار مدام وتی جاگہ ء است ء بر جاہ انت۔ زہگانی قصہی لبزانک زبانی ء لبزانک ء یک ڈلگین تہرے۔ بلوچی زبان ء زہگانی لبزانک ء خاص قصہی لبزانک ء سرائگت اینکس کار نہ بوتگ کہ دلجمی ءے بہ بیت۔ بلوچی ء ہر چینکس تاکبند ء ماہتاک در اتلگ، آیاں بس زہگانی لبزانک یک ثانوی وڑے ء جاگہ دانگ۔ زہگانی تاکبند ء ماہتاک کہ دانکہ مرچی ء حسابی دو دانگ بوتگ انت، لہنتیں تاک ء کشگ ء پد بند بوتگ انت یا اوشنت ء آماج انت۔ اے تب مارا ہمے شون ء دنت کہ بلوچی ء زہگانی لبزانک ء نیمگ ء خاصیں دلگوشے دیگ نہ بوتگ۔ دومی نیمگ ء اگاں ما مروچیکیں دؤر ء لوٹاں بہ چاراں تہ انٹرنیٹ، ٹی وی ء تاملرانی پڑے ہم بلوچی زبان سک پدمنگ۔ اے ردء پ زہگاں اینیمیٹیڈ قصہی ویڈیو شریں وڑے ء جوڑ نہ بوتگ۔ اے درگت ء چوشکہ ٹیکنیکل مردم ء زڑ لوٹیت پمیشا ہما ادارگ کہ مالی جہتاں تو انا انت، باند انت آد لگوش بہ دینت۔

زہگانی قصہی لبزانک ء کتاب کہ چھاپ بنت، آیانی کوالٹی اے وڑ نہ انت کہ زہگاں وتی نیمگ ء دلگوش بہ کن انت۔ چوشکہ دنیا پ زہگانی کتاباں یک اسٹینڈرڈے است، آیانی کتاب عکس دار ء جلوہ ناک بنت بلے بلوچی ء اے دود سک کم گندگ بیت، ابید چہ لہنتیں کتاباں کہ چہ ڈن ء چھاپ بوتگ انت۔ سرجمی ء اگاں بلوچی ء زہگانی قصہی لبزانک ء سرائگتیں کتاب چارگ بہ بنت، الم یک کمی ءے مارگ بیت۔ سرجمی کتاب لتکااں حساب بنت۔ کوالٹی ہما و ہداں گیشیت کہ کوانٹی (Quantity) ودیت۔ پ زہگانی کانیٹیو اسکرازی (Cognitive Skills) ودینگ ء آیانی چاگردی بود ء دیم ء برگ ء بلوچی زبان ء کلا نہیں نبشتہ کار دیم ء بیانہ ء پ زہگاں شریں قصہ بہ نویس انت دانکہ بلوچی ء زہگانی لبزانک ء خاص زہگانی قصہی لبزانک یک جاہ ء مقامے ء سر بہ بیت۔

شوندات

- شاد، عبید۔ (مارچ 1993)۔ بلوچی ۽ چکانی لبزانک۔ ماہتاک آساپ۔ تاکدیم 43
- https://en.wikipedia.org/wiki/Children%27s_literature
- بلوچ، عبدالصبور۔ (2018)۔ بلوچی زبان ۽ زہگانی لبزانک۔ کچ: میری۔ تاکدیم 08، 09 ۽ 11
- صبا، بیزن۔ (2022)۔ مسکین۔ کونہ: بلوچی اکیڈمی
- بلوچ، مجاہد۔ (2021)۔ کتاب گنج۔ کونہ: شعبہ بلوچی، جامعہ بلوچستان
- https://baask.com/archive/tag/zahgaani_labzaank/
- جنرل باڈی رپورٹ۔ (5 اگست 2018) کونہ: بلوچی اکیڈمی

حانی ء شے مُرید ء داستان ء بلوچ ر بیت ء پہنات

(بن دپتر نویسی ء ردا)

ایمن ضامن بلوچ

اے نبشتانک ء ما چاریں کہ حانی ء شے مُرید ء قصہ مارا بلوچ ر بیت ء پاس داری ء ر کینگ ء درگت ء اے دَرس ء دیگ ء انت کہ بلوچ ء وتی دشتار چو دیگی نہ انت ہے وڑا کہ شے مُرید ء داتگ ء سردار ء اے وڑکنگی نہ انت اُنچو کہ چاکر ء کنگ۔ اے ردا من اے قصہ چہ فقیر شاد ء کتاب میراث (2016)، سردار محمد خان بلوچ ء کتاب Literary History of the Balochis: The classical period (2010) ء ولی محمد رخشانی ء کتاب بلوچی دود ء ر بیدگ ء پہلوانی ادب (2015) ء زرتگ۔ سسئیں قصہ ہانی تپاسگ ء پد لہتے اُنچیں سوال نشان کنگ کہ بلوچ زندمان ء گوں ہمدپ نہ انت ء آسوال ہم ہر قصہ ء واقعہ ہانی میان ء یکشلی ء نہ بونگ ء چہ پیداک بوتگ انت۔ پداہر قصہ ء ہما واقعہ ہم نشان کنگاں کہ شے مُرید ء چاکر ء میار باری ء ظاہر کن انت۔ ہمے میار باری ء لیکہ ء ردا ماگمان کنیں کہ اے قصہ چو شعری دروشم ء چہ حاکمانی نیمگ ء پر بندگ نہ بوتگ انت بلکنیں اے مہلوک ء بستگ انت۔ اے ردا ما چاریں کہ آکجام بن دپتری نمونہ (Historical pattern) بیت کہ آگوں اے قصہ ء دَرس ء جو انیں وڑے ء دپ وارت ء چون ما بلوچی ر بیت ء پُشدر ء قصہ ہانی یکشلی ء بن دپتر نویسی ء درگت کارگپت کنیں۔ پہ ہمے قصہ ہانی نشان کنگ ء ما میراث ء قصہ ء کمرانی قصہ، لٹریری ہسٹری آف بلوچیز ء قصہ ء سلیمانی قصہ ء بلوچی دود ء ر بیدگ ء پہلوانی ادب ء قصہ ء رخشانی قصہ گو شیں۔ (1)

01

پُشدر:

بن دپتری زمانگاں بلوچ ء یک بونگ ء سبب بدل و بوتگ انت بلئے آسباں مستریں سبب سنے بوتگ انت ء انگتہ ہم بر جاہ انت: ر بیت (Tradition)، اُس زانت (Folk-wisdom) ء راجی جُہد (National struggle)۔ گیدی زانت ء بنیاد ء بلوچ ء وتی ر بیت تجرید

(Abstract) کنگ ء بلوچ بونگ ء فارمولہ جوڑ کنگ۔ پدا داستان ء حکایت (folklore) ہم ہے فارمولہ ء ردا تپا کنگ انت کہ پہ بلوچ ء ر دچی انت، ء راست چہ ر د ء (راجمانی ء اخلاقی بنیاد ء) چون گیشینگ بیت، اے ردا راجی جہد بر جاہ داشتگ۔ سما بیت کہ و دے بلوچ ء گور ا فیصلہ سازی یا حاکی یک مرز بومی بند ء بستیں رہندے ء ر دانه بوتگ انت، گڑا آ و ہد ء آئی ء و تی سمائی ساچشت ء را گوں ر بیدگی نظام ء ہمگر نچ ء ر بیت ء مردماناں جمالیاتی ء مار شتی بنیاد ء د لجم کنان ء قصہ ساچتگ (2) کہ کجام چیز ر بیت ء ر دانت ء کجام نہ انت۔ پدا قصہاں اسپانکیں پہناتے (Narrative aspect) دا تگ (3)۔ دومی نگاہ ہمیش بیت کہ ماں پانزدہمی کرن ء ر ند ء لاشار کنفیڈریسی ء بوتگ (4)۔ زر ء ارتکاز اکاپ ء بوتگ۔ اے ساعتاں چوشیں ہم مردم بوتگ کہ آچہ معاشی دست گدیاں آزات بوتگ انت۔ ہے مردمانی بستگیں شعر ء قصہاں چہ راجی لبزانک ودی بوتگ (5)۔ پدا قصہاں بیانے (Narration) رستگ۔

اے حساب ء مئے گیشینگیں لیکہ ء ردا ہر دوئیں صورتاں اسپانک ء بیان ہے گپ ء گیشینگ ء انت کہ کجام چیز بلوچ ء ر بیت ء ر دانت ء کجام نہ انت۔ سما بیت بلوچ ء راجی جہد چونا یا بلوچانی عہدی قصہ ء ر بیت ء چہ بیرگ ء جتانیں چیزے نہ انت، بلکیں پہ یکیں بون گپ ء گیشینگ ء جہد، عہدی قصہ ء ر بیت بہر کنگ بوتگ انت کہ ہر یکے انگتہ چون ء چیا مانگ ء انت، اے گپ زانگ بہ بیت۔

جہد پیشکامانگ ء انت کہ بلوچ و تی سر زمین ء سر اداری طاقتانی دیمپان انت ء چونا یا اے وڑ بونگ نہ لوٹیت۔ عہدی قصہ پیشکامانگ ء انت کہ بلوچ چہ و تی بن دپتر ء مہ سدیت، ء ر بیت پیشکامانگ ء انت کہ کل بلوچ ء بلوچ بونگ ء راجمانی بزنہ (Social source) انت۔ اے ردا بلوچ ء جہد اپیل (Appeal) ہم ماڈرن انسٹیٹیو شنل سیاست ء چہ گیشتر راجمانی ء اخلاقی بنیاد ء بلوچ ء بلوچ بونگ ء درگت سکین دیگ ء انت کہ آئی ء نر ء اے سکین آزاتی (liberation) ء اخلاقی ء راجمانی پہنات انت، ایٹی ء اید بلوچ ء آزاتی ممکن نہ انت۔ پدا عہدی قصہاں ہم آہے اپیل ء گوں تپا سیت کہ کجام قصہ بلوچ ء بلوچ بونگ ء ردا کڈن کنگ ء انت ء کجام قصہ بلوچ ء چونا یا اے گوشگ ء انت کہ پہ بلوچے ء بونگ ء فلاں کار کنگی نہ انت

(آنچو کہ حانی ء شے مُرید ء قصہ ء سبق ہمیش انت کہ بلوچ ء وتی دشتار چو دیگی نہ انت، کہ اے وڑا مُرید ء داتگ، ء سردار ء اے وڑکنگی نہ انت آنچو کہ چاکر ء کنگ)۔

1.1

بنیاد:

اے نبشتانک ء ما اے پہنگ ء جُهد کنیں کہ بن دپتر ء اندری یکشلی ء برجم کنگ ء درگت ء اول سرا پہ بن دپتر ء واقعہ یا مواد یکجاہ کنگ بنت ء پداہے موادانی بنیاد ء بن دپتر ء رُج یا پیکر (Form) گیشینگ بیت۔ اگاں جاہے مواد دست مہ کسیت گڑا یکشلی ء رد ا عقلی لوٹاں گوں واقعہے یا واقعہ گمان کنگ بنت، پداہے گمان بستگیں واقعہ گوں بن دپتر ء رُج ء تپاسگ بنت۔ اے درگت مکرانی، سلیمانی ء رخنشانی قصہہانی اندری تضاد جہل ء داتگیں جُست ء پولانی رد ا چارگ بنت کہ

i. ربیتی روان ء لیکہ چی انت؟

ii. سیں قصہہاں چیزے آنچیں گپ است کہ گوں قصہ ء روانی ء یکشلی ء نہ دار انت بلکیں اناگاہ دیما کانت۔ ہے وڑیں گپاں چہ لہتے سوال چست بنت کہ قصہ ء روانی ء گوں یکشلی ندرگ ء سبب ء بلوچی ربیت ء گوں ہمدپ نہ بنت۔ اے رد ا مئے جہد بیت کہ اے بے ہمدپی ء کم بہ کنیں۔ بے ہمدپی ء کم کنگ ء چہ آنچیں بیانے مان ات کنت کہ وتی یکشلی ء رد ا پہ دُرستاں یک حساب ء معناداریت۔ اے بیان ء ما یکشلیں بیان (Objective Narration) گو شیں۔

iii. ء گوں ہے یکشلی ء بلوچ بن دپتر نویسی ء پیٹرن یا نمونہ گیشینگ بیت۔

اے لیکہ ء رد ا مئے آسر ہمیش بیت کہ ربیتی روان بیگانگی ء نشان و کنت، بلتے انسان ء بیگانگی ء بززہ جوڑ نہ بیت۔ اے نبشتانک ء ما اے لیکہ ء تہنا وتی چاگرد ء حدانی سراکار بند کنیں۔ ہے وڑا اے لیکہ ء رد ا ما اے قصہہاں میار باری (Guilty) یا بیگانگی (Alienation) ء سرا گپ جنیں۔ اے درج ء ما ہے سر پد بنیں کہ بلوچ چہ وتی ربیتی روان ء در آہگ ء پد دو (2) میار باری ء دیمپان بیت۔

اے لیکہ ء بنیاد ء ما اے سوچ ء سر کنیں کہ داں میار باری ء ربیتی بنیاد پد جنگ مہ بنت، بزاں داتکہ اے زانگ مہ بیت کہ انسان ربیتی رد ا چہ کجا رد انت، داں ہما و ہد ء میار باری ء تو جیل ہم

درنمیت۔ مئے حساب ءیک راجی چاگردے ء ہر ذاتی میارباری ء بُزہ ربیتی روان ء ڈالچار کنگ یار بیتی
 رہبندانی مان نیارگ انت۔ ماگوشیں کہ ذاتی میارباری یک راجی گُلی (Collective Totality)
 ء جہت ء چارگ بہ بنت ء ایشی ء توجیل شوہازگ بہ بنت۔

1.2

لیکھی ردا گیشنگیں حد The Framework

چو کہ انسان ء ذاتی میارباری آئی ء راج ء دیاملامت نہ کنت۔ یک ربیتی راجمانے ء شری ء
 حرابی، راست ء رد، زانگ ء نہ زانگ، منگ ء نہ منگ وتی پیم ء رہبند ردا راجی بنت۔ وہدے تاہ
 (اکائی) ء بنیاد ء یک تجربہ ءے گوں راجی تجربہ ء ہمدپ بہ بیت گڑا اے تاہیں تجربہ (Unit
 experience) ء ماں راج ء گیشتر گواہی (Testimony) رسیت ء اے تجربہ ء جند گیشتر محکم
 بیت۔

ہے وڑا یک ذاتی میارباری ءے، وہدے راجی کارے ء کنگ ء پدہلاس بیت۔ گڑا راجی آزاتی
 میارباری ء گار کنت۔ چو کہ ربیت ء ہر ہما میارباری نشان کنگ بیت کہ ربیت ءے پڑوشنگ۔ دانکہ
 ربیت نہ پڑوشیت، اے میارباری راج ء ظاہری نہ بیت۔ بزاں پہ راج ء مظہرے
 (Phenomenon) جوڑ نہ بیت چو کہ اے میارباری پہ راج ء مظہرے نہ انت، پیشکار بیت ایشی ء
 بابت ء گپ نہ جنت۔

ربیت چونا نیا یک راجی چٹی ءے ء وہدیکہ راج (Collectivity) وتی پیم ء رہبند اں تجربی
 بیت گڑا آئی ء تجربہ یکشلی ءے دار انت۔ ما اے دمانہ ربیت ء چوروانی (Flow) ءے ء بہ بہمیں،
 بزاں ربیت یک روانی ءے۔ روانی چونا نیا یکشلی ءے نام انت۔ یکشلی ء برجہ دارگ ء مطلب انت
 تجربہ تاہیں یا ہیننگیں نہ انت۔ [دیما ہمنچو ہیننگیں تجربہ ء لہز کنیت بزاں ایشی ء مطلب انت
 اکائیاتی یا تاہیں تجربہ]۔ اے وڑا ربیت کہ تجربی بیت گڑا ایشی ء سیادی گوں تجربی چیزان بیت۔ اے
 درگت ء مظہر ہما چیز بوت کنت کہ آماں ربیت ء ظاہر انت۔ ہما چیز کہ ربیت ء ظاہر نہ بوتگ، پہ
 ربیت ء مظہرے نہ انت۔ آچیز ء بابت ء ربیت ء گپ نہ بیت۔

یک ریبتی کارے ہما کار بیت کہ انسان وتی ذاتی فکر ء تجربہ ء بنیاد ء آکار ء نہ کنت بلکیں آ زانت کہ آکار ء کنگ ء گوں ء کار ء جند مہلوک ء دیما ظاہر بیت ء ءچہ آکار ء آمہلوک ء دیما ملامت بیت۔ یکشلیں تجربہ یاراجی تجربہ ء رد او ہدے آوت یک کارے کنت گڑا آکار ء مہلوک ء دیما پیشکا ظاہر کنت کہ آزانت آکار ء راجی بنیاد ء اگاں باز نہ بلئے یک گواہی ءے ورسیت۔ کار ء بونگ ء گوں آکر دیک ریبتی مظہرے جوڑ بیت۔

اے وڑا ریبتی روان بر جاہ مانیت ء گواہی ہر رستگلیں تجربہ ء عمل ء رار بیت ء گوں ہر دؤر ء ہد پ کن انت۔ ماں ریبتی راجمان ء ء انسان ہر ہما کار ء کنگ ء آزانت انت کہ آکار ء راجی گواہی ءے بہ رسیت۔ اے راجی گواہی ء ما آزاتی ہم گوشت کنیں کہ اے وڑیں آزاتی ء گوں راجی قدر گیش بنت۔ ما اے ہم گوشت کنیں کہ بلوچ ء آزاتی ء لیکہ چونانیا راجی قدرانی گیشی ء نام انت۔ اے وڑا اول نہ اے گپ ء معناء جوازے رسیت کہ ربتیت یک گوستگیں زمانگے ء ہمسریں دؤر ء گوں ہمگام نہ بیت۔ دومی نہ اے گپ ء حیال ء جوازے رسیت کہ ریبتی زندے گوازیگی انت گڑا ہما پیشی دؤر ء پدازندے بخشا ہگ بہ بیت۔

روان وتی پیم ء درجہ بند (Hierarchical) نہ بیت۔ اگاں بلوچ یک درجہ بندی راجمانے ء بہر ء بانگ انت گڑا آئی ء یہ وتی ریبتی روان ء زانگ ء ہر ہما مظہر ہلاس (Negate) کنگی انت کہ آمظہر ہینتگیں تجربہ ء بنیاد ء درجہ بندی ء پر (Add) کنگ بوتگ انت۔

ہینتگیں تجربہ ء کسے اے وڑا زانت کنت کہ وہدے آہے درجہ بندی ء مظہر اں چہ سرجم ء ٹنگی ءے (Uncertainty) گمان بہ کنت ء کہ آکجا رگت کنت؟ بہ گندے آہے جیڑیت کہ اے راجمان ء مہ آتکیں شتر تر ات۔ اے درگت ء آسڈھ کنت۔ سڈھ ء گوں اگاں نفری بونگ (Individuality) ء نیمگ ء بہ روت ء گڑا آئی ء وسواس ہلاس نہ بنت [بہ چار: نفری بونگ ء وسواس ء]۔ سڈھ اگاں آئی ء راج ء نیمگ ء بہ بارت گڑا آماریت کہ ریبتی راجمان ء آرگت کنت۔ بلئے آئی ء ادا اے ردی کنگی نہ انت کہ ربتیت گوستگیں چیزے ء بہ رگ ء آئی ء ربتیت ء دؤر دوبر آرگی انت۔

اگاں گپ ۽ داں ہمچنگ ۽ بہ چارے کہ بلوچ ۽ آزاتی ۽ راجی قدرانی گیشی ۽ نام انت۔
 گڑا حانی ۽ شے مُرید ۽ داستان مارا اے شترسی، راستی، زانگ ۽ منگ ۽ سرکن انت کہ مارا ربیتی روان ۽
 چه ڈن کار ہینگی (Conduct) نہ انت۔ پرچا کہ بے ربیتی کار انسان ۽ بیگانگی ۽ آماج کن انت۔ پیشکا
 من گوشاں ربیتی روان بیگانگی ۽ نشان و کنت، بلئے انسان ۽ بیگانگی ۽ بُزہ جوڑ نہ بیت۔

1.3

نفری بُونگ ۽ وسواس: The Impulse of Individuality

انسان ۽ نفری بُونگ ۽ اگاں دلہڈی ۽ بہ رسیٹ گڑا دلہڈی پہ اے کار ۽ بیت کہ انسان
 چون و تاراجی نظام (System) ۽ چه بہ کشتیت پرچا کہ اے دلہڈی ۽ منزل ہر وڑا ہا آزاتی انت کہ
 وتی پیم ۽ رہند ۽ رداد نم نفری بیت۔ اے عمل ۽ ردا چه ڈراہیں نظاماں آزاتی ۽ پد انسان تہنا وتی
 نفری بُونگ ۽ گوں پشت کپیت۔ وہدے انسان یک یک ۽ چه ڈراہیں نظاماں آزات بُونان بیت گڑا
 آزاتی ۽ آسر ۽ تہنا ہا نفر پشت کپیت کہ آچہ ڈراہیں نظاماں سرگوستگ۔ اے ہر چیز ۽ پہ وتی جند ۽
 آزاتی ۽ ہلاس کنت۔ وہدے ہچ چیز آئی ۽ جند ۽ آزاتی ۽ دیم ۽ دارگ ۽ سر نیت گڑا تہنا نفرو تی ذات ۽
 گوں ایوک ۽ ہلاس کنوکے ۽ بستار ۽ مانیت۔ اے درگت ۽ آگاں نفری بُونگ ۽ دیم ۽ دارگ ۽
 گہنگیری بہ کنت گڑا اے ہلاسی اول سرا آئی ۽ جند ۽ ہلاسی بیت۔ بلئے آئی جند ۽ ہلاسی امکانی بنیادے
 نہ داریت پرچا کہ پہ ہلاس کنگ یا بُونگ ۽ ہم آئی ۽ جند ۽ بُونگی انت۔ چو کہ آئی ۽ بُونگ پہ آئی ۽ نہ
 تہنا دلکش (Attractive) انت بلکیں پہ آئی ۽ جذاب (Charming) انت ہم۔ ماسر پد بین کہ
 ہلاسی ۽ اے دروشم یک دل واہیں دُروشے (Idealistic dimension)۔

1.4

بلوچ ۽ آزاتی ۽ لیکہ: (5) The Concept of Freedom of Baloch

ہما راجمان کہ اودا سیادی داں ہمچکہ کار آمد انت کہ نفر ۽ نفر ۽ میان ۽ بہ بنت۔ اودا یک
 نفرے دومی ۽ آزاتی ۽ گوں ہما و ہد ۽ زانت کنت، وہدے اگاں یک نفرے وت و تا ظاہر بہ کنت۔
 اے عمل راجمان ۽ نفری بُونگ ۽ بنیادانی محکم بُونگ ۽ بنداتی نشانی انت۔ اے وڑیں راجمان دائم

درجہ بند بنت و نفرتا ہے درجہ بندی و یک پلے (stage) و ہما حساب و ظاہر کنت ہمچکہ آئی و ظاہر بونگی انت و آلویت کہ مردم آئی و ہے ظاہری و بہ چار انت۔ بلئے اے نیام و آمد ماں درجہ بند و پلے و بن اصلی بُزہ و ردا تپاسیت۔ منی گپ و مطلب عملی بنیاد و ہمیش انت کہ بید و درجہ بندی راجمان و انسان و چوشیں آزاتی نہ رسیت کہ حساب و گوں کساس بہ بنت کہ چنچو نفر آزات انت۔ ماسرپد بیس کہ ماڈرن کپیٹلزم و پے اے وڑیں آزاتی و برجاہ دارگ و راجمان درجہ بند کنگ انت، اے وڑیں آزاتی و من مقداری آزاتی گوشاں۔

چو کہ اتھارٹی و ہدے نفر و جند جوڑ بہ بیت گڑا نفر و اتھارٹی بونگ و گپ ذات (Self) و ماڈرن کپیٹلزم و پلامرزیں گفتمان (Discourse) و چہ ودی بیت۔ پیشکا اے درگت و اتھارٹی و لیکہ و گوں ذات و، ہمگر نچیں لیکہ چارگ بنت۔ اے لیکہ و ردا ذات ذاتی انت پیشکا من ایشی و ذاتی ذات گوشاں کہ انگریزی و Self as Private گوشگ بیت۔

ذات و گفتمان و اگاں ادا ما ذاتی ذات و نگاہ و بہ چاریں گڑا ایشی و آسر و مارا اے سرپدی رسیت کہ یک ذاتے دومی ذات و داں ہما و ہد و زانت نہ کنت دانکہ ذات و جند و تا ظاہر مہ کنت۔ اے نیام و اگاں ذات یک درجہ بندی و بہ بیت و دائم حیر (Good) و لیکہاں پر بہ کنت و بُز و روان بہ کنت گڑا درجہ بندی و ہر پلے و ذات و ظاہر بونگ آئی و اصلی دُروشم گوشگ نہ بیت۔ بلئے البتہ اے نیام و پے ذات و اے زانگ بیت کہ اے ذات و تی تب و آزات انت۔ یک حساب و حیر و لیکہ (concept of good) و گچین کنگ و درگت و اے ذات یک آزاتیں ذاتے گوشگ بیت کہ ایشی و آزاتی و تی پیم و ہند و ردا مقداری انت کہ گیشی (Maximization) و آزاتی و کار (Practice) سرپد بیت۔ ہمچو آزاتی و امکان گیش بنت، ہے حساب و پلے بُزنی نیمگ و جوڑ بنت و ردا گران بنت۔ اے ذات و بُزہ و ظاہر انت کہ 'آزاتی' انت، بلئے پدا ہم اے زانگ نہ بیت کہ ایشی و تب چی انت کہ آیا ہے تب ایشی و ظاہر کنگ، ہمیشی و بنیاد و اے پجارگ بہ بیت یا مہ بیت؟ اے وڑی و نہ راستیں کرارے (Actual Commitment) و ودی بیت نہ کہ یقین و بھروسہ و۔ البتہ سنگینی ادا ہما و ہد و بیت و ہدے نفر و دیما یک زندانے (Cage) بیت کہ آئی و داریت۔ اے درگت و ہر کس کہ اے زندان و چہ درآگ لوٹیت آآج زندان و درآگ و زندان و چہ ڈن یک آزاتی و گچین کنت۔ اے آزاتی پے آئی و پیشکا آزاتی انت کہ ہے عمل چہ آئی و زندان و

درآہگ ء وسیلے بیت۔ چونانیا اے گنجینی عمل ء گوں گران ء سنگین بونگ، آئی ء لاچارى انت بلئے اے سنگینی ء آسر آئی ء باج گپینگیں مارشتے دینت۔

نفر ء چہ ہے زندان ء درآہگ ء مطلب چونانیا اے زندان ء ہلاس بونگ نہ انت بلکیں زندان ء تزندى ء کمتر کنگ انت۔ اے وڑایک زندانے ء چہ درآہگ ء پد بیر گا ہے وڑیں زندانے جوڑ بیت۔ ہے وڑیں نوکیں زندانے ء جوڑ بونگ ء پد آئی ء ساری ء زندان ء وڑا تزند بونگ ء جواز نہ رسیت۔ بلکیں ادا تزندى زندان دیم پد ایم کنگ بنت ء تزند پین ء ایرجنگ ء گوں نوکیں زندان ء تزند نہ بونگ تپاسگ بیت۔ تزند نہ بونگ چو کہ زندان ء شل (Shallow) کنت ء ہے شل بونگ ء چہ مسابقت (Competition) ودی بیت۔

کپیٹلزم ء کار ہمیش انت کہ ادارہ ء وجود ء گوں دائم انسانی زند ء راز زندان جوڑ کنت۔ اے درگت ء آزاتی ء بر جاہ بونگ چہ ہر یک زندانے ء درآہگ ء رنگ ء دائم مانیت۔ اے وڑیں راجمانے ء گران ء سنگینی تہنا پے آزاتی ء انت ء آزاتی ء بنیاد ء دُراہیں زندان ء شل کنت۔ اے وڑ پمیشکا بیت کہ اے وڑیں آزاتی کیشلی ء برورد نہ انت بلکیں مہیننگیں انت ء ماسر پدیں کہ مہیننگیں گوں راستین (Actual) ء ہمسنگ نہ بیت۔ ایشی ء ہے پیم ء رہند کہ ظاہر انت، ایشی ء ظاہر بونگ ء پد ہم، اے پیم ء رہند وتی چند ء زانگ ء بزنہ نہ بیت۔ گپ ء آسر ہمیش انت کہ مہیننگیں آزاتی درجہ بندی ء پلہ ء بزنہ انت چو کہ آزاتی گوں نفرى بونگ ء مانیت پمیشکا نفر ہمنچو درجہ بندی ء پلہ دیان ء بزر ء روان کنت ہمنچو آزاتی ء زندے رسان بیت۔

دومى نیمگ ء یک انچیں راجمانے کہ اودا نفر و تا ظاہر نہ کنت بلکیں ہر نفر یک راجى سمانے (Collective Awareness) ء جہگیری ء کنت۔ اودا نفرى آزاتی ء گیشی ء مطلب انت وتی بنیاد (ءمانشت) ء ببا دیگ۔ چو کہ ماڈرن نفر (Modern Individual) ء راجمانی بنیاد نیست بلکیں راجمان ء نفرى بنیاد است بلئے یک انچیں راجمانے ء کہ اودا آزاتی ء قدر ہما و ہد ء بیت کہ مہیننگیں آزاتی ہلاس کنگ بہ بنت (پرچا کہ اے آزاتی وت نیست انت، بلکیں مہیننگ بونگ انت) ء ہے عمل انسان ء راجى مانشت (Survival) اول بہ بیت۔ اودا ہر نفر ء راجمانی بنیادے است، پرچا کہ آئی ء مانگی (Endearment) ء عمل آئی ء راجى زند ء پیش (Represent) کن انت۔ تری آوتی راجى زند ء ردا وتی دین ء جاہ بہ دنت۔ آئی ء گورادین ء رداراج مہیننگ نہ بیت پرچا کہ آ

ہے راجہ برجاہ دارگہ گوں مانیتہ اے داں ہما و ہدہ برجاہ مانیتہ دانکہ اے گوں دگہ یک فکری بنیادے اے ہینگ مہ بیت۔ بلئے ریت چوشیں چیزے نہ انت کہ آئی اے نیمگہ اے دو بر روگ بہ بیت بلکس آیک روانے۔

وہدے یک ذاتے اے گوں دومی ذات اے سیادی عوضی (Reciprocity) بہ بیت اے آہانی میان اے وت ماوتا آشنائی بہ بیت گڑا ذاتانی میان اے جو انیں سنگنی اے کرارے اے گوں حیرہ ہمسنگس (Harmonized) لیکہانی رداوت ماوتا آشنائی اے ودی بیت۔ ہر ہما مردم کہ اے لیکہ اے ردازندہ اے گوازیگہ اے انت گڑا آہانی میان اے آشنائی اے مانیت۔ اے سنگنی اے باوری اے سبب ہمیشہ انت کہ بہ حیرہ برجاہ دارگہ اے راجی بنیادہ اے انسانی عمل گچین بنت کہ کئے گوں حیرہ لیکہ اے ہمگر نچ انت اے کئے نہ انت۔ اے وڑی اے بنیاد ایش انت کہ حیرہ لیکہ نفری نہ انت اے آئی اے آزاتی وتی پیم اے ر ہند اے ردا قدری (Qualitative) انت۔ چوشی اے آوتی زنداب اے ہینگس حیراں ہلاں کنان بنت اے یک بنیادے (Ground) اے سر بنت اے گوں ہے بنیاد اے ایدگہ عمل چارگہ اے تپا سگہ بنت۔ ہے بنیاد اے تب راجی کرارہ باوری اے ودی کنت۔ مئے نرہ ریت قدری بنیاد اے آزات انت اے ہرچی کہ ریتی روان اے بہر انت، اے روان آئی اے حیرہ لیکہ اے بنیاد انت کہ تمث (stationary) اے اوشتوک نہ انت۔ پیشکا اے لیکہ اے ردا ہینگس طلب چو بیگاگی اے نشان و کنگہ بیت بلئے چو کہ اے تمث اے اوشتوک نہ انت پیشکا اے بیگاگی اے بڑہ بوت نہ کنت۔ البتہ آزاتی اے مقداری پیم اے ر ہند بیگاگی اے پیشکا رواج دنت کہ ایسی اے بنیاد دائم آزاتی انت۔ اے وڑا آزاتی دائم تمث بیت۔

مقداری آزاتی اے جیرہ ایش انت کہ اے درجہ بند انت اے پلہاں بہر انت۔ آزاتی ہر نفرہ یک پلہے اے چہ دومی پلہ اے قید کنان انت۔ آزاتی اے سفر دائمی آزاتی اے نام اے برجاہ انت۔ اے سفر اے حیرہ لیکہ پیشکا گیش کنگہ بونگہ اے انت کہ ہر پلہ اے آزاتی چہ ساری اے پلہ اے آزاتی اے گیشتر انت اے اے اہمیت اے ہر پلہ اے آوکیں پلہ اے چہ ساری یک زندانے زانگہ بیت اے چہ ہمیشہ اے آئی اے بد اے مرزی یا بگیرہ اے گچین (Option) اے درے تچ بیت کہ اے گچینی بہر اے ساری اے چہ استیں بہرانی میان اے کم چہ کم یک جد اے ودی بیت اے ہر جد اے چہ آزاتی اے ودی بیت براں ہما بہر کہ گچین بیت، آساری اے گچین کنگس اے گوں ہدپ بہ بیت۔ اے وڑا بے ہدپی اے چہ جد اے ودی بنت۔ ہر پلہ اے بہر اول سرا گچینی

بنت پدا ہمیشاں چہ ہم دگہ لہتے بہر گچین کنگ بنت کہ ساری میگاں چہ گیشتر گچینی بنت۔ بلئے ادا ساری
 ء گچینی بہر ہلا س نہ بنت بلکیں اے دُرایسنانی گیشی ء چہ درجہ بند ء جند پلہ گران بیت۔ اگاں ہلا س
 کنگ ء عمل بر جاہ دارگ بہ بیت، گڑا درجہ بند ء جند ہلا س بیت۔

مقداری آزاتی نمتیں آزاتی انت، البتہ قدری آزاتی نمت نہ انت۔ راجمانی سنگینی ء سیادی
 گوں آزاتی ء انت۔ ماڈرن آزاتی قدری بونگ ء گوں ہر ہما چیز ء ہلا س کنت کہ آزاتی ء گیشی ء دارگ ء
 انت۔ البتہ ہے آزاتی مقداری ردا آزاتی ء گیش کنگ ء درگت ء ہر ہما چیز ء وتی پلہ ء پر گریت کہ چہ
 آئی ء آزاتی ء گیشی ء امکان است۔ براں ماڈرن آزاتی دو پیم ء رہند داریت البتہ ربیتی آزاتی ء
 پیم ء رہند دو بہری ء دورنگی نہ انت۔

02

میراث: حانی ء شے مرید ء داستان

اگاں مامیراث (2016) ء حانی ء شے مرید ء قصہ ء گوں یکشلی ء بہ چاریں گڑا اودا اے
 سوال دیما کاینت کہ قصہ ء واقعہانی میان ء ہے یکشلی ء نہ بونگ ء پیدا اک بوتگ انت:

i. چاکر چل ہزار فوج ء مستر انت، رندانی سردار انت، و ہدے شکار ء پد آپ ء ورگ ء
 دینار ء لوگ ء دپ ء داریت، گڑا کس نہ زانت کہ اے سردار چاکر انت؟ [چونا یا تمن ہمنچو مستر
 بوبان بیت، اے درگت ء مردم ہمنچو رہشون (تمندار) ء وفادار بنت ء اے ردا بہ گندے آوتی
 تمن ء مردماں مہ زان انت، بلئے رہشون ء زان انت] (7)۔

ii. پہ جنکے ء تپاسگ ء یک سردارے چونیں سوال جُست کنت؟ اے درگت ء اے
 زانگ لوٹیت کہ جنک ء عمر چنچو بوتگ؟ آرہیتی رہنداں چہ ڈن جنک ء گپ داشت کنت؟

iii. اگاں ربیتی ردا گپ ءے داریت، آیا آ جنک ء ربیتی رہنداں ردا حاصل کنگ لوٹیت؟

iv. گڑا سازین ء چیا لب ء ملام دنت؟

v. سانگ ء گپ ء تچک ء چیا پہ عرت ربیتی رہنداں ردا دیم نہ دنت؟

vi. آ سازین ء پر چا حانی ء بوہ کفک ء دیم دنت؟ بلکیں آئی ء زانتگ کہ یک بلوچ راجمانے

ء رُستگیں جنکے بہ گندے نامینتگیں جنکے بیت۔ انچو کہ حانی شے مرید ء نام ء ات۔

vii. اگاں زانتگ ءے گڑا پرچا سازین حانی ءے ریپیگ ءے دیم داتگ ءے؟ ءے حانی ءے انکار ءے پد سازین ءے چیا چوشیں سوگند وارنگ؟

viii. حانی وهدے دیم پہ چا کر ءے دیم دیک بیت یا روت، گڑا چہ لوگ ءے کس آئی ءے ہمراہ چیا نہ بیت؟

ix. ربیت ءے ردا داد دیک ءے رواج ہست یا نیست! اگاں ہست گڑا الیشی ءے حد ہست آنت یا نیست آنت؟

x. بلوچی ربیت ءے ربیدگ ءے عزت ’قول‘ ءے بنیاد ءے اگاں اینچو است، گڑا قول ریپیگ چیا بونگ ءے آنت؟ چا کر ءے بہ چار یک نیمگے قول ءے رینگ زانت گڑا دومی نیمگ ءے قول ءے ریپیگ ہم۔ اگاں شر بہ چار ءے چا کر ءے زانتگ کہ ریپیگیں قول ہم ربیت ءے نام ءے بر جاہ مان آنت۔ اے عمل گڑا ربیت ءے چند ءے ریپیگ نہ آنت؟

پڑیس: An Analyses

اے داستان ءے شش آنچیں واقعہ است کہ قصہ ءے روانی ءے نوکیں پہنات کار آنت۔

1. تاس ءے آپاں بوج ءے مان کنگ
 2. شے مرید کہ حانی ءے بخشائیت
 3. شے مرید وهدے حانی ءے گندیت
 4. حانی شے مرید ءے اول سرا پچا نیاریت، ءے رند ءے زانت ءے
 5. چا کر کہ حانی ءے گیسٹینیت ءے سہنان ءے دنت
 6. شے مرید وهدے حانی ءے رد (reject) کنت کہ تودست جنگ بوتگ ءے ءے حانی پداوتی
- پارسائی ءے گپاں جنت۔

اول واقعہ ءے ردا چا کر ءے اے سکین رسیت کہ حانی ءے بہ گریت۔ اے کار ءے پیلو کنگ ءے آ قول یا شرط ءے وسیلے ءے حساب ءے کار گریت۔ دومی واقعہ ءے ردا شے مرید حانی ءے را بخشا ہگ ءے گوں ماریت کہ آئی ءے ردی ءے کنگ ءے ردی ءے فکر آئی ءے سواسے ءے دور دنت۔ سیمی واقعہ ءے ردا شے مرید وهدے حانی ءے گندیت ءے پشومان بیت کہ حانی پرچیا داتگ ءے بخشا ہگ گڑا آ اے ناوشیں کار ءے سبب ءے ذمہ دار چا کر ءے

سرپد بیت چو کہ آحانی ۽ گرگ لوٹیت۔ پہ اے کار ۽ آچاکر ۽ سرا اُرش کنگ لوٹیت بلے سوب مند نہ بیت ۽ پداوہدے دیوان ۽ دیما ملامت بیت گڑا سر ۽ مکہ ۽ کشنیت۔ چارمی واقعہ ۽ ردا شے مُرید چو فقیر ۽ حانی ۽ در ۽ ساڑی بیت بلے حانی پجائے نیاریت وہدے آوتی پشت ۽ مان دنت گڑا حانی ۽ پجنا کاریت۔ ہمہ واقعہ پنہچی واقعہ ۽ بوٹنگ ۽ سبب بیت۔ اول سرا حانی وہدے چاکر ۽ گورا لہتے جنین پہ سہنانی گرگ ۽ دیم دنت چاکر سہناں نہ دنت۔ پدا وہدے حانی ماں ڈھاڈر ۽ بیت ۽ ڈھاڈر ۽ جنیناں سہنانی گرگ ۽ دیم دنت گڑا چاکر سہناں ۽ دنت۔ ششمی واقعہ ۽ ردا حانی وہدے چہ چاکر ۽ آزات بیت ۽ جنوزامی شے مُرید ۽ شواہزیت ۽ آئی ۽ امباز کنت گڑا شے مُرید حانی ۽ اول جیگی ۽ سرا شک کنت ہمیشی ۽ جواب ۽ حانی وتی گپاں جنت۔ حانی ۽ گپاں پدا شے مُرید حاموش بیت۔ گوش آنت کہ پدا آ عاروس کن آنت۔ (8)

اے داستان ۽ میار باری ۽ فکری بنیاد گوں بلوچ رہیتی رہبندانی ردا نشان کنگ بنت۔ اے درگت ۽ میار باری ۽ دو صورت آنت۔ اول صورت ذاتی میار باری آنت۔ ذاتی ردا مردے پیشکا میار بار بیت کہ آئی ۽ میار باری بن اصل ۽ یک رہیتی میار باری ۽ پشت ۽ بوٹنگ۔ دومی تچک ۽ رہیتی میار باری آنت کہ چہ رہیت ۽ رہبندانی پروٹنگ ۽ مردم میار بار بیت۔ ہر دوئیں میار باری انسان ۽ بیگانگی ۽ سر کن آنت۔

اگاں نکتہ 2 ۽ 3 ۽ بہ چار ۽ گڑا میار باری شے مُرید ۽ سرا آنت۔ نکتہ 4 ۽ حانی میار بار آنت کہ شے مُرید ۽ پجنا نیاؤرنگ۔ گڈی نکتہ ۽ پدا شے مُرید میار بار آنت۔ البتہ حانی ۽ میار باری چونایا میار باری ۽ نہ آنت پرچاکہ اے میار باری ہما ساعت ۽ ہلاس بیت۔ چونایا 2 ۽ چہ مستریں میار باری 3 آنت۔ پرچاکہ سیمی میار باری آئی ۽ وسواس ۽ پرینیت کہ آئی ۽ دومی خطا پرچاکنگ کہ ہمہ خطا آئی ۽ پشومانی ۽ سبب بیت۔ وتاداگ دیگ پشومانی ۽ نام آنت کہ وتی زوراری (self-enforcement or torture) ۽ گوں وتی کنگیں کار ۽ سزاء ۽ وتاوت دنت۔ اے وت زوراری یک تور شتے (excruciation) ۽ پیداوار آنت۔

بیاساری ۽ ہمہ تور شت یا وسواس ۽ چاریں۔ شے مُرید ۽ اے وسواس ۽ بن ۽ اصلی علت و آئی ۽ رہیتی رہبندانی پروٹنگ ۽ قول یا شرط ۽ بنیاد ۽ گوں حانی ۽ سانگ ۽ ہلاس کنگ آت۔ آنچو کہ

سوال نمبر ixء به چار۔ داد دیگ ء حدء عملاں اول سراشے مُریدوت گیئینیت کہ دادء زحم، اُپس ء زمین ء وڑیں چیزے دیگ بیت ننکہ نامینتگیں دشثار۔ ہے وڑا و ہدے حانی شے مُریدء مان بندیت، آہم دادء حدء داہشتاں گیئینیت۔ بزاں داد دیگ یک ربیتی رہندے بوت کنت بلے پہ دادء دشثار ء دیگ یک بے ربیتی عملے زانگ بیت۔ قول ء نام ء ربینتگیں قولے ء پیلوکنگ یک ربیتی عملے نہ انت، پیشکا اے قول شے مُریدء چون خطاے ء بیوس کنت۔ ربینتگیں قول ء پاسداری یار ربینتگیں قول ء گرگ، ہر دوئیں انسان ء بیوسے ء تھا چگل دینت (ہے گپ سوال نمبر xء جواب انت)۔ گپ ء مطلب ایش انت کہ و ہدے شے مُریدء ربینتگیں قولے ر داداد ات، آئی ء یکے و داد دیگ ء ربیتی لوٹ ء گر ز ڈالچار کنگ ات انت، دومی آوت داد ء قدر ء سرپد نہ ات کہ ہما چیز ء آپہ داد بخشاگ ء ات، آداد ء چند پہ آئی ء چنچو قدر داریت۔ و ہدے آئی ء دا تگیں دادء قدر پہ و تا زانت، نوں آئی ء سُدھ کت کہ آربینگ بوتگ۔ چیز ء قدر ء زانگ ء گوں آچہ چیز ء زہر بونگ، پہ و تا سزائے ء شکل ء گریت، ء اے درگت ء آوتادگ دنت۔ اے میارباری سسی نکتہ ء گوں ذاتی میارباری ء رنگ ء گریت۔ و ہدے اے ذاتی میارباری ء توجیل ء نہ گندیت، گڑا اے میارباری و سواسے ء بدل بیت۔

اے و سواس شے مُریدء بیگانگی ء گیشتر و دینیت۔ اے وڑا بیگانگی بیر ء شکل ء گران بیت۔ بلے ہما ذاتی میارباری بیرے جوڑ بیت کہ (یا) و ہدے آ میارباری یک ربیتی میارباری ءے ء پد کرد (Reaction) ء پیداک بوتگ (یا) اگاں کسے وتی چند ء ربیتی میارباری ء ذمہ دار و تا سرپد مہ بیت بلکیں آئی ء ذمہ دار دگرے ء سرپد بہ بیت، گڑا دگر ء علتی بنیاد (Causally) ء شوہازیت۔ انچو کہ (یکے) شے مُریدوتی بیر ء چاکر ء گرگ لوٹیت۔ اے بیر ربیتی میارباری ءے ء پد کرد انت۔ چو کہ شے مُریدء چند ء پہ داد دیگ ء ربیتی پاسداری ء پشت ء ربیتی رہندان ء ڈالچار کنگ انت ء حانی بخشاتگ کہ وتی دا تگیں زبان ء مہ وارت۔ (دومی) دادء حدائی پزوشگ، حانی ء بخشاگ وت یک ربیتی میارباری ءے ء آایش ء ڈئی (External) علتی سبب ء چاکر ء عملاں شوہازیت۔ انچو کہ آگمان کنت، حانی ماں چاکر ء لوگ ء وش نہ انت پر چاکر ء گوں آئی ء داوا کنت۔ آگوں چاکر ء پیشکاوش نہ انت کہ (شے مُریدء نزء) حانی پمن عمیگ انت۔

اے عمل ء ہما کہ چہ میارباری ء متچک ء اثر مند بوتگین ء وش بُونگ، چونایا میاربارانی
توجیل زانگ بیت۔ اے درگت ء میاربار چاکر بہ بیت کہ قولان ریبینیت یا شے مُرید، اثر مند
بوتگین حانی انت۔ انچو کہ اے ’قولانی ریبینگ ء ابید سر جمیں داستان ء چاکر ء دگہ بیچ وڑیں بے ربیتی
کارانی قصہ نیست۔ بلکیں حانی ء گرگ ء پد چاکر ء جُهد ہمیش بیت کہ حانی دل گزان ء رنجینگ مہ
بیت، بہ چارے آحانی ء پپ وپت ء وابی ء زور نہ کنت بلکیں سُهناں ہم ہے نیت ء دنت کہ حانی وش بہ
بیت۔ ہے وڑا شے مُرید ء ہم زانگ کہ اگاں حانی وش بہ بیت گڑا آچہ رنجال آرات بیت۔ انچو کہ آ
مکہ ء روت گڑا آرات آئی ء وسواس ء علاج چاکر ء کُشگ نہ انت بلکیں چاکر ء کہ آریبینگ ء اخلاقی
ردا زدگ کُنگ، اے جستگین زحمانی دوا حانی ء بچکندگ انت، بزاں حانی ء وشانی انت۔

البتہ ربیتی میارباری ء آماج بوتگین مستریں شکار چاکر انت کہ راج ء دیما ملامت انت۔
چاکر ء میارباری ء پیم ء بہ چار، آ انچو ربیتی میارباریاں پد حانی ء وگریت بلئے راج ء دیما ملامتی آئی ء
مزنین وسواس ء آماج کنت ء مدام حانی ء گندگ ء گوں آئی ء اے وسواس گیش بیت۔ آ بے ربیتی
ردا جنین ء گرگ ء پد، دُراہیں کاراں پدا ربیتی بنیاد ء برجاہ داریت۔ مثال ء گپ ء حانی آئی ء عزت
انت۔ اے داستان ء چوشیں یک عملے ء قصہ نیست کہ چاکر حانی ء گوں زوراں سری بہ کنت۔ بلکیں
آ اے موہ ء پپ وتی وسواسی ء توجیل ء شرکار گریٹ کہ وهدے حانی شے مُرید ء گندگ ء پد پپ شے مُرید
ء ہدوک بیت، آ اے موہ ء پیمیت ء اے درگت ء ربیتی ردا فیصلہ کنت ء جنین ء گیشینیت۔ ہے
عمل آئی ء ربیتی میارباری ء توجیل زانگ بیت کہ آئی ء آرات کنت۔

گپ ء مطلب ایش انت: پپ حانی ء گرگ ء گوں چاکر آج ربیتی روان (Traditional flow) ء در
کیت، ء اے وڑی ء ربیتی میارباری یا بیگانگی ء شکار بیت۔ یک وڑے ء حانی ء گرگ ء پد آ ربیتی روان ء
بہر بیت۔ ربیتی روان ء بہر بُونگ ء گوں آحانی ء جنجال نہ کنت۔ وهدے حانی سُهناں طلب کنت،
اے طلب ء پورا کنگ ء گوں آچہ ربیتی میارباری ء آرات بیت۔

اے درگتہ شے مُرید چو کہ ربیتی ء ذاتی ہر دو میارباریانی آماج انت ء بنداتی میارباری ربیت
ء ڈالچار کنگ ء چہ بنا بوتگ۔ پیشکا میارباری ء بضرہ ربیت ء ڈالچاری انت۔ آئی ء ذاتی میارباری ہما وهدے
ہلاس بیت، وهدے حانی وتی پارسائی ء ثابت کنت۔ البتہ ربیتی میارباری ہما وهدے توجیل بیت وهدے آ

حانی ء گریٹ۔ اگاں حانی ءے مه گپتتیں، گڑا میار باری ء ژندی گیشتر بوتگ ات کہ حانی ء پھ شے مُرید ء سُهن گپتگ ات انت، هر دوئیل یک دومی ء مہراں زُرک ء ات انت۔ اگاں شے مُرید ء حانی مه گپتتیں، گڑا پداربیتی میار باری ء دیمپان بوتگ ات کہ حانی ء پھ شے مُرید ء و تا گیشینتنگ۔
 مگہ، حانی ء گزرگ ربیتی عملے، ہمے وڑا ربیتی روان ء چہ درآہگ شے مُرید ء میار باری یا بیگانگی ء
 آماج کنت۔ پداربیت ء حانی ء گزرگ، شے مُرید ء ربیت ء روان ء آہگ ء نام انت۔ و ہدے انسان
 ربیت ء روان ء بہ بیت، گڑا آ میار باری ء بیگانگی ء آماج نہ بیت۔ پرچاکہ ربیت نیٹئی انت ء ایشی ء تہا
 تجربہ ہینتنگین نہ انت بلکین یک شلین انت۔

حانی اے قصہ ء بکین کردار انت کہ ربیتی میار باری ء دیمپان نہ بوتگ۔ بلکین آئی ء
 وسواس، شے مُرید ء پچانیا رگ ء چہ ودی بوتگ ات انت۔ بلئے شے مُرید ء گوں گڈ سر ء ہوار بونگ
 ء وتی اول جیکی ء گپانی جنگ ء پد آئی ء وسواس ء میار باری ہلاس بنت۔

اگاں مانگا ہے پداربزر ء سوالاں بہ چاریں، ہمہی ء دہمی سوال ء پتہ میراث ء داستان ء ہست
 انت، ء ما آہانی جواب ہم گیشینتنگ انت۔ ایدگہ ہشتیں سوالانی جواب اے داستان ء نیست انت،
 بلئے اگاں بدات ء واقعہاں ماسلیمانی قصہ ء چہ بہ زوریں گڑا ہشتیں سوالانی جند ہلاس بنت۔

2.1

البتہ سلیمانی قصہ ء داستان ء اگاں ما چہ شعراں ء بہ زوریں گڑا آ داستان ء یکشلیں یا
 معروضی رداوانگ ء پد اے سوال دیماکانت کہ داستان ء شعراں ایشانی جواب نیست انت:

i. چاکر ء چون زانتگ، حانی اپنوش رنگ انت کہ چارگ کرزیت؟

ii. چاکر ء ساری ء جن ء چک است ات؟

پڑیس:

اے داستان ء پنچ آنچیں واقعہ است کہ قصہ ء روانی ء ہنر کار انت۔

1. حانی ء گندگ ء پد، چاکر ء حانی ء سراسید ابونگ

2. شے مُرید کہ حانی ء بخشائیت

3. شے مُرید ء اے زانگ کہ آکیار پیننگ ء پد حانی ء گوں بے دوچیں گڈاں گندگ

4. شے مُرید ء و اتری ء کمان ء کارمرز کنگ

5. شے مُرید ء حانی ء رانہ زورگ ء و تی بے حاجتی ء در شان کنگ

چا کر ء پے حانی ء گرگ ء پندل سازتگ ء حانی گپتنگ۔ اے یک بے ربیتی کارے۔ اول واقعہ ء رد اچا کر ء اے سکین رسیت کہ حانی ء و تی لوگبانگ بہ کنت۔ اے کار ء پیلو کنگ ء آ قول یا شرط ء وسیلے ء حساب ء کار گریت۔ دومی واقعہ ء رد ا شے مُرید حانی ء بخشاگ ء گول ماریت کہ آئی ء ردی ء کنگ ء ردی ء فکر آئی ء وسواس ء دور دنت۔ سیمی واقعہ، شے مُرید سہی بیت کہ آئی ء نزکیں سنگت ء آرمینتنگ۔ آ اے ناوشیں کار ء سبب ء ذمہ دار چا کر ء سر پد بیت۔ پے اے کار ء آ چا کر ء سہرا اُرش کنگ لوٹیت، بلئے و ہدے آچا کر ء ماڑی ء حانی ء گول بے دوچیں گڈاں گندیت۔ آ گمان کنت کہ حانی چا کر ء لوگ ء و ش نہ انت ء بہ گندے چا کر آئی ء نہ سنبھاگ ء انت۔ چارمی واقعہ ہمیش انت کہ مرید و ہدے و اتر بیت چہ مکہ ء۔ شے مُرید و ہدے مُریدی کمان ء گول تیراں نشانگ ء جنت گڑا چا کر شک کنت کہ اے شے مُرید انت بلئے پے شے مُرید ء پچا رگ ء حانی ء لوٹا سنیٹ ء حانی چہ آئی ء بروان ء نشان ء آئی ء پچا کاریت۔ پنچمی واقعہ ء رد ا رند چا کر ء ملامت کن انت کہ دو آنچیں دوست سسنگ انت کہ آہاں جتا جتا ء قبر ہم بہ کن ات، اے پدا ہم یک بنت۔ اے وڑا چا کر و تی بے ربیتی رد ا کتگیں کار ء پشومانی ء ملیت ء حانی ء سہنانی دیگ ء ساڑی بیت، بلئے شے مُرید حانی ء گرگ ء تیار نہ بیت کہ حانی یکے ء جنین انت، آ زانت کہ اگاں اے رندی آئی ء حانی گپت، گڑا پدا ایک بے ربیتی میار باری ء و دی بیت۔ شے مُرید ء اے فیصلہ آئی ء ساری ء میار باری ء ہلا س کنت، ء چا کر ء فیصلہ آئی ء۔ چو کہ عمر ء اے حد ء، حانی اے ربیتی فیصلہانی دیما ہاگو ستگیں بے ربیتی کاراں ہم در گزر کنت۔

ربیت چونایا ہینتگیں تجربہانی بنیاد ء نہ مانیت، بلکیں یکٹلیں تجربہ ء بنیاد ء مانیت۔ یکٹلیں تجربہاں آ ادا آورتگ ء سر کنگ انت کہ ربیتی رہبندانی مان نیرگ ء چہ چا کر ء حانی پلنگ، شے مُرید ء حانی بخشاگ، ء حانی چا کر و تی نزدیک ء نہ اشتگ۔ پیشکا حانی ء میار باری ربیتی نہ ات بلکیں ذاتی ات۔ اگاں شر بہ چارے اے میار باری چونایاوت پیشکا ہلا س بوتگ کہ چا کر ربیتی میار باری پدا آنچو پشومان بوتگ کہ حانی ء سہرا نچ وڑا زور نہ کنگ ء۔ دومی: چونایا حانی ء اے میار باری ء بُزہ آئی ء و تی دستاں

بوتلیں چوشیں کارے نہ ات کہ آئی ء قوم ء دیما ملامت بہ کنت۔ بلکیں حانی ء میار باری پہ چاکر ء یک پد کر دے ات کہ آئی ء دائم میار باریں کار ء چہ بے میار باریں اُمت ء کشک ء بے سوہنی ء سبق ء دیگ ء ات کہ حانی ء گوں دُور بونگ آئی ء ذاتی میار باری ء ہلاس کنت، پلئے داں ہما و ہد ء آرہیتی روان ء چہ درانت، داں ہما و ہد ء آئی ء اے ذاتی میار باریانی ہلاسی ء چہ ایہنی نہ رسیت ء آئی ء بیگانگی ہلاس نہ بیت۔ پیشکا گڈ سرائم حانی آئی ء گوشت کہ ’منی گیشینگ ء پد تو ایمن بے‘۔ و ہدے ربیتی رہندی ردا چاکر ء شے مُرید ء و تاساڑی کُت گڑا میار باری ء جند ہلاس بوت۔ البتہ حانی ء اے درگت ء میار بار نہ ات۔ اگاں آچاکر ء شے مُرید ء گوں ربیتی رہندی ردا تپاک مہ کنت بزاں چاکر ء مہ زوریت گڑاوت قوم ء دیما ملامت بیت ء ربیتی ردا میار بار بیت۔ البتہ اے فیصلہ ء منگ آئی ء شیر زالے ء رنگ ء ظاہر کنت۔ انچو کہ ماحانی ء شیر زالے ء مثال ء چہ کرناں زوران ء پیدا کیں۔

2.2

سیسی داستان ء اگاں چہ رختانی قصہ ء بہ زوریں ء ایشی ء یکشلی ء بہ چاریں پدا شعر اں انچیں وڑے ء نچیں بہ کنیں کہ معروضیت بہ مانیت، گڑا چرائی ء ہما سوال کہ درکایت، آہانی جواب داستان ء شعرانی رند گیری ء نہ رسیت، آسوال ایش انت:

- i. حانی و ہدے دیم پہ چاکر ء دیم دیگ بیت یار و ت، گڑا چہ لوگ ء کسے آئی ء ہمراہ چیانہ بیت؟
- ii. چاکر ء ساری ء جن ء چہ بس ہے یکیں چک کرار بوتگ؟
- iii. کرار ء مرگ ء پد آئی ء ساری ء جنین چک نیاریت، یا آئی ء جند حیات نہ بیت کہ جاڑو آئی ء سوج دنت کہ حانی ء بہ گر ترا چک ء بدل رسیت؟
- iv. اگاں چاکر ء حانی ء نکاح نہ بیت، گڑا قصہ ء گڈ سرائی ء سہناتی گپ چیا بیت؟
- v. اگاں حانی ء چاکر ء نکاح نہ بیت، گڑا حانی وتی لوگ ء چیانہ ر و ت؟ آچاکر ء ماڑی ء چیانہ بیت؟
- vi. شے مُرید حانی ء گپانی سرائور پر چانہ کنت؟ کہ حانی آسک ء پہ شے مُرید ء دیم دنت ء وتی سر جمیں گپاں پیش کنت۔

اولی تا پنچمی ء جواب قصہ ء تہا نیست آنت، البتہ ششمی سوال ء یک کسانیں اشارہ ہے قصہ ء ہست، آایش انت کہ شے مرید ء گڈ سرائے گپ باور بیت کہ حانی راست گوشگ ء انت بلئے چو کہ یکے و آوت میار بار انت، پیشکا آہانی توجیل ء لوٹیت۔ دومی: چو کہ آیک دینداریں مردے بوتگ، پیشکا آئی ء سمابیت کہ میار باریانی توجیل دینی در ء مقاماں عبادت کنگ انت۔ بلئے ہما میار باری گوں حانی ء کنگ آنت ء، اے پشومانی ء توجیل پہ آئی ء ہمیش بیت کہ وتاداگ دنت ء اے گپ ء مئیت کہ اے داگ تہنا پہ آئی ء توجیلے نہ بنت، بلکیں آئی ء زاننگ کہ حانی اے داگانی بابت ء وہدے سرپد بیت گڑا آ زہراں وارت، ء وہدے آواتر بیت، ء حانی آئی ء پہل کنت۔ اے درگتہ بہ گندے شے مرید ء یقین ات ہم، پیشکا گڈ سرائے حانی وہدے مسیت ء شے مرید ء چارگ ء روت، گڑا آحانی ء سراوتی دست ء سمان ء اے پیغام ء دنت کہ آپہ حانی ء وتی قول ء ردا اتلگ، حانی ء شے ء گورا آہگ آئی ء وشان بونگ ء نشانی ات۔

پڑیس:

اے داستان ء ہم پنج انجیں واقعہ است کہ قصہ ء روانی ء نوکیں پہنات کار آنت۔

1. چاکر ء دست ء آئی ء جند ء بچ ء مرگ
2. جاڑو ء حانی ء راگندگ ء پدا چاکر ء را سکین دیگ
3. شے مرید حانی ء دیگ ء راضی نہ بیت بلئے پداوتی پت ء گیاں گریت ء حانی ء دیم دنت
4. حانی شے مرید ء پچا نیار بیت شے مرید اقرار کنت کہ آمر دے جنی نہ انت پدا ہم حانی شے مرید ء ہمراہی ء روت۔

اول واقعہ ء ردا چاکر وتی ذاتی شرط ء گوں وت مان گیشیت (اے گپ جہل ء گیش ء گیوار بیت)۔ دومی واقعہ ء ردا جاڑو چاکر ء سکین دنت کہ حانی ء بہ گریت، آئی ء وتی بچ ء بدل رسیت۔ اے کار ء پیلو کنگ ء آقول یا شرط ء وسیلے ء حساب ء کار گریت۔ سیمی واقعہ ء ردا وہدے چاکر حانی ء پدا دیم نہ دنت گڑا مرید پشومان بیت کہ آئی ء حانی پرچیا داگ ء بختشاتگ۔ آاے ناوشیں کار ء سبب ء ذمہ وار چاکر ء زانت۔ چارمی واقعہ ء ردا آچاکر ء ماڑی ء پتریت، پاسدراں جنت ء حانی ء گوراروت۔

چاکر کہ سُبھ ۽ دیوانے لوٹانیت ۽ شے مُرید دیوان ۽ دیما ملامت بیت۔ پنچمی واقعہ ہمیش انت کہ شے مُرید وتی زبان ۽ پد ۽ وا تر کنت ۽ مئیت کہ آجنی مردی نہ انت پداہم حانی گوں ہمانی ۽ روت۔

شے مُرید ۽ گوں اول سرار ربتی ردی ۽ بیت کہ حانی ۽ پد داد بخشائیت ۽ دیم دنت۔ بلئے داد دیگ ۽ اے عمل ۽ قدر داں حدے ۽ است ات۔ انچو کہ اے قدر ۽ است بونگ ۽ ماں شے مبارک ۽ گپانی ردا بہ چاریں۔ آئی ۽ گپانی مطلب ہمیش انت کہ شے مُرید ۽ یک نیمگے ربتی ردی ۽ کنگ کہ 'شرط' جنگ ۽ شرط ۽ حد شر نہ کیشینتنگ انت۔ دومی نیمگ ۽ آئی ۽ زبان ہم داتگ۔ بلئے چاکر مزنیں سردارے، آہر وڑا ربت ۽ پاسداری ۽ کنت۔ چو کہ چاکر و ہدے ربتی رہنداں ڈالچار کنت ۽ حانی ۽ دیم نہ دنت گڑا شے مُرید گیشتر وسواس ۽ کپیت، ۽ ربتی ردا آچہ و تا گیشتر ذمہ وار چاکر ۽ سر پد بیت۔ پر چاکر سردار ۽ کار ہمیش انت کہ ربت ۽ ردا وتی مہلوک ۽ بے ربتی کاراں تو جیل بہ کنت ۽ مہلوک ۽ راجی وسواس ۽ ہلاس بہ کنت۔ بلئے سردار ۽ جند و ہدے بے ربتی کار بہ کنت گڑا اصل ذمہ وار سردار ۽ جند بیت۔ پیشکا شے مُرید پد حانی ۽ گرگ ۽ چاکر ۽ گورا نہ روت ۽ فیصلہ کنگ نہ لوٹیت بلکیں جنگ کنت ۽ حانی ۽ گوں وت برگ لوٹیت۔

چونایا چاکر ۽ شے مُرید ہر دور ربتی ردا بیگانہ بنت ۽ آہانی بیگانگی ۽ سبب 'رہسینتگیں قول' انت ۽ آہانی قولانی رہسینوک جاڑ و انت۔ بلئے ربتی ردا بن اصل ۽ میار بار چاکر ات کہ ایک ربتی بستارے ۽ واہند ات اگاں آچل ہزار فوج ۽ سروک ات، اے چلیں ہزار پد آئی ۽ جند ۽ رینگ ۽ یکجاہ کنگ نہ بوتگ انت بلکیں آہانی کار وتی راج ۽ رینگ ات کہ راج ۽ باسک ربتی روان ۽ دن جنجالے ۽ آماج مہ بیت۔ سردار تہنا ہے قوم ۽ یک جہگیرے۔ آئی ۽ مجلس پد راج ۽ فاندہ ۽ بنت۔ بیگانگی پیشکا بوتگ کہ آئی ۽ راجی مجلس ۽ ذاتی شرط بستگ ۽ قول کنگ۔ راج ۽ ذاتی کارے ۽ عملے ۽ آرگ چونایا ربتی دودے نہ انت۔ پیشکا آہے ربتی ردا رکپت۔ چو کہ بے ربتی کار ۽ آبیگانہ کنگ ات پیشکا پداہر کارے کہ آئی کت، اے کاراں ہم 'بیگانگی' ودی کت۔ البتہ و ہدے آہانی ۽ وتی لوگ ۽ کاریت گڑا داں حدے ۽ بے ربتی کار نہ کنت۔ بزاں حانی ۽ گورا نہ روت کہ حانی آئی ۽ سانگ ۽ نہ ات ۽ نہ روتگ ۽ یک سببے ایش ات ہم کہ آئی مات آئی ۽ حانی ۽ گورا روتگ ۽ اے ترس ۽ پشت ۽ مکن کنت کہ حانی آئی ۽ مہ کُشیت۔ بلئے اے عمل ۽ ہما کہ میار باری ۽ چہ تچک ۽ اثر مند

بوتگین انت آوشان کنگ بہ بیت بزاں حانی ء وش بو نگ چونا سیا میار بار ء خطاوارانی تو جیل زانگ بیت۔ اے درگت ء میار باری چاکر ء بہ بیت کہ قولاں رسپینیت یا شے مُرید ء۔ اثر مند بوتگین حانی انت۔ انچو کہ اے ’قولانی رسپیگ ء ابید سر جمیں داستان ء چاکر ء دگہ بچ وڑیں بے ربیتی کارانی قصہ نیست۔ بلکیں حانی ء راوتی لوگ ء آرگ ء پد چاکر ء جُہد ہمیش بیت کہ حانی دل گزان ء رنجینگ مہ بیت۔ ہے وڑا شے مُرید ء ہم زانگ کہ اگاں حانی وش بہ بیت گڑا آچہ رنجاں آزات بیت۔ انچو کہ آلمہ ء روٹ، گڑا آزانت آئی ء وسواس ء علاج کشتگیں مردمانی غم ء عبادت گزاری نہ انت بلکیں آئی ء اصل میار باری ء ردی مردمانی کُشگ نہ آت بلکیں آئی ء پہ حانی ء گورا سر بو نگ ء آئی ء وشان کنگ ء آمردم کُشگ ات انت۔

البتہ ربیتی میار باری ء آماج بوتگین مستریں شکار چاکر انت کہ یک قضاہیں مردمے ء سوجانی ردارج ء دیما ملامت انت۔ چاکر ء میار باری ء تب ء پیم ء بہ چار، آ انچو ربیتی میار باریاں پد حانی ء ووتی لوگ ء کاریت۔ بلتے راج ء دیما ملامتی آئی ء مزنین وسواس ء آماج کنت ء حانی ء کنتگیں کاراں گوں آئی ء وسواس گیش بنت۔ حانی ہمنچو کار بیرانی کنت، چاکر آئی ء دیمانہ داریت۔ بلکیں حانی ء اے کار ء بیرانیاں چہ آگیشتر و تاملامت کنت۔ چو کہ آئی ء دگہ یک مستریں ردی ء اے بیت کہ آئی ء حانی وتی لوگ ء آڈرنگ اگاں حانی ء داشت مہ کنت (آئی ء نزء) آراج ء دیما گیشتر ملامت بیت۔ بے ربیتی ردا جنین ء گرگ ء پد، آ ڈراہیں کاراں پدا ربیتی بنیاد ء برجاہ داریت۔ مثال ء گپ ء حانی آئی ء عزت انت۔ البتہ آہر رند ء پہ حانی ء سر پد کنگ ء کسے نہ کسے دیم دنت کہ حانی بہ ٹہیت گوں۔ بلکیں آ اے موہ ء پہ وتی وسواسی ء توجیل ء شر کار گریٹ کہ وہدے حانی شے مُرید ء گندگ ء پد پہ شے مُرید ء ہدوک بیت، آ اے موہ ء پہیت ء اے درگت ء ربیتی ردا فیصلہ کنت ء جنین ء گیشینیت۔ ہے عمل آئی ء ربیتی میار باری ء توجیل زانگ بیت کہ آئی ء آزات کنت۔ چہ حانی ء گرگ یاوتی لوگ ء کنگ ء پد، چاکر ربیتی روان (Traditional Flow) ء در کیت، ء اے وڑی ء ربیتی میار باری یا بیگاگی ء شکار بیت۔ حانی ء حاصل کنگ ء یاوتی لوگ ء کنگ ء پد آ ربیتی روان ء بہر بیت۔ ربیتی روان ء بہر بو نگ ء گوں آحانی ء جنجال نہ کنت۔ وہدے حانی سہناں لوٹیت، اے طلب ء پورا کنگ ء گوں چاکر چہ ربیتی میار باری ء آزات بیت۔

اے درگت ء شے مُرید و رَبّیتی ء ذاتی ہر دو میار باریانی آماج ات۔ البتہ بنداتی میار باری ربیت ء ڈالچار کنگ ء چہ ودی بوتگ۔ پیشکا میار باری ء بُزہ ربیت ء ڈالچاری انت۔ آئی ء ذاتی میار باری ہما و ہد ء ہلاس بیت، و ہدے آحانی ء سرا دستے سماریت ء حانی آئی ء دست ء نہ چندیت بلکیں وشی در شان کنت۔ انگت شے مُرید مئیت کہ آمر د ء جنی نہ انت پدا ہم حانی شے ء ہمرائی ء روت گوں ء ربیتی میار باری ہما و ہد ء تو جیل بیت و ہدے حانی ء زوریت ء روت۔ اگاں حانی ء گوں وت مہ بُرتیں گڑا میار باری ء توندی گیشتر بوتگ ات ء آپداری بتی میار باری ء دیسپان بوتگ ات کہ حانی ء چہ آئی ء و دار کنگ، بلکیں آئی ء وت ہم زبان کنگ کہ من یہ تو کایاں۔

چو کہ حانی ء گوں و تابرگ پیشکا یک ربیتی عملے کہ حانی ء گوں چاکر ء آروس نہ کنگ۔ وتی اکبندی ء گپ ء شے مُرید ء اے وڑا گو شیت کہ ”من سیاہ سرے استوں“۔ اگاں آئی ء چاکر ء گوں آروس بہ کنتیں، گڑا ربیت ہم ہمیش ات کہ آئی ء و تا اکبندے مہ گوشتیں۔ اے گپ ء پد شے مُرید حانی ء گو شیت کہ ”من مرد ء جنی نیاں“۔ آئی ء واتری پہ وتی زبان ء موگ ء کنگ۔ اے رندی کہ ہما چیزانی بابت ء آئی ء قول کنگ، اے قول ربیبیننگین نہ انت: یکے مکہ ء زیارت داں ہفت سال ء۔
دومی: گڈ سرا حانی ء دیدار۔

حانی اے قصہ ء یکیں کردار انت کہ ربیتی ردا میار بار نہ بوتگ۔ بلکیں آئی ء وسواس شے مُرید ء پچانہ آرگ ء چہ ودی بوتگ ات انت، و ہدے شے مُرید آئی ء بان ء کیت، گوں آئی ء مہر کنگ لو طیت ء حانی آئی ء بد ء ر د کنت، پدا سہب ء و ہدے حانی ء آئی ء بوہ بیت ء گڑا آئی ء شوہاز ء جنگل ء گیا بان ء در کپیت، ء پدا شے مُرید ء اے گپ ء منگ کہ حانی پہ چاکر ء انگتہ اول جیگ ء جنین چکے، گڑا حانی ء وسواس ء میار باری ہلاس بنت۔

2.3

اگاں ما اے سئیں قصہاں بہ چاریں ء اولی ء ہشتیں سوال، دومی قصہ ء دوئیں سوال ء سیمی قصہ ء ششیں سوال اے ظاہر کن انت کہ قصہاں اندری کیشلی ء نیست۔ اے بے کیشلی ہما و ہد ء زانگ بنت، و ہدے ما قصہ ء ربیتی رہبندی ردا چاریں۔ ما اے ربیتی رہبنداں ہم ڈن ء چہ یک سرشونے ء گوں نیاریں،

بلکیں قصہ و ت گوشگ ء انت کہ ریتی رہندی ڈالچاری ء چہ جیڑہ ودی بوتگ انت ء اے قصہ ماراوت اے
 آسر ء سرکنگ ء انت کہ ریت ء مان نیارگ بلوچ راجمان ء جنجالانی آماج کنت۔

چو کہ اے سوالانی جواب یک قصہ ء گوں یکشلی ء نیست انت۔ اے وڑا اگاں چیزے
 مانیت آسئیں قصہانی یکشلی ء گوں گیشینگ ء پد یکشلیں واقعہانی بنیاد ء یک بیانے ء گیش ء گیوار
 کنگ۔ گڑا حانی ء شے مُرید ء قصہ ء یکشلیں بیانے مارا رست کنت۔ انچو کہ اگاں ماسلیمانی قصہ ء
 بندت ء بہ زوریں، گڑا مکرانی دگ ء قصہ ء پد ء ہے ہشتیں سوال کہ است انت، اے ہلاس
 بنت۔ ہے وڑا سلیمانہ قصہ ء اگاں مارخشانہ قصہ ء بندت ء لہتے واقعہاں گوں ہمدپ بہ کنیں گڑا
 سلیمانہ قصہ ء پد ہماولی سوال کہ دیما اتلگ انت آسوال ہلاس بنت ء ہے وڑا اگاں مامیراٹ ء قصہ ء
 گڈی دوسوالاں بہ زوریں گڑا ایک انچیں بیانے جوڑ بیت کہ آئی ء اندری یکشلی ہنرگری ء گوں کیت،
 بلئے ڈنی سوال بوت کن انت۔ اگاں چہ اے قصہاں، یکے ہم ماہ زوریں گڑا ہما سوال کہ ماہر زء
 جست کنگ انت، اے قصہ ء اندری بے یکشلی ء ظاہر کن انت۔ معروضیت ء مطلب ایش نہ انت کہ
 آئی ء بابت ء سوال نیست، بلکیں معروضیت ء مطلب ہمیش بیت کہ آئی ء سوال اندری تضاد ودی نہ
 کن انت ء واقعہانی میان ء یکشلی ء مانیت۔

3

داد ء داہشت:

دو سوالانی جواب کہ نہ مکرانی، نہ سلیمانہ ء نہ رخشانہ قصہاں ہوار انت چو کہ اولی بہر ء
 سوال نمبر viii ء جواب سئیں قصہاں نیست ات، البتہ ix ء جواب سئیں قصہاں نزوریں وڑے ء
 است ات بلئے ix ء نزدیک تریں پَسو منی پوکاری ء رد اے بیت کہ اے وڑیں شعر بلوچ ء راجی شعر
 گوشگ بنت۔ یک راجے ء گوراراجی شعر ء قصہ (ازم) ہما ہد ء مانیت، و ہدے راج ء گورامعاشی
 ارتکاز (Economic Accumulation) زاندا یا گیش (Surplus) بہ بیت۔ اے نیام ء
 انچیں کلا سے ودی بیت کہ چہ معاشی دست بندیاں آزات انت ء انچو تشنگ۔ (9) بلوچ ء زندمان ء
 اے کلاس ہما بوتگ کہ آئی ء گورامعاشی ارتکاز انچو گیش بوتگ کہ آئی ء ہمیش پد ء داد داتگ۔

البتہ یک واقعہ ماں راجمان ء یک لوٹے ہم پیلو کنگ ء انت۔ گڑ اول اے چارگ بیت کہ اے لوٹ ذاتی انت یاراجی انت؟ ہمے رد واقعہ یک ذاتی تجربہ ہے ء پیداوار انت یا واقعہ راجی زندمان ء گوں یکشلی ءے داریت! یا اے واقعہ یک نفرے ء وتی رضاء لوٹ ء گوں اناگہ وت تجربہ کنگ؟ یا اے واقعہ ء پشت ء یکشلیں گواہی ءے (Consistent Testimony) است۔

وہدے واقعہ یکشلیں گواہی ءے داریت، بزاں اے واقعہ ء تجربہ راجی انت۔ انسان ء اے تجربہ راج ء وتی لوٹ یا مرضی ء رد نہ کنگ کہ آئی ء دل لوٹیت کنت ءے دل مہ لوٹیت نہ کنت ءے۔ بلکین راج ء اے تجربہ راجی گواہی ء گوں انجو محکم انت کہ کسے وتی لوٹ یا مرضی ء گوں اگاں اے تجربہ ء مان میاریت گڑا آراج ء تھا یکشلیں زندے گواہیت نہ کنت۔ البتہ راجی گواہی کہ بن اصل ء 'تجربی' انت، کسے اے 'تجربہ' ء ذاتی گواہی ء رنگ ء بہ زوریت گڑا بزاں آپہ زانت، راجی گواہی ء پتہ وتی ذاتی گواہی ءے ء ریپیگ ء انت۔ ایسی ء عاقبت ہمیش بیت کہ نفر ء تجربہ یا تجربہاں راجی گواہی ء پلامرزی نہ رسیت۔ ہمے عمل پد ء پتہ نفر ء مشکل بیت کہ آراجی زندے بہ گواہیت۔

چو کہ ذاتی تجربہ مقداری (Quantitative) بنت۔ وہد ء پزاگ ء کسان کسانیں پیشامد (Occurrence) ہم واقعہ انت۔ ہمے وڑیں واقعہاں یک نفرے بید ء واقعہ ء پشت رء زانگ ء تجربہ کت کنت ء ایدگہ نفرے ء ہمے واقعہ ء گوں دچار کنت۔ چہ ایسی ء دومی نفر اولی نفر ء تجربہ ء گواہی ء دنت۔ اے وڑا ہم تجربہ ء گواہی ءے رسیت کہ ما ایسی ء ذاتی گواہی ءے گوشیں بلتے اے راجی گواہی ءے نہ انت۔ پرچا کہ راجی گواہی ہما تجربہانی بیت کہ تجربہ یکشلا واقعہ ء پشت ر چارگ بنت۔ ذاتی گواہی ء بنیاد ء تجربہ ء مقدار ء سرا حیاں گوزر بیت بلتے اے تجربہ یکشلی ءے نہ دار انت۔ ہما تجربہ ء گیشتر گواہی حاصل بیت، آ تجربہ شتریں تجربہ زانگ بیت۔ اے تجربہ بہ راجی قدر ء بر جاہ دارگ ء یک ہم راجمانی لوٹے پیلو کنت یا نہ کنت بلتے اے عمل نفر ء بنداتی مرضی ء نہ بیت۔

بلتے ہما راجمان کہ ایک راجی چاگردے ء اودا قدر ہما چیز ء است کہ آ چیز ء تجربی گواہی راجی بنیاد ء حاصل انت۔ اے درگت ء گواہی ہما واقعہ ء رسیت کہ راجمانی لوٹے پیلو کنت۔ اے

وٹریں واقعہ دائم کیشلی ءے ء چارگ بنت۔ اے وڑا واقعہ کیشلی ءے داریت، بزوں آ واقعہ ءیکے Single نہ انت ءے اے واقعہ ءیکے، بوت ہم نہ کنت۔ اگاں کسے واقعہ ء کیشلی ءے مہ چاریت، آ راجمانی رواج (Norm) ءے فہم انت نہ کنت، اے وڑا آراجمان ءے گوں ہم سنگ نہ بیت۔

بزوں، نفروتی ذاتی تجربہانی ردا، راجی گواہی ءے نہ منگ ءے ڈالچارکنگ ءے گوں راجی قدر ءے پہ وتی لوٹ ءے حساب ءے ربیت و کنت بلتے اے قدرانی ڈالچاری ءے گوں راجمان ءے آئی ءے جند ءے قدری بستارے نہ ریت۔ آئی ءے قدر آئی ءے جند ءے نگاہاں ہما و ہد ءے مانیت و ہدے آراجمان ءے بہر مہ بیت۔

چونائیا مارا اے زانگ لوٹیت کہ کیشلیس تجربہ ردا راجی گواہی ءے بنیاد ءے گیشتر واقعہ زمینی بنت، زمینی بونگ ءے مطلب انت، ماورائی نہ بنت۔ بزوں ربیت ءے تجربہ و ہدے پز اہگ (Time and Space) ردا مظہرے (Phenomenon) بوت کنت ءے اے وڑا تجربہ واقعہ ءے کیشلی ءے گوں مادی بیت، بزوں ربیت ءے ماورائی مظہر نیست۔

آنچو کہ بلوچ راجمان راجی بنیاد ءے لہتے ماورائی چیزاں گوں ہمگر نچ انت گڑا ایشی ءے مطلب ایش نہ انت کہ بلوچ راجمان ماورائی مظہر داریت یا ماں بلوچ راجمان ءے مردمانی گورا ماورائی طاقت ہست۔ اے ماورائیاں گوں بلوچ کہ ہمگر نچ انت، اے بون ءے اصل ءے بلوچ ءے راجی تجربہ ءے پیداوار نہ انت بلکیں بلوچ ہما زمین ءے گوں ہمگر نچ انت، بلوچ ءے راجی تجربہ آ واقعہانی بابت ءے حاموش انت، البتہ یک حدے ءے آئی ءے بابت ءے بلوچ تجربی گمانے بندیت۔

مثال ءے گپ ءے شے مرید ءے ماورائی طاقت مکران ءے قصہاں پیشکا است کہ مکران ءے لہتے دگ ءے مردم وتی سر زمین ءے شے مبارک، شے شیران، شے زنگی ءے شے سہیل ءے زیارت ءے شے بگا ءے ٹھکانہ ءے گند انت۔ شے شیران ءے مانش ماں نگور دشت ءے بل ءے بازار ءے کلیر وءے میان ءے انت۔ شے زنگی ءے زیارت ماں نگور ءے شے زنگی ءے انت، شے مبارک ءے سہیل ءے ماں دشت تو لگی ءے شے بگا ءے ٹھکانہ ماں نگور ءے در چکوه ءے انت۔ اے ہما تچکیں راہ انت کہ ایران، شہر [شے کہن ءے آدم تائمپ۔ اے دگ وتی سر سبز ءے شادابی ءے سبب ءے شہر گوشگ بیت (10)] ءے دگاں ہوار کیچ ءے ہم روت۔

چو کہ اے زیارت ءے ٹھکانہانی بابت ءے بلوچ ءے راجی تجربہ نیست، پیشکا ایشاں ماورائی سر پد بیت۔ بلتے بلوچ ماورائی قصہاں و ہدے کاریت گڑا آہاں بلوچی ربیت ءے گوں ہمد پ کنت۔ آنچو کہ

شے سمائیل ء بابت ء گوش آنت کہ اے وتی ادیرہ ء سر امر دین نیلیت۔ آپہ وتی میار جلی ء زانگ بیت، کسے کہ حق ء حقیقت بے وس بیت ء آئی ء گورا میار جلی ء بہ روت گڑا پے آئی ء وٹے بیت۔ دشت نگور ء مردم قصہ کن آنت کہ ’جنین پھکے ء رند ء لہتے مردین آدم کپ آنت، آشے سمائیل ء گورا باہوٹ بیت ء رکیت‘۔

اگاں واقعہ ء جند ء بہ چارے، گڑا کسے ہم اے واقعہ ء سرا طنز کت کنت ء وڑ وڑیں ڈنی سوال دیما آورت کنت۔ بلئے اگاں واقعہ ء یکشل ء بہ چارے، گڑا چہ ایثی ء بلوچ یک راجی معنائے ’میار جلی ء نام کشت کنت ء اے معنادر آہگ ء آنت ہم۔

چونائیانوں ایثاں ماورائی سر پد بونگ ہم بلوچ ء راجی گواہی ء بہر جوڑ بوتگ۔ چو کہ مکران ء شے آنی ماورائی طاقت ء قصہ بلوچ ء راجی گواہی ء بہر آنت گوں پیشکا مکران ء قصہاں شے مرید کپوت ء گوں احوال کت کنت کہ زمینی تجربے نہ آنت (بلئے اے گواہی کل بلوچ تجربہ ء مظہر نہ آنت بلکیں اے داں حدے ء بلوچ ء تجربی گمانے)۔ چو کہ سلیمانی دگ ء شے آنی ٹھکانہ ء زیارت نیست آنت (11) پیشکا شے مرید ء نام ء چوشین قصے نیست کہ معروضی بنیاد ء ماورائی بونگ ء راجی گواہی ء سر پد بہ بیت۔ البتہ رخشانی قصہ ء شے مرید ء آسک ء واقعہ (گمان بیت کہ) رخشانی ء زمین ء جہگیری ء نہ کنگ ء آنت بلکیں اے قصہ سلیمانی دگ نیگ آنت کہ بندات ء شے مرید ء پارساء عبادت گزارے ء رنگ ء ظاہر کنت ء پدا آسک ء واقعہ ء ودے کاریت گڑا آئیثی ء شے مرید ء ہمے عبادت گزارے ء گوں بندیت۔ البتہ رخشانی قصہ ء چارگ ء پٹاسگ ء چہ زانگ بیت کہ اودا مکرانی ء سلیمانی قصہ ء واقعہ است آنت بلئے گیگ نہ آنت۔ سما بیت، اے درگت ء سلیمانی دگ ء قصہ ء واقعہ گیشتر زورگ بوتگ آنت ء مکرانی ء کم تر۔

اے وڑا ماورائیت کل بلوچ ء یکشلیس زندمان ء بہر نہ آنت بلکیں ادا مکران ء ماورائیت کہ راجی گواہی ء گوں منگ بونگ ء آنت، اے تہنا پے مکران ء حد ء یکشلی ء داریت۔ اے گل بلوچ ء یکشلیس زندمان ء بہر پیشکانہ آنت کہ راجی تجربہ ایثی ء گواہی ء نہ دنت بلکیں اے بلوچ راج ء یک بہرے ء راجی بنیاد ء منگ بوتگ آنت۔

ادا ماگندیں کہ یکے بلوچ ء کھلیں یکیشلی انت ء دومی حدیں یکیشلی۔ حدیں یکیشلی داں حدے ء یکیشلی داریت۔ اے ماورائیت ء گپ ہے حدیں یکیشلی ء کنیت۔ ایشی ء خصوصیت ہم ہمیش انت کہ ایشی ء ربیت ماورائیت ء ردانہ ٹہینتگ، بلکیں راجی گواہی ء ہواری ء ماورائی چیز ہم ربیت ء گوں ہم سنگ کنگ انت، چہ ایشی ء بے ربیتی رہندے جوڑنہ بوتگ۔

انچو کہ شے مرید مکرانی شعر ء کپوت ء پیغاماں دنت ء رخشانی شعر ء کسانیں آسکے ء۔ چہ ایشاں بلوچ ء ربیتی رہند ڈالچا ء ڈامیچ نہ بوتگ انت۔ بلکیں ایشانی ہواری ء شعر ء اے گپ ء سر ازور دیگ بوتگ ء اے ثابت بوتگ ء انت کہ ربیتی روان ء چہ در آہگ ء گوں انسان بیگانہ بیت ء۔ گڑا اندری سوال ایش کنیت کہ حانی چون کسانیں آسک ء کپوت ء گوں گپ جنت۔ چو کہ اے ماورائیت گچینی وڑے ء شے مرید ء گوں بندوک انت ء شے مرید ء گوں پیشکا بندوک انت کہ شے ہمے وڑیں پُشتے داریت۔ بزاں اگاں حانی آسک یا کپوت ء گوں گپ جنت، اے ہم شے مرید ء کرامت انت ء شے مرید ء (ماں مکرانی شعر ء) اے کرامت مکہ ء رَوگ ء عبادت گزاری ء پد حاصل بیت البتہ رخشانی شعر ء شے مرید چونائیا عبادت گزاریں مردے پیشکا مکہ ء رَوگ ء پیش آئی ء گورا اے کرامت است ات ء آئی ء کرامت چہ حانی نیگ ء ساری انت کہ حانی پہ دیوانگی آسک ء شے مرید ء جُست ء کنت ء آسک شے مرید ء حالاں دنت، گوشے شے مرید ء آساری ء حال کنگ کہ من مکہ ء روگایاں۔

اے بہر ء چو کہ ما بلوچ بن دپتر نویسی ء نمونہ ء زانگ ء جُہد ء ایں اگاں بلوچ بن دپتر نویسی ء نیام ء جہل ء دا تگلیں سسین نکتہ دیما کنگ ء بن دپتر نویسگ بہ بیت گڑا بہ گندے اے نمونہ ء ردانہ دپتر نہ ہننا یکیشلی ء ء گوں مانیت بلکیں ہے نمونہ یکیشلی ء بر جاہ دارگ ء بڑہ بیت۔

1. واقعہ ہما تجربہ ء بنیاد ء کہ چارگ بنت، اول سرا ہما تجربہ ء پیم ء رہند گیشینگ بہ بیت۔ اے درگت ء دو تجربہ بنت، یکے ذاتی تجربہ انت، ایشی ء ردانہ فرارج ء ٹہین انت۔ دومی یکیشلیں تجربہ انت، ایشی ء ردانہ فرارج بندوک کنت۔

2. اے چارگ بہ بیت کہ اے واقعہانی بونگ ء چہ راجہانی دیمروی، راجی آزاتی ء حاصل بونگ ء انت یا نفری آزاتی ء۔ بزاں راجمان راجی آزاتی ء گوں دیمروی کنگ ء انت یا راجمان ء تہا تہنا نفر ء آزاتی رسگ ء انت۔

3. یکشلی ء دوئیں صورت چارگ بہ بنت: یکے بلوچ ء کلئیں یکشلی انت، ء دومی: حدیں یکشلی۔

5

بن دپتر نویسی ء مکتب:

اگاں اے نمونہ ء گوں بلوچ ء بن دپتر نویسگ بہ بیت گڑا مارا اے زانگ لوٹیت کہ اے نمونہ بن دپتر نویسی ء کجام مکتب ء ردا کئیت؟ اے گپ ء و ما سر پدیں کہ ایثی ء نمونہ و بلوچی انت ء ما اے نمونہ ء بابت ء وتی لیکہانی بنیاد ء یک انجیں داستانے ء ردا واقعہانی گیشینگ ء جہدنگ کہ اے داستان بلوچ ربیت ء جہگیری ء بہ کنت۔ بلئے مارا اے زانگی انت کہ اے نمونہ ء علمی ردا بن دپتر نویسی ء کجام جور (Category) ء مان گت کنیں؟

ظاہر ء یک تکلیں جورے و زبانی بن دپترینگ انت۔ زبانی بن دپتر چونایا بن دپتری واقعہانی زورگ (Source of Historical Event) ء یک جورے۔ اگاں ایثی ء ردا بہ چارے گڑا بن دپتری واقعہ ء زورگ ء درگت ء بہ گندے بیچ پابندی نیست پرچاکہ زبانی بن دپتر ء ردا ودے بن دپتری واقعہ زورگ بنت گڑا تہنا اے چیز چارگ بیت کہ اے واقعہانی زورگ ء چے بیانے (Narration) جوڑ کنگ بہ بیت۔ البتہ ایثی ء اے چارگ نہ بیت کہ بیان ء پیم ء رہند یا نوعیت چی انت؟ آیا اے گنجیں بیانے (Meta Narration) یا کسانیں بیانے (Little Ontological)؟ اے حساب ء نہ واقعہ ء راستی ء است شناسیں بنیاد (Ontological Foundation) تپاسگ بیت کہ واقعہ ء راستی مادی انت یا فکری انت؟ نہ اے چارگ بیت کہ واقعہ ء اخلاقی سیمسریا آسرچی انت؟ ء نہ اے چارگ بیت کہ واقعہ یک انجیں یقینے ء روا کنگ ء انت آیا راست ء رد ء بہ گیشینیت؟

ماہے سر پد بنیں کہ چونا یا و واقعہ ء زورگ ء درگت ء یک لیکھے ء یلہ کنگ ء دگہ کیے ء زورگ یا کجام ہم لیکھے ء دگہ یک لیکھے ء گوں بدل کنگ بزاں متبادلیت، پہ زبانی بن دپتر ء جیڑہ ء نہ انت، پر چاکہ زبانی بن دپتر ء کار واقعہ ء ماخذ ء بزبانی شوہازگ انت۔ زبانی بن دپتر ء کار یک واقعہ ء ہے یکین پیم ء رہند ء گوں چوشیں بیانے ء اڈکنگ یاپد جنگ نہ انت کہ اے بیان انجیں یقینے کہ ادار کی نہ انت ء اے یقین ء بنیاد ء راست چہ رد ء ہوار ایشی ء اخلاقی آسر گیٹینگ بہ بنت۔

اگاں ماہ چاریں بلوچ ء گور واقعہ ء پیم ء رہند گیٹینگ۔ آئی ء بیان ربیتی روان ء انجیں یقینے داریت کہ ادار کی نہ انت ء اے یقین ایش انت کہ ربیتی رہندانی مان نیارگ بیگانگی انت۔ ہے بیان ء رد بلوچ ء عمل (Action) نشان کنگ بنت کہ آیا اے راست آنت یا رد آنت؟ اے یقین ء اخلاقی آسر ہمیش انت کہ بلوچ ء ربیتی روان ء بونگی انت۔ اے کار ء مئے نزہ زبانی بن دپتر گت نہ کنت۔

اے حساب ء ما بلوچ بن دپتر ء زبانی بن دپتر ء جور ء مان گت نہ کنیں۔ البتہ یک واقعہ مارا اگاں زبانی رسیت گڑا آئی ء پشت ء ہم راجی گواہی ءے بیت کہ ما اے گواہی ء ہم ربیت ء روان ء تپاس ات کنیں۔ گپ ء مطلب ایش انت کہ ما واقعہاں زبانی گیاں چہ زرت کنیں بلئے مئے بن دپتر متبادلیت (Alternative) ء پیداوار نہ انت۔ اگاں ما ایشی ء گیٹینگیں نمونہ ء ردابہ چاریں گڑاپہ مئے بن دپتر ء شر تریں مکتب مہلوکی بن دپتر (People History) انت۔

مہلوکی بن دپتر ء رد مہلوک ء زند قومی رنگ ء درابیت۔ بلئے اے درگت ء مارا اے ہم زانگ لوٹیت کہ بلوچ ء راجمان اگاں وتی پیم ء رہند ء بلوچی بہ بیت گڑا بلوچ چاگرد ظاہر بیت کہ عمودی (Vertical) نہ انت ء نہ درجہ بند انت۔ اے وٹیں چاگرد ء جتا جتا کسب ء کار است آنت بلئے اے کار جتا جتا کسب مٹلا س نہ انت۔ چونا یا مئے زانگ مانشولی اثراں (Global Influences) گوں صنعتی پیداوار، راستیں آمدنی (Real income) بے روزگاری ء پرچون ء شعبہانی زانگ انت۔ اے زانگ ء مہلوکی بن دپتر چونا یا پد منتگینانی بن دپترے زانگ بیت کہ ایشی ء انگریزی ء سبالٹرن (Subaltern History) گوش آنت۔ اے گپ ء ما دیما گیٹینگیں کہ سبالٹرن ہسٹری بلوچ چاگرد ء سرکار بند بیت یا نہ بیت چو کہ مئے گپ ء بون ء اصلی دعویٰ ایش انت کہ بلوچ راجمان وتی

پیم و رہند یا نوعیت و ریبتی انت و ریبتی راجمان در جہبندیں چاگردے نہ بیت۔ ربیت بلوچ راج نیگ انت، اے وژا ما سر پد بنیں کہ ربیت و ردا بلوچ و بن دپتر مہلوکی بن دپتر انت و مہلوکی بن دپتر و مہلوک و زند راجی رنگ و درابیت۔ سما بیت بلوچ و اے قصہ حاکمانی اڈکنگین نہ انت بلکیں اے مہلوک و بتنگ انت۔ چہ اے قصہاں ہمے گپ و شون ریت کہ بلوچ و ریبتانی پڑوشنگ و کس پہ حاکمی نہ کنٹیت پر چا کہ حاکم و کار راجی گواہی و سرکماشی انت، نہ کہ آئی و چند و سرکماشی و واقعے و راجی گواہی و دیگ۔

6

بلوچ و بن دپتر و سبالٹرن مکتب:

چونایا بن دپتر دائم یک گیشٹنگیں لیکھے و حدّاں بیان بیت اے درگت و پہ بن دپتر نویسی و المی انت کہ آہے حدّاں بن دپتری واقعہاں گیش و گیوار بہ کنت۔ (12) اے وژا بن دپتر نویسی و سے بن بہر (Element) بنت۔ اول: واقعہ۔ دوم: واقعہ یا پہ واقعہاں تپاسگ و گواہی۔ سیمی: بن دپتر نویس و واقعہاں سرا (اگاں ممکن انت گڑا) نگد کنگ و پدا واقعہ و گیش و گیوار کنگ۔ (13)

مروچاں (مے زمانگ و گوں مانثولی اثراں) بن دپتر نویس سبالٹرن مکتب و ردا بن دپتری واقعہاں پد جنگ و انت، ہمیش و حدّاں واقعہ و راستی و تپاسگ و انت و اے درگت و ثبوت یا گواہی ہم پیش کنگ و انت۔ بن دپتر نویس ہے گیشٹنگیں لیکھے و حد و چہ دریں واقعہ و راست بو نگ و سرا نگد گرگ و انت۔ چہ ایشی و واقعہ ہے لیکھی حد و ردا الکاپ و گیش و گیوار بیت۔

ما اے گپ و پدا جنیں کہ اگاں بلوچ و راجمان ریبتی بہ بیت گڑا بلوچ و بن دپتر و پد چہ سبالٹرن مکتب و رہندانی ردا جنگ نہ بنت۔ چو کہ سبالٹرن مکتب و ردا بن دپتر نویسی و چہ ہر ہمارا راجمان و قصہ آرگ بنت کہ اودا راجمان درجہ بند انت۔ اے مکتب دائم یک مز نہیں گلے (Totality) و نفر و بن و بنیاداں کلاس و چاریت۔ و ہدے گل و گپ و جنت، بزاں نفر و گپ بو نگ و انت، و ہدے نفر و گپ بیت، بزاں گل و گپ بو نگ و انت۔ و ہدے جاگیر داری و گپ بیت بزاں ملکیت و ہوس و پکتیں جاگیر دار و ہوس و ایردستی و بزگیں دہقان و گپ بو نگ و انت پر چا کہ جاگیر داری و اگاں

ماگل ء بہ چاریں گڑا اودا سبالٹرن یا پدمتنگ دہقان انت۔ وہدے دہقان (نفر ء پد اکل اس) ء گپ بیت، بزاں جاگیر داری (کل) ء گپ بونگ ء انت کہ آئی ء دہقان پدمتنگ کنگ۔

اگاں جاہ ءے ء راجمان درجہ بند نہ انت بزاں چاگرد انت۔ اودا سبالٹرن مکتب ء ردا آجاہ ء بن دپتر نویسگ نہ بیت۔ انچو کہ بنداتی کمیونزم ء چاگرد انت۔ چونانیا سبالٹرن ء رہبندانی ردا استیں دؤر (بزاں بیستہمی کزن ء گڈ سر ء اے کرن) ء بن دپتر نویسی ء دیما آہگ ء یک مزنیں سببے ایش انت کہ مئے دؤر ء کلاس ء بنیاد ء پد منٹنگیں انسان ء بڑگی یک ر دی ءے یا میار باری ءے زانگ نہ بیت بلکیں اگاں یک کلاسے پدمتنگ انت، مئے دؤر آکلاس ء ہما نفرانی نابودی گو شیت کہ و تا مسابقت ء ریچ ء سینت نہ کن انت (ما ایشی ء سرمایہ دارانہ قدر گو شیں)۔ اے وڑیں راجمان ء ر، سبالٹرن مکتب چہ بُن ء گریت ء تپا سیت۔ ہمودا اے مکتب ء ردا بن دپتر نویسی ء فکر ودی بوتگ، اودا پرولتاریہ (کہ بیر گا پرولتارہ ءے یا ہما کارکنوک کہ صنعت ء ملازم نہ انت، بلئے آچو صنعت ء ملازم ء وڑا پدمتنگ انت) ء بورژوا ء میان ء سیادی ءے است ء اے سیادی وتی معاشی پیم ء رہبند ء بنیاد ء پرولتاریہ ء ایدگہ حساب ء ہم پد منٹنگیں (ایر دست Subaltern) کنگ ء انت۔ ایشی ء مطلب ہمیش انت کہ سبالٹرن مکتب صنعتی ء نیم صنعتی ریاست (کہ اودا سرمایہ دارانہ قدر کارمرز بنت) ء عقلی لوٹ ء گزراں گوں شریں وڑے ء پیامد یا کار بند (Apply) بیت پرچا کہ سرمایہ داریت وتی پیم ء رہبند ء پلپانچی (استحصالی) انت، بلکیں اے نظام ہما و ہد ء مانیت، و ہدے اے دگر ء ایر دست یا پدمتنگ بہ کنت۔

اے گپ چونانیا ادا گیشنگ کہ سبالٹرن مکتب ء ردا ہر دؤر ء بن دپتر ء نویسگ، آئی ء ہما دؤر ء ایجاد بوتگ ء نفی ء کنت۔ بلئے سرمایہ دارانہ قدرانی بنیاد ء ہیٹنگیں راجمان ء اگاں سبالٹرن پیامد کنگ بہ بیت، چہ ایشی ء بن دپتر ہر وڑا مہلوک ء بیت، اے ہما مہلوک انت کہ سرمایہ دارانہ قدرانی ردا ڈالچار کنگ بوتگ۔ اے مہلوک چونانیا حساب ء سوائی (Majority) انت بلئے انگت ہم گتہمال انت۔

چونانیا اگاں سبالٹرن مکتب ء ردا بن دپتر نویسگ بہ بیت، چہ ایشی ء مردم وتی اجلر د بوتگ ء مار آنت۔ بلکیں آسر پد بنت کہ آہانی پچار ء ہوار آہانی مانشت (بقا) کچیل ء کپتنگ۔ اے وڑا آہاں وتی ’مہلوک‘ بوتگ ء عزت تہنما مار کسی معاشی سیاست ء دست کپیت۔ اے نظام چونانیا سوائی ء حق ء

انت کہ یہ مہلوک ءچہ بندات ءیک بقائے ممکن کنت ءمعاشی برابری ءبنیاد ءانجیں بقائے ءشون ءدنت کہ اے بقاء گوں انسان دائم جہد اں بیت۔ اے جہد سیاسی رنگ ءمہلوک ءحاکمی ءبرجہا بونگ ءصورت ءمانیت ءراجمانی رنگ سول بزاں شہری بونگ ءصورت ء۔ پیشکا استیں وہد ءمار کسزم ءگوں ہمگر انجیں مردمانی جہد ہمیش انت کہ بن دپتر نویسی ءتب سبالٹرن ءپیل ہسٹری بہ بیت۔

اے مکتب چونائیا یک منز لے ءسر بونگ ءپہ ہے منزل ءبرجہا دارگ ءساری ءنظام ءرد کنگ ءپد برجہا بیت۔ بلئے اے ربیتی نظام ءسرا پیشکا اوں پیامد نہ بیت کہ ربیتی نظام چیزانی رد کنگ ءپد محکم نہ بیت بلکیں چیزاں وتی روان ءروا (Justify) کنگ ءچہ ممکن بیت پرچا کہ ربیتی نظام یک روانے۔ ایشی ءرد کنوک وتی روان ءچہ سدیت ءبرگانہ بیت۔ پدا ایشی ءبرگانگی ءتوجیل گوں ربیت ءروان ءگون کپگ ءبیت بزاں گوں کپگ ظاہر کنت کہ روان روا انت۔

شونداٲ:

1- فقير شاد وٲى ڪتاب حانى چڪانى سروڪ (2017) ءِ قصهاں گالوارانى بنياد ءِ بهر ڪنت۔ ميراث ءِ قصهاں آڪمرانى گالوار ءِ گو شيت، لٲيرى هسٲرى آف بلوچيز ءِ قصه ءِ سليمانى گالوار ءِ بلوچى دود ءِ ربيدگ ءِ پهلوانى ادب ءِ قصهاں رخشانى گالوار ءِ گو شيت۔

2.see, p. 174, P. O. Bodunrin. The Question of African Philosophy, in Philosophy, Apr., 1981, Vol. 56, No. 216 (April., 1981), pp. 161-179

3.see, p. 364, Richard H. Bell (1989) Narrative in African Philosophy, 64:249, 363-379

4.Jan Muhammad Dashti. The Baloch National Struggle in Pakistan: emergence and dimensions. (Quetta: Kalat Publishers. 2020), p. 153

5. Will Durant. The Pleasure of Philosophy. (Lahore: Service Book Club. 1995), p. 193

6- امين ضامن بلوچ۔ ازم ءِ فلسفه ءِ بلوچى لبرئانڪ۔ (تربت: راجمان چھاپ شنگ۔ 2020)۔ تاڪد يم۔ 116 تا 120

7-Bertrand Russell. Authority and Individual. (London: Unwin Hyman Ltd. 1990) p. 15

8- اے اش ڪنگليس گے۔

9-Will Durant. The Pleasure of Philosophy. (Lahore: Service Book Club. 1995), p. 193

10- نلور ءِ مردم اے دگ ءِ پيشڪا شهر گوش آنت ڪه ادا مچ بازانٲ۔ سيد گنج ءِ هم شهر ءِ يك معنائے مچڪدگ انٲ۔ البته شهر همد دگ ءِ هم گوش آنت ڪه اودا مردم جاه منند آنت ءِ ڪشت ءِ ڪشمار ڪن آنت۔ اے درگت ءِ به چار عباس پروين ءِ نبشٲانڪ ڈٲاڈيشن ورسس موڈرنئى: ان ميٲهنڈ آف ميرهننگ ٹائم ان ايرانين بلوچستان۔

11- اے ردامن ڈاکٹر شاہ محمد مری ءِ دگہ چند سنگت جُست کُنگ۔ ہماہانی رد اکوہ سلیمان ءِ دگ ءِ شے آنی ٹھکانہ
نیست۔

12- ڈاکٹر سید جعفر احمد۔ سبالٹرن اسٹڈیز: محکوموں کی تاریخ۔ مضمولہ۔ بر صغیر میں تاریخ نویسی کے رجحانات۔
(کراچی: پاکستان اسٹڈی سینٹر۔ جامعہ کراچی۔ 2007)، تاکدیم۔ 91

13- ہمیش اِنٹ۔ تاکدیم۔ 91

بلوچی مہری داستانانی گوں قصہاں ہمگوگی

رفیق چاکر

بنی آدم ء گوں قصہاں سیادی ء بابت ء بازیں نبشتہ کار ء پوکاراں نبشتہ گرتگ۔ بازیں گوشت کہ قصہ بنی آدم ء اے دنیا ء جاہ منند بوئگ ء رند بوئگ ء بنی آدم ء شپانی مزنی ء دگہ دیہہ ء بلاہانی ٹرس ء وتی شپانی گوازینگ ء واستہ قصہ گوشتگ ء دومی مردمانی سازنگیں قصہ گوش داشتگ انت۔ گیشتر دراج ء سار تیں شپاں ماں لوگاں زہگ ء زالبول ء مردیناں یکجاہ نشتگ ء قصہ گوش داشتگ ء وتی وهد تیلانگ داتگ۔ بازیں مردمانی گوشتگ ہمیش انت کہ قصہ پنجاہ ہزار سال ساری بندات بوئگ ء باز ء خیال ء لیکہ ہمیش انت کہ قصہ پنج لکھ سال ساری بندات بوئگ۔

بنی آدم ء چہ بنیاد ء گوں مہر ء نزیکی بوئگ ء گوں وتی چاگرد ء نشتگیں مردماں آرا مہر بوئگ جنین ء مردین ء مہری داستان تیوگیں دنیا ء جہان ء نامدار انت ء ہمک دؤر ء زمانگ ء ہما زمانگ ء مردماں گوں یکے دومی ء مہر گرتگ۔ بلوچی مہری داستان ء مہر ء بابت ء بازیں قصہ ء داستان نامدار انت۔ چہ شئے مرید ء حانی ء بگرتاں شہداد ء مہناز، سسی پُون، شیرین فرہاد، کدگر اناز ء دگہ بازیں نامدار انت کہ آیانی مہری داستان بلوچ ء ہمک ورناء پیر، کماش ء جنین آدمایاں انت۔ مہری داستاناں گوں اے گلزمین ء سیادی داروکیں ہما بامردمانی مہری داستان آست انت کہ آییاں گوں وتی دوست داراں مہر گرتگ۔

بلوچی مہری داستانانی گوں قصہاں ہمگوگی ء بابت ء کہ گپ بیت گڑاما اے درور ء دات کنیں کہ تیوگیں قصہاں گوں مہری داستاناں ہمگوگی نیست۔ بلے گیشتریں قصہاں الم وڑے ناوڑے ء مہری داستانانی ہمگوگی گندگ بیت۔ ہما قصہاں کہ مہر درشان بوئگ یا کہ قصہ ء کارستاں مہر گرتگ گڑا اے رنگیں مہری داستان ء قصہاں ہمگوگی است۔

شئے مرید ء حانی ء مہری داستان ء بابت ء ہمک بلوچ سرپد انت کہ وهدے میر چاکر ء شئے مرید چہ شکار ء دیم پے لوگ ء پیدا اک بنت ء میر چاکر گوں حانی ء دیم پے دیمی ء دچار کپیت گڑا میر چاکر پے حانی ء وتی کنگ ء یک پندلے سازیت ء حانی ء را چہ مرید ء پلنگ لوٹیت ء تیوگیں سری مردمانی

لوٹک ء چہ رند قول کنگ ء یک پند لے سازگ بیت ء مرید اے قول ء کنت کہ شنبے ء سہب ء ہر کس
 منی لوگ ء دپ ء گوں سازاں بیٹ منی قول انت ہرچی کہ لوٹیت من آرا دیاں۔ مرید ء قول
 کنگ ء گوں چاکر شنبے ء سہب ء ساز ء سروزی ء دگہ سازندہاں یکجاہ کنت ء مرید ء لوگ ء دیم دنت ء
 ساز ء جنگ ء رند چہ شنے ء حانی لوٹک بیت ء مرید چہ وتی قول ء نہ بجیت ء حانی ء بخشائیت۔ ہے رنگ ء
 واجہ جان محمد دشتی ء قصہ ہانی کتاب ”بادشاہ حد اوندوت ات“ ء قصہ ”ماہ ماہیکان“ ء ہم یک قصے
 ہے رنگ ء بندات بیت کہ بادشاہ وتی رعیت ء توار پر جنت کہ ہر کس روج ء ٹک دیگ ء چہ ساری منی
 ماڑی ء دپ ء بیٹ ء منی جنگ ء سانگ ء بہ لوٹیت من آئی ء رازمات کناں۔

"بادشاہ ء جار جت کہ آئی ء ملک ء ہر کسے کہ روج ء ٹک ء ء ساری آئی ماڑی ء
 دپ ء بیٹ ء پرانی ء جنگ ء سانگ بہ لوٹیت ، بادشاہ آئی ء زمات کنت"۔
 (رگام۔ 2015:ت-1)

اے قصہ ء حانی شنے مرید ء مہری داستان ء یک جوانیں رنگے ء ہمگوئی گندگ بیت کہ مرید
 پہ حانی ء باہینگ ء گوں بیتگ ء آدگہ کماشاں قول کنت کہ ہر کس شنبے ء سہب ء منی لوگ ء دپ ء ساز
 بہ جنت ء مراد بہ لوٹیت من آئی ء بخشایاں ء بادشاہ سلامت ہم گوں وتی رعیت ء ہے قول ء کنت کہ
 اگاں یکے سہب ء مہلہ روج ء ٹک دیگ ء چہ ساری آئی ماڑی ء دپ ء بیٹ ء منی جنگ ء سانگ ء بہ
 لوٹیت من آئی ء زمات کناں۔ ادا اے مہری داستان ء بادشاہ ء قصہ ء جوانیں رنگے ء ہمگوئی بیت ء
 قول ء قرار ء یک جوانیں ندر گے گندگ بیت۔

"بلک ء وتی جنگ ء را گوشت مئے واہجیں بادشاہ ء بچ من زاناں شن ء مئے گورا
 آورتگ ، پاد منی واجہ ء را آپ بدئے۔ جنگ ء کہ گدے دوچک ء ات وتی گد ماں
 کٹور ء کت ، شت رودے ء را آپ مان کت ء بادشاہ ء بچ ء را دات"۔
 (رگام۔ 2015:ت-169)

واجہ شے رگام ء کتاب ”بادشاہ حد اوندوت ات“ ء دگہ یک قصے ”سبزیں پری“ ء گوں
 شنے مرید ء حانی ء مہری داستان ء ہمگوئیں دگہ یک قصے گندگ بیت کہ ہنچو مرید گوں چاکر ء پہ

شکارِ رُوٹ ءِ چہ شکارِ و اتر بونگ ءِ رند و ہدے شے مرید ءِ چاکر تَنگِ بنت گڑا دوئیں شور ءِ سلاہ کن انت کہ من تئی دشوارِ میتگ ءِ پہ آپ ءِ ورگ ءِ رواں ءِ تو منی دشوارِ میتگ ءِ پہ آپ ءِ ورگ ءِ بہ رو، پرچاکہ منی دشوارِ منی دیم ءِ نہ کپیت ءِ تئی دشوارِ تئی دیم ءِ نہ کپیت۔ و ہدے چاکر حانی ءِ لوگ ءِ دپ ءِ وتی اسپ ءِ داریت ءِ ایر کپیت گڑا آہم تَنگِ بیت ءِ پہ آپ ءِ ورگ ءِ حانی ءِ لوگ ءِ کہ رُوٹ ءِ حانی ءِ گندیت آ حانی ءِ سچا کاری ءِ زانت ءِ عاشق بیت ءِ حانی ءِ پہ وتی کنگ ءِ پندلے سازیت۔ ہے رنگ ءِ اے قصہ ءِ بادشاہ ءِ چک دیم پہ کوہ ءِ رُوٹ ءِ چہ شکارِ و ہدے چہ کوہ ءِ اگاراں و اتر بیت گڑا بادشاہ ءِ چک تَنگِ بیت ءِ یک میتگے ءِ رُوٹ۔ میتگ ءِ پیریں زالے گوں وتی جنک ءِ نشتنگ ءِ و ہدے پیریں زال بادشاہ ءِ زہگ ءِ گندیت وتی جنک ءِ گوشت کہ آپ بیار ءِ بادشاہ ءِ زہگ ءِ را بہ دے کہ من زاناں تَنگِ انت۔ و ہدے جنک آپاں کاریت بادشاہ ءِ چک گوں اولی گندگ ءِ جنک ءِ عاشق بیت ءِ پہ جنک ءِ وتی کنگ ءِ پندل ءِ سازگ پندت کنت۔

بلوچی مہری داستاناں سسی پُنوں ءِ داستان ہم باز نامدار انت کہ پُنوں ءِ وتی بادشاہی ءِ وتی جندے دگ ءِ مردمیل دات انت ءِ دیم پہ سندھ ءِ شت۔ پُنوں ءِ پت ہم میری ءِ واہند بیت ءِ و ہدے پُنوں ءِ مات ءِ پت پُنوں ءِ پہ آروس ءِ گوش انت گڑا پُنوں گوں بازیں پگر ءِ حیالے ءِ رند گوشت کہ من آروس گوں وتی دگ ءِ جنکاں نہ کناں۔ آئی ءِ پت آراباز سرپد کنگ ءِ جُہد کنت کہ تو میری بزاں کچھ ءِ واہند ءِ اگاں کُجام ٹک ءِ دمگاں تو سانگ کنگ لوٹے ترا الم تئی رنگیں ہز گاریں لوگے ءِ سانگ رسیت۔ پت ءِ کہول ءِ بازیں گوشتگ ءِ ابید ہم پُنوں وتی حیال ءِ بدل نہ کنت ءِ پت ءِ پہ وتی ہند ءِ دگ ءِ سانگ نہ کنگ ءِ وتی راہ ءِ کاریت۔ پُنوں پہ وتی درور ءِ شوہازگ ءِ در پہ در ءِ حاک پہ سر بیت ءِ ہمک دگ ءِ ہمک جاگہاں گرداں بیت ءِ آئی ءِ سراں سندھ ءِ کپیت ءِ گوں سسی ءِ دپ کپیت۔

ہے مہری داستان ءِ رنگ ءِ واجہ شے رگام ءِ کتاب ”بادشاہ حد اوندوت ات“ ءِ شاہ دارا قصہ ءِ ہے رنگ ءِ یک قصے ہمگوگی کنت ءِ ہے رنگ ءِ کہ پُنوں پہ وتی درور ءِ شوہازگ ءِ دیم پہ سندھ ءِ رُوٹ۔ ہے رنگ ءِ بادشاہ ءِ یکیں ءِ دوستیں چک دارا ہم پہ وتی درور ءِ شوہازگ ءِ چہ وتی ہلک ءِ میتگ ءِ دُور روگ بنا کنت۔ دارا پت کہ بادشاہ ءِ بیت ءِ وتی چک ءِ و ہدے پہ سور ءِ سانگ ءِ

لاچار کنت کہ تو منی یکیں چکے، منی واہگ ہمیش انت کہ ترا وتی زندء سورء آروس بہ دیاں تاکہ منی پاد قبرء تچک بہ بنت۔ بادشاہء چک دارا وتی پتء ہنچ کمار نہ کنتء آرا گوشت کہ من وتی ہلکء میتگء جنکاں گوں آروس نہ کنناں۔ پتء مات گوش انت کہ ماترا تئی رنگیں بادشاہی جنکےء گوں آروس دیاں کہ تئی ہر وڑا درور بہ بیت۔ بادشاہء چک وتی ماتء پتاں لاچار کنت کہ اگاں من آروسء کن ات گڑا وتی درورء من وت شوہاز کنناں۔ دارا بادشاہء یکیں چک بیتء آراسک دوست بیت پمشکہ ماتء پت پہ وتی چکء واہگء پدا وتی چکء پہ وتی دروریں جنکےء شوہازگء موکل دینت کہ تو اگاں مئے ہندء دگء مئے رنگیں بادشاہی لوگےء جنکء گوں آروس کنگ نہ لوٹےء گڑا وتی تبء جنکے وت شوہاز بہ کن۔

"ماتء گوشت کہ مئے ملکء بادشاہی خاندانء نشنگیں جنک است، مئے راجی سرداراں گراں مہذبیں جنک است، پہ تئی سانگء ہر کس چم چیر گیجیت، تو دپء ٹرین، من ترا ہما جنکء دیاں کہ ماہء درور بہ بیت۔ ماتء پتء داراء باز گوشت بلے بچء نہ من ات۔ پت چہ وتی یکیں بچء لاچار ات۔ آئیء رانا کتے نہ کت۔ پتء گوشت اگاں تو دوریں ولایتاں روئے گڑا تو شگء تمنا بہ کنء گوں وت ہمراہ بہ بر گوں ایوکء مہ رو" (رگام۔ ت۔ 998)

پُنوںء داراء داستان یک رنگء ہمگونگ انت کہ پُنوںء سیادی چہ بچء حانواد ہیںء زرداریں نلکےء بیتء میریء واہند بیتء داراء ماتء پت ہم ہزگارء بادشاہی لوگےء چہ سیادی دار انت۔ پُنوں وتی دگ بچء میل دنتء دیم پہ سسیء شہر سندھء روتء وتی دگء جنکاں دوست نہ کنتء داراء ماتء پت و ہدے آرا پہ سورء آروسء لاچار کنناں گڑا دارا ہم وتی میتگء وتی رنگیں بادشاہی لوگےء جنکاں گوں آروس کنگء پہ ساڑی نہ بیتء آئی پت ہم گڈ سراں لاچار بیتء وتی چکء پہ وتی درورء شوہازگء لاچار کنت۔ اے مہری داستانء قصہء پُنوںء دارا یکیں بوجیگء مسافر بنتء دوئیں وتی ہلکء دمگاں گوں وتی ہم تبکیں جنکاں آروس کنگ نہ لوٹاں۔ پُنوںء پت میریء مسترء بادشاہی چکےء دارا ہم وتی ماتء پتانی یکیں چک انتء آہ آئی سورء آروسء ہم سک

شات ء گل آنت بلے دارا گوں وتی میتنگ ء دیار ء جنکاں گوں آروس کنگ ء ہیچ دلمانگ نہ بیت ء دیم پہ
 دگہ یک دیارے ء لڈ ء بار کنت ء پہ وتی دروریں جنکے ء شوہازگ ء در کپیت ء پُونوں ء مہری داستان ہم
 ہسے رنگ ء دیم ء روان کنت ء آمیری ء کلات ء کچھ ء ڈولدار ء وش زیدیں ندار گاں یل کنت ء دیم پہ
 سندھ ء روت ء مز نیں و ہدے ء رند گوں سسی ء دُچار کپیت ء سسی آرادوست بیت۔

اے قصہ ء مہری داستان ء بندات ء بگرتاں نیم ء یک رنگی ء ہمگوگی گندگ بیت۔

مہری داستان گیشتر جنک ء بچک ء مہر ء بندات چہ اولی رند ء گند ء نند ء گوں بندات بیت۔ چاکر
 و ہدے حانی ء اولی رنداں آئی گدان ء گندیت پہ آئی عاشق بیت ء مرید ء دشوار ء بارت ء ہسے رنگ ء واجہ
 شے رگام ء کتاب "بادشاہ حد اوندوت ات" ء ہسے رنگیں یک قصہ ءے است کہ بورسواریں یک ورنائے
 دیم پہ کوہ ء گاراں پہ سیل ء سواد ء در کپیت ء نمنگ بوئنگ ء رند یک گدانے ء کش ء داریت ء گوں
 گدان ء کش ءے دارگ ء جنکے در کیت ء آئی ء بیاء بہ نند کنت ء لوگ ء کاریت ء نندارینیت۔ گوں
 جنک ء اولی دیدار ء آجنگ ء مہر ء لوٹوک بیت ء پر آئی ء شید ابیت۔

اے قصہ ء شے مرید ء حانی ء مہری داستان ء جو انیں ندار گے گندگ بیت کہ و ہدے گوں
 اولی گندگ ء چاکر حانی ء عاشق بیت ہسے رنگ ء اے بادشاہ ء بچک کہ اے کوہ ء گاراں یک گدانے ء
 نشنگیں اے جنک ء گندیت آئی شیدائی بیت ء آراتی کنگ ء جُہد کنت۔

عہدی قصہاں بلوچی مہری داستانانی جو انیں ہمگوگی گندگ بیت ء گیشتریں قصہ
 کاراں چہ حانی شے مرید ء سسی پُونوں ء ابید چہ ایدگہ مہرانی داستاناں جو انیں رنگے ء اثر زرتنگ ء قصہ
 سرجم گرتنگ آنت۔ عاشق تہیں بچک کہ پہ سیل ء سواد ء در کپتنگ آنت ء و ہدے آئمنگ بنت گڑا
 کوہ ء گاراں پہ گداناں آیانی سر کپیت ء پہ آیانی آپ ء تام کنگ ء ہماہلک ء جنکے چہ گدان ء در کیت ء
 مہماناں آپ ء تام کنت ء ہما آؤ کیں مہماناں الم یک جنکے ء دوست دار بیت۔ گیشتر قصہ کہ نبشتہ کنگ
 بوتگ آنت آیانی بندات گوں ہسے رنگیں ندار گاں بنت۔ قصہاںی بنداتی کارستاں جنک الم گوں
 بنت ء جنک ء بچکانی دیم پہ دیمی ء اولی گند ء گدارک ہسے گدان ء کوہانی نیام ء میٹگاں بنت۔ گوں
 شے مرید ء حانی ء قصہ ء رنگ ء دگہ یک قصہ ء بندات ہسے رنگ ء بیت۔ شے رگام ء کتاب "بادشاہ
 حد اوندوت ات" ء قصہ "سنگ ء سیاہ" ء ہسے رنگیں ندارگ گندگ بنت کہ دوستگ دیم پہ کوہ ء پہ

سیل ۽ سواد ۽ در کپ آنت ۽ وهڊے ٺٺنگ بٺ گڙا کسانیں مینگے ۽ په آپ ۽ ورگ ۽ رواٺت۔ گوں ماہتاپ نامیں جنکے ۽ ڏچار کپ آنت ۽ جنک آیاں آپ ۽ تام کنت ۽ نندارینیت۔ وهڊے بادشاہ ۽ وزیر ۽ چک وٺی ماڙی ۽ سر بٺت۔ بادشاہ ۽ بچک وٺی پت ۽ گو شیت کہ من گوں کوہ ۽ نشنگیں گیدان ۽ جنک ۽ آروس کنناں۔ اے قصہ دیمتر اگوں سسی، پُٺو ۽ مہری داستان ۽ ہمگوگی کنت کہ بادشاہ وٺی چک ۽ گوں وٺی رنگیں پک بادشاہی جنکے ۽ آروس دیگ لو طیت بلے بچک ۽ کنت کہ اگاں من آروس کنناں گڙا گوں گیدان ۽ نشنگیں جنک ۽ آروس کنناں۔

"یک روچ ۽ دوئیں سنگت شکار ۽ سُٺت آنت۔ آہاں ڏور ماں کوہ ۽ دامن ۽ یک ڊوارے دیست۔ آہانی وٺی زریانانی واگ تڙینت آنت ۽ دیم په ڊوار ۽ سُٺت آنت۔ وهڊیکہ اودا سر بوت آنت چه گیدان ۽ یک ورنہاں، وش دروشمیں ۽ وش بالادیں جنکے در اتک ۽ آہاناں وش اتک ۽ گُٺت ۽ گو شت کہ منی نام ماہے تاب انت، منی پت رَگ ۽ شتنگ بلے شتا راہ گوازی ات، بلکن شتے منزل دور بہ بیت۔ بیات گوں من اڏ بکن ات ۽ وٺی گرم ۽ سارت بکن ات۔ دوئیں ورنہاں انت۔ جنک ۽ مردان ۽ آپ ۽ تام گرت آہاں اے جرنہ گو شت کہ آوزیر ۽ بادشاہ ۽ بچ آنت۔"

(رگام۔ 2015۔ ت۔ 821)

اگاں هورت چاری بہ بیت تہ اے قصہ ۽ شتے مرید ۽ حانی ۽ مہری داستان ۽ یک جوانیں رنگے سہرا بیت ۽ وانوک ہما وهڊے زمانگ ۽ ہماندار گال روت ۽ سر بیت کہ وهڊے چاکر ۽ مُرید دیم په سیل ۽ سواد ۽ در کپ آنت ۽ کوہ ۽ اگاراں سر بونگ ۽ مُنگ بونگ ۽ رند دیم ۽ گوں یک مینگے ۽ کن آنت۔ آہے شور ۽ سلاہ کنناں کہ ہے مینگ ۽ مئے دوینانی دشتار ہمودا آنت چونکہ بلوچانی دودانت کہ سور ۽ ساری دشتاریں جنک ۽ بچک یکے دومی ۽ دیم په دیم نہ ہاں پشنگہ چاکر مرید ۽ دشتار حانی ۽ لوگ ۽ روت ۽ حانی تاسے چه آپ ۽ پُر کنت ۽ چاکر ۽ دیم ۽ دنت ۽ تاس ۽ آہاں کسانیں پپشی تاکے مان کنت۔ وهڊے چاکر آہاں ورن کنت ۽ پیش تاکہ مان ۽ مان ۽ آئی دپ ۽ نزیک ۽ کیت ۽ آپ ۽ ورگ ۽ کے مہتل بیت ۽ دم ۽ بالا کاریت۔ ہے رنگ ۽ آمدان ۽ مان ۽ آپ ورن کنت ۽ آپ آئی نہ تُرن آنت۔ چاکر وهڊے

آئی ء شاہوکاری ء اگل مندی ء گندیت سک باز اثر مند بیت ء چہ آئی رنگ ء دانگ ء آئی ء شیدا بیت
 - اے قصہ ء وہدے بادشاہ ء وزیر ء چک دیم پہ شکار ء کوہ ء اگاراں رواں گڑا آپہ وتی تَن ء ہلاس کنگ ء
 دیم پہ یک مینتے ء سربنت ء اے میتگ ء ہمالوگ ء دیم ء کہ وتی اولاکاں دار آنت گڑا چہ ہمالوگ ء جنکے در
 کیت ء آیاں گوشتیت کہ منی پت ادانہ انت رگ ء شتگ ء شتاچہ دُور ء آنتگ ات من زاناں شتاہنگ ات
 - بیات وتی گرم ء سارت کن ات ء کے بہ جل ات - گوں جنک ء سلاہ جنگ ء آدوئیں ہما دمگ ء رو
 آنت ء بادشاہ زہگ جنک ء عاشق بیت ء دومی روج ء وتی پت ء مردماں روان دنت پہ زماناتی ء -
 اے قصہ ء شتے مرید ء حانی ء مہری داستان ء یک ہمگوگی ء گندگ بیت - میر چاکر ء حانی ء
 دیم پہ دیمی ء اولی دیدار ء ندرگ گندگ بنت ، ہنچو سما بیت کہ اے قصہ ء سازوک چہ چاکر ء حانی ء
 اولی دیدار ء یکجا ہی ء باز اثر مند بوتگ -

بیسگر ء گراناز ء مہری داستان مئے بن دپتر ء باز نامدار انت ء ہمک مردم ایثی ء سپر انت
 کہ بیسگر میر چاکر رند ء گوہار تک بوتگ ء وہدے افغانستان ء شتگ گڑا آہمودازندان کنگ بوتگ ء
 وہدے شپ بوتگ گڑا آئی ء زندان ء دریگ ء دپ ء نشتنگ ء زہیروک ء صوت گوشتگ - آئی ء توار
 سک وش بوتگ ء آئی توار ء یک درد ء سوزمانے مان بوتگ - آ رنگ ء دانگ ء ہم وش رنگ ء ڈول دار
 بوتگ - وہدے آئی ء توار ماں شپ ء تیوگیں آترپ ء شتگ بوتگ گڑا بادشاہ ء دوستیں جنک گراناز ء
 وتی پت گوشتگ کہ اے ورناکہ ادازندان ء کنگ بوتگ ایثی توار ء زہیروک شپ ء من ء واب ء نیل
 آنت ء اے باید چہ زندان ء در کنگ ء یل کنگ بہ بیت - بادشاہ ء را وتی جنک چہ دیدوکاں دوست
 بیت ء آوتی جنک ء گوشتگ ء پدا بیسگر ء چہ زندان ء در کنت ء آ آجو بیت - " گچین گیدی قصہ " ء
 زہیر نور ء قصہ ہم ہے رنگیں یک قصہ کہ اودا بادشاہ ء وتی جنک سک دوست بیت ء آوتی جنک ء
 ہرچ واہگ ء سرجم کنگ ء جہد ء کنت ء آجوانیں زندے گوازیگ ء بیت - بادشاہ ء جنک ہرچی کہ
 وتی پت ء گوشتیت آہماکار ء کنت ء آئی چُشیں واہگے نہ بیت کہ سرجم نہ بیت -

" است ات بادشاہ ء کہ پراہ ء شاہگانیں ملکہ ء بادشاہ ات - بادشاہ ء است ات جنکے
 کہ حسن ء ڈولدری ء وتی مٹ وت ات - جنک بادشاہ ء یکیں لاڈکیں چک ات - پمشکا

بادشاہ ء وتی کیس لاڈکیں جنک ء ہمک واہشت ء واہگ سرجم کت آنت۔ کارء
باندات ء جنک ء دست اول آپ ء نہ کت۔" (خان۔ 2016۔ ت، 45)

بیسگر ء گراناز ء مہری داستان ء پندات ہم ہے رنگ ء بیت کہ گراناز وتی پت بزاں بادشاہ
شجاع الدین ذون النون ء لاڈکیں جنک بیت کہ آراسک دوست بیت ء آئی ہر واہگ ء سرجم کنگ ء
جہد کنت ء وہدے بیسگر زندانی بیت گڑا گراناز وتی پت ء پہ بیسگر ء آجو کنگ ء میل کنگ ء لاچار
کنت۔ ہے رنگ ء اے قصہ ء ہم بادشاہ ء وتی جنک ہنچو دوست بیت کہ آئی ہمک واہگ ء سرجم
کنگ ء جہد ء کنت، چہ لاڈکی ء آدست ء ہم آپ ء نہ جنت۔

اے دوئیں قصہاں یک رنگی ء ہمگوگی یک جوانیں رنگے ء گندگ بیت ء گوں اے رنگیں
قصہانی ہمرنگی ء ہمگوگی ء مازانت کناں کہ بلوچی مہری داستان ء عہدی قصہاں ہمگوگی پدراہیں وڈے
ء گندگ بیت۔ گیشتر قصہانی پندات گوں یک مہری داستانے ء وڈے ناوڈے ء سیادی داریت ء
ہمگوگی کنت۔

سسی پونوں ء داستان بلوچی مہری داستاں یک جتاہیں ارزشتے ء واہند انت ء ابید چہ سسی
پونوں ء مہری داستان ء بلوچی مہری داستان ء دنیا ابیک ء ناسرجم انت۔ گوش آنت کہ پونوں کچھ
سردار میر عالی ء وش رنگیں پنج بیت کہ آپہ رنگ ء دانگ ء وتی مٹ ء دروروت بیت۔ آکچھ تیوگیں
دمگاں گردیت بلے پہ بانور کنگ ء وتی مٹ ء درور ء نہ گندیت۔ آئی پت ء واہگ بیت کہ آچہ وتی
آتراپ ء ہلک ء ٹکاں پہ وتی پنج پونوں ء یک جوانیں دشارے شوہاز بہ کنت کہ آئی مٹ ء درور بہ بیت
بلے آسوب مند نہ بیت۔ وہدے پونوں چہ وتی دمگ بزاں کچھ ء کچھ ء کش ء کراں پہ وتی مٹ ء درور ء
شوہاز کنگ ء سوب مند نہ بیت گڑا ایک روپے یک میاہ ء ملنگے ء گوں پونوں دچار بیت ء آراگو شیت کہ
من تئی درور سندھ ء دیستگ کہ آہمک وڑا تئی مٹ ء درور انت۔ پونوں ء وہدے سسی ء حال رسیت
گڑا آگوں وتی بادشاہی نوکر ء بادشاہی شان ء دیم پہ سندھ رہادگ بیت۔

گڑین بلوچ ء قصہ "گیدی قصہ" ہم گوں سسی پونوں ء مہری داستان ء ہمگونگ ء ہمرنگ
انت۔ اگاں سسی پونوں ء مہری داستان ء گڑین بلوچ ء نبشنگیں اے قصہ دیم پہ دیم کنگ بہ بنت گڑا

چو ایدگہ مہری داستان ء قصہ ہانی رنگ ء اے دوئیں بندات ء ہمگونگ ء ہمرنگ انت چوشکہ کہ اے
 قصہ ء بندات گوں اے لبزاں کنگ بوٹگ کہ سسی ء پونوں ء مہری داستان ء ہمگونگ انت۔

"است ات بادشاہ ء کہ آئی ء بچکے چکے است ات ء آچک بادشاہ ء محل ء براہ ات۔
 وہدے آپہ شکار ء شمت ، داں بازار ء ہمک زالے ء کہ دیست پہ آئی ء حُسن ء عاشق بوت۔ بادشاہ ء
 محل ء اے ماہ دروشم ء اسر جمعیں بازار ء وتی درورد دست نہ کپت۔ وہدے بادشاہ ء بچک جوان بوت ء
 سوری بوت گڑا بادشاہ ء وتی وزیر ء راوتی دربار ء لوٹا نینت ء گوشت کہ تو منی بچک ء عکسے بزور ء کش ء
 گور ء بادشاہانی مکاں بہ رو ء منی بچک ء مٹ ء درور ء در بہ گج۔ مدتے ء پد آئی ء کش ء گور ء بازیں ملک
 گول ات۔ اے سفر ء آہمک میتگ پہ میتگ گشت ء مردمان ء ہے جسٹ گرت کہ من ء پلاں ملک ء
 بادشاہ ء راہ داتگ کہ من پہ آئی بچک ء مٹ ء درورے بہ شوہازاں۔" (بلوچ۔ت۔ 94، 2012)

پونوں ء پت میر عالی ہوت کہ کچھ ء سردار بیت ء میری ء کلات ء مستر بیت آپہ وتی وش
 رنگ ء وش قد ء بالادیں بچک پونوں ء وش رنگی ء ناز کنت ء پہ آئی مٹ ء درور ء شوہاز کنگ ء میتگ پہ
 میتگ ء جاگہ پہ جاگہ بیت بلے آرا پونوں ء مٹ ء درور تیوگیں ہند ء دمگاں نہ رسیت ، گڈ سر پونوں ء
 سندھ ء سسی ء حال سر بیت ء آدمیم پہ سندھ ء پونوں ء شوہازگ ء ر ہادگ بیت۔

سسی پُنوں، شیرین فرہاد، شے مرید حانی، بیبگر گراناز، مست توکلی ء سموء بلوچی ء ایدگہ مہری داستان اگاں جوانی ء چارگ ء وانگ بہ بنت ء گوں قصہاں دیم پہ دیم کنگ بہ بنت اے گپ جوانی ء سہرا بیت کہ مہری داستانی ہندات گوں قصہاں ہمگوگی کن انت۔ ہمک قصہ جنوک ء کہ قصہ گوشگ ء جہد گرتگ آوڑے نہ وڑے ء چہ بلوچی مہری داستاناں اثر مند بوتگ ء آئی ء وتی قصہ ء ہندات انجیں رنگے ء گرتگ کہ آلم چہ مہری داستاناں اثرے مند بوتگ۔ آ زمانگ ء قصہ جنوکاں ہما موسم ء ہما گلزمین ء قصہ ٹہینتگ کہ آدور ء قصہ گوشگ ء روایت باز ترند ء زوراک بوتگ۔ ہمک قصہ رجینوکیں یا گوشوک ء کہ قصہ رجینگ ء جہد گرتگ آچہ مہری داستانی اثران نہ رکیتگ ء وتارا دور داشت نہ گرتگ۔ ہے قصہ کہ گوں بلوچی مہری داستاناں دیم پہ دیم کنگ بوتگ انت آگوں قصہاں ہمگوگی کن انت۔ کچھ پُنوں ء گوں سندھ ء سسی ء مہری داستان بہ بیت کہ بیبگر ء گراناز ء در بیاتانکہ شے مرید ء حانی ء، عہدی قصہاں کہ مہر ء گپ ء جبر بوتگ تہ آقصہ ء ہندات گوں مہری داستاناں شریں رنگے ء ہمگوگی کنت۔ قصہ نبشتہ کنوک یا کہ قصہ گوشوکاں وتی قصہ ء ہندات گوں مہری داستان ء یک کسانیں ندرگے ء گرتگ ء یہ وانوک ء دلگوش ء گور کنگ ء قصہ پہ زور تیلانک دیان گرتگ ء آچہ مہر ء سرچکار گرتگ۔ ہمک قصہ کہ آئی ء تہا مہر پیش دارگ بوتگ ء قصہ ء کارست کہ دو مہر کنوکیں بچک ء جنک بوتگ انت آئی تہا مہری داستان ء یک رنگے الم ہو ار گیجگ بوتگ۔

شونداٲ:

- خان، رشید (2016) گچین گیدی قصہ۔ تمپ: وفالینز انکی مجلس
داد، اے آر (2012) قصہ ہلاس نہ بیت۔ کونٹہ: شعبہ بلوچی جامعہ بلوچستان
رگام، شے (2015) بادشاہ حد اوندوت آت۔ کونٹہ: بلوچی اکیڈمی
شاد، فقیر (2016) میراث۔ مند: فاضل ادبی کاروان
شاد، فقیر (2016) حز انگ۔ بحرین: بلوچ کلب
محمد پناہ، ملک (2014) گیدی قصہ (اولی)۔ کونٹہ: بلوچی اکیڈمی
مینگل، میر عاقل خان (2011) گیدی قصہ (ہفتمی) کونٹہ: بلوچی اکیڈمی